

Programma**ab**egroting 2023 - 2026

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Begroting in één oogopslag.....	5
Leeswijzer	13
Programmaplan.....	14
Programma 1 Samenleven.....	15
Programma 2 Leefomgeving	60
Programma 3 Bedrijvigheid	89
Programma 4 Bestuur en ondersteuning.....	98
Algemene dekkingsmiddelen.....	114
Paragrafen	117
Paragraaf Lokale heffingen	118
Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	125
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.....	136
Paragraaf Financiering	146
Paragraaf Bedrijfsvoering	151
Paragraaf Verbonden partijen	153
Paragraaf Grondbeleid	166
Financiële begroting.....	178
Grondslagen begroting en meerjarenraming	179
Overzicht van baten en lasten.....	180
Verschillen tussen de begroting 2023 en de gewijzigde begroting 2022	182
Overzicht van incidentele baten en lasten.....	209
Structureel begrotingsevenwicht	212
Uiteenzetting van de financiële positie	214
Geprognostiseerde balans.....	215
EMU-saldo.....	217
Investerings 2023-2026.....	218
Reserves en voorzieningen 2023-2026.....	219
Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld	222

Voorwoord

Het zijn roerige en onzekere tijden. We moeten als gemeente koers houden. Koers houden in de uitvoering van wettelijke taken- en verantwoordelijkheden, een gezonde financiële positie en op de ontwikkeling en de toekomst van ons dorp. En dan nog laveren tussen de vele crisissen die ons passeren.

In de vorige begroting werd gesproken over 'scherp aan de wind varen'. Dat hebben we beleidsmatig en financieel gedaan en daarmee zijn resultaten geboekt. Voor een sluitende begroting en een sluitend meerjarenperspectief is meer nodig. Het roer moet om. De koers die is uitgezet in 2021 in het traject 'Toekomstbestendig begroten' moeten we daarom vasthouden. We moeten keuzes maken. En dat moeten we samen doen; 'Samen voor Lisse'. De titel van het recent gesloten raadsakkoord geeft ons vertrouwen dat we het roer met elkaar om gaan gooien. We hebben als dorp al decennia lang de veerkracht en slagkracht laten zien om onze maatschappelijke opgaven te realiseren en verder te bouwen aan de toekomst van ons mooie dorp.

Storm op zee

De oorlog tussen Oekraïne en Rusland zorgt voor onrust, mensen zijn op de vlucht, de klimaatveranderingen zijn duidelijk zichtbaar, de enorme inflatie is voelbaar bij iedereen. En de mogelijke impact van een nieuwe coronagolf deze winter hangt boven ons hoofd. Deze onderwerpen vragen veel van inwoners en ondernemers, en vragen ook veel van de politiek, het bestuur en de ambtelijke organisatie.

Als gemeente blijven we inzetten op verbinding. Met elkaar, met ons takenpakket en beleid, en met de ontwikkelingen die spelen. We gaan er als raad en college komend jaar meer op uit; minder op het gemeentehuis en onze wijken in. We zijn er voor onze inwoners, verenigingen en ondernemers en met bijzondere aandacht voor een ieder die zich niet meer weet te redden in deze tijden.

Financieel evenwicht en een structureel sluitend meerjarenperspectief

De gemeentelijke financiën blijven onder druk staan. De financiële onzekerheid is toegenomen vanwege verschillende crisissen, waaronder corona en de vluchtelingenopvang. Hier wordt een stevig beroep gedaan op de inzet van gemeenten. Niet concreet is welke vergoedingen er zijn en hoe die vergoedingen bij de gemeenten terecht komen. We weten ook niet in welke mate we als gemeente gecompenseerd worden door het Rijk voor de inflatie en algemene prijsstijgingen. De financiële druk bij gemeenten is ook ontstaan door de decentralisaties van taken van het Rijk, waarbij niet altijd passende budgetten worden geleverd. Deze onzekerheden maken het des te belangrijker om de strategieën uit 'Toekomstbestendig begroten' te volgen. Dit zijn:

- Het toewerken naar structureel meer baten dan lasten.
- Een minimale omvang van de solvabiliteit.
- Een buffer in de algemene reserve voor het opvangen van schommelingen in de circulaire.

Om te komen tot een structureel sluitend meerjarenperspectief moet het roer écht om. De provincie heeft hier onze gemeente op aangeschreven en is actief betrokken bij onze financiële situatie. Er is een bezuinigingsopdracht gegeven aan de ambtelijke organisatie om met voorstellen te komen hoe we dit gaan bereiken. De inzichten hiervan zijn tweeledig:

- Voor de korte termijn is de begroting 2023 van de gemeente Lisse al zo goed als uitgekleeft als gevolg van alle voorgaande bezuinigingsrondes.
- Voor de lange(re) termijn zetten we in op de volgende opdrachten waar inhoud en financiën samenkomen: de actualisatie van het accommodatiebeleid en het integraal huisvestingsplan (IHP), kostenbeheersing van de drie decentralisaties,

opdrachtverlening aan gemeenschappelijke regelingen en de actualisatie algemene subsidieverdeling waarbij subsidieaanvragen worden getoetst en in lijn gebracht met de opgaven uit de Maatschappelijke agenda (MAG). Deze opdrachten zijn in lijn met de ambities uit het raadsakkoord.

Het gaan realiseren van deze opdrachten is van groot belang omdat we zien dat er noodzaak is om te investeren voor het goed kunnen uitvoeren van wettelijke taken en om te kunnen blijven investeren in de toekomst van Lisse. We presenteren in het najaar van 2022 aan de gemeenteraad scenario's en een voorstel om te komen tot structurele bezuinigingen.

Een toekomstbestendig Lisse

In deze nieuwe begroting staan nog geen wensen vanuit het raadsakkoord voor de komende jaren, omdat bij het opstellen van de begroting het raadsakkoord nog niet beschikbaar was. Er komt daarom in oktober een begrotingswijziging waarin de focus op de plannen die de gemeente in 2023 oppakt staat met een financiële uitwerking.

De vastgestelde omgevingsvisie is de leidraad voor ons beleid in het verder ontwikkelen van ons dorp. In 2023 gaat de gemeente het vastgestelde woonprogramma 2020-2024 verder uitvoeren; woningbouw moet en gaat door. We blijven actief verkennen waar nieuwe mogelijkheden voor woningbouw zijn en staan open voor creatieve concepten. Klimaatadaptatie en de energietransitie blijft onze aandacht vragen en we houden (nieuwe) mogelijkheden in de gaten.

In 2023 gaan we het uitvoeringsprogramma 'Omzien naar elkaar' uitvoeren, dat gericht is op één van de meest kwetsbare groepen in ons maatschappij: de maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Dit is een doordecentralisatie vanuit het Rijk.

Onze opvatting 'wat voor de regio goed is, is ook voor de gemeente' en 'samen – sterk' zetten we door. We gaan als gemeenten binnen de Duin- en Bollenstreek uitvoering geven aan de uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek. Wonen, economie, gezondheid, evaluatie van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport en recreatie zijn de thema's die we met deze samenwerking verder brengen.

Een nieuwe koers

Als college gaan we, samen met de raad, hard aan het werk om onze ambities waar te maken in 2023, om beleid structureel te herzien en onze financiën op orde te krijgen. Door met elkaar en onze inwoners en ondernemers in gesprek te blijven en onze maatschappelijke opgaven centraal te stellen gaan we een nieuwe koers varen. Hiermee doorstaan we samen de storm op zee!

Lisse, 27 september 2022

Namens,
College van burgemeester en wethouders,
Kees van der Zwet

Begroting in één oogopslag

Inleiding

De gemeentelijke financiën blijven onder druk staan. Dat komt mede door de decentralisaties van taken van het Rijk, waarbij niet altijd de passende budgetten worden geleverd. Daarnaast zorgt de oorlog tussen Oekraïne en Rusland voor een enorme inflatie en prijsstijgingen die voelbaar zijn bij iedereen, waarbij niemand weet in welke mate we gecompenseerd worden door het Rijk. Deze onzekerheid maakt het ook voor ons lastig om rust te creëren in onze financiën.

Ondanks alle ontwikkelingen waarop Lisse geen directe invloed op kan uitoefenen, willen we meer grip en regie te krijgen op het meerjarig financieel beeld. Daarom zijn we na de Programmabegroting 2021-2024 gestart met toekomstbestendig begroten. In december 2021 hebben we de notitie 'Toekomstbestendig begroten' vastgesteld om ook in de toekomst tot structureel sluitende begrotingen te komen en onze financiële positie te verbeteren. Verder hebben we een buffer opgenomen in onze begroting om onze financiële positie weerbaarder te maken en iets minder afhankelijk van ontwikkelingen buiten onze macht.

Maar we zijn er nog niet. Deze programmabegroting laat een structureel tekort zien, dat nog omgebogen moet worden naar een positief structureel saldo. Zoals aangegeven leggen we deze voorstellen aan u voor via een apart document: de '2e Begrotingswijziging 2023'.

Van Kadernota naar Programmabegroting

De Programmabegroting 2023-2026 is stap voor stap tot stand gekomen. In dit hoofdstuk beschrijven we dit proces en de genomen stappen aan de hand van onderstaande tabel. De Kadernota 2023-2026, die is vastgesteld op 7 juli 2022, vormt het uitgangspunt voor deze begroting. De autonome ontwikkelingen, zoals de begrotingsuitgangspunten en tussentijdse wijzigingen uit separate raadsbesluiten, hebben we in de programmabegroting verwerkt. Ook zijn er een aantal nieuwe wijzigingen ten opzichte van de Kadernota 2023-2026 meegenomen, waaronder de uitkomsten van de Meicirculaire 2022.

Ambities vanuit het raadsakkoord

De vertaling van het raadsakkoord, die wordt verwerkt in de '1e Begrotingswijziging 2023', komt dus nog niet terug in deze programmabegroting. Wel houden we in deze begroting rekening gehouden met structureel € 520.000 per jaar voor de ambities uit het raadsakkoord. We verwachten dat deze reservering voor 2023 voldoende is. Daarnaast stellen we voor een bedrag van € 2,0 miljoen incidenteel beschikbaar te stellen voor de gehele periode uit de algemene reserve voor de uitvoering van het raadsakkoord. Het onttrekken van de daadwerkelijk benodigde bedragen worden pas begroot als een opdracht wordt uitgewerkt.

Dekking kapitaalslasten uit reserves

Bij de Kadernota 2023 hebben we toegezegd dat we in kaart brengen welk ingroeimodel passend zou zijn om de kapitaalslasten van accommodatiebeleid niet meer te dekken uit de reserve accommodatiebeleid. Dit heeft tot voordeel dat het simpeler in de administratie verwerkt kan worden en de ontwikkeling van de kapitaalslasten beter zichtbaar wordt. In de periode tussen de Kadernota 2023-2026 en het opstellen van de Begroting 2023 heeft de focus gelegen op het structureel sluitend maken van de begroting. Bij de Kadernota 2024 willen we de volgende stap zetten.

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2023	2024	2025	2026
Saldo Kadernota 2023-2026	-3.712	-5.083	-4.936	-4.739
Correctie gewijzigde toezichtkader uit saldo	963	1.698	1.492	1.125
Afrondingsverschil primitieve begroting	4	1	0	-1
Start Begroting 2023-2026	-2.745	-3.383	-3.444	-3.615
Ontwikkelingen na de kadernota:				
1. Meicirculaire 2022				
Bijstelling Algemene uitkering Meicirculaire	3.843	4.574	5.370	2.035
Taakmutatie Meicirculaire 2022 boa's	-32	-32	-32	-32
Buffer verschil indexatie	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
<i>Subtotaal</i>	<i>2.311</i>	<i>3.041</i>	<i>3.837</i>	<i>503</i>
2. Extra rijksmiddelen Jeugd				
Extra rijksmiddelen Jeugd 2024 en verder		412	361	242
<i>Subtotaal</i>	<i>0</i>	<i>412</i>	<i>361</i>	<i>242</i>
3. Nieuwe voorstellen				
Inspectie kinderopvang	-10	-10	-10	-10
Verkeersmaatregelen	-15	-15	-15	-15
Integraal huisvestingsplan vernieuwen	-40			
Dekking vernieuwing IHP uit reserve	40			
Zorgvervoer jeugdhulp	-60	-60	-60	-60
Kosten adviesraad sociaal domein	-6	-6	-6	-6
Kosten Lisse 825 jaar	-80			
Dekking kosten Lisse 825 jaar uit reserve	80			
Bijstelling begroting SOZ	-312	-291	-293	-296
<i>Subtotaal</i>	<i>-403</i>	<i>-382</i>	<i>-384</i>	<i>-387</i>
4. Actualisatie begroting				
<u>Technische aanpassingen</u>				
Actualisatie kapitaallasten	445	24	-6	168
Actualisatie dividend	86	86	86	86
Actualisatie rente langlopende leningen	0	0	0	172
Actualisatie reserves accommodatiebeleid en onderwijshuisvesting	650	259	252	-35
Actualisatie afval	157	323	331	331
Actualisatie riolering	118	180	199	215
<u>Correcties</u>				
Verlaging onttrekking reserve RIF	-139	-139		
Kleine aanpassingen	-27	-26	-25	-25

Bijstellen raming arbeidsparticipatie	-221	-236	-219	-204
Bijstelling begroting HLTsamen	-112	-122	-122	-122
Subtotaal	958	350	497	586
Stand Begroting 2023-2026	121	38	868	-2.672
Minus incidentele uitgaven en inkomsten	1.014	1.605	1.458	1.171
Stand Begroting 2023-2026: structureel evenwicht	-893	-1.567	-590	-3.843

De stand van de Kadernota 2023 wordt gecorrigeerd door een tweetal posten. Ten eerste hebben we het effect van het gewijzigde toezichtkader uit het saldo gehaald, omdat dit effect geen invloed heeft op het gewone saldo van de begroting, maar op het structureel evenwicht (zie hiervoor verder de toelichting op de incidentele baten en lasten). Daarnaast waren er wat kleine afrondingsverschillen. Deze hebben we gecorrigeerd, zodat de cijfers uit begroting in één opslag aansluiten op de rest van de Begroting 2023-2026.

Ontwikkelingen na de Kadernota 2023-2026

1. Meicirculaire 2022

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2023	2024	2025	2026
1. Meicirculaire 2022				
Bijstelling algemene uitkering	3.843	4.574	5.370	2.035
Taakmutatie Meicirculaire 2022 boa's	-32	-32	-32	-32
Buffer verschil indexatie	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Subtotaal	2.311	3.074	3.870	535

De uitkomst van de Meicirculaire van het jaar waarin de begroting wordt opgesteld, is leidend voor het opstellen van de begroting. Bij de behandeling van de Kadernota 2023-2026 bent u geïnformeerd over de uitkomsten van de Meicirculaire 2022 en de gevolgen daarvan voor de verwachte inkomsten vanuit de algemene uitkering van het Rijk. Dit laat in alle jaren een positief effect zien. Ten opzichte van de uitkomsten van de Meicirculaire 2022 is het bedrag voor 2023 afgerond € 232.000 hoger uitgevallen als gevolg van een wijziging in de berekening.

Het voorstel is om de extra middelen voor boa's (structureel € 32.317) te reserveren in de begroting voor verdere professionalisering van het boa-bestel en de boa-functie. Dit is in lijn met de brief van de minister van Justitie en Veiligheid van juni 2022. Over de verdere inzet wordt u nog verder geïnformeerd.

Zoals ook bij de behandeling van de kadernota is toegelicht, houdt de Meicirculaire 2022 rekening met een sterke groei van het accres door prijsontwikkeling en de effecten van hogere rijksuitgaven vanaf 2023 (gemiddeld 6,75% in de periode 2023 tot en met 2025). Vanaf 2026 wordt het accres landelijk vastgelegd op € 1 miljard boven op de stand bij de Miljoenennota 2022. Daarnaast wordt vanaf 2026 weer rekening gehouden met de opschalingskorting. Dit zorgt voor een enorme financiële opgave voor gemeenten in 2026. De VNG is in gesprek met het Rijk gestart over dit financiële ravijn. In afwachting daarvan streven wij, vooralsnog, niet naar een structureel sluitende begroting in dat jaar.

Buffer prijsontwikkelingen

De inflatie ontwikkelt zich hard op dit moment in Nederland en de rest van de wereld. Kosten van allerlei zaken en producten worden in een rap tempo duurder. Op basis van de uitgangspunten die bij de Kadernota zijn benoemd, hanteren wij voor materiële budgetten een prijsindex van 2,5%. De werkelijke indexatie valt veel hoger uit. Daarom is het voorstel om € 1,5 miljoen te reserveren om het verschil in indexatie op te vangen. Indien nodig kunnen dan ook schommelingen in de verwachte rijksuitgaven en dus het acces beter worden opgevangen. De stelpost van € 1,5 miljoen is als volgt opgebouwd:

- De kosten voor elektriciteit van de openbare verlichting zijn variabel en op basis van de werkelijke kosten tot en met augustus 2022 verwachten we dat deze kosten tussen de € 300.000 - € 400.000 hoger uitvallen dan begroot in 2022. De kans is reëel dat in 2023 de prijzen gelijk blijven of nog verder doorstijgen.
- De totale begroting bestaat voor ongeveer 15% uit materiële budgetten die met een prijsindex van 2,5% geïndexeerd zijn volgens de uitgangspunten uit de kadernota. De indexatie in de algemene uitkering is 6,75% om de begroting verder te verhogen, is er € 360.000 per jaar nodig om een reële begroting te blijven hanteren.
- Ongeveer 50% van onze begroting bestaat uit bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen en andere verbonden partijen. Onze inschatting is dat 70% van deze kosten uit personeelsbudgetten bestaan en voor de overige 30% is het advies om een bedrag van € 420.000 te reserveren.
- De cao voor het personeel van gemeenten loopt tot en met 2022. De verwachting is dat als gevolg van een nieuwe cao de uitgaven voor personeel bij de gemeenten, HLTsamen en andere gemeenschappelijke regelingen zullen stijgen. Elke 1% salarisverhoging die wordt afgesproken, leidt dit tot een stijging van de uitgaven van € 250.000.

2. Extra rijksmiddelen voor tekorten Jeugd

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2023	2024	2025	2026
2. Extra rijksmiddelen Jeugd				
Extra rijksmiddelen Jeugd 2024 en verder		412	361	242
<i>Subtotaal</i>	<i>0</i>	<i>412</i>	<i>361</i>	<i>242</i>

Het Rijk en de gemeenten (VNG) spraken in mei 2019 af een onderzoek in te stellen om te bepalen of, en zo ja in welke mate, gemeenten structureel aanvullende extra rijksmiddelen nodig hadden voor de jeugdzorg. Omdat zij na dit onderzoek niet tot overeenstemming kwamen over extra financiering van het Rijk, werd het vraagstuk voorgelegd worden aan een commissie van wijzen (vergelijkbaar met arbitrage). Deze arbitragecommissie heeft in juni 2021 semi-bindende uitspraak gedaan. Het kabinet volgt de uitspraak van de arbitragecommissie en heeft een toezegging gedaan voor een rijksbijdrage in 2022 van € 1,8 miljard. In de Begroting 2022 is in het meerjarenperspectief structureel rekening gehouden met 75% van de toegezegde middelen.

Vooruitlopend op aanvullende afspraken tussen gemeenten en het Rijk heeft de toezichthouder (de provincie Zuid-Holland) gemeenten toegestaan om voor de jaren 2024-2026 een stelpost van 25% op te nemen met de verwachte extra rijksmiddelen voor Jeugd op te nemen. Lisse volgt de lijn van de toezichthouder en heeft in de begroting nu het totale bedrag aan toegezegde extra middelen opgenomen voor Jeugd.

3. Nieuwe voorstellen

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2023	2024	2025	2026
3. Nieuwe ontwikkelingen t.o.v. kadernota				
Inspectie kinderopvang	-10	-10	-10	-10
Verkeersmaatregelen	-15	-15	-15	-15
Integraal huisvestingsplan vernieuwen	-40			
Dekking vernieuwing IHP uit reserve	40			
Zorgvervoer jeugdhulp	-60	-60	-60	-60
Kosten adviesraad sociaal domein	-6	-6	-6	-6
Kosten Lisse 825 jaar	-80			
Dekking kosten Lisse 825 jaar uit reserve	80			
Indexatie begroting jeugdhulpverlening	-312	-291	-293	-296
<i>Subtotaal</i>	<i>-403</i>	<i>-382</i>	<i>-384</i>	<i>-387</i>

In de Programmabegroting 2023-2026 doet het college een voorstel voor een incidenteel budget voor het vernieuwen van het Integraal huisvestingsplan Onderwijs (IHP) en voor het jubileum Lisse 825 jaar. Het doet verder vier voorstellen voor structurele middelen voor inspectie kinderopvang, verkeersmaatregelen, zorgvervoer jeugdhulp, kosten adviesraad sociaal domein en indexatie van de begroting jeugdhulpverlening.

- *Inspectie kinderopvang*

De kosten van inspecties kinderopvang stijgen. Dat komt door een uitbreiding van het wettelijke toezicht op gastouders. Hiervoor heeft de gemeente een bedrag ontvangen in het gemeentefonds via de Decembercirculaire 2021 (€ 6.402). Daarnaast stijgen de tarieven van de GGD-inspecties dermate hard dat het huidige budget wordt overschreden.

- *Verkeersmaatregelen*

Het gaat hier om uitgaven die gedaan worden voor de bevordering van verkeerseducatie, landelijke VVN-campagnes en kleine maatregelen ter bevordering van de verkeersveiligheid in Lisse.

- *Integraal Huisvestingsplan*

Lisse heeft een verouderd IHP. Het is belangrijk dat er een nieuw IHP komt, omdat er de komende jaren grote investeringen op de agenda staan. Het voorstel is om een externe gespecialiseerde partij in te huren. Deze kosten worden gedekt vanuit de reserve 'Onderwijshuisvesting'.

- *Zorgvervoer jeugdhulp*

De bekostiging van het jeugdhulpvervoer verliep voorheen via de begroting van Tijdelijke Werkorganisatie Zorg (TWO) (nu Serviceorganisatie Zorg). Er werd afgerekend via een solidariteitsmodel. Dit solidariteitsmodel is losgelaten. Daarom is besloten dit vervoer niet meer via de begroting TWO af te rekenen, maar via de eigen gemeentelijke begrotingen. De grondslag van dit vervoer is vastgelegd in de verordening jeugdhulp en de bijbehorende nadere regels jeugdhulp.

- *Kosten adviesraad sociaal domein*

Afgelopen jaren is de begroting van de adviesraad sociaal domein Lisse onvoldoende realistisch in de gemeentelijke (meerjaren)begroting gezet. Dat komt doordat in 2021 op aangeven van de auditcommissie de presentievergoeding met € 3.000 is verlaagd. Voor de begroting wordt een structureel budget van € 5.700 geraamd.

- Lisse 825 jaar

In 2023 bestaat Lisse 825 jaar. In 1998 vierde de gemeente haar 800-jarig bestaan: een verjaardag die is terug te voeren op een document uit 1198 waarin de naam van het dorp voor het eerst officieel wordt genoemd als Lis. Het gemeentebestuur van Lisse wil aandacht besteden aan het 825-jarig bestaan van het dorp. De raming bestaat uit kosten voor projectbegeleiding en activiteiten in 2023. Deze kosten worden gedekt vanuit de algemene reserve.

- Indexatie begroting jeugdhulpverlening

Van de Serviceorganisatie Zorg (SOZ, nu nog TWO) hebben we in de zomer een nieuwe begroting ontvangen voor de kosten van jeugdhulp. Hierin zijn de indexaties voor 2023 en verder zijn verwerkt volgens het afgesproken toezichtskader. In de Kadernota 2023-2026 was alleen de bijstelling van de kosten verwerkt op basis van de realisatie 2021.

4. Actualisatie begroting

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

	2023	2024	2025	2026
4. Actualisatie begroting				
<u>Technische aanpassingen</u>				
Actualisatie kapitaallasten	445	24	-6	168
Actualisatie dividend	86	86	86	86
Actualisatie rente langlopende leningen	0	0	0	172
Actualisatie reserves accommodatiebeleid en onderwijshuisvesting	650	259	252	-35
Actualisatie afval	157	323	331	331
Actualisatie riolering	118	180	199	215
<u>Correcties</u>				
Verlaging onttrekking reserve RIF	-139	-139		
Kleine aanpassingen	-27	-26	-25	-25
Bijstellen raming arbeidsparticipatie	-221	-236	-219	-204
Bijstelling begroting HLTsamen	-112	-122	-122	-122
Subtotaal	958	350	497	586

- Actualisatie kapitaalslasten

Het investeringsplan is geactualiseerd op basis van de realisatie bij de Programmarekening 2021 en de voortgang in 2022. Dit heeft geleid tot lagere afschrijvingen en rentelasten in 2023. In 2026 wordt een daling van de kapitaalslasten verwacht: de hoeveelheid investeringen die dan volledig zijn afgeschreven, zijn vooralsnog lager dan de kapitaallasten van de nieuwe investeringen.

- Actualisatie dividend

De grondslag voor de raming van het dividend in de meerjarenbegroting is het ontvangen dividend in het huidige begrotingsjaar. Dit levert een voordeel op van € 86.474.

- Actualisatie rente langlopende leningen

Op basis van de huidige leningenportefeuille verwachten we € 171.659 minder rente te hoeven betalen in 2026. Dat komt door aflossingen op de leningen.

- Reserves accommodatiebeleid en onderwijshuisvesting (IHP)

De kapitaalslasten die gedekt worden uit deze reserves, zijn geactualiseerd op basis van de laatste inzichten. Dit leidt tot een gewijzigde onttrekking aan deze reserves in de jaren 2023 tot en met 2025.

- Kostendekkende tarieven afval en riolering

Voor het berekenen van de tarieven voor afval en riolering hebben we alle kosten en opbrengsten rondom deze twee onderwerpen geactualiseerd. Bij de riolering houden we rekening met het nieuwe plan dat in het najaar door de raad wordt vastgesteld. De verwachte stijging van de kosten van afval en riolering leidt tot een stijging van de inkomsten uit de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Dit vloeit voort uit het uitgangspunt dat onze tarieven 100% kostendekkend zijn. Bij de berekening van kostendekkende van de tarieven houden we ook rekening met indirecte kosten (onder andere overhead en btw), die als een percentage afhankelijk zijn van de hoogte van de directe kosten. Zo is de btw die wordt toegerekend 21% van het totaal van de directe kosten en de overhead 12,8%. De hogere kosten zorgen ervoor dat we ook meer indirecte kosten kunnen toerekenen aan afval en riolering. Hierdoor ontstaan voordelen op het totale begrotingssaldo. Dit is een standaardmethodiek binnen gemeenten voor het berekenen van kostendekkende tarieven. Voor de ontwikkelingen rond afval en riolering verwijzen wij naar de paragraaf 'Lokale heffingen'.

- Reserve Regionaal Investeringsfonds

Bij de Kadernota 2023 is gemeld dat de bijdrage aan Holland Rijnland voor het Regionaal Investeringsfonds (RIF) verlaagd wordt in de jaren 2023 en 2024. Dit leidt ook tot een lagere onttrekking aan de reserve RIF, maar dit is niet in de Kadernota 2023 verwerkt. Na de wijzigingen in 2023 en 2024 valt het resterende saldo in de reserve vrij bij de 2e Tussentijdse rapportage 2022.

- Kleine aanpassingen

In de begroting hebben we een aantal kleine aanpassingen gemaakt van gemiddeld € 26.000 per jaar nadelig. De grootste wijzigingen zijn dubbel geraamde renteopbrengsten (€ 5.500), hogere bankkosten (€ 2.800), indexatie lonen en salarissen 2022 die niet structureel is verwerkt (€ 7.900) en hogere kosten van de marktmeester (€ 5.000).

- Bijstellen raming arbeidsparticipatie

In de begroting van Lisse hielden we altijd rekening met het gegeven dat Provalu (voorheen Mare Groep en Servicepunt Werk) aan het einde van het jaar vaak geld overhoudt. Dit legde onnodig druk op onze begroting. Met ingang van de begroting 2023 is de begroting van Provalu structureel lager. Wij denken dat de ramingen nu dermate scherp zijn dat dit niet meer gaat gebeuren. Daarom stellen we voor om deze stelpost te laten vervallen.

- Bijstelling HLTsamen

Bij het opstellen van de Kadernota 2023 van Lisse is per abuis niet het volledige bedrag meegenomen. Door deze raming aan te passen, sluit de begroting 2023 van HLTsamen weer aan op de begroting 2023 van Lisse.

Stand Begroting 2023-2026: Structureel evenwicht 2023-2026

Bedragen x € 1.000, - is een nadeel

Bedragen x € 1.000 - = nadeel	2023	2024	2025	2026
Stand Begroting 2023-2026	121	38	868	-2.672
Minus incidentele uitgaven en inkomsten	1.014	1.605	1.458	1.171
Stand Begroting 2023-2026: structureel evenwicht	893	-1.567	-590	-3.843

Door het begrotingssaldo 2023 -2026 te salderen met de incidentele uitgaven en inkomsten, berekenen we het structurele financiële meerjarenperspectief 2023-2026. De conclusie is dat het jaar 2023 structureel en materieel nog niet in evenwicht is. We voldoen hiermee nog niet aan het Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader (GTK 2020 Gemeenten) van de provincie voor repressief toezicht (achteraf).

Voor een specificatie van de incidentele uitgaven en inkomsten verwijzen wij naar het onderdeel 'Overzicht van incidentele baten en lasten' in de financiële begroting.

Bij de behandeling van de Kadernota 2023-2026 is toegezegd dat gewerkt wordt aan bezuinigingsvoorstellen om in ieder geval te komen tot een structureel sluitende begroting voor 2023. Deze voorstellen worden in de 2e Begrotingswijziging 2023 aan de raad voorgelegd.

Leeswijzer

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft de inrichting van de programmabegroting voor. Die bestaat uit de beleidsbegroting en de financiële begroting. De beleidsbegroting bestaat uit het programmaplan en de paragrafen. De financiële begroting bevat onder meer een totaaloverzicht van de lasten en baten en inzicht in de financiële positie van de gemeenten.

Beleidsbegroting

Met ingang van 2023 kent de programmabegroting de volgende programma-indeling:

1. Samenleven
2. Leefomgeving
3. Bedrijvigheid
4. Bestuur en ondersteuning

Hierna volgt het onderdeel over de algemene dekkingsmiddelen. Met deze indeling in programma's en thema's ontstaat een logische clustering van beleid. Dit versterkt de integraliteit en programmasturing. Elk thema bevat een bundeling van de landelijk voorgeschreven taakvelden.

Inzicht per thema

Elk programma geeft per thema inzicht in de doelstellingen (wat willen we bereiken?). Aan de hand van een beschrijving van activiteiten (wat gaan we daarvoor doen?) leggen we vervolgens uit hoe we deze doelstellingen willen bereiken. Deze activiteiten hebben in 2023 onze speciale aandacht. Reguliere, jaarlijks terugkerende taken zonder verdere bijzonderheden zijn – evenals vorig jaar – niet meer in de toelichting van de begroting opgenomen. Reguliere taken die het komende jaar onze specifieke aandacht vragen, hebben we zo mogelijk benoemd.

Elk thema wordt afgesloten met de verplichte beleidsindicatoren en – waar van toepassing – de prestatie-indicatoren. De beleidsindicatoren zijn voorgeschreven gegevens die een trend kunnen signaleren. Deze gegevens zijn voornamelijk afkomstig uit externe bronnen. Deze informatie is ook beschikbaar op www.waarstaatjegemeente.nl.

Financieel overzicht

Elk programma sluit af met het financiële overzicht (wat mag het kosten?). In dit overzicht staan per taakveld de lasten en baten vermeld. Dit geldt ook voor de mutaties op de reserves. Alle lasten zijn negatief opgenomen, alle baten positief. In de tabellen waarin de bedragen afgerond zijn op € 1.000, treft u mogelijk afrondingsverschillen in totaaltellingen aan. Na de vier programma's geven we inzicht in de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de post onvoorzien en de vennootschapsbelasting.

Totaaloverzicht van programmaelementen

Naast het programmaplan geven de paragrafen een totaaloverzicht van de elementen die in diverse programma's opgenomen zijn. Zoals de paragraaf 'Onderhoud kapitaalgoederen' of 'Verbonden partijen'. Wij gebruiken de standaardindeling van het BBV.

Financiële begroting

In dit hoofdstuk zijn de grondslagen opgenomen. Daarnaast bevat het een totaaloverzicht van de lasten en baten per programma en op taakveldniveau. Ook geven we inzicht in de financiële positie en de toelichting. Voorbeelden zijn het overzicht van de incidentele lasten en baten, de investeringen en een geprognosticeerde balans.

Programmaplan

Programma 1 Samenleven

Maatschappelijke agenda: innoveren en verbinden

Eind 2021 heeft de gemeenteraad van Lisse de maatschappelijke agenda (MAG) 'Leven Lang Meedoen' vastgesteld. Deze vormt de basis voor uitvoeringsprogramma's rond zeven thema's:

1. Vitaliteit
2. Talentontwikkeling
3. Zorg voor elkaar
4. Werk en inkomen
5. Opgroeien en opvoeden
6. Thuiswonen
7. Hulp bij meedoen

De agenda bevat een integrale visie en zeven opgaven voor het sociaal domein. Begrippen als positieve gezondheid en inclusie zijn de rode draden in de MAG. Per thema wordt in 2022 samen met maatschappelijke partners, bewoners, ondernemers en andere betrokkenen gewerkt aan een uitvoeringsprogramma.

De Programmabegroting 2023-2026 kent dezelfde verdeling als de MAG. Samen vormen deze thema's het begrotingsprogramma 'Samenleven'; dit zijn de opgaven waaraan we gaan werken. De indeling komt voort uit belangrijke ontwikkelingen en problemen in de samenleving en de wettelijke taken van de gemeente. De opgaven hangen met elkaar samen en zijn niet los van elkaar te zien. Ze versterken én zijn afhankelijk van elkaar. Bij het vaststellen van de volgorde van onze opgaven volgen we 'losjes' de lijn van de individuele inwoner, van elkaar helpen, naar hulp en steun van de gemeente als dat nodig is. De eerste drie opgaven zorgen voor een sterke sociale basis die bijdraagt aan het voorkomen van problemen later.

Hieronder benoemen we per thema eerst de trends en ontwikkelingen. Dat kan bijvoorbeeld gaan over landelijke regelgeving, demografische ontwikkelingen of de gevolgen van de coronapandemie. Vervolgens noemen we de ambities die in de MAG bij het betreffende thema zijn opgenomen: wat willen we bereiken? Daarna geven we aan hoe we meten of het lukt. Dat meten doen we via een aantal indicatoren. Daarbij hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De indicatoren geven op hoofdlijnen een beeld van de voortgang op onze ambities.
- Dit is een middel voor een dialoog met onze partners.
- We gaan uit van een beperkte set indicatoren om het overzichtelijk en simpel te houden.
- De gegevens worden zo mogelijk jaarlijks geactualiseerd.
- We nemen alleen indicatoren op die op dit moment structureel/betrouwbaar te meten zijn.

Ten slotte geven we aan welke activiteiten we in 2023 zullen ondernemen en/of financieren om de ambities waar te maken.

Sommige activiteiten dragen bij aan verschillende ambities en sommige zelfs aan ambities op het gebied van verschillende thema's. In die gevallen hebben we geprobeerd de activiteit bij de belangrijkste ambitie op te nemen, om zo versnippering tegen te gaan. Datzelfde hebben we gedaan bij partners die subsidie ontvangen voor hun activiteiten: vaak dragen ook die partijen bij aan verschillende ambities op het gebied van verschillende thema's.

Sommige posten van de begroting vallen onder verschillende programmathema's. Bijvoorbeeld als een deel van het genoemde bedrag over vastgoed gaat en een deel over de activiteiten die op die locatie plaatsvinden. Ook hier hebben we getracht om dit op één plek te bundelen.

Omgevingsvisie

Uit de omgevingsvisie vloeit voort dat we meer integraal werken en met meer aandacht voor participatie. Dit geldt dus ook voor alle opgaven van de MAG. Dit kan betekenen dat hiervoor meer ambtelijke capaciteit wordt gevraagd.

Vitaliteit

Onze inwoners hebben gelijke kansen op een goede gezondheid van –9 maanden tot 100+

Vitaliteit vormt de basis voor de volgende opgaven in dit programma en voor onze visie over meedoen en de kracht van onze inwoners. Gezondheid zien we als het vermogen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren. Daarvoor is een gezonde leefstijl nodig; lichamelijk, mentaal en sociaal. Aangezien dat niet voor iedereen vanzelfsprekend is, willen we dit stimuleren.

Ons doel is dat alle inwoners gelijke kansen hebben op gezondheid, van jong tot oud. Een gezonde leefstijl is al op jonge leeftijd belangrijk; daar willen we een goede basis leggen. We hebben oog voor inwoners die kwetsbaar zijn door ouderdom, een beperking, uitsluiting of tegenslag in het leven. We stimuleren vooral beschermende en gezondheid bevorderende factoren, zowel bij onze bewoners als hun omgeving. Daarnaast hebben we aandacht voor de risico's en onderliggende problemen op sociaal en maatschappelijk vlak.

Bredere aanpak vitaliteit

In de MAG komen het lokale preventieakkoord en sportakkoord samen. We zorgen daarmee voor een brede aanpak van vitaliteit. De acties en activiteiten uit de akkoorden zijn ondergebracht in het visiedocument 'Lisse positief gezond' en de MAG. Het lokale akkoord heeft geleid tot een alliantie van ketenpartners, van waaruit het preventienetwerk is opgezet.

Wij realiseren ons dat sociale connecties en zingeving een grote impact hebben op onze (mentale) gezondheid. We focussen ons op de uitrol van 'Van Lisse actief naar Lisse vitaal' met daarin drie thema's: een gezonder Lisse, zingeving en mentale gezondheid. We zetten ons in voor het verder uitbreiden van het netwerk. Deze gezondheidsbeweging kan alleen succesvol worden als we samenwerken met lokale partners. We zijn ervan overtuigd dat alle bedrijven, organisaties, scholen, (sport)verenigingen, horeca en supermarkten een bijdrage kunnen leveren. Of je nu stappen onderneemt voor de vitaliteit van je werknemers, een gezond gerecht op de kaart van je restaurant zet of de (sport)vereniging rookvrij maakt: alle kleine stapjes zorgen ervoor dat er meer gezonde keuzes te vinden zijn in Lisse.

Meer focus op preventie

Regionale samenwerking rond het integreren van de lokale preventieakkoorden is van belang. We bevorderen de samenwerking met de maatschappelijke eerste lijn, zoals huisartsenpraktijken, wijkteams (en andere lokale teams), Centra voor Jeugd en Gezin enzovoort.

Datagedreven

Gemeentezorgspiegel: deze spiegel biedt de mogelijkheid om alle informatie over zorggebruik bij elkaar te brengen.

Afname beweging stijgende zorgkosten

Door corona is er een afname geweest in beweging. Mede hierdoor is er in toenemende mate bewegingsarmoede en stijgen de zorgkosten.

Sportieve routes

De gemeente maakt sporten en bewegen in de openbare ruimte mogelijk.

Maatschappelijke accommodaties

Als er aanpassing, verbetering of uitbreiding nodig is van maatschappelijke accommodaties waarvan de gemeente economisch eigenaar is, kan dit additionele kosten met zich meebrengen. Naarmate de termijn tussen planvorming, besluitvorming, opdrachtverstrekking en uitvoering zich langer uitstrekt, neemt de kans op eventuele prijseffecten mogelijk toe.

Routekaart verduurzaming sport

Landelijke inzet

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- De gezonde keuze moet de makkelijke keuze worden. We willen een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag, zodat:
 - meer kinderen en volwassenen sporten, bewegen en spelen en voldoen aan de beweegrichtlijnen;
 - de rookvrije generatie en omgeving dichterbij komt;
 - het aandeel mensen dat een gezond gewicht heeft, gelijk blijft of groeit;
 - meer inwoners verstandig omgaan met alcohol en drugs;
 - meer inwoners kiezen voor gezonde voeding.
- Onze inwoners worden gezonder ouder, zowel fysiek als mentaal, en hebben meer gezonde levensjaren door levenslang investeren in een positieve en gezonde leefstijl. Inclusie:
- Inclusief sporten en bewegen wordt meer vanzelfsprekend voor mensen met een beperking en kwetsbare inwoners.

Wat gaan we doen?

- We voeren acties uit de nota 'Sportbeleid' en het lokaal sportakkoord uit. Dit draagt ook bij aan de andere opgaven, bijvoorbeeld aan talentontwikkeling, zorg voor elkaar, opgroeien en thuis wonen.
- Wij maken verbindingen tussen sport, bewegen en inwoners, jong en oud, die gebruikmaken van ondersteuning.
- In de omgevingsvisie formuleren we onze doelen voor een gezonde fysieke leefomgeving: voldoende ruimte voor sport en bewegen; accommodaties en een openbare ruimte die uitnodigen tot bewegen.
- We voeren de acties uit het speelruimtebeleid uit.
- Met partners werken we ambities uit voor een gezonde fysieke en sociale omgeving in praktische plannen, vanuit de benadering van positieve gezondheid.
- In overleg met de eerstelijnszorg, welzijn, jeugdgezondheidszorg en ons loket creëren we een goede verwijsstructuur met positieve gezondheid als leidraad.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
Score beweegvriendelijke omgeving Dit is een score voor de openbare ruimte als het gaat om de mogelijkheid om te sporten en te bewegen. Het gaat onder meer over aanwezigheid sportaccommodaties, sport- en speelplekken en parken.	1,78 (2017)	Mulier Instituut
% inwoners dat voldoende beweegt	16% (2019) jeugd	GGD
	47% (2020) volwassenen 18+	GGD
% jongeren dat geen genotmiddelen gebruikt, zoals alcohol en drugs Dit is het percentage 15-16-jarigen dat niet rookt en de afgelopen maand geen alcohol en drugs heeft gebruikt.	77% (2021)	GGD
% inwoners dat rookt	6,4% (2019) jeugd	GGD
	16% (2020) volwassenen 18+	GGD
% inwoners met gezond gewicht	76% (2020) jeugd	GGD
	50% (2016) volwassenen	GGD

% vitale inwoners (18+)	86% (2020)	GGD
Dit zijn inwoners vol energie, die gemotiveerd zijn en goed kunnen omgaan met tegenslag. Dat blijkt uit hun antwoorden op een gevalideerde vitaliteitsvragenlijst.		
% niet sporters*	48,8% (2020)	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)

* Dit is een indicator die we volgens de 'Regeling Beleidsindicatoren' verplicht zijn om op te nemen in de begroting.

Activiteiten in 2023

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: de gezonde keuze moet de makkelijke keuze worden. We willen een fysieke en sociale omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Wij voeren het preventieakkoord 'Lisse positief gezond' uit. Wij bevorderen een gezonde leefstijl van onze inwoners: gezond eten en drinken, meer bewegen en sporten en minder overmatig alcoholgebruik en roken.
A2	De brede maatschappelijke agenda sluit aan bij de begrippen 'brede welvaart' en 'positieve gezondheid' en staat voor een opgavegerichte en integrale aanpak.
A3	'Iedereen doet mee' stimuleren wij door burgerinitiatieven te ondersteunen, waar daar ruimte voor is. Het huidige voorzieningenniveau in Lisse willen we op peil houden en laten aansluiten bij de behoeften van onze inwoners.
A4	Met onze partners dragen we bij aan de uitrol van 'Van Lisse actief naar Lisse vitaal'. Dan gaat het om het monitoren, sturen en rapporteren van de taken die zijn belegd bij de verschillende (uitvoerings)partners.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: onze inwoners worden gezond ouder, zowel fysiek als mentaal, en hebben meer gezonde levensjaren door levenslang te investeren in een positieve en gezonde leefstijl.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	In de omgevingsvisie formuleren we onze doelen voor een gezonde leefomgeving, met voldoende ruimte voor sport en beweging. Dat kan door zowel accommodaties

	als buitenruimte uitdagend te maken. Dit nodigt uit tot bewegen.
B2	Bij het ontwikkelen van sportvoorzieningen stimuleren we het multifunctionele gebruik.
B3	We gaan door met het ondersteunen en uitrollen van de sportieve routes in de openbare ruimte. Hierbij betrekken wij de buurtsportcoaches binnen de MAG.
B4	We geven uitvoering aan het sport- en beweegbeleid. We voeren de acties uit van de nota 'Sportbeleid' en het lokaal sportbeleid. Dit draagt ook integraal bij aan diverse andere pijlers, waaronder talentontwikkeling, zorg voor elkaar, opgroeien en thuis wonen.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Holland Rijnland HECHT Hollands Midden (GGD) Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Talentontwikkeling

Inwoners kunnen zich hun leven lang blijven ontwikkelen

Lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden zijn basisvoorwaarden om te kunnen functioneren in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Om mee te kunnen doen en om jezelf te kunnen ontwikkelen. Jezelf ontwikkelen is belangrijk voor veerkracht, zingeving en het gevoel van eigenwaarde en identiteit. Iedereen heeft talenten en eigen kracht. We willen inwoners de ruimte geven deze te ontdekken en te ontwikkelen. Cultuur, sport en een goede bibliotheek zijn daarvoor krachtige middelen, van jong tot oud. Daarmee bevorderen we ook ontmoetingen en dus sociale cohesie. Cultuur is de zuurstof van onze samenleving, zonder kunst en cultuur verstikt zij. Cultuur kan ons verbinden, raken, veranderen en verwonderen.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Talenten van inwoners worden meer benut.
- Iedereen kan lezen, schrijven, rekenen en omgaan met geld en computers.
- Iedereen, jong en oud, krijgt kansen en wordt gestimuleerd tot een zinvolle vrijetijdsbesteding.
- Meer kinderen en volwassenen kunnen kennismaken met diverse vormen van expressie en culturele uitingen.
- Er zijn in de buurten voldoende gelegenheden voor ontmoeting, beweging en cultuurparticipatie: kleinschalig, laagdrempelig, toegankelijk en betaalbaar.

Inclusie:

- Iedereen kan gebruikmaken van (culturele) voorzieningen; ook inwoners die moeite hebben mee te doen aan de samenleving door bijvoorbeeld een laag inkomen of een beperking.

Wat gaan we doen?

- We voeren de acties uit de cultuurnota uit, als belangrijk middel voor de andere opgaven uit deze agenda, zoals bijvoorbeeld vitaliteit, zorg voor elkaar, opgroeien en thuis wonen.
- We voeren de acties uit het regionale convenant 'Bondgenootschap voor Geletterdheid' uit.
- De inburgeringstrajecten bieden aandacht voor taal en cultuur.
- We voeren het onderwijskansenbeleid uit.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
% inwoners dat deelneemt aan het verenigingsleven	58% (2020)	Burgerpeiling VNG

Bij deze opgave zijn nog weinig monitorgegevens voorhanden. Bij het uitwerken van de opgave in een uitvoeringsagenda onderzoeken we of er meer indicatoren te verkrijgen zijn.

Activiteiten in 2023:

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: talenten van inwoners worden meer benut.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We voeren acties uit de cultuurnota uit. Dit draagt ook integraal bij aan diverse andere pijlers, waaronder vitaliteit, zorg voor elkaar, opgroeien en thuis wonen.
A2	Met onze partners werken we ambities uit om te komen tot een leven lang ontwikkelen en persoonlijke ontplooiing.
A3	We voeren de acties uit het regionale convenant 'Bondgenootschap voor Geletterdheid' uit.
A4	In de omgevingsvisie formuleren we onze doelen voor een aantrekkelijk kunst- en cultuurklimaat.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: iedereen kan lezen, schrijven, rekenen en omgaan met geld en computers.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We benutten de Bibliotheek Bollenstreek als facilitator voor cultuur en het sociaal domein.
B2	De Volksuniversiteit biedt een scala aan cursussen, zoals het creatief atelier.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: iedereen, jong en oud, krijgt kansen en wordt gestimuleerd tot een zinvolle vrijetijdsbesteding.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	Basisscholen kunnen deelnemen aan het programma 'Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024'.
C2	Voor leerlingen in het voortgezet onderwijs is er het schoolproject 'De Zwarte Tulp'.
C3	Er is aandacht voor ons erfgoed, bijvoorbeeld via de Open Monumentendag.
C4	Er is een muziekvoorstelling voor basisscholen: kennismaken met muziekinstrumenten en promoten regeling Jeugd Sport- en Cultuurfonds.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: iedereen kan kennismaken met diverse vormen van expressie en culturele uitingen.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	Er is voldoende en gevarieerd cultureel aanbod.
D2	Cultuurpagina.
D3	Wij subsidiëren culturele activiteiten.
D4	Fiets- en wandelroutes langs beeldende kunstwerken.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: er zijn in de buurten voldoende gelegenheden voor ontmoeting, beweging en cultuurparticipatie; kleinschalig, laagdrempelig, toegankelijk en betaalbaar.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
E1	Wij organiseren een Cultuurcafé.
E2	Er zijn voldoende accommodaties en voorzieningen, zoals musea, theater Floralis, Filmhuis, 't Huys Dever, Keukenhof, Jongerencentrum De Greef en dansscholen.
E3	Buurthuis Salvatori voorziet in laagdrempelige activiteiten; stichting De Paraplu in activiteiten voor ouderen.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Holland Rijnland HECHT Hollands Midden (GGD) Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Zorg voor elkaar

Onze inwoners ondersteunen elkaar en zetten zich in voor leefbare wijken

Wij zien het belang van inwoners die elkaar waar nodig helpen en steunen. Onderlinge betrokkenheid gaat vooraf aan steun en hulp van de gemeente. Zo versterken we de veerkracht, leefbaarheid en veiligheid van ons dorp en samenleving. Dit is de kracht van Lisse, dat gelukkig een lange traditie kent van omkijken naar elkaar. We hebben oog voor de inspanningen van vrijwilligers en mantelzorgers die zich soms overbelast voelen en inwoners die zich eenzaam voelen. We streven naar een gevoel van veiligheid en samenhang voor al onze inwoners, zodat iedereen zich uitgenodigd voelt om mee te doen, elkaar te ontmoeten en te helpen. Van jong tot oud!

Trends en ontwikkelingen

Eenzaamheid

De gemeente heeft zich aangesloten bij de landelijke aanpak tegen eenzaamheid. Deze is verlengd en loopt ook de komende jaren door. De coronapandemie heeft impact gehad op de mate waarin verschillende groepen eenzaamheid ervaren. Denk bijvoorbeeld aan jongeren.

Mantelzorg

Het beleid is gericht op langer zelfstandig thuis wonen en zelfredzaamheid. Tegelijk nemen de vergrijzing en het personeelstekort in de zorg toe. Daardoor komt er steeds meer druk te staan op mantelzorgers.

Vrijwilligers

De coronapandemie heeft de manier veranderd waarop mensen aankijken tegen vrijwilligerswerk. Mensen overwegen of ze nog vrijwilligerswerk willen blijven doen en er komen nieuwe vrijwilligers bij. Het aantal vrijwilligers met een rugzakje neemt toe. Er is meer animo voor kortdurend en flexibel vrijwilligerswerk.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Inwoners zijn (meer) betrokken bij hun buurt en kijken naar elkaar om.
- Jong en oud voelt zich prettig en veilig in de wijk en op straat.
- Minder mensen voelen zich eenzaam.
- De draagkracht en draaglast van mantelzorgers zijn in balans.
- Mantelzorgers en vrijwilligers weten zich gesteund door de gemeente.

Inclusie:

- Inwoners zijn behulpzaam en hebben begrip voor kwetsbare inwoners, zoals mensen met psychische problematiek.

Wat gaan we doen?

- Samen met ervaringsdeskundigen stellen we een praktische inclusieagenda op, waarmee we stap voor stap werken aan een inclusieve samenleving. Daarin is, voor zover gewenst en afhankelijk van prioriteiten, aandacht voor alle opgaven uit de MAG.
- We voeren het integraal veiligheidsbeleid uit, voor zowel veilige buurten als het gevoel van veiligheid van de individuele burger.
- We voeren het actieplan 'Eén tegen eenzaamheid' uit'.
- We waarderen en ondersteunen onze vrijwilligers en mantelzorgers'.

- We moedigen buurtinitiatieven aan, bijvoorbeeld met onze wijkregisseur en de wijkavonden.
- We bouwen verder aan een integrale toegang met de uitgangspunten van 1Gezin1Plan, onder andere met goede informatie.
- We werken aan een fysieke inrichting die uitnodigt tot ontmoeten.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
Schaalscore samenredzaamheid buurt Deze score geeft onder meer aan of buurtbewoners voor elkaar klaarstaan en of ze zich inzetten voor de leefbaarheid in hun buurt.	5,34 (2020)	Burgerpeiling VNG
Rapportcijfer van inwoners over veiligheid in de buurt	7,7 (2019)	Veiligheidsmonitor CBS/I&O Research
% inwoners dat zich ernstig eenzaam voelt	5,5% (2019) jeugd	GGD
	7% (2020) volwassenen 18+	GGD/RIVM
	11% (2016) 75+	GGD/ RIVM
% overbelaste mantelzorgers	7% (2020)	GGD
% inwoners dat vrijwilligerswerk doet	39%, waarvan 21% incidenteel, 18% intensief (2020)	Burgerpeiling VNG
Score voor sociale inclusie Dit is het percentage inwoners dat aangeeft dat het gevoel er niet bij te horen/zich niet thuis te voelen hen niet of nauwelijks belemmert in deelname aan het maatschappelijk leven.	87% (2020)	Burgerpeiling VNG

Activiteiten in 2023

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: inwoners zijn (meer) betrokken bij hun buurt en kijken naar elkaar om.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We faciliteren en stimuleren buurtwerk, gericht op elkaar kennen en naar elkaar omzien.
A2	We moedigen buurtinitiatieven aan, bijvoorbeeld met onze contactfunctionaris en wijkavonden.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: jong en oud voelt zich prettig en veilig in de wijk en op straat. Bij deze ambitie werken we samen OOV.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We zetten outreachend jongerenwerk in.
B2	We zetten de ervaringen uit het uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg 'Omzien naar elkaar' in om de leefbaarheid en veiligheid te verbeteren.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: minder mensen voelen zich eenzaam.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We voeren het plan 'Lokale aanpak eenzaamheid' uit in samenwerking met maatschappelijke partners en werken aan de doorontwikkeling van de aanpak van eenzaamheid.
C2	We faciliteren en stimuleren laagdrempelige ontmoeting. Daarbij maken we gebruik van bestaande buurtkamers en ontmoetingsplekken.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: de draagkracht en draaglast van mantelzorgers zijn in balans.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We ondersteunen mantelzorgers met informatie en advies, begeleiding en hulp op maat via de Adempauzeregeling.
D2	We werken samen met het zorgkantoor, zorgorganisaties en andere gemeenten om de mogelijkheden voor respijtzorg verder te verbeteren.
D3	We bevorderen signalering, doorverwijzing en aandacht voor mantelzorgers bij maatschappelijke partners.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: mantelzorgers en vrijwilligers weten zich gesteund door de gemeente.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
E1	We waarderen mantelzorgers met het mantelzorgcompliment.
E2	We werken aan een actieve participatie van mantelzorgers bij de beleidscyclus.
E3	We waarderen vrijwilligers door het uitreiken van vrijwilligersprijzen.
E4	We zorgen voor begeleiding naar vrijwilligerswerk en ondersteunen vrijwilligersorganisaties. We verbinden vraag en aanbod.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Holland Rijnland HECHT Hollands Midden (GGD) Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Werk en inkomen

Onze inwoners hebben voldoende middelen voor hun levensonderhoud en om te kunnen meedoen naar vermogen

We vinden het belangrijk dat onze inwoners in hun levensonderhoud kunnen voorzien en meedoen aan onze samenleving. De meeste inwoners werken en redden zich goed. Sommige hebben de hulp nodig van de gemeente om te voorkomen dat werkloosheid of armoede leiden tot zorgen over inkomen, schulden en sociale uitsluiting. We willen dat de kinderen in gezinnen met (dreigende) armoede veilig opgroeien, gelijke kansen krijgen en op tijd gezien worden, bijvoorbeeld in het onderwijs. Mensen die lange tijd geldzorgen hebben, kampen met chronische stress, gezondheidsproblemen en dus minder denk- en doe-vermogen. Dan wordt meedoen aan de samenleving en het oplossen van problemen nog moeilijker. Informatie en hulp moeten daarom makkelijk toegankelijk zijn. Een vraag om hulp vereist een integraal plan op maat. Het bestrijden van armoede en schulden maakt de inzet op de andere opgaven van deze agenda effectiever.

Trends en ontwikkelingen

Energiearmoede

Vanwege de sterk gestegen energieprijzen neemt het risico op energiearmoede toe. Risicogroepen zijn inwoners met een laag inkomen en een hoge energierekening en/of een minder goed geïsoleerd huis. Het Rijk stelt middelen beschikbaar aan gemeenten om energiearmoede te bestrijden.

De toegenomen inflatie met mogelijk gevolgen voor de miniregelingen

Door de toegenomen inflatie en stijgende energieprijzen daalt de koopkracht. Het risico op financiële problemen neemt daarmee toe. Een gevolg kan zijn dat inwoners die voorheen konden rondkomen, nu moeite hebben om de rekeningen te betalen. Naar verwachting wordt er daardoor een groter beroep gedaan op miniregelingen en bijvoorbeeld de Voedselbanken.

Vroegsignalering

Nog steeds sluiten nieuwe partners zich aan bij de vroegsignalering. Dit geeft een groter bereik en betekent automatisch een stijging in het aantal signalen. Door de sterk stijgende energieprijzen en de inflatie is de verwachting dat het aantal signalen gaat toenemen. De vroegsignalering is dus een nog belangrijker instrument geworden om in een zo vroeg mogelijk stadium inwoners te bereiken die te maken hebben met (dreigende) schuldenproblematiek.

Werk en inkomen

Wij vinden het belangrijk dat al onze inwoners voldoende middelen hebben om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien en te kunnen meedoen naar vermogen. Samen met Provalu en de ISD Bollenstreek geven wij invulling aan onze taak op het gebied van participatie, werk en inkomen. Als een inwoner (tijdelijk) geen werk heeft of niet kan voorzien in het eigen levensonderhoud, kan ISD Bollenstreek een uitkering toekennen. ISD zorgt vervolgens voor bemiddeling, begeleiding en/of activering. Zodra er werkvermogen in beeld komt, volgt overdracht aan Provalu. Provalu zorgt voor verdere toeleiding, scholing, training en bemiddeling naar werk als dat zelfstandig niet lukt. Wij werken hierbij nauw samen met het Werkgeversservicepunt Holland Rijnland. Holland Rijnland is de arbeidsregio waarvan Lisse deel uitmaakt.

Provalu bestaat sinds september 2021 en is ontstaan uit een fusie tussen de Maregroep en het Service Punt Werk. Zij hebben hun krachten gebundeld om onze inwoners nog beter van dienst te kunnen zijn en te bemiddelen naar werk. Zoals verwacht heeft de fusie de nodige onrust met zich meegebracht, maar inmiddels is de rust wedergekeerd, krijgt de samenwerking vorm en wordt de

beoogde efficiëntieslag gemaakt. Dit geeft ruimte aan ondernemerschap en creativiteit en maakt de transitie van een voormalig SW-bedrijf naar een eigentijds sociaal ontwikkelbedrijf mogelijk.

Wet sociale werkvoorziening

Bij de invoering van de Participatiewet in 2015 is de instroom in de WsW gestopt. Dit betekent dat de huidige WsW-populatie zal uitbloeien en nieuwe doelgroepen zich aanmelden. Inmiddels is duidelijk dat de uitstroom uit de WsW sneller verloopt dan verwacht. Dit komt onder andere door de verhoogde pensioenleeftijd, waaraan veel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt niet kunnen voldoen en de (mede hierdoor) hoge uitstroom in de WIA. Deze trend heeft zich ingezet in 2021 en zal zich voortzetten in 2022 en 2023. Dit heeft op termijn uiteraard ook gevolgen voor de subsidiëring/financiering vanuit het Rijk. Daarom zetten we samen met onze uitvoeringsorganisatie Provalu (GR KDB) in op andere soorten van dienstverlening voor de veranderende doelgroep. De opgave is actief na te denken over nieuwe mogelijkheden voor het (terug)begeleiden (naar de arbeidsmarkt) van mensen met een arbeidsbeperking.

Nieuw beschut

Na het stoppen van nieuwe instroom in de WsW is 'Nieuw beschut' een van de nieuwe regelingen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hier gaat het om de kwetsbaarste doelgroep. Inmiddels zien wij dat het animo voor beschutte werkplekken in onze regio hoger ligt dan het landelijk beeld weergeeft. Wij vinden het belangrijk ook deze groep mensen een plek te bieden in onze samenleving. Daarom zullen we ook in 2023 weer inzetten op het stimuleren van meer beschutte werkplekken. Dat heeft wel als gevolg dat we waarschijnlijk boven de taakstelling zullen eindigen. Als we deze ontwikkeling optellen bij het wegvallen van een bonusregeling van het Rijk op 'Nieuw beschut' (Rijk) en de invoering van de cao 'Aan de Slag', ontstaat er echter wel een financieringstekort waarnaar we kritisch moeten kijken. Temeer daar wij als gemeente de wettelijke taak hebben een inwoner met een beschut werkindicatie te voorzien van een beschutte werkplek en als dit niet mogelijk is, een vergelijkbaar alternatief te bieden. In de praktijk komt dit neer op arbeidsmatige dagbesteding (Wmo), maar de kosten voor deze trajecten zijn veelal hoger en voor de betreffende inwoner niet wenselijk.

Pro- en Vso-aansluiting op de arbeidsmarkt

Trend is de toenemende groep jongeren die via Pro/Vso-onderwijs het doelgroepenregister instroomt. Na afronding van hun studie komen deze jongeren automatisch terecht in het doelgroepenregister. Wij zetten er – in samenwerking met Provalu en Het Jongerenpunt – stevig op in om deze jongeren succesvol naar de arbeidsmarkt te begeleiden. Sommigen van hen zijn direct bemiddelbaar naar arbeid, anderen hebben wat meer aandacht nodig. Dit kan een vervolgopleiding in het regulier onderwijs zijn – waarvoor wij in samenwerking met MBO Rijnland een hybride leeromgeving hebben ontwikkeld – maar ook het volgen van stages en cursussen. Bij dit laatste spreken we over maatwerkoplossingen. Wij blijven investeren in de toekomst van onze jeugd.

Reguliere uitkering (bijstand) Participatiewet

Ondanks min of meer gelijkblijvende aantallen is er een duidelijk verandering waarneembaar bij de groep mensen met een uitkering via de Participatiewet. Het aanwezige arbeidspotentieel in deze groep neemt sterk af. Voorheen had 60% van de mensen een redelijk tot goed arbeidspotentieel en was 40% moeilijk bemiddelbaar, maar nu is deze verhouding aan het omkeren. We vergroten daarom onze focus op deze moeilijk te bemiddelen groep. Dit doen wij onder andere door in samenwerking met ISD Bollenstreek en Provalu diverse activerings- en werkfittrajecten aan te bieden.

Wijziging Wet gemeenschappelijke regelingen

Op 1 juli 2022 treedt de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen in werking. Vanaf dat moment krijgen gemeenteraden meer mogelijkheden om hun kaderstellende en controlerende rol

te versterken in de samenwerkingsverbanden waaraan zij deelnemen. We streven ernaar om deze veranderingen zo spoedig mogelijk te implementeren en binnen onze raad te beleggen.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Zoveel mogelijk inwoners zijn in staat in hun eigen inkomen te voorzien.
- Inwoners zonder betaald werk kunnen meedoen en ervaren een zinvolle bijdrage aan de samenleving.
- Het aantal inwoners dat leeft op of onder de armoedegrens neemt af, het besteedbaar inkomen wordt hoger.
- Het gebruik van minimaregelingen verbetert.
- Het aantal inwoners met problematische schulden neemt af.
- Inwoners met geldzorgen weten waar ze terecht kunnen voor hulp en hulp is toegankelijk en effectief.
- Financieel misbruik van kwetsbare inwoners neemt af.

Inclusie:

- Kinderen kunnen meedoen, ook als het de ouders/opvoeders ontbreekt aan de middelen daarvoor.

Wat gaan we doen?

- We bieden inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt kansen op participatie door werk of vrijwilligerswerk, bijvoorbeeld met het project 'Meedoen!'.
- We voeren acties uit de nota's 'Armoedebelaid' en 'Schulddienstverlening' uit. Dit betekent onder meer dat we inzetten op vroegsignalering en preventie van schulden en op bewustwording. Met preventieve programma's, de integrale toegang en voorzieningen bereiken we inwoners en gezinnen in (dreigende) armoede.
- We doen actief mee aan de Alliantie Financieel Misbruik.
- We bieden statushouders steun bij hun inburgeringstraject.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
% huishoudens met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum Dit inkomen houdt rekening met de grens van inkomensondersteunende maatregelen en biedt ruimte voor mensen die met stapeling van kosten te maken hebben.	11,7% (2019) ¹	CBS
% inwoners met risicovolle of problematische schulden	4% (2020) volwassenen 18+	GGD
Netto-arbeidsparticipatie * Dit is het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de totale bevolking.	71,5% (2020)	CBS
% inwoners bij wie financiën geen belemmering vormen om mee te doen Dit is het percentage inwoners dat aangeeft dat hun financiële situatie hen niet of nauwelijks belemmert in deelname aan het maatschappelijk leven.	83% (2020)	Burgerpeiling VNG
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar*	671,2,8 (2020)	LISA
Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners*	187,3 (2020)	CBS
Aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar*	77,4 (2020)	CBS
% Werkloze jongeren t.o.v. 16 t/m 22-jarigen*	1% (2020)	CBS Jeugd
% Kinderen tot 18 jaar in een uitkeringsgezin*	3% (2020)	CBS Jeugd

1. Er is een minimadashboard in ontwikkeling. Hierin wordt te zijner tijd een extra indicator opgenomen, namelijk: het gebruik van miniregelingen als percentage van het totale aantal inwoners dat daarvoor in aanmerking komt. Dit wordt uitgesplitst naar regeling, waaronder ook het gebruik van het jeugd-, sport- en cultuurfonds.
2. Dit zijn voorlopige cijfers.

* Dit is een indicator die we volgens de 'Regeling Beleidsindicatoren' verplicht zijn om op te nemen in dit document.

Activiteiten in 2023

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: zoveel mogelijk inwoners zijn in staat in hun eigen inkomen te voorzien.

¹ Dit zijn voorlopige cijfers.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	In samenwerking met onze sociale partners bieden we inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt kansen op participatie door werk of vrijwilligerswerk.
A2	Wij voeren de acties uit het Taalpact uit om laaggeletterdheid onder inwoners te verlagen en de zelfredzaamheid te verhogen.
A3	We begeleiden Pro/Vso-jongeren actief naar de arbeidsmarkt in samenwerking met Provalu, het Jongerenpunt en MBO Rijnland.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: inwoners zonder betaald werk kunnen meedoen en ervaren een zinvolle bijdrage aan de samenleving.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	In het project 'Meedoen!' worden mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt geactiveerd naar nuttige dagbesteding en/of vrijwilligerswerk.
B2	Wij bieden inwoners die (nog) niet in staat zijn om toe te treden tot de arbeidsmarkt, een plek waar zij arbeidsmatige dagbesteding krijgen. Dit vergroot de kansen op uiteindelijke terugkeer naar de arbeidsmarkt.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: het gebruik van minimaregelingen verbetert.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	Wij voeren communicatieacties uit om de bekendheid van de regelingen te vergroten onder zowel inwoners als de maatschappelijke partners.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: het aantal inwoners met problematische schulden neemt af.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We voeren acties uit het beleidsplan 'Schuldhelpverlening' uit. Dit betekent onder meer dat we inzetten op vroegsignalering, preventie van schulden en op bewustwording.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: inwoners met geldzorgen weten waar ze terecht kunnen voor hulp; hulp is toegankelijk en effectief.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
E1	Door aan te sluiten bij initiatieven die zich specifiek richten op het laagdrempelig bereiken en helpen van inwoners met (problematische) geldzorgen, maken wij de hulp toegankelijk.
E2	We voeren communicatieacties uit om inwoners te informeren over waar zij met hulpvragen terecht kunnen.
E3	We bevorderen de samenwerking tussen (schuld)hulpverleners, vrijwilligers en maatschappelijke partners om effectief hulp te kunnen verlenen.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: financieel misbruik van kwetsbare inwoners neemt af.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
F1	Wij nemen deel aan de Alliantie Financieel Misbruik.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Holland Rijnland HECHT Hollands Midden (GGD) Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Opgroeien en opvoeden

Onze kinderen groeien op in een gezonde en veilige omgeving en ouders en opvoeders voelen zich gesteund als dat nodig is

De jeugd heeft de toekomst. Daarom willen we dat onze jonge inwoners, de kinderen, opgroeien in een gezonde en veilige omgeving in Lisse. We vinden het belangrijk dat ouders samen met hun sociale omgeving hun kinderen opvoeden. Opvoeden is soms pittig: dat is normaal, maar soms is ondersteuning nodig voor ouders die overbelast zijn en bij wie het niet goed gaat. In gezinnen met problemen op meerdere levensgebieden bieden we een integrale aanpak. Dit is van belang voor het doorbreken van generatie op generatieproblematiek en voor gelijke ontwikkelingskansen van kinderen. Hulp en ondersteuning voor kinderen en ouders is zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig. We hebben oog voor kinderen die het thuis, op school of in de wijk moeilijk hebben en minder goed kunnen meedoen, bijvoorbeeld omdat er spanningen zijn over armoede, schulden of de scheiding van ouders of omdat ze zich buitengesloten voelen. Het nieuwe nationale gezondheidsbeleid geeft aandacht aan het verlagen van deze spanningen in het dagelijks leven van kinderen en jongvolwassenen. Met onze agenda dragen wij hieraan bij. Zodat kinderen zich op hun gemak voelen en worden uitgedaagd om gezond te bewegen en sociaal mee te doen en te leren.

Trends en ontwikkelingen

Doorontwikkeling Serviceorganisatie Zorg

Vanaf 1 januari 2023 wordt de nieuwe gemeenschappelijke regeling Serviceorganisatie Zorg (SOZ) van kracht. Met deze regeling willen gemeenten in de regio Holland Rijnland de samenwerking op het gebied van de jeugdhulp op een nieuwe wijze vormgeven en de gemeentelijke sturing op de opgave versterken.

Regionale inkoop jeugd

De financiële druk op de jeugdhulp blijft onverminderd hoog. In 2022 zijn we gestart met de nieuwe contracteringsperiode en de inkoop in segmenten. In 2023 werken we samen met de SOZ en de jeugdhulpaanbieders aan de verdere transformatie van de jeugdhulp.

Samenwerking regionale jeugdhulp en lokale toegang

Naast de SOZ en de jeugdhulpaanbieders is ook de integrale toegang, 'Voor ieder 1', een belangrijke partner voor het realiseren van de transformatie van de jeugdhulp. We verstevigen de samenwerking tussen het regionale programma en de lokale toegang, zodat beide opdrachten optimaal op elkaar aansluiten.

Kamerbrief Hervormingsagenda Jeugd

Na de uitspraak van de commissie van wijzen in het geschil tussen rijksoverheid en gemeenten over de financiering van het jeugdhulpstelsel zijn het ministerie van VWS, zorgaanbieders, cliënten(vertegenwoordigers), professionals en de VNG gestart met het opstellen van een hervormingsagenda. Het coalitieakkoord, waarin het kabinet een extra bezuiniging op jeugdzorg aankondigde, was voor de VNG-aanleiding om uit dit traject te stappen.

In mei 2022 heeft de minister van VWS de Tweede Kamer geïnformeerd over de visie van het kabinet op de hervormingsagenda. Thema's uit deze brief zijn onder andere: verplichte regionale inkoop van specialistische jeugdhulp, afbouw van gesloten jeugdhulp, aanpak van wachttijden, de krapte op de arbeidsmarkt, normaliseren, verstevigen van sociale basis, beperken reikwijdte jeugdhulpplicht, minder marktwerking en steviger sturen op effectiviteit en kwaliteit. Dit zijn thema's die wij herkennen en die ook al in het regionale programmaplan zijn verwerkt. De verwachting is dat de aangekondigde extra bezuiniging een verantwoordelijkheid zal zijn van het Rijk. Denk hierbij aan beleidsmaatregelen als het invoeren van een eigen bijdrage en het normeren

van behandelduur. De afronding van de hervormingsagenda wordt in het najaar van 2022 verwacht.

Praktijkondersteuner Huisarts (POH)-jeugd geestelijke gezondheidszorg

Een POH-jeugd GGZ voorziet in een uitgebreide intake van jeugdigen met ggz-problematiek. Dit leidt tot een completer beeld van de hulpvraag en complexiteit van de problematiek, waardoor deze ondersteuner beter in staat is de juiste hulp in te zetten. Soms blijkt verwijzing daarna niet nodig. Als dat wel zo is, wordt beter verwezen naar de juiste specialistische hulp (*first time right*). Het resultaat is laagdrempelige hulp, betere verwijzingen en minder inzet van specialistische zorg. Uit de pilot POH-jeugd die in 2020 is gestart, blijkt dat wordt voorzien in een grote behoefte. In 2022 is deze pilot daarom gecontinueerd. Op dit moment is de POH-jeugd nog niet structureel in de begroting opgenomen. In september 2022 wordt de pilot geëvalueerd en besluit de raad over eventuele structurele financiering.

Nationaal Programma Onderwijs

Het onderwijs heeft zelf gelden ontvangen om de achterstanden te bestrijden die zijn opgelopen tijdens corona. Daarnaast hebben de gemeenten NPO-middelen gekregen. Bij de HLT-gemeenten is een denktank NPO aan de slag gegaan om ideeën op te halen voor de besteding van deze middelen. Uit de bevindingen van de denktank hebben de wethouders van onderwijs twee doelen gekozen om de middelen voor in te zetten:

1. Schoolmaatschappelijk werk/hulp in de scholen in HLT.
2. De inzet van sport, kunst & cultuur, talentontwikkeling en gezondheidsbevordering als bijdrage aan het welbevinden van leerlingen in HLT.

De scholen kunnen de NPO-subsidie aanvragen in samenwerking met elkaar of met andere organisaties in de gemeente. De subsidieregeling is vastgesteld voor de periode tot en met 2023. Er is een maximumbedrag beschikbaar van € 83,00 per leerling (dus eigenlijk een maximum per school; dit mag in meerdere keren worden aangevraagd). Aanvragen worden ingediend via de website van de gemeente.

Het prenataal huisbezoek wordt wettelijke taak

De Tweede Kamer heeft in juni het wetsvoorstel aangenomen om een prenataal huisbezoek op te nemen in de Wet publieke gezondheid. De wet gaat in op 1 juli 2022. In de meicirculaire is bekendgemaakt welke middelen er vanuit het Rijk komen voor de uitvoering van deze wet. Deze middelen zijn beperkt, zodat zorgvuldig moet worden bepaald hoe deze het best kunnen worden ingezet. Het prenataal huisbezoek beleggen we (verplicht) bij de organisatie die de jeugdgezondheidszorg uitvoert: de GGD. Met het huisbezoek worden aanstaande ouders in kwetsbare situaties begeleid naar steviger ouderschap en naar een goede en kansrijke start voor hun kind. Deze opdracht is meegenomen in het programma 'Kansrijke Start'.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Ieder kind kan zich ontwikkelen en gaat naar school, opvang/zorg of een (leer)werktraject.
- Kinderen hebben gelijke kansen, ongeacht hun herkomst of problemen van hun ouders.
- Zorg en ondersteuning op school is algemeen toegankelijk, ongeacht leeftijd of woonplaats.
- Als je 18 jaar wordt, is er een soepele overgang naar ondersteuning voor volwassenen als dat nodig is.

Inclusie:

- We hebben passende onderwijs-zorgarrangementen en specifiek maatwerk voor kinderen met specifieke vragen of behoeften.
- Informatie, hulp of vraagbaak is (ook) afgestemd op kinderen en ouders die moeite

hebben mee te doen aan de samenleving.

- Algemene voorzieningen zijn zoveel mogelijk toegankelijk voor iedereen, dus ook voor kwetsbare kinderen.

Wat gaan we doen?

- Preventie start bij kinderen: we bevorderen een gezonde leefstijl en talentontwikkeling via de jeugdgezondheidszorg, ons sport- en beweegbeleid, Kansrijke Start, gezonde scholen, cultuureducatie enzovoort.
- We bouwen verder aan een laagdrempelige integrale toegang.
- We kopen met de regio passende jeugdhulp in. In het inkoopbeleid vertalen we de ambities van ons beleid: normaliseren, passende onderwijsplekken en snel passende hulp.
- Bij de inzet van ondersteuning wordt het netwerk van kinderen en ouders betrokken voor een duurzaam resultaat, 1Gezin1Plan is daarvan een onderdeel.
- We voeren de ontwikkelagenda 'Regionale Educatieve Agenda' uit.
- We voeren het onderwijskansenbeleid uit.
- We voeren de arrangementen 'Passend onderwijs' uit en verzorgen noodzakelijk leerlingenvervoer.
- We werken met goede (afwegings)kaders, zodat kinderen en hun ouders niet onnodig of te dure hulp krijgen. Hierdoor blijft ondersteuning betaalbaar en toegankelijk voor wie het echt nodig hebben.
- We gaan door met de zorg- en veiligheidstafels.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
% kinderen met problematisch verzuim op school	0,8% (2020)	Ingrado/GGD
% voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv'ers)*	0,9% (schooljaar 2019-2020)	DUO
% kinderen dat psychosociaal gezond is	81% (2020)	GGD
% kinderen dat regelmatig gepest wordt op school	3,7% (2019)	GGD
% jeugdigen dat jeugdhulp krijgt	14,2% (2020)	CBS Jeugd
Jeugdhulp is hulp en zorg vanuit de Jeugdwet. Het gaat om hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en/of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere of opvoedingsproblemen van de ouders.		

Absoluut verzuim, per 1.000 leerlingen*	3,7 (2020)	DUO
Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige of kwalificatie plichtige jongere niet op een school of instelling staat ingeschreven.		
Relatief verzuim, per 1.000 leerlingen*	10 (2021)	DUO
Het relatieve aantal leer-of kwalificatie plichtige jongeren zonder vrijstelling dat langer dan 4 opeenvolgende weken niet ingeschreven was op school.		
% jongeren met jeugdbescherming*	1% (2020)	CBS jeugd
% jongeren met jeugdreclassering*	0,4 (2020)	CBS jeugd
% jongeren met een delict voor de rechter*	1% (2020)	CBS jeugd

* Dit is een indicator die we volgens de 'Regeling Beleidsindicatoren' verplicht zijn om op te nemen in dit document.

3 Er is een monitor 'Integrale toegang' in ontwikkeling. Hieruit wordt te zijner tijd een indicator opgenomen over de soepele overgang van 18- naar 18+.

Activiteiten in 2023

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: ieder kind kan zich ontwikkelen en gaat naar school, opvang/zorg of een (leer)werktraject.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We kopen met de regio passende jeugdhulp in. In het inkoopbeleid vertalen we de ambities van ons beleid: normaliseren, passende onderwijsplekken en snel passende hulp.
A2	We bevorderen (talent)ontwikkeling van jeugdigen door middel van de inzet van jongerenwerkers.
A3	We bevorderen het sport- en beweegbeleid en werken aan gezonde scholen.
A4	We bevorderen cultuureducatie.
A5	Bij de inzet van ondersteuning wordt het netwerk van kinderen en ouders betrokken voor een duurzaam resultaat; 1Gezin1Plan is daar onderdeel van.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: kinderen hebben gelijke kansen, ongeacht hun herkomst of de problemen van hun ouders.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We bouwen verder aan een laagdrempelige integrale toegang.
B2	We bevorderen een gezonde leefstijl via de jeugdgezondheidszorg en door het uitvoeren van het programma 'Kansrijke Start'.
B3	We gaan door met de zorg- en veiligheidstafels.
B4	We werken met goede (afwegings)kaders.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: zorg en ondersteuning op school is algemeen toegankelijk, ongeacht leeftijd of woonplaats.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We voeren de ontwikkelagenda 'Regionale Educatieve Agenda' uit.
C2	We voeren het onderwijskansenbeleid uit.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: als je 18 jaar wordt, is er een soepele overgang naar ondersteuning voor volwassenen als dat nodig is.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We sturen op het gebruik van het perspectiefplan bij de integrale toegang.
D2	We sturen op het gebruik van het perspectiefplan door jeugdhulpaanbieders.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Holland Rijnland HECHT Hollands Midden (GGD) Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Thuis wonen

Onze inwoners wonen zo lang mogelijk comfortabel en veilig thuis

Je thuis voelen, is van belang voor al onze inwoners. Dit geldt ook voor jongeren, ouderen en kwetsbare inwoners. Als gemeente zijn wij ervoor verantwoordelijk dat onze inwoners zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Ook als zij zorg nodig hebben. Veel inwoners willen dat ook graag, zodat ze dicht bij hun netwerk wonen. Mantelzorg is belangrijk om thuis te kunnen blijven wonen. Het is belangrijk dat onze inwoners kunnen (blijven) meedoen en elkaar kunnen ontmoeten: thuis en in de wijk, ook om eenzaamheid te voorkomen. Door landelijk beleid en verschillende maatschappelijke ontwikkelingen blijven kwetsbare inwoners langer thuis wonen. Dit geldt ook voor inwoners in Lisse met sociale of psychische problematiek. We hebben oog voor de spanningen die dit soms geeft in de wijk en sociale contacten.

Trends en ontwikkelingen

Lokaal langer thuis wonen wringt steeds meer

Het rijksbeleid is erop gericht dat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen en kunnen blijven deelnemen aan de maatschappij. Dit wordt echter steeds lastiger door de dubbele vergrijzing, de toename van mensen met dementie, de krapte op de woningmarkt, een toenemend tekort aan zorgpersoneel, de druk op mantelzorgers, toenemende eenzaamheid en de stijgende zorgkosten.

Om deze opgaven aan te pakken, werken we al nauw samen met partners in wonen, welzijn en zorg. Rondom ouderen zijn dat onder meer senioren, welzijn, zorg, woningcorporatie, eerstelijnszorg en verzekeraar Zorg en Zekerheid. In 2022 sluiten we een overeenkomst met partners om de samenwerking te versterken.

Vanaf 2024 integrale woonzorgvisies voor alle aandachtsgroepen

Het Rijk heeft de afgelopen jaren gestimuleerd dat gemeenten integrale woonzorgvisies opstellen voor ouderen. Hieraan werken we vanuit de domeinen maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkeling samen met maatschappelijke partners. Volgens landelijke afspraken werken we in Holland Rijnland-verband samen met Zorg en Zekerheid in werkgroepen over ouderen, GGZ en preventie.

Vanaf 2024 zijn gemeenten verplicht integrale woonzorgvisies voor alle aandachtsgroepen op te stellen. Dat staat in het rijksprogramma 'Een thuis voor iedereen'. Naast ouderen gaat het onder meer om dak- en thuislozen, statushouders, arbeidsmigranten en uitstromers uit een intramurale setting (zoals jongeren uit de jeugdzorg). In de woonzorgvisies maken gemeenten de behoeften aan huisvesting en ondersteuning en zorg inzichtelijk. Zo is er onder meer behoefte aan tussenwoonvormen tussen zelfstandig wonen en opname in een instelling. Bij de prestatieafspraken, die gemaakt worden op basis van de woonzorgvisies, wordt ook de zorgsector een partner.

Decentralisatie en transformatie van de maatschappelijke zorg

In de regio Holland Rijnland wordt de maatschappelijke zorg per 2023 gedecentraliseerd naar de individuele gemeenten. Een uitzondering geldt voor de zeer specialistische zorg, waarbij we met de dertien gemeenten blijven samenwerken. Sinds 2017 werken de vijf Duin- en Bollengemeenten aan de voorbereidingen voor de decentralisatie en transformatie door middel van het uitvoeren van het uitvoeringsprogramma 'Omzien naar elkaar'. In 2022 sluiten we gezamenlijk met de vijf gemeenten contracten met zorgaanbieders af, zodat de juiste zorg is ingekocht, de toegang tot die zorg wordt ingericht en we werken aan preventie. Om dakloosheid te voorkomen, wordt een preventieplan voor de Duin- en Bollestreek gemaakt en gedeeltelijk uitgevoerd in 2022.

2023: doorlopende transformatie maatschappelijke zorg

Met de gecontracteerde zorgaanbieders hebben we doelen afgesproken om de ingezette transformatie voort te zetten. Het uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg 'Omzien naar elkaar' loopt door tot en met 2023. Het jaar 2023 wordt gezien als een overgangsjaar, waarin de aandacht ligt op de start van de daadwerkelijke decentralisatie en de uitvoering van de afgesloten contacten met de bijbehorende vastgestelde ambities.

Preventie dakloosheid

Het kabinet wil de komende jaren inzetten op het 'wonen eerst'-principe om dakloosheid te voorkomen. Er wordt gewerkt aan een lang termijnplan om dakloosheid tussen 2023 en 2030 aan te pakken. In het coalitieakkoord heeft het kabinet besloten om structureel € 65 miljoen extra te steken in de aanpak van dakloosheid. Deze aanpak sluit goed aan bij het preventieplan dakloosheid Duin- en Bollenstreek.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen, ook voor specifieke doelgroepen en voor wonen met zorg.
- Inwoners nemen ook zelf de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen, bijvoorbeeld door hun woning tijdig aan te passen.
- De woonomgeving is veilig, leefbaar en nodigt uit om te ontmoeten.
- Er is een goed integraal voorzieningen- en dienstenaanbod dat is verspreid over de wijken/kernen (onder andere ontmoeting, vervoer, dagbesteding).
- Voor degene die dat nodig hebben, is er hulp bij het meedoen.
- Iedereen heeft een dak boven het hoofd. Niemand wordt op straat gezet.
- Inwoners die een beroep doen op maatschappelijke zorg (maatschappelijke opvang en beschermd wonen), wordt passende ondersteuning geboden, bij voorkeur ambulant. De ondersteuning is gericht op voorkomen van instroom in de maatschappelijke zorg en op herstel en uitstroom uit de maatschappelijke zorg.

Inclusie:

- De woonomgeving is toegankelijk voor mensen met een beperking.

Wat gaan we doen?

- We voeren de acties van de woonvisie uit.
- We maken een plan van aanpak wonen met zorg, waarbij we ons eerst richten op ouderen (75+).
- We stellen een samenwerkingsagenda op met Zorg en Zekerheid, voor bijvoorbeeld betere afstemming tussen het medische en sociaal domein en kortdurend verblijf.
- We voeren het uitvoeringsprogramma 'Maatschappelijke zorg' uit en het convenant 'Maatschappelijke Opvang'.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
Gemiddelde zoektijd sociale huurwoning, in maanden	22 maanden (2019)	Holland Rijnland
Tevredenheid met voorzieningen, %	89% Gezondheid/zorg 71% Welzijn 78% OV 80% Sport	Burgerpeiling VNG
Verhouding aantal ouderen (75+) zelfstandig wonend en wonend in een instelling	2.214 zelfstandig, 114 in een instelling (2020)	CBS
Aantal huisuitzettingen	0 (2018)	Stek

4 Er is een monitor 'Maatschappelijke zorg' in ontwikkeling. Hierin wordt te zijner tijd een indicator opgenomen over de instroom in de maatschappelijke zorg.

Activiteiten in 2023

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen, ook voor specifieke doelgroepen en voor wonen met zorg.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Hierbij werken we samen met de afdeling ruimtelijke ontwikkeling. Samenstellen we een integrale woonzorgvisie op en maken we in 2023 een uitvoeringsprogramma 'Thuis wonen', waarin we de ambities concretiseren. De concrete uitvoering start in 2023 samen met maatschappelijke partners en bewoners. De acties staan in deze begroting beschreven onder het programma 'Leefomgeving/Wonen'.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: inwoners nemen zelf ook de verantwoordelijkheid om zo zelfstandig mogelijk te kunnen blijven wonen, bijvoorbeeld door hun woning tijdig aan te passen.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We maken in 2023 een uitvoeringsprogramma 'Thuis wonen', waarin we de ambities concretiseren. De concrete uitvoering start in 2023 samen met maatschappelijke partners en bewoners.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: de woonomgeving is veilig, leefbaar en nodigt uit om te ontmoeten.

We werken hierbij samen met de afdelingen openbare orde en veiligheid en ruimtelijke ordening.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We maken in 2023 een uitvoeringsprogramma 'Thuis wonen', waarin we de ambities concretiseren. De concrete uitvoering start in 2023 samen met maatschappelijke partners en bewoners. Hierin nemen we de ervaringen mee van het uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg 'Omzien naar Elkaar'.

We werken hierbij samen met de afdelingen openbare orde en veiligheid en ruimtelijke ordening.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: er is een goed integraal voorzieningen- en dienstenaanbod, dat is verspreid over de wijken/kernen (onder andere ontmoeting, vervoer en dagbesteding).

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We maken in 2023 een uitvoeringsprogramma 'Thuis wonen', waarin we de ambities concretiseren. De concrete uitvoering start in 2023 samen met maatschappelijke partners en bewoners.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: voor de inwoners die dat nodig hebben, is er hulp bij het meedoen.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Activiteit omschrijving
D1	We maken in 2023 een uitvoeringsprogramma 'Thuis wonen', waarin we de ambities concretiseren. De concrete uitvoering start in 2023 samen met maatschappelijke partners en bewoners. Andere acties staan beschreven bij de opgave 'Hulp bij meedoen'.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: iedereen heeft een dak boven het hoofd; niemand wordt op straat gezet.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
E1	We voeren het uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg 'Omzien naar Elkaar' uit.
E2	We voeren het convenant 'Regionale Samenwerking Maatschappelijke Opvang Holland Rijnland' uit

E3	We laten de ISD, woningcorporatie Stek, Meldpunt zorg en overlast van de GGD Hollands Midden werken met het convenant 'Voorkomen huisuitzettingen bij huurachterstanden'.
----	---

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: inwoners die een beroep doen op maatschappelijke zorg (maatschappelijke opvang en beschermd wonen), wordt passende ondersteuning geboden, bij voorkeur ambulant. De ondersteuning is gericht op voorkomen van instroom in de maatschappelijke zorg en op herstel en uitstroom uit de maatschappelijke zorg.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
F1	Een transformatiemanager geeft samen met de gecontracteerde aanbieders invulling en uitvoering aan de gezamenlijk opgestelde samenwerkingsovereenkomst. In deze overeenkomst zijn onder andere de transformatiedoelen opgenomen, zoals ambulante ondersteuning.
F2	We voeren het uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg 'Omzien naar Elkaar' uit.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Holland Rijnland HECHT Hollands Midden (GGD) Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Hulp bij meedoen

Onze inwoners zijn in staat zichzelf te redden en kunnen daarbij rekenen op hulp als ze dat nodig hebben

De gemeente komt (pas) in beeld als dat nodig is. Als kwetsbare inwoners er met eigen kracht of hulp van hun familie en netwerk niet uitkomen, dan bieden we natuurlijk hulp en steun. Deze laatste opgave gaat over de weg vinden naar hulp en een integrale toegang. Die weg moet laagdrempelig, duidelijk en snel zijn. Eenvoudige vragen moeten snel en simpel worden afgehandeld. Bij complexe vragen denken we samen met de inwoner na over wat een passend antwoord is en wie daaraan kan bijdragen. Het is nodig dat (verwijs)systemen goed samenwerken, zodat onze inwoners niet steeds opnieuw hun verhaal of hulpvraag hoeven te vertellen. De gemeente biedt ondersteuning door algemene en individuele Wmo-voorzieningen en werkt samen met gespecialiseerde hulp als dat nodig is. Hulp en ondersteuning zijn zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig.

Deze opgave heeft relatief veel overlap met opgave 3 (zorg voor elkaar) en opgave 6 (thuis wonen). Ontwikkelingen en activiteiten die we bij deze opgaven hebben genoemd, nemen we hier niet nogmaals op, maar dragen ook bij aan onderstaande ambities.

Trends en ontwikkelingen

De organisaties die actief zijn op dit terrein, hebben in de huidige arbeidsmarkt vaak moeite vacatures te vervullen. Dit vraagt om extra aandacht. Uiteraard is het uitgangspunt om de ambities te realiseren, maar door de krapte op de arbeidsmarkt willen wij wel dit knelpunt signaleren omdat het mogelijk consequenties kan hebben voor de haalbaarheid.

De MAG 'Leven Lang Meedoen' noemt de volgende meerjarige ambities en acties:

Onze ambitie: wat willen we bereiken?

- Inwoners weten de weg te vinden naar hulp als zij die nodig hebben.
- Inwoners die het nodig hebben, krijgen snel en eenvoudig de juiste hulp.
- Inwoners die hulp nodig hebben, zijn tevreden over het resultaat van de hulp.
- Huiselijk geweld, kindermishandeling en ouderenmishandeling nemen af.

Inclusie:

- Mensen met psychische kwetsbaarheid voelen zich welkom en kunnen meedoen. Zij krijgen steun, zodat we terugval voorkomen.
- Algemene voorzieningen zijn zoveel mogelijk toegankelijk voor iedereen, dus ook voor mensen met een beperking en kwetsbare inwoners.
- Statushouders en vluchtelingen integreren en krijgen hulp om te kunnen meedoen aan de samenleving.

Wat gaan we doen?

- We onderhouden een actief toegankelijk netwerk van meedenkers en cliëntondersteuning.
- We bouwen verder aan een laagdrempelige integrale toegang.
- We werken aan goede verwijssystemen tussen zorg, welzijn en maatschappelijk werk.
- We gaan verder met het ontwikkelen van algemene en collectieve voorzieningen voor mensen met behoefte aan ondersteuning.
- We werken met goede (afwegings)kaders, zodat inwoners niet onnodig of te dure hulp krijgen.
- Bij de inzet van ondersteuning wordt het netwerk betrokken voor een duurzaam

resultaat; 1Gezin/1Plan is daarvan een onderdeel.

- We voeren de regiovisie uit voor de aanpak en bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Hoe meten we of het lukt?

Wat gaan we meten?	Hoe is de situatie nu?	Bron
Schaalscore eigen kracht Mate waarin inwoners geen beperkingen ervaren om mee te doen. Zij hebben geen lichamelijke en psychische beperkingen, problemen met taal of financiële problemen.	8,53 (2020)	Burgerpeiling VNG
Clïëntervaring Wmo Percentage Wmo-clïënten bij de ISD Bollenstreek die aangeven dat ze met ondersteuning beter uit de voeten kunnen.	81% (2020)	ISD
Meldingen huiselijk geweld per 1.000 huishoudens	8,1 (2020)	GGD
% Meldingen kindermishandeling	4,3% (2020)	GGD
% Werkende statushouders	30% (2020, q2 HLT)	Divosa
Clïënten met een maatwerkarrangement Wmo per 10.000 inwoners*	610 (2020)	GMSD

* Dit is een indicator die we volgens de 'Regeling Beleidsindicatoren' verplicht zijn om op te nemen in dit document.

Activiteiten in 2023

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: inwoners weten de weg te vinden naar hulp als zij die nodig hebben.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We bouwen verder aan een laagdrempelige integrale toegang.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: inwoners die het nodig hebben, krijgen snel en eenvoudig de juiste hulp.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We gaan verder met het ontwikkelen van algemene en collectieve voorzieningen voor mensen met behoefte aan ondersteuning.
B2	We bouwen verder aan goede (afwegings)kaders, zodat inwoners niet onnodig of te dure hulp krijgen.
B3	Bij de inzet van ondersteuning wordt het netwerk betrokken voor een duurzaam resultaat.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: inwoners die hulp nodig hebben, zijn tevreden over het resultaat van de hulp.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We (laten) de cliëntervaring meten.

WAT WILLEN WE BEREIKEN?

Ambitie: veilig kunnen leven.

WAT GAAN WE DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We voeren de regiovisie uit voor de aanpak en bestrijding van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
ISD Bollenstreek GR KDB (Provalu) Holland Rijnland HECHT Hollands Midden (GGD) Regionaal Bureau Leerplicht (onderdeel van Holland Rijnland)	Uitvoeringsorganisatie gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) MEE Kwadraad Welzijnsstichtingen Speeltuinverenigingen Uitvoeringsorganisaties maatschappelijk vastgoed Sportaanbieders Zorgaanbieders Onderwijs Schoolbesturen Kinderopvangorganisaties Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstituten Bibliotheek

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Onderstaande beleidsindicatoren komen uit de landelijk verplichte uniforme basisset van beleidsindicatoren voor de begroting en jaarrekening (Besluit Begroting en Verantwoording).

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	NL	Bron
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	671,2	668,8		670	2021: 805,5	LISA
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolkingen t.o.v. de beroepsbevolking	71,5%	NB	71,5%	71,5%	2020: 68,4%	CBS
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	187,3	203,7	totaal aantal mensen met uitkering 251	totaal aantal mensen met uitkering 251	2021: 431,2	CBS
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 - 64 jaar	77,4	NB	108 trajecten 76,8 per 10.000 inw	108 trajecten 76,8 per 10.000 inw	2020: 202	CBS
Clënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	610	640	803	803	2020: 700	CBS/ GMSD
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	3%	NB	63 kinderen	63 kinderen	2019 6%	CBS
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	1%	NB			2019: 2%	CBS
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	14,2%	14,3	A	A	2021: 12,9%	CBS
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	1,0%	1,2	B	B	2021: 1,2%	CBS
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,4%	0,4	C	C	2021: 0,3%	CBS
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	1%	1%	D	D	2019: 1%	CBS

A: Streven is door de inzet van preventie, normalisering, vroeg signalering en het organiseren van passende zorg het percentage jongeren met jeugdhulp terug te dringen.

B: Jeugdbeschermingsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is de voorliggende zorg en hulp en de nazorg aan gezinnen te optimaliseren, waardoor het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen afneemt.

C: Jeugdreclasseringsmaatregelen worden opgelegd door de rechter. Streven is integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen die in aanraking komen met de politie, waardoor het aantal jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel afneemt.

D: Met de integrale zorg aan en begeleiding van jeugdigen streven we ernaar het aantal jongeren, dat na een delict voor de rechter komt, te verminderen.

Toelichting indicator Banen

Onder een baan wordt een vervulde positie verstaan. Dit betreffen zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten. De indicator betreft het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 tot en met 65 jaar.

Toelichting indicator Kinderen in uitkeringsgezin

Het percentage kinderen tot 18 jaar die in een gezin leven dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Bijstandshuishouden is een huishouden waarvan minimaal één lid een bijstandsuitkering ontvangt. Onder bijstand wordt hier verstaan: uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (Wwb, tot en met 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015) en het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz).

Toelichting indicator Netto arbeidsparticipatie

Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.

Toelichting indicator Werkloze jongeren

Personen van 16 tot en met 22 jaar die als werkzoekende staan ingeschreven bij het UWV Werkbedrijf en tegelijkertijd geen baan hebben als werknemer volgens de polis administratie.

Toelichting indicator Personen met een bijstandsuitkering

Het aantal personen met een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand (Wwb, tot en met 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015). Niet inbegrepen zijn de uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden. Dit geldt ook voor de uitkeringen aan dak- en thuislozen.

Toelichting indicator Lopende re-integratie- voorzieningen

Het aantal re-integratie-voorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met delict voor de rechter

Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdhulp

Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar. Jeugdhulp is de hulp en zorg, zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere of opvoedingsproblemen van de ouders.

Toelichting Jongeren met jeugdbescherming

Jongeren met jeugdbescherming betreft jongeren tot 18 jaar die op enig moment in de verslagperiode een maatregel door de rechter dwingend opgelegd hebben gekregen. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan onder toezicht gesteld of onder voogdij geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de hulp of zorg voortgezet tot de leeftijd van 23 jaar.

Toelichting indicator Jongeren met jeugdreclassering

Het percentage jongeren (12-23 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-23 jaar). Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Als de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 23 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door de kinderrechter of officier van justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.

Toelichting indicator Cliënten met een maatwerk-arrangement Wmo

Aantal per 10.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo-gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 327 deelnemende gemeenten.

* NB: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend. Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaattjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	NL	Bron
Absoluut verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat niet staat ingeschreven op een school	3,7	* NB	E	E	2020: 2,7	DUO/ Ingrado
Relatief verzuim	Aantal leerplichtigen per 1.000 dat ongeoorloofd afwezig is	8	10	E	E	2021: 19	DUO/ Ingrado
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en mbo-onderwijs	0.9%	1%	E	E	2021: 1,9%	DUO/ Ingrado

E: Onze ambitie is in samenwerking met onderwijs, integrale toegang en jeugdhulp leerlingen optimaal te begeleiden en daarmee het aantal verzuimers en vsv'ers verder terug te dringen.

Toelichting indicator Absoluut verzuim

Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige jongere tussen de 5 en 16 jaar of een jongere van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht niet is ingeschreven op een school of instelling en ook niet vrijgesteld is van de inschrijvingsplicht.

Toelichting indicator Relatief verzuim

Van relatief verzuim is sprake als een op een school ingeschreven leer- of kwalificatie plichtige jongere ongeoorloofd afwezig is.

Toelichting indicator Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

Het percentage van het totale aantal leerlingen van het voortgezet onderwijs en mbo (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

* NB: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend.

Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	NL	Bron
Niet-sporters	Percentage niet-sporters van het totaal aantal inwoners	48,8%	* NB			2020: 49,3%	Gezondheids-enquête (CBS, RIVM en GGD)

* Onderzoek wordt 1 keer per 4 jaar uitgevoerd. Dat laatste meting is in 2020 gedaan.

Toelichting indicator Niet-sporters

Het percentage niet-wekelijks sporters t.o.v. bevolking van 19 jaar en ouder. Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.

* NB: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend.

Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Kaderstellende stukken

Onderwijs

- [Programma Voortijdig schoolverlaten Holland Rijnland 2017-2020](#)
- [Ontwikkelagenda passend onderwijs en jeugdhulp Duin en Bollenstreek 2019-2023](#)
- Fantastische lijnen onderwijs en arbeidsmarkt (dagbesteding) Holland Rijnland 2017-2020
- Onderwijskansenbeleid 2020-2023
- Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2016-2019
- [Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs](#)
- [Beleidsregels handhaving Wet kinderopvang 2018](#)
- [Verordening Leerlingenvervoer](#)

Gezondheid & Vitaliteit

- [Meerjarenprogramma 'Sporten, bewegen en spelen 2019-2022'](#)

Sociaal domein

- Maatschappelijke agenda Lisse (onder voorbehoud van vaststelling van de raad in 2021)
- [Kadernota WMO Bollen5 2015-2018](#)
- [Transformatieagenda WMO en haar omgeving](#) (2017-2018)
- Regionaal beleidsplan transitie Jeugdzorg Holland Rijnland Hart voor de Jeugd
- [Sturingsplan Jeugdhulp Holland Rijnland 2018-2019](#)
- Contourennota Servicepunt Werk Duin- en Bollenstreek
- [Doelenboom mantelzorg](#)
- [Algemene subsidieverordening Lisse 2017](#)
- [Verordening Maatschappelijke Ondersteuning 2020](#)
- [Verordening Jeugdhulp 2015](#)
- [Verordeningen Participatiewet](#)
- Iedereen doet mee, Een gezamenlijke aanpak voor uitkomen met het inkomen, Beleidsnota Lisse 2019-2022
- [Omzien naar elkaar, Uitvoeringsprogramma maatschappelijke zorg en beschermd wonen Duin- en Bollenstreek 2018-2020](#)
- [Beleidsplan schulddienstverlening ISD Bollenstreek 2016-2020](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling ISD Bollenstreek](#)
- Gemeenschappelijke regeling Provalu
- [Gemeenschappelijke Regeling Regionale Dienst Openbare Gezondheid Hollands Midden \(GGD\)](#)
- [Gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland](#)
- [Programmaplan Jeugdhulpaanbod vanaf 2021 Duin & Bollenstreek Regionaal Inkoopplan Jeugdhulp](#)
- Maatschappelijke agenda (onder voorbehoud vaststelling raad 2021)

Cultuur

- Aandacht voor Cultuur!, Beleidsnota cultuur 2016 – 2019

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026
Thema 1. Vitaliteit						
Sportbeleid en activering	-1.088	-1.126	-1.100	-1.100	-1.100	-1.100
Sportaccommodaties	-1.751	-2.542	-2.625	-2.639	-2.649	-2.612
Volksgezondheid	-1.641	-1.440	-1.468	-1.468	-1.468	-1.468
Totaal 1. Vitaliteit	-4.480	-5.108	-5.193	-5.207	-5.217	-5.180
Thema 2. Talentontwikkeling						
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-706	-669	-714	-631	-629	-626
Onderwijshuisvesting	-2.530	-2.493	-2.555	-2.451	-2.415	-2.213
Media	-697	-688	-696	-696	-696	-696
Openbaar basisonderwijs	-194	-81	-166	-166	-166	-166
Cultureel erfgoed	-55	-56	-58	-58	-58	-58
Musea	-77	-77	-77	-77	-77	-77
Samenkracht en burgerparticipatie	-45	-105				
Totaal 2. Talentontwikkeling	-4.304	-4.169	-4.266	-4.079	-4.041	-3.836
Thema 3. Zorg voor elkaar						
Samenkracht en burgerparticipatie	-825	-705	-839	-839	-839	-839
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-2	-12	-12	-12	-12	-12
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-827	-717	-851	-851	-851	-851
Thema 4. Werk en inkomen						
Arbeidsparticipatie	-222	-299	-315	-331	-345	-358
Inkomensregelingen	-5.630	-4.873	-5.175	-5.271	-5.369	-5.468
Begeleide participatie	-1.623	-1.622	-1.806	-1.724	-1.688	-1.607
Totaal 4. Werk en inkomen	-7.475	-6.794	-7.296	-7.326	-7.402	-7.433
Thema 5. Opvoeden en opgroeien						
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-732	-833	-624	-624	-624	-624
Geëscaleerde zorg 18-	-353	-499	-490	-472	-455	-438

Maatwerkdienstverlening 18-	-4.321	-4.764	-5.374	-5.256	-5.147	-5.157
Wijkteams	-1.126	-1.266	-1.219	-1.203	-1.203	-1.203
Samenkracht en burgerparticipatie	-225	-214	-215	-215	-215	-215
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-6.757	-7.576	-7.922	-7.770	-7.644	-7.637

Thema 6. Thuiswonen

Samenkracht en burgerparticipatie	-168	-377	-705	-708	-712	-715
Totaal 6. Thuiswonen	-168	-377	-705	-708	-712	-715

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	-455	-1.064	-875	-876	-876	-879
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-345	-472	-370	-377	-384	-392
Wijkteams	-390	-335	-338	-338	-338	-338
Maatwerkdienstverlening 18+	-5.119	-5.076	-5.489	-5.598	-5.710	-5.824
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-37	459	-42	-41	-41	-41
Geëscaleerde zorg 18+	-17	-17	-18	-18	-18	-18
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-6.363	-6.505	-7.132	-7.248	-7.367	-7.492
Totaal lasten	-30.374	-31.246	-33.365	-33.189	-33.234	-33.144

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026

Thema 1. Vitaliteit

Sportbeleid en activering	9	0	0	0	0	
Sportaccommodaties	599	397	398	398	398	398
Volksgezondheid	86	25	25	25	25	25
Totaal 1. Vitaliteit	694	422	423	423	423	423

Thema 2. Talentontwikkeling

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	8	23	0	0	0	
Onderwijshuisvesting	448	322	512	337	337	337
Media	201	202	202	202	202	202
Samenkracht en burgerparticipatie	43	0	0	0	0	
Totaal 2. Talentontwikkeling	700	547	714	539	539	539

Thema 4. Werk en inkomen

Inkomensregelingen	4.601	3.765	3.721	3.721	3.721	3.721
Begeleide participatie	0	-105	0	0	0	
Totaal 4. Werk en inkomen	4.601	3.660	3.721	3.721	3.721	3.721

Thema 5. Opvoeden en opgroeien

Onderwijsbeleid en leerlingzaken	345	361	61	61	61	61
Maatwerkdienstverlening 18-	17	0	0	0	0	
Wijkteams	1	0	0	0	0	
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	363	361	61	61	61	61

Thema 6. Thuiswonen

Samenkracht en burgerparticipatie	61	204	568	568	568	568
Totaal 6. Thuiswonen	61	204	568	568	568	568

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	0	149	236	236	236	236
Totaal 7. Hulp bij meedoen		149	236	236	236	236
Totaal baten	6.419	5.343	5.723	5.548	5.548	5.548

Saldo van baten en lasten	-23.953	-25.905	-27.644	-27.641	-27.685	-27.596
----------------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026
Toevoegingen reserves	-2.018	-2.457	-2.500	-2.637	-2.782	-2935
Onttrekkingen reserves	4.832	4.670	4.748	4.243	4.240	4105
Totaal reserves	2.813	2.213	2.248	1.605	1.458	1171

Saldo na bestemming	-21.140	-23.693	-25.400	-26.039	-26.229	-26.427
----------------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Programma 2 Leefomgeving

Schaarse ruimte

In ons deel van het land is de ruimte schaars. Het zoeken naar een balans tussen wonen, werken, recreëren en verblijven, geeft een voortdurende spanning. Ook de energie- en warmtetransitie legt een claim op de ruimte. Het is een uitdaging om de concurrerende ruimtevragen integraal af te wegen en om waar mogelijk multifunctioneel gebruik te maken van ruimte. De volgende ontwikkelingen leiden tot extra ruimtevraag:

Woningmarkt

Op de woningmarkt is sprake van forse krapte. Zowel de koop- als de huurmarkt zijn overspannen. Vraag en aanbod zijn ook vorig jaar verder uit elkaar gegroeid. De koopprijzen stijgen nog steeds en de wachttijden voor huurwoningen worden langer. Tegelijk verandert de woningvraag. Er zijn steeds meer een- en tweepersoonshuishoudens en een deel daarvan wil anders wonen dan in de traditionele eengezinswoning. Dit heeft onder meer te maken met de individualisering en het langer zelfstandig blijven wonen van ouderen. De uitstroom uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen draagt ook bij aan deze ontwikkeling. De vraag naar flexibele en tijdelijke woonruimte neemt toe, onder andere voor spoedzoekers zoals vluchtelingen. De vraag naar arbeidsmigranten/internationale werknemers voor de arbeidsintensieve bollenteelt en andere werkgelegenheid in de regio leidt tot een vraag naar (kwalitatieve) huisvesting.

Recreatie (in het groen)

Met de toenemende verstedelijking groeit de behoefte aan recreatie en groen. Inwoners hebben behoefte aan voldoende gebieden van goede kwaliteit voor bewegen, recreëren, natuur en rust. Ook de vraag naar accommodaties en voorzieningen stijgt.

Infrastructuur en mobiliteit

De toenemende verstedelijking leidt tot een zwaardere belasting van de bestaande infrastructuur en vervoersvormen. Dat betekent knelpunten in de capaciteit, veiligheid en leefbaarheid. Robuuste en duurzamere vormen van ontsluiting en mobiliteit vragen om extra ruimte.

Krimp en schaalvergroting

De komende jaren zet de krimp in het aantal bedrijven in de bollensector door. Dat resulteert in verdergaande schaalvergroting en specialisatie binnen de sector, met aandacht voor duurzaam bodembeheer.

Duurzame energie en klimaatadaptatie

Voor de omschakeling van fossiele naar duurzame energiebronnen is veel ruimte nodig, zowel boven de grond (onder andere zonneweides en windturbines) als ondergronds (warmtesystemen). Ook voor het klimaatbestendig inrichten is extra ruimte nodig (onder andere waterberging, meer groen in woonwijken).

Klimaat en biodiversiteit

Het klimaat verandert wereldwijd. De gemiddelde temperatuur en zeespiegel stijgen en de seizoenen worden verstoord. Bovendien nemen de weersextremen toe – denk aan langere periodes van droogte, hitte en hevige regenbuien. Om te zorgen dat onze planeet ook voor de komende generaties een goede plek is om te leven, moeten we samen optrekken om de klimaatverandering tegen te gaan.

CO₂-reductie

In het nationale Klimaatakkoord is de doelstelling neergelegd om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49 procent terug te dringen ten opzichte van 1990. In het akkoord zijn concrete landelijke maatregelen opgenomen om deze doelstelling te behalen. Wij zetten in op de

doelstellingen van het Klimaatakkoord en proberen ook lokaal de mogelijke gevolgen van de klimaatverandering te bestrijden. Voor zover mogelijk integreren we dit in lopende projecten van beheer en onderhoud.

Biodiversiteit

De mens kan niet zonder flora en fauna, en wel om de simpele reden dat die ons verscheidene ecosysteemdiensten verleent – voedsel, grondstoffen voor medicijnen en bouwmaterialen. Daarnaast biedt het ons recreatie, speelt het een rol in onze geluk beleving en bovenal voorzien bomen en planten ons van zuurstof. Flora en fauna speelt daarnaast een belangrijke rol bij de huidige uitdagingen die op ons afkomen door het veranderende klimaat, zoals hiervoor beschreven. Ondanks de waarde van de verschillende ecosystemen delven planten en dieren vaak het onderspit door het beleid dat wereldwijd gevoerd wordt. Het gevolg is een afnemende biodiversiteit, met mogelijk desastreuze consequenties. Met het oog op de toekomst is een duurzaam flora- en faunabeleid urgenter dan ooit: we moeten de huidige trend keren.

Voor de komende jaren betekent dit dat we allerlei duurzame veranderingen moeten inpassen in de leefomgeving. Denk hierbij aan het verduurzamen van de gebouwde omgeving en de omschakeling naar duurzame energie. Deze ontwikkelingen vergen actieve betrokkenheid van vele organisaties, bedrijven en inwoners.

Meer integraal werken

De komst van de Omgevingswet betekent voor de overheid een verandering in het denken over een veilige en gezonde (fysieke) leefomgeving. Een belangrijk verschil tussen de Omgevingswet en de 'oude manier van werken' is dat niet langer allerlei sectoraal beleid op elkaar wordt gestapeld (zoals parkeernormen, structuurvisies, detailhandelsbeleid en woonbeleid), maar dat er sprake is van een integrale beleidscyclus en integrale gebiedsontwikkeling. Bij de integrale afwegingen voor gebiedsontwikkelingen krijgen onder meer ook klimaatadaptatie, erfgoed, landschap, mobiliteit, biodiversiteit en veiligheid een plek.

Veiligheid

Veiligheidsbeleid

In participatie met inwoners en gebaseerd op de strategische verkenning hebben wij het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 opgesteld. Vanuit dit beleid werken we met jaarplannen: de Veiligheidsjaarplannen. Het veiligheidsbeleid kent een nauwe samenwerking met het sociaal domein, zowel beleidsmatig als vanuit casuïstiek. Wij blijven uitvoering geven aan de veiligheidsjaarplannen. Tegelijk gaan wij in 2023, samen met inwoners, ondernemers en gemeenteraad, aan de slag met het opstellen van het nieuwe Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027.

Intensieve samenwerking, zowel intern als extern, is de sleutel om huidige en nieuwe vormen van onveiligheid tegen te gaan en de veiligheid voor de inwoners van Lisse te behouden en te verbeteren. Dit doen we met de integrale aanpak van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit. Samenwerking is ook een voorwaarde voor de aanpak van ontwikkelingen als mensenhandel en de relatie tussen ondermijning en zorg. Wanneer we de zorg- en veiligheidsketen met elkaar verbinden, kunnen we deze problematiek effectief aanpakken en inzetten op preventie. De verdere ontwikkeling van het regionaal Zorg- en Veiligheidshuis sluit hierbij aan.

Aanpak van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit

Georganiseerde, ondermijnende criminaliteit is op het eerste gezicht vaak niet zichtbaar. Drugslaboratoria, hennepkwekerijen, mensenhandel, witwaspraktijken en vastgoedfraude spelen zich vaak buiten ons gezichtsveld af. Er is een landelijke aanpak ontwikkeld om deze vorm van criminaliteit tegen te gaan.

Ook in de gemeente Lisse is sprake van criminele, ondermijnende activiteiten en misstanden. We werken daarom intensief en integraal samen met partners als politie, het Openbaar Ministerie en de Belastingdienst om georganiseerde, ondermijnende criminaliteit aan te pakken en zoveel mogelijk te voorkomen.

In het nieuwe programma ondermijning voor de periode 2022-2024 gaan we uit van drie belangrijke thema's: 1) drugscriminaliteit, 2) witwassen en 3) arbeidsuitbuiting. Daarbinnen ligt de focus op de pijlers i) signaleren, ii) voorkomen en iii) aanpakken.

De (door)ontwikkeling en versterking van de lokale aanpak van ondermijning staan centraal. Een toekomstbestendige aanpak van (ondermijnende) criminaliteit vraagt om het versterken van de preventieve aanpak en de verbinding tussen repressie en preventie. Vanuit de brede thema's zetten we in op de aanpak van vastgoedcriminaliteit, malafide bedrijven, logistieke knooppunten (waaronder bedrijventerreinen), mensenhandel en het voorkomen van jonge aanwas voor criminele organisaties. Belangrijke onderdelen van de aanpak zijn werken aan een weerbare samenleving en een weerbare overheid. Daarnaast zijn informatie gestuurd werken en preventie belangrijk. De afgelopen periode hebben we geïnvesteerd in het verbeteren van het zicht op ondermijning, de weerbaarheid van de gemeentelijke organisatie en het integraal aanpakken van casuïstiek. De samenwerkingsstructuren zijn ontwikkeld en de eerste resultaten van die versterking zijn zichtbaar geworden. De programma-organisatie is een vast onderdeel van de gemeentelijke organisatie geworden.

Toezicht en handhaving

Met toezicht en handhaving op het gebied van bouwen en wonen controleren we of gebouwd wordt volgens de vergunning en bouwvoorschriften. Panden en gronden moeten overeenkomstig de bestemming worden gebruikt. Hiermee gaan we verrommeling van het landschap tegen en stimuleren we ruimtelijke duurzaamheid. De kwaliteit van deze werkzaamheden is vastgelegd in de VTH-verordening (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving).

Voor de periode 2019-2022 doen wij mee aan het project 'Handhaving Buitengebied' (ISG). Dit project heeft een uitloop in 2023. Om het bollengebied te behouden, is extra inzet nodig op

handhaving in het buitengebied (regionaal afgesproken). In HLT-verband hebben we hiervoor tijdelijk een extra handhaver en juridische ondersteuning ingehuurd.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een veilige woon- en leefomgeving voor onze inwoners.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We maken het Integraal Veiligheidsbeleid 2020-2023 operationeel in het jaarlijks Veiligheidsjaarplan (2023). Prioriteiten zijn: ondermijning, cybercrime, jeugd en overlast/maatschappelijke onrust, verkeer en buurtbemiddeling. Daarnaast starten wij in 2023 met het proces om tot het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027 te komen.
A2	Het KVO Meer en Duin (Keurmerk Veilig Ondernemen) is in uitvoering, in samenwerking met de ondernemers. Ondernemers, politie en gemeente werken samen aan een veilig ondernemersklimaat.
A3	We actualiseren de Algemeen Plaatselijke Verordening (alleen juridisch/technisch indien noodzakelijk).

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Duurzame oplossingen door veiligheid en zorg te combineren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	De Zorg- en veiligheidstafel Jeugd is een vast onderdeel geworden in de aanpak Jeugd. Jongeren over wie een van de partners zorgen heeft, worden integraal besproken aan de Zorg- en veiligheidstafel om gezamenlijk te bekijken wat de beste aanpak is. Voor overlast gevende jeugd kiezen we voor outreachend jongerenwerk, in nauwe samenwerking met de boa's, inwoners en politie.
B2	We pakken multi problematiek aan door veiligheid en zorg te combineren. Dit vraagt om ontschotting op casusniveau (veiligheid, zorg, huisvesting, etc.: problematiek integraal aanpakken).
B3	We voeren de Wet verplichte GGZ uit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het signaleren, voorkomen en aanpakken van (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	Speerpunten 2023: aanpak van hennepteelt en drugshandel, het sluiten van maatschappelijke coalities, focus op sleutelpersonen en het voorkomen van jonge aanwas.
C2	Signaleren: onder meer preventief toezicht en integrale controles, (door)ontwikkelen van datagedreven werken en blijvend investeren in <i>awareness</i> via trainingen en (publieks)campagnes.
C3	Voorkomen: verder bouwen aan een weerbare organisatie en samenleving, met een preventieve aanpak (arbeidsuitbuiting en jonge criminele aanwas, KVO) en barrières opwerpen in beleid (zoals APV en BIBOB-beleid).

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Veilig en legaal bouwen en voorkomen van strijdig gebruik.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We voeren het handhavingsbeleid 2019-2022 uit op basis van handhavingsprogramma's (prioriteiten zijn onder andere APV en BWT-toezicht en handhaving). In 2023 stellen we nieuw handhavingsbeleid op.
D2	We bereiden veranderingen voor in de VTH-taken als gevolg van de wet Kwaliteitsborging voor het bouwen en de invoering van de Omgevingswet.
D3	We voeren het project 'Handhaving Buitengebied 2019-2022' over ruimtelijke duurzaamheid uit. Dit project heeft een uitloop in 2023. We pakken toezicht en handhaving rond illegale bouw en gebruik in het buitengebied intensief op voor behoud van het Bollengebied.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Veiligheidsregio Hollands Midden Omgevingsdienst West Holland	Politie, GHOR, CJG/JGT, Veiligheidshuis Hollands Midden, Brijder, Halt Welzijnswartier, Reclassering, OM, RIEC, Belastingdienst, onderwijs, woningcorporatie, Jeugdbescherming West, ondernemers

Mobiliteit

In januari 2022 is het Mobiliteitsplan Lisse vastgesteld. Het Mobiliteitsplan is een verdere concretisering van de ambities uit de eerder vastgestelde Mobiliteitsvisie:

1. Lisse is bereikbaar
2. Lisse gaat voor duurzame mobiliteit
3. Lisse heeft een prettige en veilige leefomgeving
4. Lisse gaat voor actieve en toegankelijke mobiliteit

Een goede bereikbaarheid, leefbaarheid en veiligheid vereisen dat wij beschikken over actuele data over gebruik van infrastructuur en parkeercapaciteit. Hiertoe hebben we in het najaar van 2020 parkeer- en verkeerstellingen verricht. Het is de bedoeling deze data tweejaarlijks te actualiseren. De aanbesteding voor de actualisatie van deze data wordt in 2022 uitgevoerd.

Het versterken van duurzame mobiliteit bereiken we door het stimuleren van duurzame vervoerswijzen. We doelen daarbij zowel op het stimuleren van lopen en fietsen door het verbeteren van voetgangers- en fietsinfrastructuur als op het verbeteren van de oplaadmogelijkheden voor elektrische auto's via het laadpalenbeleid.

Voor het realiseren van een prettigere en veilige leefomgeving willen we de maximumsnelheid op nog meer wegen verlagen naar 30 kilometer per uur. Ook zetten we in op het terugbrengen van het aantal verkeersslachtoffers; door structurele aandacht voor verkeersveiligheid, een gerichte aanpak van knelpunten en door in te zetten op gedrag, onder meer via campagnes als 'School op Seef', 'De scholen zijn weer begonnen' en 'Aan in het donker'.

Om de bereikbaarheid te verbeteren werken we nauw samen met onze partners in de omgeving. Hierbij gaat het zowel om het treffen van samenhangende maatregelen als om een effectieve lobby voor investeringen in onze regio door onder andere provincies, vervoersbedrijven en het Rijk. Samen met de provincie, de regio Holland Rijnland en de gemeenten Lisse, Teylingen en Noordwijk werken we aan een pakket maatregelen voor het verbeteren van de bereikbaarheid van de noordelijke duin- en bollenstreek.

Op lokaal niveau verbeteren we de bereikbaarheid door het parkeerbeleid, met name voor het centrum, te actualiseren en daarmee tot een nieuwe parkeernormennota te komen. Met het oog op onze duurzaamheidsambities nemen we de laadmogelijkheden voor elektrische voertuigen hierin op.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Betere bereikbaarheid met fiets, openbaar vervoer en auto.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We stellen een uitvoeringsprogramma vast gebaseerd op het in 2022 vastgestelde Mobiliteitsplan Lisse.
A2	We actualiseren de verkeers- en parkeertellingen in het najaar van 2022 (als onderdeel van tweejaarlijkse actualisatie).
A3	We geven opvolging aan de (in november 2021 vastgestelde) voorkeursvariant voor een HOV-route over de Sportlaan. Het schetsontwerp wordt verder uitgewerkt naar een Voorlopig Ontwerp (VO) en we treffen voorbereidingen voor de benodigde aanpassingen in het bestemmingsplan.

A4	Met het opstellen en uitvoeren van een actueel en gedragen parkeerbeleid dragen we bij aan de bereikbaarheid en het voorkomen van onnodig zoekverkeer. Onderdeel hiervan zijn een evaluatie van de blauwe zone en een geactualiseerde nota 'Parkeernormen'.
----	---

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Blijvende aandacht voor verkeersveiligheid.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	Met het uitvoeringsprogramma 'Mobiliteit' hebben we nadrukkelijk aandacht voor verkeersonveilige situaties en nemen we maatregelen om deze onveilige situaties op te lossen.
B2	We gaan door met de lopende verkeerseducatie-acties met VVN, alle scholen en Holland Rijnland voor jongeren. We faciliteren de landelijke acties en stimuleren en faciliteren de verkeersbrigadiers bij lagere scholen. Regionaal en/of landelijk worden nieuwe educatieve en/of voorlichtingscampagnes ontwikkeld.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Duurzamere mobiliteit.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We richten ons op uitbreiding van laadlocaties door verdere uitvoering van de beleidsvisie Laadinfrastructuur, zoals in mei 2021 vastgesteld.
C2	In de verdere uitvoering van het mobiliteitsplan en uitvoeringsprogramma besteden we nadrukkelijk aandacht aan duurzame vervoerswijzen.
C3	De ambities voor parkeervoorzieningen voor duurzame vervoerswijzen nemen we na vaststelling van het uitvoeringsprogramma op in een nieuw parkeerbeleid.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Betere ontsluiting van de Duin- en Bollenstreek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	Wij zorgen dat de gemeentelijke belangen goed naar voren komen in de verschillende processen en projecten rondom het verbeteren van de bereikbaarheid van de noordelijke Bollenstreek. Zo komt er een evenwichtig maatregelenpakket voor de korte en middellange termijn tot stand en kan de uitvoering worden voorbereid.
D2	We geven actief uitvoering aan de Regionale Strategie Mobiliteit.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Regiogemeenten Gemeente Haarlemmermeer Burgers, bedrijfsleven en belanghebbenden Provincies Noord- en Zuid-Holland VVN/Fietsersbond/Politie Vervoerregio Amsterdam Openbaarvervoerbedrijven Keukenhof

Wonen

Er is een grote vraag naar woningen in Lisse. Veel inwoners en ook mensen van buiten onze gemeente zoeken momenteel een geschikte woning. Zowel in de koopsector als in de sociale en middel dure huursector is de behoefte groot. Ouderen blijven langer zelfstandig wonen, waardoor ook de vraag naar (senioren)appartementen groot is. Het woningaanbod en de ruimte voor nieuwbouw is echter beperkt.

Volgens de provinciale woningbehoefteraming (WBR2021) is de toegestane groei van de woningvoorraad in de regio (Hillegom, Lisse, Noordwijk en Teylingen) 6.650 woningen tot 2030. Een deel hiervan moet Lisse realiseren. De voorraadgroei bestaat uit 'harde' en 'zachte' woningbouwplannen. Voor een deel zetten we hiervoor gemeentelijke grondposities in. De komende periode werken we aan de realisatie van nieuwe woningen, transformatie, verduurzaming, doorstroming en diversiteit in het woningaanbod.

In het woonprogramma 2020-2024 'Evenwicht op de woningmarkt' beschrijven we in drie ambitie hoe we extra aandacht geven aan senioren, starters, spoedzoekers en arbeidsmigranten: 1) ruimte bieden aan een gevarieerde woningvraag, 2) woonwijken en woningen klaar voor de toekomst, en 3) lang zelfstandig wonen als onderdeel van de gemeenschap.

De koers op het gebied van wonen hangt onlosmakelijk samen met het sociaal domein en de ruimtelijk ordening. De Nationale Woon- en Bouwagenda is daarbij van invloed op de gemeentelijke taken en mogelijkheden. We actualiseren het woonprogramma en trekken op met partners (zoals ontwikkelaars en woningcorporatie Stek) en inwoners. De focus voor de komende periode ligt op versnelling van de woningbouwproductie, actualisatie van het (woon-)instrumentarium en uitvoering en actualisatie van het woonprogramma. We faciliteren partijen in het zo snel mogelijk doorlopen van procedures en maken afspraken over de voortgang. De gemeente ziet voor zichzelf een regisserende rol: betrokken partners met elkaar verbinden en hen inspireren, bijvoorbeeld in de opgave rondom wonen met zorg.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Voorzien in de lokale en (boven)regionale woningbehoefte (kwantitatief en kwalitatief).

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Jaarlijks voeren we het meerjarig woningbouwprogramma Lisse uit en monitoren dit om tijdig te kunnen bijsturen.
A2	Jaarlijks stemmen we de programmering en fasering van de woningbouwproductie regionaal af om in de regio het gewenste woningbouwprogramma te realiseren.
A3	We zetten in op een mix van woningen voor – waar mogelijk Lisser – starters, gezinnen en senioren en gericht op doorstroom. Daarbij houden we ook andere doelgroepen in het oog, waaronder spoedzoekers. Zo komt er voor elke inwoner een passende woning binnen bereik.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een actueel woonbeleid in samenwerking met betrokken partners.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We voeren het woonprogramma 2020-2024 'Evenwicht op de woningmarkt' uit. Het woonprogramma sluit aan op de omgevingsvisie en geeft inzicht in de ambities, doelstellingen en prioriteiten.
B2	We actualiseren de Regionale Woonagenda en het woonprogramma 2020-2024 in lijn met de nationale Woon- en Bouwagenda, de programma's en actielijnen om in te spelen op de ontwikkelingen op de woningmarkt. Het actualiseren van het woonprogramma gaat geleidelijk op in de beleidscyclus van de Omgevingsvisie.
B3	We sluiten meerjarige prestatieafspraken met Stek en de Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek. Deze voeren we uit en monitoren we. Dit leidt tot afspraken over betaalbaarheid, voldoende woningen voor diverse doelgroepen, duurzame woningen, wonen met zorg en de huisvesting van bijzondere doelgroepen.
B4	We implementeren nieuwe taken die voortkomen uit de nationale Woon- en Bouwagenda en regionale woondeals. De rijksoverheid maakt via de provincie prestatieafspraken met gemeenten om tot een gemeentelijke inzet te komen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een passend woningaanbod voor alle doelgroepen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We actualiseren in 2023 de regionale huisvestingsverordening Holland Rijnland tot een transparant verdeelsysteem dat inspeelt op de huidige sociale woningmarkt.
C2	In 2023 krijgen we inzicht in de huisvestingsopgave voor arbeidsmigranten/internationale werknemers en de daaruit voortvloeiende woonopgave, zodat we voor hen passende huisvesting kunnen realiseren.
C3	Jaarlijks faciliteren we de woonopgave die voortkomt uit de transitie en transformatie van de maatschappelijke opvang en beschermd wonen. We bevorderen initiatieven op dit vlak en anticiperen zo op de toekomstige woonvraag.
C4	Jaarlijks verstrekken we startersleningen, zodat starters hun eerste stap op de koopmarkt kunnen zetten.
C5	We bevorderen initiatieven en faciliteren de woonzorgopgave, zodat ouderen langer zelfstandig kunnen blijven wonen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Stimuleren van een duurzame woningmarkt in Lisse gebaseerd op de lokale energiestrategie.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	Met het oog op zo duurzaam mogelijke nieuwbouw zetten we in op het realiseren van NOM-woningen (nul-op-de-meter-woningen) bij nieuwbouwprojecten (i.p.v. op de BENG-norm; Bijna Energieneutrale Gebouwen).
D2	Jaarlijks zetten we in op verduurzaming van de bestaande woningvoorraad en realisatie van duurzame nieuwbouw volgens het uitvoeringsprogramma 'Energietransitie'. Dit zodat de woningvoorraad toekomstbestendig wordt als onderdeel van de portefeuille energietransitie.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Woningcorporatie Stek Huurdersbelangenvereniging Bollenstreek Huurders Holland Rijnland Zorgaanbieders

Implementatie Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet biedt kansen. Deze wet hanteert het beginsel 'decentraal, tenzij...'. Daardoor ontstaat ruimte voor lokale afwegingen. Voor ons betekent de wet een integrale afweging en open houding ten opzichte van initiatiefnemers en participatie. Ter voorbereiding op de wet en de nieuwe manier van werken zullen we hiervoor duidelijke kaders opstellen en pilots organiseren. Na het vaststellen van de omgevingsvisie gaan we door met het opstellen van één Omgevingsplan voor de hele gemeente.

De ontwikkelingen binnen het programma 'Implementatie Omgevingswet' zijn nodig om aan de minimale wettelijke vereisten te kunnen voldoen die voortvloeien uit de Omgevingswet (zoals het versnelde traject vergunningverlening vanaf 1 januari 2023). Het programma 'Implementatie Omgevingswet' staat niet op zichzelf. Het heeft een integraal karakter en draagt bij aan de implementatie van het dienstverleningsconcept, participatie en digitalisering.

Aan de hand van een landelijk ontwikkeld financieel dialoogmodel hebben we een analyse gemaakt om de structurele kosten van de Omgevingswet na inwerkingtreding in beeld te brengen. Hieruit blijkt dat het standpunt van het Rijk, te weten dat de invoering en uitwerking van de Omgevingswet kostenneutraal kan verlopen, niet realistisch is. We zijn hierover in overleg met het Rijk en komen in 2023 met een voorstel om deze kosten te verlichten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Via de instrumenten van de Omgevingswet werken we aan een veiligere en gezondere fysieke leefomgeving, waarbij innovatie, participatie en creativiteit voorop staan.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We geven integraal beleid vorm en geven uitvoering geven aan de beleidscyclus: - monitoren en evalueren van initiatieven en plannen die bijdragen aan de omgevingsvisie - actualiseren van de omgevingsvisie - opstellen, uitvoeren, evalueren en actualiseren van (uitvoerings-)programma's
A2	Starten met de vertaling van de omgevingsvisie in een omgevingsplan voor het gehele grondgebied van Lisse gebaseerd op de uitgangspunten die de gemeenteraad heeft vastgesteld.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Optimale dienstverlening. Daar waar nodige een traject van cultuurverandering bij bestuurders en ambtenaren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We organiseren bijeenkomsten en proeftuinen voor ambtenaren, bestuurders, samenwerkingspartners en initiatiefnemers om de nieuwe manier van werken te introduceren.
B2	We werken met serviceformules die uitgaan van de één-loket-gedachte (zie programma 4 'Dienstverlening').
B3	We ontwikkelen kaders voor de vormgeving van (overheids-)participatie onder de Omgevingswet (zie programma 4 'Participatie').
B4	We voeren het strategisch communicatie- en participatieplan uit.
B5	We passen competentieprofielen aan.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een digitale ontsluiting van gegevens en infrastructuur die aansluit op het landelijke Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO), passend bij de invoering van de Omgevingswet.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We wisselen kennis uit en werken samen met partners.
C2	We lanceren pilots die aansluiten op het landelijke digitale stelsel Omgevingswet.
C3	We realiseren de noodzakelijke IT-architectuur (applicaties en gegevens) om nieuwe processen te ondersteunen.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Omgevingsdienst West-Holland HECHT (GGD Hollands Midden) Veiligheidsregio Hollands Midden	Ministerie van Binnenlandse zaken VNG Omgevingswet LivingLAB Zuid-Holland (Hogeschool Leiden) Provincie Zuid-Holland Hoogheemraadschap van Rijnland Omliggende gemeenten Inwoners en initiatiefnemers

Gebiedsontwikkeling

Gebiedsontwikkeling richt zich op het (her)ontwikkelen van een locatie tot een nieuw gebied met een zo hoog mogelijke kwaliteit van wonen, werken, mobiliteit, energietransitie, klimaatadaptatie en groen en voldoende ruimte voor recreëren om tot ontwikkeling en bloei te komen, waarbij de verschillende belangen elkaar versterken.

De gemeente heeft in haar omgevingsvisie ambities vastgesteld voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving. Actuele ontwikkelingen buiten de invloedssfeer van het gemeentelijk bestuur hebben echter direct effect op de haalbaarheid van plannen en initiatieven, wat gebiedsontwikkeling steeds gecompliceerder maakt. Om de hoogst haalbare (omgevings-)kwaliteit te realiseren, zijn flexibiliteit en wendbaarheid geboden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Gebiedsontwikkeling in lijn met de omgevingsvisie 'Levendig Lisse', waarin een gezonde en veilige fysieke leefomgeving het uitgangspunt is.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We stimuleren en faciliteren initiatieven en plannen die bijdragen aan de ontwikkelrichtingen van de omgevingsvisie. Deze worden gemonitord en geëvalueerd in het kader van de beleidscyclus van de Omgevingswet.
A2	We vullen de eigen grondposities, zoals Geestwater, Greveling-Zuid en vrijkomend maatschappelijk vastgoed, afgaande op de actuele woonbehoefte. We doorlopen de processen zo vlot mogelijk.
A3	We zetten het kader voor duurzame gebiedsontwikkeling (DGO) in bij gesprekken en onderhandelingen met initiatiefnemers, projectontwikkelaars en bedrijven. Met het DGO streven we naar de hoogst mogelijke ambities voor duurzame gebiedsontwikkelingen met de thema's: energietransitie, warmtetransitie, duurzame mobiliteit, klimaatadaptatie, natuur en milieu, gezondheid en veiligheid en circulaire economie.
A4	We stellen een gebiedsvisie op voor de Rooversbroekpolder als verdere uitwerking van de omgevingsvisie en als basis voor juridische vertaling in het omgevingsplan en handreiking voor initiatieven. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
A5	We onderzoeken of er woningen toegevoegd kunnen worden binnen het stedelijk gebied, door het transformeren van bedrijventerreinen tot gebieden voor wonen en werken. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V.	Woningbouwcorporaties Projectontwikkelaars Bedrijven Particuliere initiatiefnemers

Openbare ruimte en duurzaamheid

Openbare ruimte

We willen de (leef)omgeving voor bewoners en bedrijven aangenaam en bruikbaar maken en houden. Een prettige, groene leefomgeving heeft een positieve invloed op ons welbevinden en nodigt uit tot bewegen, sporten en ontmoeten. Wij bereiden Lisse voor op klimaatveranderingen en ontwikkelen een toekomstbestendig actieplan. De inrichting van de buitenruimte speelt hierbij een cruciale rol.

Op grond van de Wet milieubeheer is de gemeente verplicht om de inzameling van afval te verzorgen. We stimuleren de circulaire economie. Op basis van de evaluatie van het afvalbeleidsplan optimaliseren we de afvalinzameling en -verwerking. Daarnaast voeren we samen met een eigen servicedienst van HLTsamen het dagelijks beheer en onderhoud uit van de openbare ruimte.

Gezien de beperkte financiële ruimte in de komende jaren moeten we keuzes maken in de ambities. Diverse ambities leiden tot een verhoging van beheer- en onderhoudskosten, tenzij beheer door bewoners toeneemt of een andere vorm van compensatie wordt gevonden. Binnen het lopend beheer en in de projecten zetten we ons maximaal in om doelstellingen voor duurzaamheid en klimaatadaptatie te realiseren met de beschikbare middelen.

Duurzaamheid

Lisse wil duurzamer worden en niet langer bijdragen aan de opwarming van de aarde: we maken verantwoord gebruik van beschikbare hulpbronnen, we koesteren onze natuur en het milieu en we zorgen voor een maatschappij voor iedereen. Wij gaan uit van duurzaamheid in brede zin, ofwel van harmonie in sociale, fysieke en economische duurzaamheid. Het gaat daarbij om de combinatie van de drie P's: *people*, *planet* en *profit*. Als deze drie vormen van duurzaamheid in evenwicht zijn, is er sprake van een echt duurzame ontwikkeling. Uitgangspunt is dat we in de behoeften van de huidige generatie voorzien zonder de behoeften van toekomstige generaties in gevaar te brengen.

Duurzaamheid is een maatschappelijke missie van en voor iedereen. Duurzame ontwikkeling moet dan ook breed gedragen worden: betrokkenheid van inwoners, bedrijven en instellingen is erg belangrijk. De gemeente heeft beperkte invloed en middelen ter beschikking om veranderingen te bewerkstelligen. De gemeente zet de eigen mogelijkheden effectief, efficiënt en met inspiratie in om Lisse te verduurzamen. Dit doen wij als volgt:

- De gemeente stimuleert en faciliteert bewoners, bedrijven, bezoekers, maatschappelijke partners, buurtgemeenten en regionale samenwerkingen om actief te werken aan een duurzame samenleving; met kennis, netwerken en geld als dat effectief bijdraagt aan onze duurzame doelstellingen.
- De gemeente benut haar verbindingen en relaties waar mogelijk om duurzaamheid bij alle partnerpartijen te bevorderen.
- De gemeentelijke organisatie geeft zelf het goede voorbeeld. De organisatie werkt duurzaam en richt zich bij de uitvoering van reguliere gemeentelijke taken en diensten op duurzaamheid waar dat maar mogelijk is.

Energietransitie: van beleid naar uitvoering

Eind 2021 heeft de raad de Lokale Energiestrategie en de Transitievisie Warmte vastgesteld. Vanuit deze heldere visie en strategie werken we door naar het uitvoeringsplan. Het uitvoeringsplan wordt een gids voor de weg die we al met elkaar zijn ingeslagen.

De gemeente heeft in haar regierol ook een belangrijke taak in het faciliteren van deze transitie. Samen met onze inwoners, bedrijven en organisaties werken we aan het behalen van onze doelen. Omdat de (energie)wereld verandert waar we bij staan, blikken we niet al te ver vooruit, maar

beginnen we met wat we nu weten en kunnen. Dit doen we vanuit het vertrouwen dat we daarmee een goed onderbouwde stap zetten naar het behalen van onze doelstellingen. Tegelijkertijd zijn we ons ervan bewust dat de werkelijkheid ons zal inhalen. We timmeren daarom niet alles dicht en houden ruimte voor ontwikkelingen en innovaties. Met het integrale uitvoeringsplan ambiëren we een goed begin te maken om de energietransitie stevig te verankeren in ons denken en doen, zowel bij inwoners en ondernemers als bij de ambtelijke organisatie en het politieke bestuur.

Budgettering

De raad heeft voor de aankomende jaren werkbudget beschikbaar gesteld om uitvoering te geven aan de energie-/warmtetransitie. Om de ingezette lijn te kunnen voortzetten, is er voor de jaren 2022 en 2023 ook een werkbudget Duurzaamheid van €60.000 per jaar beschikbaar.

Duurzaamheid vormt op termijn een nog structureler onderdeel van onze werkprocessen. De verwachting is dat het onderwerp verder geïntegreerd wordt in de werkwijze van de afzonderlijke (beleids-)afdelingen en zodoende vast onderdeel wordt van de budgetten. Voor 2022 en 2023 zijn aldus nog aanvullende middelen nodig.

Regionale programma's groen en recreatie

In de Duin- en Bollenstreek wordt een nieuw uitvoeringsprogramma 'Groen en Recreatie' ontwikkeld met projecten op het gebied van groen en recreatie. De Duin- en Bollenstreek ligt in het Nationaal Park Hollandse Duinen wat koppelkansen biedt voor marketing en toeristische ontwikkelingen.

In Holland Rijnland wordt gewerkt aan het Regionaal Groenprogramma Holland Rijnland. In 2023 ronden we lopende projecten af en, indien er een nieuw programma is vastgesteld, starten we nieuwe projecten op. Ook hier geldt dat ambities en projecten mogelijk een verhoging van de beheer- en onderhoudskosten met zich meebrengen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een aantrekkelijke gemeente met specifieke aandacht voor groen, milieu, biodiversiteit en beweging.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We gaan verder met het integreren van alle opgaven in het actualiseren en uitvoeren van beleid, projecten, beheer en uitvoeringsprogramma's.
A2	In 2022 gaan we verder met het optimaliseren van assetmanagement (kapitaalgoederen) als basisprincipe voor beheer en onderhoud van kapitaalgoederen. Dit houdt in: • Optimaliseren en harmoniseren van de data van onze kapitaalgoederen. • Opleidingen assetmanagement. • Optimaliseren en harmoniseren van de werk- en beleidsprocessen.
A3	We voeren het nieuwe beleid c.q. uitvoeringsprogramma 'Spelen, Sport en Bewegen in de buitenruimte' uit.
A4	We voeren het beheerplan 'Groen' c.q. uitvoeringsprogramma uit. We integreren de volgende onderdelen: • Vitaliteit en gezondheid van inwoners door doelstellingen op te nemen voor het verminderen van onder andere hittestress. • Het inzetten van groen om de gevolgen van klimaatverandering te verminderen (klimaatadaptatie). • Droogtebestendige groeiplaatsen en boom- en plantensoorten waar nodig. • Maatregelen voor toename van biodiversiteit.

A5	We zorgen voor gerichte communicatie aan de inwoners over hun eigen invloed op de leefomgeving (bijvoorbeeld over de trias energetica, milieuvervuiling, geluidsoverlast en vergroening ten behoeve van waterberging).
A6	We leveren een bijdrage aan een (mogelijk) nieuw gebiedsprogramma voor de Duin- en Bollenstreek aan de hand van de visie 'Rijke Groenblauwe Leefomgeving' van de provincie Zuid-Holland.
A7	We stellen een visie 'Flora en fauna' (biodiversiteit) op die aansluit op de gemeentelijke omgevingsvisie en gebiedsprogramma's. We integreren de volgende onderdelen: • Kansenkaarten flora en fauna. • Inzicht in (ecologische) groenblauwe structuren en daarbij behorende ontwikkelkansen en -risico's. Vervolgens wordt naar aanleiding van de visie een uitvoeringsprogramma 'Biodiversiteit' opgesteld.
A8	We actualiseren het beleidsplan 'Civiele kunstwerken'. Daarbij verkennen we de opties in materiaalgebruik: zo milieuvriendelijk mogelijk, met als uitgangspunt circulariteit, duurzame productie en productengebruik en lage CO ₂ -voetafdruk.
A9	Het opstellen van een nieuw regionaal uitvoeringsprogramma 'Groen en Recreatie'. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
A10	We geven uitvoering aan het regionaal groenprogramma (RIF) van Holland Rijnland.
A11	We zetten het vervangingsplan led door. Hierbij zetten we in op het gebruik van slimme Ledverlichting.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Lisse circulair in 2050.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	Afvalcommunicatie en -voorlichting: op basis van het afvalbeleidsplan geven we voorlichting om bewustzijn te creëren over een duurzame omgang met afval. Dit stimuleert inwoners tot afvalscheiding en hergebruik.
B2	We voeren gerichte optimalisaties door op basis van in 2020 uitgevoerde metingen over afvaldumpingen en bijplaatsingen ter bevordering van afvalscheiding.
B3	We doen onderzoek naar een nieuwe (gezamenlijke) milieustraat 3.0 die past in de context van een circulaire economie.
B4	Jaarlijks voeren we sorteeranalyses uit naar de samenstelling van het gescheiden en ongescheiden afval. Met die uitkomsten verrichten we gerichte optimalisaties en voeren we eventuele beleidswijzigingen door ter bevordering van afvalscheiding.
B5	We ronden het onderzoek af naar uniforme tarieven voor straatreiniging, onkruidbestrijding en gladheidsbestrijding.
B6	We onderzoeken de mogelijkheden om met ondernemers afspraken te maken over een 'Afvalbeleid voor ondernemers', specifiek voor de ondernemers in het winkelgebied.

B7	We actualiseren het beheer- en onderhoudsplan 'Ondergrondse containers' en stellen een investeringsplan op.
B8	We gaan het VAB-terrein herinrichten.
B9	We borgen en passen, waar nodig, het nieuwe grondstoffen-beleid aan (VANG=Van Afval Naar Grondstof), met specifieke aandacht voor de ontwikkelingen van de milieudoelen van VANG 2025, waaronder het doel van een maximum van 30 kg restafval per inwoner per jaar.
B10	We werken aan het integreren van circulariteit in onze aanbestedingstrajecten. Hierin verwerken we als uitgangspunt het principe 'Maatschappelijk verantwoord inkopen'.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een klimaatbestendige openbare ruimte.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We werken een maatregelenpakket uit voor klimaatadaptatie op basis van de in 2021 vastgestelde ambities (afgestemd op de doelstellingen van klimaatadaptatie uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie). Dit wordt onderdeel van het nieuwe Integrale Waterbeheerplan, ook wel het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) genoemd. Hierbij kijken we naar combinaties met reguliere beheer- en onderhoudsmaatregelen. Daarbij hoort het inzichtelijk maken van kansen en risico's voor samenwerkingen en bijdragen op gebied van klimaatadaptatie vanuit Rijk, provincie en andere partijen. Hierbij kijken we ook naar wat organisatorisch nodig is om in te spelen op deze kansen en risico's.
D2	We stellen in samenwerking met verbonden gemeenten en partijen in 2022 een uitvoeringsprogramma op hoofdlijnen op voor een ecologische verbindingszone langs de trekvaart, waarbij de haalbaarheid van de uitvoering wordt getoetst op onder meer kosten, kansen en meerwaarde.
D3	We stellen een integraal waterbeheerplan c.q. uitvoeringsprogramma op (Programma Water en Klimaatadaptatie PKWA) waarin ook een maatregelenpakket voor klimaatadaptatie wordt opgenomen. In dit plan gaat ook aandacht uit naar meer biodiversiteit in bermen en oevers.
D4	We voeren de bewustwordingscampagnes over biodiversiteit en klimaatadaptatie uit (waaronder 'Operatie Steenbreek'): op basis van de gelijknamige landelijke campagne voeren we jaarlijks bewustwordingscampagnes uit die zijn gericht op het vergroenen van de woonomgeving (waaronder daken en tuinen).
D5	We actualiseren jaarlijks de leidraad 'Duurzame (her)inrichting van de openbare ruimte' aan de hand van nieuwe ontwikkelingen en ervaringen.
D6	We maken de gevolgen, risico's en kansen van de komst van de Wet natuurbescherming (Wnb) inzichtelijk. We verkennen de haalbaarheid van het organisatorisch en juridisch implementeren van noodzakelijke aanpassingen om aan de wet te voldoen.
D7	We optimaliseren de samenwerking met de Omgevingsdienst West-Holland bij het invullen van de (milieutaken).

D8	We onderzoeken de gevolgen van het overnemen van de bodemtaken. De financiële dekking voor klimaatadaptatie en bodemtaken is voor een groot deel te vinden in de meicirculaire, waarin dit geld al gelabeld is.
D9	We gaan verder met het toepassen van een aantal klimaatadaptieve maatregelen in beheerprojecten voor wegen en riool: • In de Poelpolder wordt in de aankomende jaren het riool vervangen en het verhard oppervlak afgekoppeld. Daarbij wordt het oude riool vervangen door een gescheiden rioolstelsel waar het hemelwater afzonderlijk wordt afgevoerd. • Door de voorgenomen gefaseerde ophoging in de aankomende jaren van het zuidelijk deel van de zettingsgevoelige wijk Meerenburgh vermindert de kwetsbaarheid tegen wateroverlast. Aan de hand van een integrale afweging kan nog besloten worden of er koppelkansen zijn voor een bredere klimaatadaptieve herinrichting bij de uitvoering van deze projecten. Dit brengt de bredere kansen, mogelijkheden en risico's op gebied van klimaatadaptatie in zicht.
D10	In 2022 brengen we de gemeentelijke water- en bodemstructuren in beeld. Vervolgens stellen we een plan op voor de uitvoering van (toekomstige) bodemtaken.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het opwekken van 165 TJ (46%) duurzame elektriciteit in 2030.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
E1	We stimuleren de ontwikkeling van zonnepanelen op daken. In het uitvoeringsplan nemen we concrete projecten op om invulling te geven aan deze activiteit.
E2	We doen nader onderzoek naar de opwekking van elektriciteit in de eigen gemeente. In het uitvoeringsplan nemen we concrete projecten op om invulling te geven aan deze activiteit.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: 12% energiebesparing in 2025 en 15% energiebesparing in 2030, in de gebouwde omgeving ten opzichte van 2014.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
F1	We geven bewoners en ondernemers duidelijkheid over de warmtetransitie, maken hen bewust en stimuleren hen om in actie te komen. In het uitvoeringsplan nemen we concrete projecten op om invulling te geven aan deze activiteit.
F2	We hebben voor 2025 inzicht in hoe kansrijk en wenselijk een warmtenet is in Lisse. In het uitvoeringsplan nemen we concrete projecten op om invulling te geven aan deze activiteit.
F3	We maken inzichtelijk waar inwoners ook na 2050 gebruik kunnen maken van het gasnet en waar we op termijn streven naar een warmteoplossing zonder gasnet. In het uitvoeringsplan nemen we concrete projecten op om invulling te geven aan deze activiteit.
F4	We spelen de komende jaren slim in op de nieuwste inzichten en technieken.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland Omgevingsdienst West-Holland Meerlanden N.V. Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek Veiligheidsregio Hollands Midden Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. Werkvoorziening Kust, Duin- en Bollenstreek - Mare Groep	Hoogheemraadschap Rijnland Provincie Zuid-Holland Burgemeenten Inwoners Bedrijven

Maatschappelijk vastgoed

Ons doel is de gemeentelijke vastgoedportefeuille optimaal in te zetten voor de uitvoering van het gemeentelijk beleid. Hierbij gaat het mede om de inzet van accommodaties van maatschappelijke organisaties en verenigingen. Om goed te kunnen aansluiten op de maatschappelijke vraag en ruimtelijke ontwikkelingen streven we naar een goede balans in de vastgoedportefeuille in omvang, samenstelling en spreiding.

Het maatschappelijk vastgoed legt beslag op de ruimte en de ruimtelijke ontwikkeling van bepaalde locaties. Tegelijkertijd behoort verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed – van bestaande en nieuwe vastgoedobjecten – tot onze opgaven. Door de maatschappelijke, ruimtelijke en duurzame opgaven met elkaar te verbinden en te bundelen, maken we per vastgoedobject een weloverwogen en integrale afweging. De kaders die zijn vastgesteld bij de herziening van het accommodatiebeleid (2016), het grondbeleid en onze duurzaamheidsambitie vormen hiervoor de basis.

Lisse moet structureel bezuinigen op het accommodatiebeleid. Maar de gemeente wil ook investeren in haar inwoners en hun leef- en werkomgeving door een goed voorzieningenniveau in stand te houden. Het is een uitdaging om in dit spanningsveld een goede balans te vinden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het efficiënt en effectief inzetten van het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed en de accommodaties van derden.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We voeren het richtinggevend plan bezuinigingen accommodaties 'Stenen voor stenen' uit.
A2	We faciliteren en stimuleren het bij elkaar brengen/clusteren van functies en activiteiten.
A3	We investeren in de samenwerking tussen instellingen/organisaties en verenigingen om elkaar te versterken in efficiënt gebruik van locaties en voorzieningen.
A5	We vernieuwen de beheer- en exploitatieovereenkomsten van gemeentelijke (binnen)sportaccommodaties.
A6	We geven uitvoering aan de opdracht om het pand (De Greef) locatie Ruishornlaan 21 en het pand op de locatie Bondstraat 13 te herontwikkelen/af te stoten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Herontwikkeling van vrijkomend maatschappelijk vastgoed.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	We herbestemmen en herontwikkelen locaties van vrijkomend vastgoed volgens de uitgangspunten die aan de raad zijn gecommuniceerd in maart 2021.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	Wij onderzoeken en prioriteren verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed, waaronder het gemeentehuis, sportaccommodaties en sociaal culturele accommodaties. Op basis van de uitkomsten leggen we vervolgstappen en acties voor ter besluitvorming.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Realisatie van de nieuwbouw van de Ter Specke-hal en accommodatie FC Lisse en herinrichting van het parkeerterrein van sportpark Ter Specke. Plus: realisatie van de ver-/nieuwbouw van de gymzaal aan de Frans Halsstraat.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We benutten het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed en de accommodaties van derden efficiënt en effectief. In 2021 is de nieuwe Ter Specke-hal gerealiseerd en de oude hal afgebroken. In 2022 wordt de accommodatie van FC Lisse en de herinrichting van het parkeerterrein afgerond.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Huurders/gebruikers Verenigingen Woningbouwcorporatie Sportfondsen Bescal FC Lisse Omwonenden Particuliere initiatiefnemers

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleids- en prestatie-indicatoren

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	NL	Bron
Gemiddelde WOZ-waarde	Per 1.000 euro	€ 303	€ 325	€322	€ 367	2021: € 290	CBS
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	4,9	6,1	19,9	13,5	2021: 8,9	Basis-registratie adressen en gebouwen
Demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot personen van 20 tot 65 jaar (%)	79,5%	79,4%	79,4%	80,3%	2021: 70,1%	CBS
Gemeentelijke woonlasten eenpersoons-huishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 755	€ 779	€ 779	€ 779	2021: € 733	COELO
Gemeentelijke woonlasten meer-persoonshuishouden	Gemiddeld totaalbedrag in euro's	€ 843	€ 868	€ 868	€ 868	2021: € 810	COELO

Toelichting indicator Gemiddelde WOZ-waarde

De gemiddelde WOZ waarde van woningen.

Toelichting indicator Nieuwgebouwde woningen

Het aantal nieuwgebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen zoals transformaties.

Toelichting indicator Demografische druk

De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een eenpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Toelichting indicator Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden

Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.

Indicator	Eenheid	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	NL	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	Hoeveelheid restafval per inwoner in kilo's	93,6	98	90	86,9	2019: 161	CBS
Hernieuwbare elektriciteit	% elektriciteit opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	8,9%	NB	NB	12%	2020: 26,9%	RWS

Toelichting indicator Omvang huishoudelijk restafval

Dit betreft het huis-aan-huis ingezamelde restafval

Toelichting indicator Hernieuwde elektriciteit

Het % hernieuwbare energie, ook wel duurzame of groene energie genoemd. Dit is energie afkomstig van natuurlijke bronnen die constant worden aangevuld zoals uit wind, waterkracht, zon, bodem, buitenluchtwarmte en biomassa.

* NB: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend.

Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Indicator	Eenheid	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	NL	Bron
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren (in de leeftijd 12 - 17 jaar)	50	150	NB	240	2018: 110	Bureau Halt
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	1,7	2,0	NB	1	2021: 1,8	CBS
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,2	1,7	NB	2,8	2021: 4,3	CBS
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	1,5	0,9	NB	1,5	2021: 1,3	CBS
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	4,4	3,5	NB	3	2021: 6,1	CBS

Toelichting indicator Verwijzingen Halt

Het aantal verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12 tot 18 jaar. Jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar vergrijp plegen, worden door de politie of leerplichtambtenaren naar Bureau Halt verwezen voor een passende Halt-straf. Zij krijgen leeropdrachten en er volgen gesprekken met de jongere en de ouders. Op deze manier kunnen jongeren rechtzetten wat zij fout hebben gedaan, zonder dat zij in aanraking komen met het Openbaar Ministerie.

Toelichting indicator Winkeldiefstallen

Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Geweldsmisdrijven

Het aantal geweldsmisdrijven. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

Toelichting indicator Diefstallen uit woning

Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.

Toelichting indicator Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)

Hieronder vallen brandstichting, alle vormen van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag. Voorbeelden van misdrijven tegen de openbare orde en tegen het openbaar gezag zijn opruiing, huis-, computer- en lokaalvredebreuk, deelneming aan een criminele of terroristische organisatie, openlijke geweldpleging, godslastering, discriminatie en het doen van een valse aangifte. Omdat het delict mensenhandel vaak onder dezelfde feitcode geregistreerd wordt als het delict mensensmokkel worden deze twee delicten samengeteld en weergegeven bij de gewelds- en seksuele misdrijven.

* NB: De gegevens zijn op moment van schrijven van deze programmabegroting nog niet bekend.

Als de gegevens na het schrijven bekend worden, kunt u deze vinden op:

<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Besluit-Begroting-en-Verantwoording/>

Kaderstellende stukken

- [Wet veiligheidsregio's](#)
- [Regionaal Crisisplan](#)
- Integraal Veiligheidsbeleid Lisse 2020-2023
- [Handhavingsuitvoeringsprogramma](#)
- [Algemene Plaatselijke Verordening Lisse](#)
- [Drank- en horecaverordening 2014](#)
- [Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016](#)
- [Regionale Structuurvisie, 2020 Holland Rijnland](#)
- [Prestatieafspraken Wonen Lisse](#)
- [Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst West-Holland](#)
- Afgesproken ambities met Omgevingsdienst West-Holland in het werkplan
- [Wegenbeleidsplan Lisse 2017-2021](#)
- [Visie Ruimte en Mobiliteit provincie Zuid-Holland](#)
- [Regionale Strategie Mobiliteit 2021 Holland Rijnland](#)
- [Beleidsregel Parkeernormen 2019](#)
- [Beleidsplan Openbare Verlichting 2018-2022](#)
- [Beleidsplan Civiel Kunstwerken 2018-2022](#)
- [Beleid Laadinfrastructuur 2021](#)
- [Regionale Omgevingsagenda, 2021 Holland Rijnland](#)
- [Regionale Energiestrategie \(RES\) Holland Rijnland 2021](#)
- [Nota Grondbeleid Lisse](#)
- [Woonvisie Lisse 2020-2024](#)
- [Regionale Woonagenda Holland Rijnland 2017](#)
- [Verordening Erfgoedcommissie Lisse 2019](#)
- [Integraal Afvalwaterketenplan 2017-2021](#)
- [Bomenbeleidsplan 2014-2030](#)
- [Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma 2016-2020](#)
- [Energieakkoord Holland Rijnland 2017-2025](#)
- Richtinggevend plan Duurzaamheid Lisse 2040
- Gemeentelijke afvalstoffenverordening en uitvoeringsbesluit
- [Wet Milieubeheer \(Wmb\)](#)
- [Herziening accommodatiebeleid 2016](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026
Thema Mobiliteit						
Verkeer en vervoer	-3.185	-2.880	-2.798	-3.165	-3.124	-3.166
Parkeren	-132	-184	-145	-223	-222	-220
Totaal Mobiliteit	-3.317	-3.064	-2.943	-3.388	-3.346	-3.386
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid						
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.530	-2.297	-2.324	-2.361	-2.396	-2.427
Riolering	-1.692	-1.425	-1.419	-1.542	-1.706	-1.791
Afval	-2.507	-2.894	-3.088	-3.231	-3.236	-3.235
Milieubeheer	-1.137	-1.193	-1.183	-1.138	-1.153	-1.169
Begraafplaatsen en crematoria		-3	-3	-3	-3	-3
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-7.866	-7.812	-8.017	-8.275	-8.494	-8.625
Thema Veiligheid						
Crisisbeheersing en brandweer	-1.498	-1.657	-1.733	-1.733	-1.733	-1.733
Openbare orde en veiligheid	-750	-812	-873	-873	-873	-873
Totaal Veiligheid	-2.248	-2.469	-2.606	-2.606	-2.606	-2.606
Thema Wonen						
Wonen en bouwen	-1.076	-912	-915	-915	-915	-914
Ruimtelijke ordening	-3.448	-683	-646	-546	-506	-506
Totaal Wonen	-4.524	-1.595	-1.561	-1.461	-1.421	-1.420
Totaal lasten	-17.955	-14.940	-15.127	-15.730	-15.867	-16.037

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026
Thema Mobiliteit						
Verkeer en vervoer	1.438	184	184	184	184	184
Parkeren	5	7	7	7	7	7
Totaal Mobiliteit	1.443	191	191	191	191	191
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid						
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	370	53	53	53	53	53

Riolering	2.593	2.130	2.244	2.430	2.618	2.718
Afval	3.497	4.137	4.501	4.692	4.699	4.698
Milieubeheer	142	0	0	0	0	
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	6.602	6.320	6.798	7.175	7.370	7.469

Thema Veiligheid

Crisisbeheersing en brandweer	167	110	110	110	110	110
Openbare orde en veiligheid	7	20	20	20	20	20
Totaal Veiligheid	174	130	130	130	130	130

Thema Wonen

Wonen en bouwen	1.009	810	738	358	358	358
Ruimtelijke ordening	2.836	0	0	0	0	
Totaal Wonen	3.845	810	738	358	358	358
Totaal baten	12.064	7.451	7.857	7.854	8.049	8.148

Saldo van baten en lasten	-5.890	-7.488	-7.271	-7.877	-7.818	-7.890
----------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	593	82	0	0	0	0
Totaal reserves	593	82	0	0	0	0

Saldo na bestemming	-5.302	-7.407	-7.275	-7.881	-7.823	-7.892
----------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Programma 3 Bedrijvigheid

Regionale economie

In de Duin- en Bollenstreek is gebiedsgericht werken noodzakelijk voor een integrale ontwikkeling van de economie. De strategische uitvoeringsagenda 'Ruimte Duin- en Bollenstreek' spreekt over het vinden van de balans tussen economie, duurzaamheid, toerisme/recreatie, wonen en leefbaarheid. Want als deze met elkaar in balans zijn, ontstaat er een bijzondere en prettige leefomgeving binnen en buiten de regio.

Het blijkt dat de regio en Lisse onder het gemiddelde scoren op het aantal arbeidsplaatsen. Ook de scores op opleidingsniveau, vergrijzing, ondernemerschap en verhuismobiliteit pakken niet positief uit in verhouding tot het merendeel van de andere Nederlandse gemeenten. Om krimp op den duur te voorkomen, is samenwerking nodig tussen de triple helix-partijen (overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen). Daarnaast moeten we aansluiting zoeken bij de omliggende regio's om in de strijd om kennis en talent overeind te kunnen blijven als regio en gemeente. Dit beeld is herkenbaar in de hele Duin- en Bollenstreek. Het is dus noodzakelijk om gezamenlijk (strategische) stappen te zetten.

Bollensector

De komende jaren zet de schaalvergroting door, in combinatie met de krimp van het aantal bedrijven in de bollensector. Veel bedrijven gaan zich steeds meer specialiseren. Daarnaast zet de focus op duurzaam bodembeheer de komende jaren door. Meer rotatie van gewassen zorgt voor een grotere vraag naar areaal dat geschikt is voor bloembollen. Deze ontwikkelingen leggen een (nog) grotere druk op het ruimtegebruik in de streek. Met de oprichting van Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) is in 2009 gestart met het optimaal inrichten van de beschikbare ruimte in de streek. Desondanks zien we de afgelopen jaren een trend dat telers meer en meer hectares in andere gebieden opzoeken voor hun teelt.

Om de economische positie van de Greenport te versterken, is in 2019 de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek opgericht. Hierin werken onderwijs, overheid en ondernemers samen. De sector ziet de Bollenstreek nog altijd als haar bakermat vanwege de aanwezigheid van kennispartners (KAVB, BKD, Hobaho en andere), toeleveranciers, de band met De Keukenhof en de nabijheid van kennisinstututen (Leiden, Delft, Amsterdam) en onderwijsinstellingen (Wellant, Hogeschool Leiden, Hogeschool Inholland). Afhankelijk van de evaluatie van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek (ISG) wordt bekeken hoe verdere invulling gegeven wordt aan de ontwikkelingen binnen de Greenport. De transitie naar een duurzame Greenport en hernieuwbare energie maakt deel uit van de doorontwikkeling van de Greenport.

Lokale economie

De lokale economie in het algemeen en de detailhandel in het bijzonder staan onder druk. Structurele ontwikkelingen, zoals de opkomst van online winkelen en veranderende behoeften bij klanten, zorgen ervoor dat het winkelcentrum is veranderd van een plek waar mensen inkopen doen in een plaats voor beleving en ontmoeting. Deze factoren beïnvloeden de opbouw van het centrum. Verdere internationalisering van productieprocessen heeft gevolgen voor de bedrijventerreinen. De afgelopen jaren is het aantal winkels verminderd en het aantal leegstaande panden op bedrijventerreinen toegenomen. Naar panden op de bedrijventerreinen ontstaat recentelijk weer meer vraag. Hierbij is de kwaliteit van de bedrijventerreinen een punt van aandacht en transformatie een van de oplossingsrichtingen.

Regionale economie

Onze ambitie is de regionale economische structuur te versterken zonder dat het ten koste gaat van de woonaantrekkelijkheid. Sinds 2017 werken we met een regionale uitvoeringsagenda. Uit de evaluatie van de economische agenda in 2021 blijkt dat de agenda ten eerste moet worden gericht op de regionale vraagstukken. Dan gaat het om het verbeteren van structuurknelpunten, door kennis en jong talent aan te trekken en te behouden en ondernemerschap te stimuleren. Daarnaast moet de uitvoeringsagenda meer strategisch worden. Dat kan door aansluiting te zoeken bij provinciale en landelijke thema's zoals duurzaamheid, digitalisering en circulaire economie. Aan de hand van de evaluatie is een nieuwe uitvoeringsagenda opgesteld. Als (mede-)financier zijn we als gemeente kaderstellend. Duurzaamheid/circulaire economie is hierbij een belangrijk kader.

Om overeind te kunnen blijven in de strijd om kennis en talent, zal de Duin- en Bollenstreek meer aansluiting moeten zoeken met de economisch sterke regio's om haar heen, zoals de metropoolregio Amsterdam, de regio 071 rond Leiden en de metropoolregio Den Haag/Rotterdam.

De bloembollenteelt en -handel hebben onze regio gemaakt tot wat we zijn: de Bollenstreek. Wereldwijd beroemd en bekend door de bollenvelden en De Keukenhof. Economie en toerisme in de Greenport Duin- en Bollenstreek zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Met diverse inspanningen proberen we onze streek nog mooier en leefbaarder te maken. Onder andere is hiervoor de Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek in 2019 opgericht.

In de strategische agenda Duin- en Bollenstreek en de regionale omgevingsagenda Holland Rijnland zijn de ruimtelijke randvoorwaarden neergelegd voor het vernieuwen en vergroten van de lokale en regionale economie. De uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek benoemt de volgende economische opgaven:

- Economische agenda: de samenwerking tussen de marketingpartners doorontwikkelen.
- Nieuw programma groen: het vervolg van het huidige gebiedsprogramma doorontwikkelen, met aanvullend meer invulling op het gebied van toerisme en recreatie.
- Een regiobrand voor de Duin- en Bollenstreek ontwikkelen om het verhaal van de Bollenstreek voor het voetlicht te brengen.
- Een stakeholdersanalyse doen en arrangementdenken ontwikkelen.
- Het verbreden van kuuroordfaciliteiten naar de gehele Duin- en Bollenstreek onderzoeken, inclusief een goed functionerende arbeidsmarkt.
- Onze kennisintensieve sectoren verbinden.
- ISG evalueren en programma 'Duurzame Greenport en Hernieuwbare Energie' opstellen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het versterken van de economische positie van de Duin- en Bollenstreek.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Binnen het kader van een nog te ontwikkelen meer strategische regionale economische agenda Duin- en Bollenstreek ondersteunen we activiteiten in de triple helix, die in lijn zijn met de aanbevelingen van het raadsbesluit 'Evaluatie economische samenwerking Duin- en Bollenstreek'. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
A2	Wij ondersteunen de activiteiten van de stichting Greenport Duin- en Bollenstreek binnen de bestaande activiteiten.

A3	We ontwikkelen een regiobrand Duin- en Bollenstreek. Hiervoor moet de samenwerking tussen Stichting Lisse Marketing en de regiopartners worden versterkt, als het gaat om de promotie van de aantrekkelijkheid van de streek voor recreatie en toerisme.
A4	We voeren de uitvoeringsagenda uit van de strategische agenda Duin- en Bollenstreek.
A5	We verkennen strategische samenwerking met omliggende gemeenten (ook buiten de Duin- en Bollenstreek). Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
A6	We gaan aan de slag met de uitvoeringsagenda 'Verblijfsrecreatie'. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
A7	In de Duin- en Bollenstreek verkennen we of en hoe de verschillende kernen elkaar kunnen versterken, en maken hier waar mogelijk uitvoeringsafspraken over. We verbinden onze kennisintensieve sectoren. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Holland Rijnland	Economic Board Duin- en Bollenstreek Omliggende gemeenten Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek Provincie Zuid-Holland Provincie Noord-Holland Metropoolregio Amsterdam

Lokale economie

Lisse is en blijft een groene woongemeente met een economisch vitaal en aantrekkelijk dorpshart waar haar inwoners en bezoekers uit de regio graag komen winkelen. In goede samenwerking met ondernemers, bewoners en eigenaren blijven we ons hiervoor inzetten. Om Lisse als kennis- en expertisecentrum van de bloembollensector te behouden en versterken, leggen we de verbinding tussen economie, Greenport en onderwijs.

De Keukenhof en Lisse zijn belangrijke strategische partners die elkaar kunnen versterken. Daarbij geven we prioriteit aan de thema's economie, duurzaamheid en mobiliteit. De samenwerking is begin 2019 vastgelegd in een convenant en zal in 2023 geactualiseerd worden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een economisch vitaal dorpshart, als ontvangstplek voor de lokale en regionale consument, met een hoog shoppingcomfort en conveniencekarakter.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Wij stimuleren de ontwikkeling van locaties die zijn benoemd in de detailhandelsvisie (waaronder revitalisatie Blokhuis) en brengen in beeld hoe de gemeente deze ontwikkelingen kan bespoedigen.
A2	Wij werken samen met Stichting Lisse Marketing (SLM).
A3	We zetten de samenwerking voort met ondernemers en eigenaren uit het centrum.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Voldoende en duurzame bedrijventerreinen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	Wij maken bestaande bedrijventerreinen toekomstbestendig, in lijn met de Omgevingsvisie Lisse 2040 en op basis van de regionale bedrijventerreinenstrategie.
B2	Wij ontwikkelen nieuwe bedrijfslocaties op basis van de regionale bedrijventerreinenstrategie.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Behoud van Lisse als centrum van de bloembollensector op het gebied van kennis, expertise én toerisme.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	Wij werken samen met De Keukenhof, op basis van het convenant, op zo'n manier dat heel Lisse en waar mogelijk de Bollenstreek hiervan profijt heeft. Hierbij wordt aandacht besteed aan potentiegebied en toeristische trekpleister De Keukenhof. Uitvoering van de activiteit is afhankelijk van beschikbare capaciteit en/of financiële middelen.
C2	We actualiseren het convenant 'Keukenhof'.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM) Holland Rijnland	Keukenhof Stichting Lisse Marketing Economic Board DBS Stichting Greenport DBS Provincie Zuid-Holland Dorpshart Lisse Alverha Ondernemers(fonds)

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Naam indicator	Eenheid	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	NL	Bron
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 tot en met 64 jaar	156,9	164,2	130	150	2021: 165,1	LISA
Functiemenging	Index dat verhoudingswaarde aangeeft tussen banen en woningen	48%	47,7%	48%	48%	2021: 53,3%	LISA

Toelichting indicator Vestigingen van (bedrijven)

Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-65 jaar.

Toelichting indicator Functievermenging

De functiemenging index (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Kaderstellende stukken

Regionale economie

- [Economische agenda Duin- en Bollenstreek, visie 2030 en uitvoeringsprogramma 2016](#)
- Uitvoeringsagenda Economie en Toerisme 2019
- [Meerjarenprogramma Greenport Duin- en Bollenstreek 2017-2020](#)
- [Intergemeentelijke structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016](#)
- [Groenprogramma Holland Rijnland, gebiedsprogramma 2016-2020](#)

Lokale economie

- [Detailhandelsvisie 2016-2020](#)
- Fantastische lijnen onderwijs en arbeidsmarkt (dagbesteding) Holland Rijnland
- [Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland 2014 – 2018](#)
- [Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland](#)

Kunst en Cultuur

- Aandacht voor Cultuur! 2016-2019

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026

Thema Regionale economie

Economische promotie	-201	-223	-228	-228	-228	-228
Economische ontwikkeling	-890	-1.004	-657	-607	-336	-336
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-52	-65	-71	-71	-71	-71
Totaal Regionale economie	-1.143	-1.292	-956	-906	-635	-635
Totaal lasten	-1.143	-1.292	-956	-906	-635	-635

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026

Thema Regionale economie

Economische promotie	83	125	125	125	125	125
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	8	13	13	13	13	13
Totaal Regionale economie	91	138	138	138	138	138
Totaal baten	91	138	138	138	138	138

Saldo van baten en lasten	-1.053	-1.154	-818	-768	-497	-497
----------------------------------	---------------	---------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	119	525	271	271	0	0
Totaal reserves	119	525	271	271	0	0

Saldo na bestemming	-934	-629	-548	-498	-498	-498
----------------------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Programma 4 Bestuur en ondersteuning

Trends en ontwikkelingen

Onze samenleving is onderhevig aan voortdurende verandering en ontwikkeling. Dit vraagt ook van de gemeentelijke organisatie dat zij meebeweegt en voortdurend polst welke eisen dit stelt aan de gemeente en het bestuur. Hillegom, Lisse en Teylingen hechten er groot belang aan dat iedereen ertoe doet en kan meedoen. De gemeente, inwoners, bedrijven en organisaties zetten zich hiervoor gezamenlijk in.

In de komende jaren zet de werkorganisatie HLTsamen een doorontwikkeling in om de zes doelstellingen uit de organisatievisie 2022 samen met het bestuur te verwezenlijken. Flexibiliteit en wendbaarheid worden ook gevraagd van de samenleving, bijvoorbeeld met het oog op onverwachte situaties als corona en de noodopvang van vluchtelingen die zich kunnen voordoen en die ondersteuning of regie vragen van gemeenten.

Participatie en communicatie

Inwoners hebben steeds meer wensen en stellen ook eisen aan de overheid. Ze verwachten kwaliteit van beleid, willen betrokken zijn bij de totstandkoming ervan en nemen soms zelf het initiatief. Dit vraagt van de gemeente om meer en meer 'van buiten naar binnen' te werken en met haar inwoners op te trekken. Dienstverlening, communicatie en participatie raken zo steeds meer met elkaar vervlochten. Het is dan ook van belang proactief in twee richtingen te communiceren en communicatiekanalen effectief in te zetten. De dialoog met onze partners (burgers, bedrijven, verenigingen en instellingen) draagt bij aan een gelijkwaardige samenwerking tussen gemeente en samenleving. Meer ruimte voor burgerinitiatief gaat gepaard met een terughoudende opstelling van de gemeente en een nieuwe verhouding tussen gemeente en inwoners.

Wet open overheid

De Wet open overheid (Woo) moet ervoor zorgen dat overheidsinformatie i) beter vindbaar en uitwisselbaar is, ii) eenvoudig en goed wordt ontsloten en iii) goed wordt gearchiveerd. Aan de hand van een inventarisatie verkrijgen we inzicht in de uitgangssituatie en in wat er nodig is om aan de Woo te voldoen. Naar verwachting is hiervoor het budget van de rijksoverheid toereikend. In 2022 maken we een begin met de basis en volgen we de wettelijke fasering van de Woo. We trekken hierin op met de regiogemeenten. Bij ruimere middelen en mogelijkheden kunnen we onze ambities naar boven bijstellen.

Datagedreven sturen en monitoren

Het programma 'Datagedreven Sturing' (DgS) is gestart op 1 juli 2020 en kent een looptijd van drie jaar. Het opbouwen van de benodigde expertise en hulpmiddelen om de programmadoelen te realiseren is nagenoeg afgerond. Er zijn diverse DgS-informatieproducten opgeleverd en de ontwikkelagenda is goed gevuld.

In 2022 beschikt HLTsamen over de expertise en voorzieningen om zelf informatieproducten te creëren (eerder schakelden we daar externe partijen voor in). Sindsdien is het ontwikkelen van DgS-informatieproducten een standaarddienst van team Informatisering & Automatisering (I&A). Onder het huidige programma kan I&A deze DgS-diensten nog aanbieden tot 1 juli 2023, dit in verband met de incidenteel beschikbaar gestelde middelen.

In deze nieuwe collegeperiode kunnen de nieuwe besturen hun ambitieniveaus voor DgS gezamenlijk bepalen. Dat zou zich kunnen beperken tot het in stand houden van het DgS-volwassenheidsniveau dat dan bereikt is. Maar het is ook denkbaar dat op bepaalde beleidsterreinen (binnen de grenzen van de privacy en ethiek) meer wordt ingezet op zaken als kunstmatige intelligentie, voorspellende algoritmen of smart city-toepassingen.

Arbeidsmarkt

In 2022 bereikte de arbeidsmarktkrapte in Nederland record na record. Ook het aantal vacatures in de gemeentelijke sector lag nog steeds op een hoog niveau, met als direct gevolg dat HLTsamen steeds vaker moeite heeft om openstaande functies in te vullen. De komende jaren wordt strategisch personeelsbeleid ontwikkeld om kwalitatief goed personeel te werven en te behouden in een krappe arbeidsmarkt én ter compensatie van de relatief grote groep medewerkers die de pensioengerechtigde leeftijd bereikt. Dit is noodzakelijk om ons hoge niveau van dienstverlening te kunnen blijven garanderen.

Duurzaam sluitende begroting

De komende jaren moeten we rekening houden met afnemende inkomsten en bijdragen van de Rijksoverheid. Tegelijkertijd ontstaan er nieuwe taken uit veranderende wetgeving of door andere ontwikkelingen in onze samenleving. Dit vraagt om grip op geld en een juiste bestuurlijke afweging om in een tijd van beperking van financiële middelen een duurzaam sluitende begroting te behouden.

Informatiebeveiliging

Informatiebeveiliging is een thema dat continu aandacht vraagt van onze organisatie. De technische ontwikkelingen gaan razendsnel waardoor de uitdaging om criminelen een stap voor te blijven groeit. Het is cruciaal voor de continuïteit van onze dienstverlening dat we dit onderwerp blijvend hoog prioriteren.

Regionale samenwerking

Om voorliggende strategische opgaven het hoofd te bieden - de energietransitie, de bereikbaarheid van onze streek en economische uitdagingen -, is samenwerking met onze buurgemeenten, gemeenschappelijke regelingen (onder andere Holland Rijnland), de provincies Noord- en Zuid-Holland en een verscheidenheid aan maatschappelijke partners noodzakelijk. In samenwerking kunnen we deze opgaven zo integraal mogelijk aanpakken. Bovendien worden steeds meer thema's regionaal vastgesteld. Het is dan ook van evident belang stevig in te zetten op onze strategische positie en onze invloed in het speelveld te vergroten. Regionale samenwerking heeft ook als doel om waar mogelijk de kosten te verlagen.

Meer en meer samenwerking

De afgelopen jaren hebben we grote stappen gezet om de samenwerking met bovengenoemde partijen naar een hoger niveau te tillen. Voorbeelden van toenemende (regionale) samenwerking: de bestuurlijke vaststelling van de gezamenlijke uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek, de samenwerking in verschillende thematische bestuurlijke overleggen Duin- en Bollenstreek (onder andere duurzaamheid, mobiliteit, wonen, ruimte en economie) en regulier overleg met de provincie Zuid-Holland in het kader van gebiedsgericht werken en het plan 'Noordelijke ontsluiting Duin- en Bollenstreek'.

In de volgende periode versterken wij deze samenwerkingsverbanden en breiden wij ze, indien waardevol, verder uit (zowel inhoudelijk als qua werkgebied, bijvoorbeeld meer samenwerking met Haarlemmermeer). Veel gemeentelijke taken en ambities kunnen we op eigen kracht realiseren, maar in meerdere gevallen is samenwerking noodzakelijk en slimmer, omdat dit bijdraagt aan een stevige (regionale) positie van en voor onze gemeente. Bovendien zijn wij met regionale samenwerking beter in staat invulling te geven aan onze maatschappelijke opgaven en onze doelen te bereiken.

Gezamenlijke thema's

In 2022 is onder de vlag 'wat ertoe doet' ambtelijk en bestuurlijk gewerkt aan een intensivering van de samenwerking tussen de Duin- en Bollenstreekgemeenten. Enerzijds is dit gedaan met de bedoeling om de bestuurlijke drukte in onze regio te verminderen. Anderzijds om ons in een gemeenschappelijke uitvoeringsagenda en op de gezamenlijke thema's waarvoor uitvoering op de schaal van Duin- en Bollenstreek het meest effectief is.

In het eerste kwartaal van 2023 gaan wij met u, als gemeenteraad, in gesprek over de samenwerking in Duin- en Bollenstreekverband, inclusief de daaraan gekoppelde uitvoeringsagenda.

De verdere intensivering van de samenwerking op Duin- en Bollenstreekniveau heeft geen directe financiële consequenties. Bij het gezamenlijk optrekken in de uitvoeringsagenda is het uitgangspunt dat bestaande beschikbare middelen worden ingebracht in het gezamenlijke uitvoeringskader. Specifieke regionale investeringen kunnen wel om een bijdrage vragen, maar hoeven dan lokaal niet meer gedaan te worden.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het verstevigen van de positie van Lisse als samenwerkingspartner binnen en buiten de regio.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	We onderhouden, investeren in en behouden een stevige bestuurlijke samenwerkingsrelatie met onze bestuurlijke partners in de Duin- en Bollenstreek, de gemeente Haarlemmermeer, Holland Rijnland, de MRA en MRDG en externe maatschappelijk partners.
A2	We nemen strategische (bestuurlijke) posities in en gaan strategische samenwerkingsverbanden aan met bestuurlijke en maatschappelijke partners. Zo kan Lisse haar positie en invloed versterken.
A3	We ontwikkelen het gebiedsgericht werken verder, samen met de provincie en (regio)gemeenten.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het versterken van de belangenbehartiging en de invloed van Lisse binnen Holland Rijnland en Kennemerland op een aantal beleidsterreinen, zoals verkeer en vervoer.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
B1	In 2023 blijft onze gemeente doorlopend betrokken bij belangrijke dossiers op de tafels van Holland Rijnland, provincie Zuid-Holland en Duin- en Bollenstreek, waaronder het mobiliteitsdossier, wonen, de energietransitie, ruimte, recreatie & toerisme en economie. Door de toegenomen samenwerking tussen de HLT-gemeenten en onze partners in de Duin- en Bollenstreek zijn wij beter in staat onze ambities te realiseren.
B2	We gaan een brede samenwerking aan met bestuurlijke en maatschappelijke partners in de Duin- en Bollenstreek en Kennemerland. Dit om de belangen van onze gemeente binnen de regio's te borgen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het benutten van onze 'scharnierfunctie' tussen de grote stedelijke gebieden.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We bouwen het ambtelijk en bestuurlijk brede netwerk op en verder uit om zo de kansen en mogelijkheden van onze scharnierfunctie nader te onderzoeken.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland/Kennemerland	Haarlemmermeer Schiphol Provincie Zuid-Holland Gemeenten Kennemerland-Zuid Metropoolregio Amsterdam Metropoolregio Rotterdam Den Haag

Dienstverlening

‘Anderen service op maat laten ervaren’, dat is wat wij willen. Hieronder verstaan we:

De service die past bij het vraagstuk, het product of de samenwerking die gevraagd wordt, of dit nu een concreet product betreft of een multidisciplinair (beleids-)vraagstuk. In het contact zijn wij toegankelijk, komt de relatie eerst, daarna het proces en dan de inhoud. We communiceren voor iedereen begrijpelijk, weten wat er speelt, laten zien wat we doen en waarom, en zorgen dat onze interactie past bij de rol die wij hebben en die de vraagsteller heeft.

Opdrachtgevers, inwoners, ondernemers, instellingen en partners ervaren geen last van de interne organisatie. Vanuit ieder kanaal komt hetzelfde antwoord. We organiseren voor iedere zaak een aanspreekpunt.

Opdrachtgevers, inwoners, ondernemers, instellingen en partners verwachten steeds meer dat een gemeente betrouwbaar, begripvol, transparant en eenvoudig is. Verwachten van de gemeente dat ze communiceert in begrijpelijke taal en de menselijke maat niet vergeet. Omdat mensen eraan gewend zijn geraakt dat de private sector snel en *on demand* op hun behoeften inspeelt, steeds vaker ook digitaal, verwachten zij dit ook meer en meer van hun gemeente.

Deze ontwikkelingen vertalen we in HLTsamen naar het concept ‘Service op Maat’. Ongeacht het vraagstuk leveren wij Service op Maat (SOM). ‘Digitaal, tenzij ...’ en maatwerk/persoonlijk contact waar nodig of gewenst.

De volgende doelen volgen hieruit:

1. Passende service: klantgericht en met plezier

We richten ons op (het overtreffen van) de verwachtingen van inwoners en ondernemers binnen de kaders van de organisatie (organisatievisie, werkconcept, etc.). Vanuit onze kernwaarden vraagt dit om de juiste vaardigheden en het passende gedrag om dit te bereiken. De relatie die wij aangaan met onze inwoners en ondernemers staat centraal. Met een goede (centrale) intake van de vraag en serviceformules kunnen wij passende dienstverleningsconcepten in de volle breedte van de organisatie vormgeven volgens de ‘één-loket-gedachte’. Service op eenvoudige en complexe vragen, ingeregeld vanuit *lean*-processen en klantreizen, van standaardproducten tot en met maatwerk.

2. Omnichannel dienstverlening: toegankelijk en begrijpelijk

Omnichannel wil zeggen dat de organisatie zich niet langer richt op het managen van de verschillende kanalen afzonderlijk (vanuit verschillende teams), maar dat het accent verschuift naar het samenspel van alle kanalen (Newsroom, Post, Inbox, Webcare, Fixi, Telefonie, Receptie, MijnOverheid, Omgevingsloket, Contactfunctionarissen). Door deze kanalen bij elkaar te brengen, slimmer in te richten en goed op elkaar af te stemmen, realiseren we betere, naadloze, inclusieve klantinteracties; ook met het oog op de nabije toekomst. En voor iedere interactie geldt: het meest geschikte kanaal en begrijpelijke taal.

3. Continu verbeteren

Het continu verbeteren van de dienstverlening bereiken we door casussen met de belanghebbenden te bespreken, de klanttevredenheid te meten, prestaties van medewerkers te meten en de behoeften van inwoners en ondernemers te peilen.

Deze doelen komen terug in de begroting van HLTsamen.

Participatie

Participatie is niet meer weg te denken uit het openbaar bestuur. Inmiddels hebben we dan ook al veel participatie-ervaring opgedaan en kunnen we concluderen dat participatie normaal wordt; een voorbeeld van het grote leereffect in de afgelopen jaren. Met het wetsvoorstel 'Versterking participatie op decentraal niveau' wil het kabinet de verplichte inspraakverordening verbreden tot een participatieverordening. Het kabinet beoogt met de wet niet alleen om inwoners invloed te geven op de voorbereiding van gemeentelijk beleid, maar ook op de uitvoering en evaluatie van beleid.

Vanuit het programma 'Participatie' werken we verder aan een participatiebeleid met bijbehorende aanpak en tools, samen met college, raad en belanghebbenden. Onderdeel hiervan is participatie rondom de Omgevingswet: wie moet de omgeving wanneer en op welke wijze betrekken bij aanpassingen in de fysieke leefomgeving? Waarschijnlijk wordt de Omgevingswet begin 2023 van kracht.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De raad positioneren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A2	De ontwikkelopgave Participatie voor de organisatie is de afgelopen periode in beeld gebracht. Het traject dat is uitgestippeld, heeft geleid tot een programma 'Participatie' met meerdere projecten. Participatie onder de Omgevingswet wordt in 2022 afgerond en geeft antwoord op de vraag wie, wanneer en op welke wijze de omgeving moet betrekken bij aanpassingen in de fysieke leefomgeving. Dit geldt voor zowel initiatiefnemers van buiten de gemeente als voor de gemeente als initiatiefnemer van beleid zelf. Waarschijnlijk wordt de Omgevingswet begin 2023 van kracht en zijn ook duidelijke afspraken en tools voor participatie dan beschikbaar. Het project Digitale participatie dat in 2021 is ingezet, wordt in 2022/2023 verder uitgerold en beheerd. Sinds 2020 wordt er op het digitale vlak geëxperimenteerd met verschillende mogelijkheden om inwoners te kunnen laten participeren. Het streven is te komen tot hybride werkvormen (zowel digitaal als fysiek), zodat we een zo groot mogelijke doelgroep kunnen benaderen en bevragen. De raad wordt nauw betrokken bij deze stappen. Ook werken we vanuit het programma 'Participatie' in 2022 en 2023 verder aan de opstelling van een breed participatiebeleid. Dat beleid bestaat uit een (bestuurlijke) visie en methodes (het hoe). In 2022/2023 gaan we verder in gesprek met college, raad en belanghebbenden over de invulling van het participatiebeleid.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: (Pro-)actieve ondersteuning van bewonersinitiatieven.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We geven duiding en invulling aan participatie (we ondersteunen bewonersinitiatieven). Het op te leveren participatiebeleid geeft zowel inwoners als initiatiefnemers, toetsers (eigen organisatie) en initiatiefnemers vanuit de gemeente handvatten voor het samenwerken met de omgeving. Zo komt er eenduidigheid over wanneer en hoe er samengewerkt kan worden. Dit geldt ook voor participatie als onderdeel van de Omgevingswet die begin 2023 van kracht wordt. Ook spelen de Contactfunctionaris wijken, verenigingen en ondernemers een belangrijke rol bij het begeleiden en actief ophalen van initiatieven.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Een organisatie die is toegerust om te werken met (ideeën en wensen van) inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	Participatie onder de Omgevingswet loopt in 2022 door en geeft antwoord op de vraag wie de omgeving wanneer en hoe moet betrekken bij aanpassingen in de fysieke leefomgeving. Dit geldt voor zowel initiatiefnemers van buiten de gemeente als voor de gemeente zelf als initiatiefnemer van beleid. Vanuit het programma 'Participatie' werken we verder aan het samenstellen van participatiebeleid. Hierin beschrijven we hoe en wanneer inwoners kunnen meedenken over (het samenstellen van) gemeentelijk beleid en hoe zij initiatieven kunnen aandragen. Samen met de raad gaan we krachtig verder om goede stappen te zetten naar (meer) participatie. In het participatiebeleid komt dit alles samen. Daarnaast werken we toe naar omgevingsgericht werken. In elke fase van beleidsontwikkeling zoeken wij actief naar wat inwoners belangrijk vinden. Dit doen we door hen (ondernemers en organisaties) te benaderen, hen te stimuleren om mee te denken en hen te laten weten welk effect hun inbreng op het resultaat heeft gehad. Zo blijven wij aansluiten op de samenleving.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
	Inwoners Ondernemers (Maatschappelijke) instellingen

Communicatie

We communiceren in samenspraak en samenhang met raad, inwoners, ondernemers, verenigingen en instellingen. Proactieve online en offline communicatie is onderdeel van ons handelen. We werken omgevingsgericht en zijn zichtbaar.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Communicatieve versterking van de (maatschappelijke) opgaven van de gemeente Lisse.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
A1	Het opstellen en vormgeven van communicatieve prioriteiten op basis van het nieuwe raadsakkoord voor de collegeperiode 2022-2026.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: Het communicatiebewustzijn vergroten bij medewerkers.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
C1	We stimuleren de maatschappelijke sensitiviteit en het omgevingsbewustzijn. Dit doen we door de gehele ambtelijke organisatie twee keer per week een omgevingsbeeld toe te sturen vanuit de newsroom. Hierin delen wij sentimenten over de gemeente en voorzien wij deze onderwerpen van inhoudelijke duiding.
C2	We stellen het bestuur en de organisatie in staat om proactief op communicatiekwesties te reageren door het inzetten van communicatie.
C3	Wij voorzien medewerkers van communicatie-instructies en toolkits en brengen kennis over via adviezen en (georganiseerde) trainingen.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

Doel: De verbinding met de samenleving verder versterken door actief en gericht online en offline te communiceren.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Activiteit	Omschrijving
D1	We willen inwoners niet overvoeren met informatie. Op basis van de communicatieprioriteiten en actuele ontwikkelingen, wegen we af waarover de gemeente via diverse kanalen communiceert.
D2	We evalueren het Digipanel Lisse, beoordelen de behaalde resultaten en gaan na hoe wij deze vorm van online participatie verder willen ontwikkelen.
D3	Op basis van analyses van de newsroom en webredactie gaan wij de communicatiestromen verder ontwikkelen.

Samenwerkingspartners

Verbonden partijen	Overige samenwerkingspartners
Werkorganisatie HLTsamen Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland Samenwerking Belastingen Bollenstreek Veiligheidsregio Hollands Midden Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea) Alliander N.V. Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK) * De overige verbonden partijen zijn opgenomen bij het van toepassing zijnde programma.	Digipanel

Verbonden partijen

Voor informatie over de verbonden partijen wordt verwezen naar de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Realisatie 2020	Realisatie 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Bron
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Zie begroting GR HLTsamen	Zie begroting GR HLTsamen	Zie begroting GR HLTsamen	Zie begroting GR HLTsamen	*
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners					*
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen					*
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	520	359	411	411	*
Overhead	% van de totale lasten	15,3%	13%	12,9%	12,8%	*

* Eigen gegevens

Toelichting indicator Formatie

Het gaat hier om de toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van de organisatie op peildatum 1 januari. Uitgangspunt is het vastgestelde formatieplan, dus niet de werkelijke bezetting. Het gaat om formatieplaatsen ongeacht of die worden ingevuld door iemand met een vaste aanstelling, een tijdelijke aanstelling of nog openstaan (vacature). Fte is het equivalent van een 36-urige werkweek.

Toelichting indicator Bezetting

Het gaat hier om het werkelijke aantal fte dat werkzaam is, dus niet om de toegestane formatieve omvang uit het formatieplan. Terugkijkend op een begrotingsjaar wordt de werkelijke bezetting berekend. Conform de definitie van Vensters voor Bedrijfsvoering is de gemiddelde bezetting in dat begrotingsjaar berekend door het gemiddelde te nemen van de werkelijke bezetting op 1 januari en op 31 december.

Toelichting indicator Externe inhuur

Onder externe inhuur wordt verstaan: het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een opdrachtgever die bij de organisatie in dienst is i) door een private organisatie met winstoogmerk ii) die tegen betaling personele capaciteit en deskundigheid inzet, iii) zonder arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de ingezette personen.

Toelichting indicator Apparaatskosten

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van onder meer personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel- en automatiseringskosten voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de organisatie, exclusief griffie en bestuur.

Toelichting indicator Overhead

De overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

NB: de apparaatskosten per inwoner zijn ten opzichte van de realisatie 2020 en de oorspronkelijke begroting 2021 gedaald door de actualisatie van de kostenverdeling van de ambtelijke capaciteit van HLTsamen in de begroting.

Kaderstellende stukken

Regionale samenwerking

- [Kadernota 2020-2023](#)
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- [Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'](#)

Dienstverlening

- [Kadernota 2020-2023](#)
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- [Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'](#)

Participatie

- [Kadernota 2020-2023](#)
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- [Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'](#)

Communicatie

- [Kadernota 2020-2023](#)
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- [Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'](#)

Verbonden partijen

- [Plan van aanpak Werkorganisatie Hillegom, Lisse, Teylingen: HLT Samen \(2015\)](#)
- [Bedrijfsplan HLT Samen Sterker! \(2016\)](#)
- [Kadernota 2020-2023](#)
- Startnotitie 'Klimmen zonder te vallen' (2017)
- [Coalitieakkoord 2018-2022 'Samen duurzaam denken, samen vernieuwend doen!'](#)

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026

Thema Dienstverlening

Burgerzaken	-611	-692	-659	-659	-659	-659
Beheer overige gebouwen en gronden	-232	-188	-217	-216	-216	-215
Totaal Dienstverlening	-843	-880	-876	-875	-875	-874

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	-1.647	-1.815	-1.796	-1.796	-1.796	-1.796
Totaal Regionale samenwerking	-1.647	-1.815	-1.796	-1.796	-1.796	-1.796
Totaal lasten	-2.490	-2.695	-2.672	-2.671	-2.671	-2.670

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026

Thema Dienstverlening

Burgerzaken	285	283	253	253	253	253
Beheer overige gebouwen en gronden	884	528	170	170	170	170
Totaal Dienstverlening	1.169	811	423	423	423	423

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	258	69	69	69	69	69
Totaal Regionale samenwerking	258	69	69	69	69	69
Totaal baten	1.427	880	492	492	492	492

Saldo van baten en lasten	-1.064	-1.815	-2.179	-2.179	-2.178	-2.178
----------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen reserves	195	214	0	0	0	0
Totaal reserves	195	214	0	0	0	0

Saldo na bestemming	-868	-1.603	-2.182	-2.181	-2.181	-2.180
----------------------------	-------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Algemene dekkingsmiddelen

Verplichte onderdelen Besluit begroting en verantwoording

Alle lasten en baten die samenhangen met de programma's worden direct op het desbetreffende programma geboekt. De baten in algemene middelen bestaan uit doeluitkeringen, specifieke rijksvergoedingen, huuropbrengsten en dergelijke. Dit onderdeel van de begroting volgt uit artikel 8 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV).

In Algemene dekkingsmiddelen staan de volgende onderwerpen:

- o lokale heffingen
- o algemene uitkering uit het gemeentefonds
- o dividenden
- o saldo financieringsfunctie
- o overige algemene dekkingsmiddelen

Lokale heffingen

Dit zijn gemeentelijke belastingen die geen directe relatie hebben met een bepaalde gemeentelijke taak; de besteding is niet geoormerkt. De onroerende zaakbelasting en de precariobelasting vallen hieronder. Dit geldt niet voor de rioolrechten, afvalstoffenheffing, leges, en marktgelden. Deze worden op de desbetreffende programma's verantwoord en zijn geoormerkt voor deze lasten. We verwijzen naar de paragraaf Lokale heffingen voor een uitgebreidere toelichting.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

In de begroting is rekening gehouden met de effecten van de Meicirculaire 2022. Voor de berekening van de algemene uitkering 2023 is rekening gehouden met de verwachte stijging van het aantal inwoners en woningen in 2023. De maatstaven zijn in de overige jaren constant gehouden. De decentralisaties zijn voor een deel opgenomen in de algemene uitkering; op termijn worden alle decentralisaties opgenomen in de berekeningen van de algemene uitkering.

Dividenden

We ontvangen dividend van Alliander, Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG) en Meerlanden, naar rato van het bedrijfsresultaat. We begroten het dividend in 2023 overeenkomstig de realisatie van het dividend over 2021. Deze wordt in het jaar 2022 verantwoord. De Begroting 2022 wordt bij de 2e Tussentijdse rapportage 2022 aangepast.

Dividenden	Realisatie 2021	Realisatie 2022	Begroting 2022	Begroting 2023 e.v.
Alliander	364	400	371	400
Bank Nederlandse Gemeenten	33	42	33	42
Meerlanden	45	89	40	89
Totaal Dividenden	444	531	444	531

Saldo financieringsfunctie

In het vernieuwde BBV zijn de regels over rentetoerekening gewijzigd. De notitie 'Rente' van de commissie BBV geeft aan dat er niet meer rente mag worden toegerekend dan de werkelijke rentelasten. Er is geadviseerd geen rente meer toe te rekenen aan eigen vermogen (voorheen bespaarde rente). Lisse rekent geen bespaarde rente toe aan investeringen.

Lisse hanteert een omslagpercentage van 2 procent – berekend volgens de omslagrentemethode – voor de toerekening van rente aan investeringen die via kapitaallasten ten laste van de taakvelden komt. Voor een overzicht: zie de paragraaf 'Financiering'.

Overhead

In het BBV is onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten het uitgangspunt. De wetgever heeft er daarom voor gekozen de kosten van overhead op één taakveld te laten registreren en op één centrale plaats in de begroting te vermelden. Door deze nieuwe systematiek gaan gemeenten op dezelfde wijze om met kostentoerekening, waardoor de vergelijking van kosten van producten en/of diensten volgens de wetgever ook zuiverder is. Om dit effect te versterken, is voor het eerst ook een uniforme definitie van overhead gegeven.

De centrale presentatie heeft als neveneffect dat het zicht op de integrale kostprijs in de programma's verloren gaat. Het opnemen van het totaalbedrag aan ondersteunende activiteiten zegt daarnaast weinig zonder de relatie met het primaire proces te leggen/kennen. In dat verband houden wij conform de financiële verordening extra comptabel ook nog zicht op de integrale kostprijs, zodat daarop gestuurd kan worden.

In 2023 bedraagt het saldo van het taakveld overhead € 8.325.565. Dit is 12,8 procent van de totale begroting ad € 64.831.206 (totaal lasten).

De overhead bestaat uit:

bedragen x € 1.000	
Overhead	
Deel	Bedrag
Bijdrage HLTsamen (overhead deel)	7.469
Huisvesting (gemeentehuis)	368
Overige overhead (zoals bijdrage VNG)	489
Totaal Overhead	8.326

Vennootschapsbelasting

In de gemeente Lisse is onderzoek gedaan naar de vennootschapsbelastingplicht. De gemeente Lisse is vooralsnog niet vennootschapsbelastingplichtig. Het bedrag is zodoende op 0 euro geraamd.

Onvoorzien

De begroting 2023 en de meerjarenbegroting bevatten een stelpost van € 100.000 per jaar voor onvoorziene incidentele uitgaven. Voor een beschikking over die stelpost geldt de begrotingsdiscipline, waarbij lasten eenmalig incidenteel als onvoorzien kunnen worden ingebracht. Indien zij een structureel karakter hebben, moet via kadernota en begroting dekking gevonden worden.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Lasten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026

Thema Algemene dekkingsmiddelen

Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		-209	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Overhead	-7.368	-6.555	-8.370	-8.249	-8.227	-8.209
Treasury	-4	309	480	574	622	779
Belastingen overig	-450	-405	-417	-417	-417	-417
Overige baten en lasten	-5	-25	-402	-402	-402	-402
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	-7.827	-6.885	-10.209	-9.994	-9.924	-9.749
Totaal lasten	-7.827	-6.885	-10.209	-9.994	-9.924	-9.749

Baten	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026

Thema Algemene dekkingsmiddelen

Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	33.437	34.765	38.097	38.996	39.889	36.443
Overhead	75	-870	46	46	46	46
Treasury	521	530	609	609	609	609
Belastingen overig	2.395	116	116	116	116	116
Overige baten en lasten	-5	0	0	0	0	
OZB niet-woningen	2.305	2.578	2.643	2.643	2.643	2.643
OZB woningen	2.641	4.108	4.210	4.210	4.210	4.210
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	41.369	41.227	45.721	46.620	47.513	44.067
Totaal baten	41.369	41.227	45.721	46.620	47.513	44.067

Saldo van baten en lasten	33.543	34.342	35.511	36.626	37.588	34.317
----------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Reserves	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026
Toevoegingen reserves	0	0	0	0	0	
Onttrekkingen reserves	0	0	0	0	0	
Totaal reserves	0	0	0	0	0	

Saldo na bestemming	33.541	34.342	35.510	36.625	37.587	34.316
----------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Paragrafen

Paragraaf Lokale heffingen

Algemeen

Deze paragraaf bevat, overeenkomstig het BBV, een overzicht van het beleid over de lokale heffingen, de relevante ontwikkelingen die van invloed zijn op de tarieven, en een verantwoording over de mate waarin tarieven kostendekkend zijn, inclusief de uitgangspunten die daarbij zijn gehanteerd. Daarnaast presenteren wij een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, de lokale lastendruk en een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid. In de Gemeentewet en een aantal bijzondere wetten is geregeld welke heffingen (belastingen en retributies) een gemeente mag opleggen. De gemeenteraad bepaalt welke van die heffingen daadwerkelijk worden geheven en de hoogte ervan.

Belastingen

De Gemeentewet geeft een limitatieve (uitputtende) opsomming van de belastingen die een gemeente mag heffen. Tegenover een belasting staat geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. De gemeente Lisse heft de volgende belastingen: onroerendezaakbelastingen (OZB), roerendezaakbelastingen (RZB), toeristenbelasting, hondenbelasting en precariobelasting (als vergoeding voor het innemen of gebruik van openbare grond).

Rechten

Rechten zijn betalingen voor een geleverde of een bewezen dienst. Hiervan zijn de tarieven in principe volledig kostendekkend. Het is niet toegestaan een meer dan kostendekkend tarief te hanteren. In Lisse heffen we afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges en marktgeld als rechten.

In de raadsvergadering van december 2022 worden de belastingverordeningen 2023 voor de bijstelling van de tarieven voorgelegd. De verordening toeristenbelasting Lisse 2023 is in de raadsvergadering van oktober al vastgesteld in verband met een gewijzigde heffingswijze.

Ontwikkelingen

Belastinghervormingen

In het kader van de nieuwe financieringssystematiek voor het gemeentefonds vanaf 2026 kijken de minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën naar de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied. We wachten de vervolgstappen tot belastinghervormingen en een groter eigen gemeentelijk belastinggebied af.

Financiële uitgangspunten

In overeenkomst met de Kadernota 2023 houden we voor belastingen en retributies rekening met een inflatiepercentage van 2,5. Voor de heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt het uitgangspunt dat deze 100 procent kostendekkend zijn.

Voor de overhead, zoals bedoeld in artikel 12 van de financiële verordening, is een percentage van 12,8 berekend. De overhead bestaat uit de kosten voor 'piofack': personeel, informatievoorziening, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting. De direct toe te rekenen kosten worden verantwoord op de taakvelden.

Overzicht lokale heffingen

In het volgende overzicht worden de opbrengsten van de lokale heffingen weergegeven.

Bedragen x € 1.000			
Lokale heffingen	Realisatie	Begroting	Begroting
	2021	2022	2023
Onroerende zaakbelasting	4.946	6.686	6.853
Roerende zaakbelasting	2	3	3
Toeristenbelasting	83	125	125
Baatbelasting	0	0	0
Hondenbelasting	106	103	103
Precariobelasting	2.221	10	10
Totaal niet-bestedingsgebonden	7.358	6.927	7.094
Secretarieleges	310	317	287
Leges omgevingsvergunningen	574	773	738
Marktgelden	8	13	13
Afvalstoffenheffing	3.258	3.887	4.074
Rioolrechten	2.593	2.130	2.244
Totaal bestedingsgebonden	6.743	7.121	7.356
Totaal	14.101	14.048	14.450

Wet waardering onroerende zaken (WOZ)

De vastgestelde WOZ-waarde vormt de grondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB), de Waterschapsomslag gebouwd (geheven bij woning- of bedrijfspandbezitters in het gebied van het waterschap) en het huurwaardeforfait voor de inkomstenbelasting. De WOZ-administratie is een basisregistratie. De waarden worden op grond van de WOZ jaarlijks herzien. De Waarderingskamer schat de marktontwikkeling voor woningen op een stijging van 13,5 procent. Voor niet-woningen wordt de waardeontwikkeling geschat op een stijging van 1 procent.

Onroerendezaakbelastingen

De tarieven van de OZB worden gebaseerd op de WOZ-waarde en de geraamde opbrengsten in de begroting. De aanslag OZB wordt berekend over de waardebepaling per 1 januari 2022. Belastingen Bollenstreek volgt de marktontwikkeling en houdt bij het bepalen van de tarieven rekening met de ontwikkeling van de WOZ-waarde. De opbrengsten van de OZB voor zowel woningen als niet-woningen (eigenaren en gebruikers) zijn verhoogd met 2,5 procent (het inflatiepercentage).

De ontwikkeling van de OZB-tarieven in de afgelopen jaren:

% van de WOZ-waarde				
Omschrijving	Van wie	2020	2021	2022
Woningen	Eigenaar	0,1027%	0,1088%	0,1098%
Niet-woningen	Eigenaar	0,2247%	0,2239%	0,2453%
Niet-woningen	Gebruiker	0,2357%	0,2300%	0,2403%

Bij de vaststelling van de OZB-verordening in december wordt de waardeprognose per 1 januari 2023 bepaald. Dit om een juist percentage van de heffingsmaatstaf te kunnen vaststellen en de geraamde opbrengsten te garanderen, inclusief de uitgangspunten.

Roerendezaakbelasting

Roerendezaakbelasting (RZB) wordt geheven over roerende woon- en bedrijfsruimte, ofwel: verplaatsbare objecten die desondanks duurzaam aan een plaats verbonden zijn, denk bijvoorbeeld aan woonboten. De waarde van de objecten is de heffingsgrondslag. De tarieven en voorwaarden zijn gelijk aan die van de onroerendezaakbelastingen.

Toeristenbelasting

We heffen toeristenbelasting op personen die in de gemeente verblijven en niet als ingezetene ingeschreven staan in de Basisregistratie personen. Degene die het verblijf faciliteert (hotelhouder of campinghouder) is de belastingplichtige. De tarieven zijn verhoogd met het vastgestelde inflatiepercentage, te weten 2,5 procent.

Tarieven toeristenbelasting			
	2021	2022	2023
Mobiel kampeermiddel	1,32	1,33	1,35
Overige accommodatie	2,65	2,68	2,71

Baatbelasting

Lisse heft geen baatbelasting meer.

Hondenbelasting

Wie een hond heeft, betaalt hiervoor hondenbelasting. De tarieven zijn verhoogd met de vastgestelde inflatie van 2,5 procent.

Tarieven hondenbelasting			
	2021	2022	2023
Voor de eerste hond	86,64	87,60	89,76
Voor de tweede en iedere volgende hond	134,76	136,20	139,68
Per kennel	352,80	356,64	365,64

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven voor het innemen of gebruiken van de openbare grond. De tarieven zijn verhoogd met de vastgestelde inflatie van 2,5 procent.

Leges en rechten

In overeenstemming met de beleidsuitgangspunten zijn de leges waar nodig verhoogd met 2,5 procent (inflatiecijfer). Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de leges.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid leges en rechten		
Omschrijving	2022	2023
Taakveld burgerzaken	684	659
Taakveld wonen en bouwen	868	915
Kosten	1.552	1.574
Toe te rekenen kosten		
Overhead	191	194
Btw	303	298
Totale kosten	2.045	2.065
Opbrengsten leges	317	287
Opbrengsten leges omgevingsvergunningen	773	738
Totale opbrengsten	1.090	1.025
Kostendekkingspercentage	53%	50%

Toelichting:

1. Onder de leges vallen de kosten van burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen en vergunningverlening Algemene Plaatselijke Verordening (APV).

2. De omgevingsvergunningen zijn ondergebracht bij het taakveld wonen en bouwen. Handhaving is geen onderdeel van de kostendekking, dit is wettelijk vastgelegd. De opbrengsten zijn de leges voor omgevingsvergunningen en welzijnstoetsing.
3. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
4. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op de taakvelden. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.

Marktgelden

Om de levensvatbaarheid van de markt te stimuleren, verhoogt Lisse de marktgelden niet. Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de marktgelden.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid marktgelden		
Omschrijving	2022	2023
Taakveld bedrijvenloket (markt)	29	34
Kosten	29	34
Toe te rekenen kosten		
Overhead	4	4
Btw	6	7
Totale kosten	39	46
Opbrengsten marktgelden	13	13
Totale opbrengsten	13	13
Kostendekkingspercentage	33%	29%

Toelichting:

Taakveld bedrijfsloket, onderdeel straatmarkten'.

- a. De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- b. De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.

Afvalstoffenheffingen

De tarieven voor de huishoudens zijn maximaal kostendekkend en in overeenstemming met de beleidsuitgangspunten is de afvalstoffenheffing verhoogd naar kostendekkendheid. Ook de kosten voor het ophalen van grofvuil zijn, in overeenstemming met de beleidsuitgangspunten, verhoogd met 2,5 procent.

Tarieven afvalstoffenheffing			
Omschrijving	2021	2022	2023
Meerpersoonshuishouden	353,40	408,00	433,32
Eenpersoonshuishouden	263,76	304,68	323,52
Grofvuil ophalen, grof afval tot 0,5 m ³	39,00	40,00	41,00

Hieronder geven we inzicht in de kostendekkendheid van de afvalkosten.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing		
Omschrijving	2022	2023
Lasten taakveld afval	2.803	3.042

Baten taakveld afval	250	428
Kosten	2.553	2.615
Toe te rekenen kosten		
Overhead	350	390
Btw	630	690
Afvoeren veegvuil	171	202
Kwijtschelding	75	125
Toegerekende rente investeringen		12
Perceptiekosten	40	40
Totale (netto)kosten	3.819	4.073
Opbrengsten afvalstoffenheffing	3.819	4.073
Kostendeckingspercentage	100%	100%

Toelichting:

Het taakveld afval.

- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld straatreiniging toegerekend aan de heffing afvalstoffenheffing. De kosten worden mede gemaakt om zwerfafval te verwijderen en terug te dringen.
- Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
- Een deel van de perceptiekosten wordt aan de rioolheffing toegerekend. De kosten worden gemaakt door de gemeenschappelijke regeling Belastingen Bollenstreek.

Rioolheffing

De rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van de kosten van de gemeentelijke watertaken (afvalwater, hemelwater en grondwater). De opbrengst van de rioolheffing is gebaseerd op 100 procent dekking van de kosten.

Tarieven rioolheffing woningen en niet-woningen			
Omschrijving	2021	2022	2023
Gebruiker perceel	237,84	191,64	201,24

Hieronder geven we inzicht in de kostendeckendheid van de rioolkosten.

Bedragen x € 1.000

Berekening kostendeckendheid rioolheffing		
Omschrijving	2022	2023
Lasten taakveld riolering	1.487	1.632
Baten taakveld riolering	163	253
Kosten	1.324	1.379
Toe te rekenen kosten		
Overhead	188	209
BTW	321	328
Afvoeren veegvuil	171	201
Kwijtschelding	86	86
Perceptiekosten	40	40

Totale (netto)kosten	2.130	2.244
Opbrengsten rioolheffing	2.130	2.244
Kostendeckingspercentage	100%	100%

Toelichting:

Het taakveld riolering en water.

- De directe lasten van personeel HLTsamen zijn verantwoord op het taakveld. De totale kosten van bedrijfsvoering vallen onder de overhead.
- De lasten in het taakveld zijn exclusief btw. Omdat het btw-compensatiefonds (bcf) wordt gevoed uit het gemeentefonds, is toerekening van de btw geoorloofd.
- Bij de berekening van de baten wordt een derde van de kosten van het taakveld straatreiniging toegerekend aan de heffing rioolrecht. De kosten worden mede gemaakt om verstoppingen in het rioolstelsel te voorkomen.
- Het is geoorloofd om het bedrag aan gegeven kwijtscheldingen te compenseren in het tarief.
- Een deel van de perceptiekosten wordt aan de rioolheffing toegerekend. De kosten worden gemaakt door de gemeenschappelijke regeling Belastingen Bollenstreek. De baten betreft de onttrekking uit de voorziening riolering.

Kwijtscheldingen

De gemeente kan gehele of gedeeltelijke kwijtschelding verlenen aan inwoners die niet in staat zijn de belastingaanslag te betalen. In de ministeriële regeling Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990 zijn hiervoor de regels vastgelegd. Deze regeling geldt ook voor de gemeentelijke heffingen (art. 255 Gemeentewet). In de Regeling kwijtschelding Lisse is bepaald dat kwijtschelding kan worden verleend voor de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

De gemeenteraad heeft een beperkt aantal keuzen voor kwijtschelding, waaronder de criteria voor de kosten van bestaan. De kwijtscheldingsnorm is bepaald op 100 procent van de geldende bijstandsnorm en wordt jaarlijks met de belastingverordeningen bevestigd.

Waar mogelijk voeren we een automatische toets voor kwijtschelding uit. Van inwoners die dat jaar kwijtschelding hebben gekregen, toetsen we het volgende jaar of de inkomens- en vermogenssituatie is gewijzigd. Bij gelijkblijvende omstandigheden wordt automatisch kwijtschelding verleend.

Toegekende en ingeschatte kwijtscheldingen lokale heffingen			
Omschrijving	2021	2022	2023
Kwijtscheldingen rioolheffing	80.366	86.000	86.000
Kwijtscheldingen afvalstoffenheffing	101.882	75.000	125.000
Kwijtscheldingen OZB	0	-	-
Totaal kwijtscheldingen	182.248	161.000	211.000

Woonlasten

Onder de gemeentelijke woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een huishouden in een bepaalde gemeente betaalt aan OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing.

Woonlasten Regio 2022

Gemeente	OZB woningen	OZB niet- woningen	Afvalstoffen- heffing	Riool- heffing	Woon- lasten huurder	Woon- lasten eigenaar
Teylingen	0,0863%	0,3623%	213	162	375	782
Haarlemmermeer	0,0739%	0,5945%	382	138	520	851
Katwijk	0,0959%	0,5574%	348	137	485	884
Hillegom	0,1003%	0,3540%	335	244	579	988
Lisse	0,1098%	0,4856%	408	192	600	1.059
Noordwijk	0,1009%	0,3372%	389	192	581	1.097
Heemstede	0,0675%	0,4045%	396	247	643	1.142
Leiden	0,1164%	1,0826%	424	212	636	1.172
Oegstgeest	0,1022%	0,5365%	437	281	660	1.244
Bloemendaal	0,1035%	0,6342%	435	235	716	1.736

* Bron: Coelo, betreft woonlasten 2022.

Tabel kengetallen woonlasten

Overeenkomstig regelgeving (BBV) is de verplichte tabel belastingcapaciteit opgenomen.

Woonlasten	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
A OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	354	357	366
A Compensatieregeling OZB-RZB	-79		
B Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	238	192	201
C Afvalstoffenheffing voor een gezin	353	408	433
D Eventuele heffingskorting	-	-	-
E Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	866	956	1.000
F Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	810	839	839
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor (E/F) x 100%	107%	114%	119%

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Deze paragraaf schept inzicht in de actuele risico's en het vermogen om deze risico's te kunnen opvangen. Artikel 11 van het BBV vormt de grondslag voor deze paragraaf.

Sturen op risico's

Lisse omschrijft een risico als een onzekere gebeurtenis die effect heeft op de haalbaarheid van een doelstelling. Een risico onderscheidt zich van een probleem in die zin, dat een probleem een zekerheid is. Risico's kunnen zowel intern als extern zijn.

Door te sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is Lisse beter in staat om met de beschikbare middelen haar doelen te verwezenlijken. Bij het aangaan van risico's nemen we onderstaande vier vragen in acht:

- Wat willen wij bereiken?
- Wat is daarbij onzeker (voor wie)?
- Wat gaan wij doen (voor wie)?
- Hoeveel risico is aanvaardbaar? *

Het doel van deze vragen is om een gedegen afweging te maken tussen effectiviteit en efficiency. Risicobeperking is geen doel op zich. Zonder risico's te nemen kan Lisse geen invulling geven aan haar maatschappelijke missie; volledige controle vereist immers een oneindig budget.

**Ten aanzien van de hoeveelheid aanvaardbaar risico is het voorlopige uitgangspunt gekozen dat de (netto)kans x (netto)impact van de risico's per programma in totaal niet groter mag zijn dan 5 procent van het programmabudget (gecorrigeerd voor uitgaven aan verbonden partijen), tenzij hieraan een onderbouwing ten grondslag ligt die door het college goedgekeurd is. Dit uitgangspunt wordt formeel vastgesteld op het moment dat we voldoende ervaring hebben opgedaan met de herziene methodiek van risicoberekening. In het huidige begrotingsjaar is nog geen goedkeuring vereist.*

Het sturen op risico's in relatie tot doelstellingen is een ontwikkeling die in Lisse de komende jaren meer voet aan de grond krijgt. In het huidige begrotingsjaar ligt de nadruk op het inventariseren en beheren van de strategische risico's per programma. Hierbij kijken we naar de netto risico's: de risico's na het inrichten van de beheersmaatregelen. De operationele risico's binnen het ambtelijk apparaat (HLT'samen) komen terug in de risico's ten aanzien van verbonden partijen. De komende jaren komt meer nadruk te liggen op risicobewustzijn, op zowel strategisch als operationeel niveau.

Onderstaand figuur toont de huidige opzet met het oog op risicomanagement.

Omvang risico's en weerstandscapaciteit

We hebben de omvang van het risico berekend door per programma inzichtelijk te maken:

- wat de belangrijkste strategische risico's zijn;
- wat de geschatte kans is dat het risico zich door de jaren heen voordoet;
- hoe groot de impact (in euro) naar schatting is als het risico zich voordoet.

De kans maal de impact is het risicobedrag dat wordt toegevoegd aan het benodigde weerstandsvermogen. Bij het inschatten van kans en impact houden we rekening met de beheersmaatregelen die zijn getroffen (of worden getroffen) om het risico en/of de impact te verkleinen, bijvoorbeeld een verzekering om de schade na een brand te beperken. Op deze manier berekenen we het netto risicobedrag.

De managers die sturen op beheersing van het risico en de doelstellingen die daarmee verbonden zijn, hebben de risico's geïnventariseerd. Bij het inschatten van kans en impact konden zij kiezen tussen het gebruik van een standaardtabel voor kans en impact of voor het maken van een eigen beoordeling.

In Lisse gaat het om de volgende risico's:

Programma	Categorie	Risico	Toelichting Impact	Aandeel
Samenleven	Open einde regelingen	Stijging van de vraag naar zorg en ondersteuning binnen opneemeregelingen.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten.	225.000
Samenleven	Bedrijfsrisico	Leerlingenvervoer wordt niet conform contract geleverd.	Dit resulteert in juridische stappen met als doel de dienstverlening weer op peil te brengen.	7.000

Samenleven	Bedrijfsrisico	De verwachte kostenreductie in de begroting van de gemeenschappelijke regelingen in het sociaal domein kan niet worden gerealiseerd.	Dit resulteert in een toename van niet-begrote kosten.	79.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Bouwleges kunnen onvoldoende worden onderbouwd.	Dit kan resulteren in claims door burgers en bedrijven. Als de onderbouwing niet blijkt te kloppen mogen in 2022 geen leges worden gevorderd. Totale schade is dan de geraamde opbrengst voor omgevingsleges.	34.000
Leefomgeving	Grond-exploitatie	Het begrote volume aan bouwleges kan niet geïnd worden doordat projecten doorschuiven naar volgende boekjaren.	Dit kan resulteren in een dekkingstekort in de begroting.	38.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Implementatie van de omgevingswet en de wet kwaliteitsborging loopt vertraging op.	Dit kan veroorzaakt worden door mismatch in kennis, vaardigheden en cultuur. Dit resulteert in extra kosten voor inhuur en begeleiding.	56.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	De inventarisatie van kapitaalgoederen is onvolledig.	De oorzaak hiervan is uitbesteding en onvoldoende vastlegging van kennis, met als gevolg: kapitaalgoederen hebben onvoorzien onderhoud nodig. Kapitaalgoederen zijn kostbaar, herstel is vaak kostbaar.	7.000
Leefomgeving	Juridisch risico	Een bestuurlijke maatregel is gebaseerd op een foute beoordeling.	Als uit de juridische procedure blijkt dat een bestuurlijke maatregel ten onrechte is opgelegd kan dit leiden tot een schadeclaim.	7.000

Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Schade door vandalisme is groter dan voorzien en is niet verzekerd.	De gemeente is verzekerd tegen brand-, storm-, vliegtuig- en inbraakschade voor gebouwen. Schades door vandalisme zijn voor rekening van de gemeente. Het risico bestaat dat bij onderverzekering een lager bedrag wordt uitgekeerd dan de werkelijke schade. De verzekerde waarden van de gebouwen zijn volgens de polissen geïndexeerd. Periodiek wordt de juistheid daarvan gezien door taxaties. De gemeente heeft budgetten voor vandalisme opgenomen. Tot op heden zijn deze budgetten toereikend.	7.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Ziekten en plagen in de buitenruimte nemen toe door o.a. klimaatverandering.	We zien steeds meer ziekten en plagen in de buitenruimte waartegen we maatregelen moeten nemen, zoals essentaksterfte, kastanjebloedingsziekte en eikenprocessierups. Om de negatieve gevolgen hiervan te bestrijden, moeten vaker onvoorziene kosten worden gemaakt.	28.000
Leefomgeving	Bedrijfsrisico	Versneld vervangen of groot onderhoud uitvoeren door meer klimaatwijzigingen.	Klimaatverandering brengt het risico met zich mee dat de huidige inrichting niet meer voldoet of sneller slijt dan voorzien.	79.000
Leefomgeving	Grond-exploitatie		Zie voor een toelichting de paragraaf 'Grondbeleid'.	39.000

Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Risico als gevolg van operationele tegenvallers.		17.000
Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	De politieke agenda kan niet geheel worden uitgevoerd vanwege vroegtijdig vertrek bestuurder	Dit kan resulteren in vertraging van de politieke agenda en additionele kosten voor wachtgeld. Bij het financieel maken van dit risico is enkel rekening gehouden met het aspect wachtgeld. Het jaarsalaris van een wethouder exclusief werkgeverlasten is afhankelijk van het aantal resterende maanden in het jaar.	27.000
Bestuur & Ondersteuning	Bedrijfsrisico	Participatietrajecten wekken vertrouwen dat onvoldoende kan worden waargemaakt.	Dit resulteert in imagoschade en additionele communicatie-inspanningen en -kosten voor verwachtingsmanagement en het herstellen/beperken van imagoschade.	6.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Onvoldoende borging van projecten (projectmatig werken).	De oorzaak hiervan is tijd (afhankelijkheid van andere projecten), kennis en cultuur. Dit resulteert in kwaliteitsproblemen en herstelwerkzaamheden.	7.000
Overkoepelend Risico	Algemene uitkeringen	Ontwikkeling gemeentefonds.	Risico dat de bestaande verdeelmaatstaven zich anders ontwikkelen dan geraamd.	39.000
Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Prijsontwikkeling gaat harder dan begroot.	Risico dat de prijsontwikkeling aanzienlijk hoger wordt dan waarmee rekening is gehouden in de begroting.	260.000
Overkoepelend Risico	Juridisch risico	Procedurefouten bij aanbestedingen.	Bij een gerechtelijke procedure kan de gemeente veroordeeld worden tot het betalen van de financiële schade. Tevens kan achteraf blijken dat de aanbesteding niet op	28.000

rechtmatige wijze heeft
plaats gevonden.

Overkoepelend Risico	Bedrijfsrisico	Hogere uitgaven en lagere inkomsten vanwege diverse coronamaatregelen.	Onzekerheid welke compensatie wij ontvangen in relatie tot de noodmaatregelen en of deze compensatie voldoende is om alle extra kosten te dekken.	100.000
Financiering & Garantie	Bedrijfsrisico	Risico dat directe tegenpartijen stoppen met betalen, waardoor leningen niet of slechts deels terugbetaald worden.	Dit heeft een negatief effect op de exploitatieruimte van de gemeente.	68.000
Financiering & Garantie	Bedrijfsrisico	Risico dat Alliander niet aan haar verplichtingen kan voldoen, waardoor de gemeente geen renteopbrengsten ontvangt.	Dit heeft een negatief effect op de exploitatieruimte van de gemeente.	13.000
Verbonden partijen	Bedrijfsrisico	Risico's in de bedrijfsvoering van een verbonden partij.	Hierdoor is de verbonden partij onvoldoende in staat om haar opdracht uit te voeren en/of schade (euro) wordt doorbrekend aan de gemeente.	1.277.000
				2.449.000

Op basis van bovengenoemde risico-inventarisatie blijkt dat de omvang van het netto risico van Lisse € 2.449.000 bedraagt. Dit bedrag hanteren we als ondergrens gehanteerd voor de omvang van de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit kan worden ingezet voor het dekken van niet-geraamde (onvoorziene) lasten van substantiële aard. De structurele weerstandscapaciteit geeft de omvang van de maximale ruimte voor het verhogen van de belastingen om structurele lasten te dragen.

Weerstandsvermogen

bedragen x € 1.000

	Rek. 2021	Begr. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026
Totaal van de risico's	2.409	2.512	2.449	2.449	2.449	2.449
Weerstandscapaciteit						
Algemene reserve	8.026	1.678	6.881	6.881	6.881	6.881
Stille reserve	-	-	-			
Reserve Weerstandsvermogen	2.409	2.512	2.449	2.449	2.449	2.449
Onbenutte belastingcapaciteit	-					
Totaal weerstandscapaciteit	10.435	4.190	9.330	9.330	9.330	9.330
Ratio weerstandsvermogen	4,33	1,67	3,81	3,81	3,81	3,81

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risico-inventarisatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit is het vrij besteedbare deel van de reserves. Voor 2023 bedraagt de verwachte beschikbare weerstandscapaciteit afgerond € 9.330.000. Wel moet worden meegegeven dat in de reserves nog zijn opgenomen de vrijval van een tweetal voorzieningen bij de jaarrekening, waarvoor mogelijk bij het vaststellen van een nieuw beheerplan weer nieuwe voorzieningen gevormd moeten worden.

De ratio voor het weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Voor Lisse komt de ratio uit op (afgerond) 3,8 (€ 9,3/€ 2,4 miljoen). Die valt daarmee in niveau A op basis van de waarderingstabel van het Nederlands Adviesbureau voor risicomanagement en voldoet dus aan de eis van minimaal niveau B.

Kengetallen financiële positie

Samenvattend overzicht

	Rek. 2021	Begr. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026
Netto schuldquote	121,5%	164,5%	150,6%	149,4%	148,6%	166,2%
Netto schuldpositie gecorr. voor verstrekte leningen	106,4%	153,9%	139,7%	138,6%	138,0%	155,1%
Solvabiliteit	19,2%	13,2%	14,5%	13,3%	12,8%	9,0%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Structurele exploitatieruimte	0,6%	0,7%	-3,7%	-2,6%	-1,0%	-6,6%
Woonlasten Lisse t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor	106,9%	114,1%	119,2%	119,2%	119,2%	119,2%

In bovenstaande tabel zijn alle kengetallen ten aanzien van de financiële positie van Lisse opgenomen. Hierna volgt per kengetal de berekening, een korte toelichting wat het kengetal betekent en indien nodig een toelichting waarom de waarde in de Begroting 2023 een grote afwijking laat zien ten opzichte van de vorige begroting.

Netto schuldquote

bedragen x € 1.000

		Rek. 2021	Begr. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026
Vaste schulden	+	83.336	86.889	93.841	94.618	95.200	100.368
Netto vlottende schuld	+	5.029	8.988	4.798	4.925	5.484	5.656
Overlopende passiva	+	4.486	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Fin. activa (uitsluitend art. 36, d, e, f)*	-	0	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	-	14.812	10.000	11.000	11.000	11.000	11.000
Liquide middelen	-	224	500	500	500	500	500
Overlopende activa	-	3.229	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal		74.586	87.877	89.639	90.543	91.684	97.024
Totale baten, excl. mutaties reserves		61.370	53.414	59.931	60.651	61.739	58.393
Netto schuldquote (netto schuld/ baten)		121,5%	164,5%	149,6%	149,3%	148,5%	166,2%

De netto schuldquote:

- weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen.
- geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Overigens hanteert de VNG een signaalwaarde van 100 procent waarboven waakzaamheid is geboden. Een netto schuldquote hoger dan 130 procent is een indicatie voor een te hoge schuld. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Voor een gemeente geldt dat het licht op rood springt als de netto schuldquote meer dan 130 procent bedraagt. Er is dan sprake van een zeer hoge schuld. Normaal bevindt de netto schuldquote van een gemeente zich tussen de 0 en 100 procent. Afhankelijk of een gemeente net grote investeringen achter de rug heeft, is de netto schuldquote hoger of lager. De schuldquote van Lisse valt in een risicocategorie.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

Voor inzicht in de mate van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Dit maakt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. De netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt op dezelfde manier berekend als de netto schuldquote, onder die voorwaarde dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen worden opgenomen.

bedragen x € 1.000

		Rek. 2021	Begr. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026
Vaste schulden	+	83.336	86.889	93.841	94.618	95.200	100.368
Netto vlottende schuld	+	5.029	8.988	4.798	4.925	5.484	5.656
Overlopende passiva	+	4.486	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Fin. activa (uitsluitend art. 36, b,c,d,e,f)*	-	9.303	5.654	6.527	6.527	6.527	6.527
Uitzettingen < 1 jaar	-	14.812	10.000	11.000	11.000	11.000	11.000
Liquide middelen	-	224	500	500	500	500	500
Overlopende activa	-	3.229	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal		65.283	82.223	83.112	84.016	85.157	90.497
Totale baten, excl. mutaties reserves		61.370	53.414	59.931	60.651	61.739	58.393
Netto schuldquote gecorrigeerd (netto schuld/baten)		106,4%	153,9%	138,7%	138,5%	137,9%	155,0%

Solvabiliteitsratio

bedragen x € 1.000

	Rek. 2021	Begr. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026
Eigen vermogen	23.577	16.431	18.758	16.798	16.170	11.460
Balanstotaal	122.855	124.801	127.491	125.621	125.802	126.166
Solvabiliteit (eigen vermogen/balanstotaal)	19,2%	13,2%	14,7%	13,4%	12,9%	9,1%

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in:

- de mate waarin het bezit op de balans gefinancierd is door het eigen vermogen;
- in hoeverre de gemeente aan de financiële verplichtingen kan voldoen.

De solvabiliteitsratio geeft het eigen vermogen weer als percentage van het balanstotaal. Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves plus het eventuele resultaat uit het overzicht baten en lasten. Met een solvabiliteit van 14,7 procent blijft Lisse onder de 'norm' van 20 procent, maar boven de door de raad vastgestelde ondergrens van 10%.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is dat grondexploitatie kan bijdragen aan het verlagen van de schuld.

De voorraden bouwgrond (inclusief bouwgrond in exploitatie en overige voorraden) kunnen als een aandeel van de inkomsten worden uitgedrukt. Dat levert het kengetal 'voorraadquote' op. De gemeente heeft naar verwachting geen bouwgronden in exploitatie per 1 januari 2023.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Hiervoor worden de structurele baten en structurele lasten vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. Dit kengetal is van belang voor de beoordeling van de financiële positie omdat het laat zien welke structurele ruimte een gemeente of provincie heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

	Rek. 2021	Begr. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026
A Totale structurele lasten	56.550	54.693	61.889	62.219	62.329	62.235
B Totale structurele baten	56.287	53.414	60.995	60.651	61.739	58.393
C Totale structurele toevoegingen aan de reserves	2.018	2.824	0	0	0	0
D Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	3.802	4.482	0	0	0	0
E Totale baten (excl. mutaties reserves)	61.370	53.414	59.931	60.651	61.739	58.393
Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/(E) x 100%	2,5%	0,7%	-1,5%	-2,6%	-1,0%	-6,6%

De Programmabegroting 2023 is niet structureel in evenwicht. Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht vanuit de provincie Zuid-Holland moet deze nog omgebogen worden naar een positief structureel saldo. Zoals eerder aangegeven, leggen we deze voorstellen via een apart document, de 2e Begrotingswijziging 2023, aan u voor.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een eventuele financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of wat de ruimte is voor nieuw beleid.

Er is voor gekozen om de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven, omdat er over het algemeen geen maximum is gesteld aan belastingentarieven (zoals bij de OZB en parkeerbelasting). Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten.

	Rek. 2021	Begr. 2022	Begr. 2023	Begr. 2024	Begr. 2025	Begr. 2026
a OZB lasten gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	275	357	366	366	366	366
b Rioolheffing gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	238	192	201	201	201	201
c Afvalstoffenheffing voor gezin	353	408	433	433	433	433
d Eventuele Heffingskorting voor gezin	0	0	0	0	0	0
e Totale Woonlasten = A+B+C-D	866	957	1.000	1.000	1.000	1.000
f Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in het voorafgaande begrotingsjaar	810	839	839	839	839	839
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar ervoor (E/F) x 100%	107%	114%	119%	119%	119%	119%

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente beheert een groot deel van de openbare ruimte. Hierin vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Daarbij maken we gebruik van kapitaalgoederen die in de openbare ruimte aanwezig zijn:

- infrastructuur (wegen, water, riolering, kunstwerken, openbare verlichting)
- voorzieningen (groen, sportfaciliteiten)
- gebouwen

Deze paragraaf behandelt, conform artikel 12 uit het BBV, de belangrijkste kapitaalgoederen die de gemeente in eigendom en/of beheer heeft. De beschikbaar gestelde middelen zetten we in om uitvoering te geven aan het beleid zoals door de raad vastgesteld.

Inrichting en onderhoud hebben een directe relatie met elkaar. Sommige inrichtingen vragen veel onderhoud, andere juist weinig. Aangezien dit een substantieel onderdeel van de begroting vormt, willen we zicht krijgen op het noodzakelijk onderhoud van deze kapitaalgoederen.

In beleidsplannen maken we afspraken over de wijze waarop we onderhouden en hoe dit aansluit op de vastgelegde ambities op gemeentelijke opgaven zoals biodiversiteit en klimaatadaptatie en circulaire economie. De doelstellingen en activiteiten die gerelateerd zijn aan deze paragraaf staan in het taakveld 'Openbare ruimte en duurzaamheid' binnen het programma 'Leefomgeving'.

WELKE ONTWIKKELINGEN SPELEN ER?

- We werken aan een klimaatadaptieve leefomgeving:
 - In 2022 hebben we voor klimaatadaptatie deze ambitie vastgesteld: actief. Klimaat krijgt nadrukkelijker een plek krijgt in de beheer- en onderhoudsplannen van de gemeente.
 - In 2022 geven we met het groenbeheerplan verdere invulling aan de biodiversiteit en klimaatadaptatie.
 - Vanwege de Europese kaderrichtlijn Water moeten er in de toekomst meer natuurlijke oevers komen. In 2021 is ook het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) vastgesteld, dat we nu aan het uitvoeren zijn.
 - Integraal en duurzaam inrichten en beheren van de openbare ruimte wordt verder ontwikkeld. Duurzame oplossingen zijn steeds vaker mogelijk. Zo werken we aan opgaven zoals "Smart city", waarbij we technologie inzetten om tot slimme oplossingen te komen op gebied van mobiliteit en energie- en klimaatopgaven. Ook werken we aan het gebruik van assetmanagement om slimme keuzes te maken voor beheer, onderhoud en inrichting van de buitenruimte.
- In onze inkooptrajecten en in ons afvalmanagement werken we toe naar een circulaire economie.
- We investeren in groen en biodiversiteit. In 2022 wordt het uitvoeringsprogramma 'Biodiversiteit' vastgesteld.

WAT WILLEN WIJ BEREIKEN?

We willen onze kapitaalgoederen goed en duurzaam beheren. Goed onderhouden kapitaalgoederen dragen bij aan een positieve beleving van onze bewoners en aan draagvlak voor het realiseren van de uitvoeringsprogramma's. Het niveau van onderhoud is vastgelegd in beleid. Om grote wisselingen in de exploitatie te voorkomen, werken we onder andere met onderhoudsvoorzieningen. Daaraan voegen we jaarlijks een vast bedrag toe. De uitname kan per jaar verschillen. Met duurzaam beheer en onderhoud streven we naar een minimaal negatief effect op het milieu.

WAT GAAN WIJ DAARVOOR DOEN?

Onderstaande tabellen laten de activiteiten voor het onderhoud van de kapitaalgoederen zien. Per discipline geven we aan wat we in een aangegeven tijdsbestek gaan doen.

Gemeentelijke gebouwen en objecten	
Naam beleidsplan	Beleidsplan beheer gemeentelijke gebouwen Lisse 2021-2024
Vastgesteld	2021
Looptijd	2021-2024
Actualisatie	2024
Vastgesteld kwaliteitsniveau	In het beleidsplan is per categorie het kwaliteitsniveau benoemd
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Meerjarenonderhoudsplan
Looptijd	2021-2040
Actualisatie	2024
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening gemeentelijke gebouwen Lisse

Voorziening gemeentelijke gebouwen Lisse				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Stand per 1 januari	1.021	1.110	666	688
Storting	171	171	171	171
Uitname	82	615	149	119
Stand per 31 december	1.110	666	688	739

Uitvoering in 2023
Kleinschalig en groot planmatig onderhoud aan diverse gebouwen

Sportpark	
Naam beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Beheerplan Sportpark Ter Specke 2019-2028
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2028
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Sportpark				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Investeringsbedragen	0	400	0	0

Uitvoering in 2023
FC Lisse: Lichte toplaag renovatie natuurgras veld 1.

Toelichting:

In 2019 vond de visuele beoordeling van de sportvoorzieningen plaats, een momentopname. Met name voor de natuurlijke sportvloeren en sportparkinrichting is het beeld veranderlijk door weersinvloeden, speelintensiteit en het tijdstip van beoordeling (op welk moment in het seizoen van een sport). Dit laatste heeft vooral invloed op de natuurgrasvelden. Hierdoor kan de geplande uitvoering verschuiven.

Vanaf 2020 is het dagelijks onderhoud overgedragen aan de verenigingen; de gemeente voert slechts een klein aantal werkzaamheden uit. Afspraken over het onderhoud tussen de vereniging en gemeente zijn per vereniging in een convenant vastgelegd. Elk kwartaal voert een extern inspecteur namens de gemeente een schouw uit van de werkzaamheden die door de vereniging zijn uitgevoerd. Ook bepaalt de extern inspecteur of renovaties wellicht kunnen worden uitgesteld of juist eerder moeten plaatsvinden.

Tijdens de schouwen is vastgesteld dat de verenigingen het onderhoud goed hebben opgepakt en dat de kwaliteit op orde is.

Riolering	
Naam beleidsplan	Integraal waterketenplan 2022-2026
Vastgesteld	2022
Looptijd	2022-2026
Actualisatie	2026
Vastgesteld kwaliteitsniveau	n.v.t.
Naam beheers- en onderhoudsplannen	n.v.t.
Looptijd	n.v.t.
Actualisatie	n.v.t.
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Riolering

Riolering				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Investeringsbedragen	3.103	1.108	2.307	1.854
Exploitatiebedragen	580	593	593	593

Voorziening Riolering (egalisatie tarief)				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Stand per 1 januari	1.969	1.716	1.345	1.047
Storting	0	0	0	0
Uitname	253	371	298	280
Stand per 31 december	1.716	1.345	1.047	768

Uitvoering in 2023	
Aanleg drainage Van Speijkstraat gedeelte Kanaalstraat - De Ruijterstraat	
Riolvervanging-renovatie/aanleg drainage/afkoppelen Schilderswijk	
Riolvervanging-renovatie op diverse locaties	
Ombouw riolering Grevelingstraat tot gescheiden rioolstelsel	
Saneren 3 riool overstorten Zeeheldenwijk	
Maatregelen tegen wateroverlast Willemskade	

Toelichting:

Het integraal waterketenplan beschrijft het gemeentelijk beleid voor het stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. Met het oog op de bescherming van de volksgezondheid, het tegengaan van wateroverlast en de bescherming van het milieu, zijn hiervoor speciale voorzieningen nodig. Het plan is afgestemd op het riolerings-, zuiverings- en drinkwaterbeleid in de Bollenstreek en is de basis voor integrale toetsing aan de geldende wet- en regelgeving in de regio. Daarnaast biedt het beleidskaders in de waterketen, wat leidt tot betere afstemming in de waterketen van drinkwaterproductie, -distributie en -levering, de riolering en de afvalwaterzuivering. Het plan is opgesteld in de Cluster Bollenstreek in samenwerking met de gemeenten Katwijk, Noordwijk en Teylingen, het hoogheemraadschap van Rijnland en het waterleidingbedrijf Dunea.

Het is voor de gemeente van belang een goede integrale beleidsafweging te maken op het gebied van de rioleringszorg, de bodem- en waterkwaliteit en de gemeentelijke infrastructuur. Het waterketenplan helpt hierbij. Daarnaast heeft de gemeente zorgplicht voor inzameling en transport van stedelijk afvalwater, doelmatige inzameling en verwerking van afvloeiend hemelwater en voor het treffen van maatregelen om nadelige gevolgen van de grondwaterstand te voorkomen of beperken. Op basis van de financiële consequenties van het plan stellen we de hoogte van de rioolheffing vast.

Groen	
Naam beleidsplan	Groenatlas 2008 - 2017
Vastgesteld	2008
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	Wordt meegenomen in de omgevingsvisie
Vastgesteld kwaliteitsniveau	A in het winkelgebied en B in de rest van Lisse.
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Groenbeheerplan 2021-2030
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2030
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Uitvoering in 2023

Op basis van de uitgevoerde groeninspectie 2022 worden de jaarlijkse vervangingen planmatig uitgevoerd en wordt de uitgestelde vervanging geleidelijk ingelopen.

Toelichting:

Groen heeft een belangrijke rol in de aanpak van de klimaatverandering. De gemeente heeft een landelijke opgave om aan te geven hoe om te gaan met zaken als droogte, wateroverlast en hittestress. Groen is een belangrijk onderdeel van de oplossing. Bij vervanging van groen en bomen houdt de gemeente maximaal rekening met klimaatverandering. Vervanging is het uitgelezen moment om het sortiment en de groeiplaatsen te verduurzamen. Voorbeeld hiervan is het aaneensluiten van groenvakken en deze zo in te richten dat het regenwater in groenvakken kan stromen en langzaam weg zakt. Dit ontlast het riool en helpt grondwaterstandverlaging te voorkomen.

Bomen	
Naam beleidsplan	Bomenbeleidsplan
Vastgesteld	2014
Looptijd	15 jaar
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	N.v.t.
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Opgenomen in het groenbeheerplan Lisse 2021-2030.
Looptijd	10 jaar
Actualisatie	2030
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Herplantplicht bomen

Bomen				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Exploitatiebedragen	692	692	692	692
Investeringsbedragen	475	475	475	475

Voorziening Herplantplicht bomen				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Stand per 1 januari	16	16	16	16
Storting	0	0	0	0
Uitname	0	0	0	0
Stand per 31 december	16	16	16	16

Uitvoering in 2023

Onderhoud:

Jaarlijks wordt een derde deel van de bomen beoordeeld, waarna zo nodig maatregelen worden genomen als het snoeien en incidenteel vervangen van bomen.

In 2023 worden de wijken Vogelwijk, Componistenwijk, Schilderswijk, Geestwater, Vrouwenpolder en Lisse Rond beoordeeld.

Vervanging bomen:

Voor het vervangen van bomen staan de volgende locaties ingepland: Schilderswijk (in verband met rioolvervanging).

Ziekte en plagen:

Prioriteit ligt bij de bestrijding van de eikenprocessierups en essentaksterfte.

Toelichting:

Een goed onderhouden bomenbestand is van groot belang voor de leefomgeving. Bomen hebben een positief effect op de luchtkwaliteit, beperken temperatuurextremen, dragen bij aan waterbeheer en vormen een schuilplaats en voedselbron voor fauna. Door goed onderhoud willen we bestaande bomen zo lang mogelijk op een gezonde manier behouden. De afgelopen jaren zijn de achterstanden in het onderhoud ingelopen. Het aantal bomen hoeft niet zozeer toe te nemen, de kroonoppervlakte daarentegen wel. Risico is dat de kwaliteit van de bomen afneemt door bijvoorbeeld ziekten, plagen, klimaatstress en ouderdom.

In 2019 werden in Lisse voor het eerst nesten van de eikenprocessierups in een paar bomen waargenomen. In 2021 is dit aantal opgelopen en bevinden zich nesten in honderd tot tweehonderd bomen. Bestrijding vindt plaats door het wegzuigen van de nesten uit de bomen. Om de rups tegen te gaan, hangen we nestkasten op locaties waar vorig jaar eikenprocessierupsen zijn waargenomen. Op de lange termijn streven wij naar een natuurlijke balans. Dit doen we daarnaast

door bermen ecologisch te maaien en in te zaaien voor een toename van het aantal plantensoorten in een gebied. Dit trekt natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups aan. Bovendien streven we naar meer diversiteit in het bomenbestand.

In 2022 is de eikenprocessierups stabiel gebleven. Of dit al het gevolg is van de preventieve maatregelen moet de komende jaren blijken.

Wegen	
Naam beleidsplan	Beleidsplan Wegen
Vastgesteld	2022
Looptijd	2022-2026
Actualisatie	2026
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis en basis+
Naam beheer- en onderhoudsplannen	Meerjarenplanning groot onderhoud wegen
Looptijd	2 jaar
Actualisatie	Jaarlijks
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening Wegen

Wegen				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Bedragen klein onderhoud	144	144	144	144
Bedragen groot onderhoud	604	604	604	604

Uitvoering in 2023	
Klein onderhoud wegen op diverse locaties	
Groot onderhoud elementenverhardingen op diverse locaties	
Groot onderhoud asfaltverhardingen op diverse locaties	
Onderhoud belijning	
Ophoging Meerenburgh (zuidelijk deel)	

Toelichting:

Het beleidsplan 'Wegen' omvat het gemeentelijk wegenbeleid. Doel ervan is het leggen van een bestuurlijke, beheersmatige en financiële basis voor het wegbeheer in de komende vijf jaar, met een doorkijk naar de daaropvolgende jaren.

In het beleidsplan zijn de beleidskaders omschreven en uitgewerkt tot beleidsdoelstellingen en strategieën. Ook bevat het de kwaliteitsniveaus waaraan de wegen moeten voldoen. In het plan voldoen we voor alle wegtypes aan het basiskwaliteitsniveau voor de thema's veiligheid, comfort en aanzien. Dit niveau wil zeggen dat we het wegennet voor de weggebruiker op een verantwoorde wijze in stand houden. De kwaliteit van de fietspaden, winkelstraten en looproutes rond seniorencomplexen is daarbij extra belangrijk; hier hebben we kwaliteitsniveau dan ook gesteld op basis+. In het plan hebben we ook de zettingen van de verhardingen meegenomen. Ophoging van deze wegen garandeert de toegankelijkheid van de woningen.

Speelplaatsen	
Naam beleidsplan	Uitvoeringsprogramma spelen en sporten buitenruimte 2020
Vastgesteld	2020
Looptijd	2020 - 2030
Actualisatie	2030
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Vervangingsplan spelen
Looptijd	Wordt jaarlijks herzien door de beheerder op basis van inspectiegegevens.
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Speelplaatsen				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Investeringsbedragen	97	143	102	104
Exploitatiebedragen	41	41	41	41

Uitvoering in 2023

- Herinrichten van speelplaatsen op basis van het vervangingsplan spelen
- Hoofdinspectie laten uitvoeren
- Actualiseren van de online plattegrond met speelplaatsen
- Uitvoeren van groot onderhoud
- Uitvoeren onderhoud kunstgras
- Oude speelplaatsen verwijderen conform het uitvoeringsprogramma

Straatmeubilair, bebording en bewegwijzing

Naam beleidsplan	-
Vastgesteld	-
Looptijd	-
Actualisatie	2022
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud? (zo ja, toelichting opnemen in paragraaf)	Een uitvoeringsprogramma 'Straatmeubilair' is in de maak. Een planning voor het aanbieden aan het college en de raad volgt.
Naam voorziening/reserve	-

Straatmeubilair, bebording en bewegwijzing

(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Investeringsbedragen	-	-	-	-
Exploitatiebedragen	78	78	78	78

Uitvoering in 2023

- Verwijderen van de twee Uriliften
- Jaarlijks beheer en onderhoud van de openbare watertappunten

Openbare verlichting	
Naam beleidsplan	Beleidsplan Openbare verlichting
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Alle verlichting in 2030 vervangen door LED
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Beheerplan Openbare Verlichting 2018-2022
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Openbare verlichting				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Investeringsbedragen	222	194	194	185
Bedragen t.l.v. exploitatie	78	78	78	78

Uitvoering in 2023

In 2022 stellen we het beleids-/beheerplan 'Openbare Verlichting 2023-2027' vastgesteld. Dit bevat ook een programma voor de vervanging van lichtmasten door Ledverlichting in de periode 2023-2027, inclusief de financiële gevolgen daarvan.

Investering: op basis van het beleidsplan vervangen we ieder jaar een deel van de verlichting vervangen door Ledverlichting. Het doel: 50 procent energiebesparing in 2030 ten opzichte van 2013. In 2030 is dan alle verlichting Ledverlichting.

Exploitatie: onderhoud is jaarlijks € 78.000.

Civiele kunstwerken	
Naam beleidsplan	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2018-2022
Vastgesteld	2018
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Vastgesteld kwaliteitsniveau	Basis
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Beheerbeleidsplan civiele kunstwerken 2018-2022
Looptijd	2018-2022
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	Nee
Naam voorziening/reserve	Voorziening M.O.P. Bruggen

Civiele kunstwerken				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Investeringsbedragen	93	0	334	0
Bedragen t.l.v. exploitatie	74	74	74	74
Bedragen t.l.v. voorziening	56	3	59	41

Voorziening M.O.P. Bruggen				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Stand per 1 januari	152	152	205	203
Storting	56	56	56	56
Uitname	56	3	59	41
Stand per 31 december	152	205	203	218

Uitvoering in 2023

In het beheerbeleidsplan 'Civiele kunstwerken 2018-2022' is een programma voor onderhoud en de vervanging van de civiele kunstwerken opgenomen voor 2018-2022 en de financiële gevolgen daarvan. Dit plan is/wordt in 2022 geactualiseerd.

Investering: In 2023 staat de vervanging van fietsbrug 3 Weegschaal gepland.

Baggeren	
Naam beleidsplan	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse
Vastgesteld	2018
Looptijd	2013-2022
Actualisatie	2022
Vastgesteld kwaliteitsniveau	-
Naam beheers- en onderhoudsplannen	Baggerbeleids- en beheerplan Lisse
Looptijd	2013-2022
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	-
Naam voorziening/reserve	N.v.t.

Uitgaven				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Bedragen t.l.v. exploitatie (groot onderhoud)	70	70	70	70

Uitvoering in 2023

In HLT-verband is een baggerbestek opgesteld en uitgevoerd in 2018-2019. In 2020 is een nieuw uitvoeringsbestek opgesteld voor de uitvoeringsperiode 2021-2022. De baggerwerkzaamheden (circa 3.000 m3 baggerslib), zijn in het eerste kwartaal van 2022 uitgevoerd. Baggeren is onderdeel worden van het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) dat in het vierde kwartaal van 2021 is opgemaakt en in 2022 aan het bestuur wordt aangeboden. Hierin geeft de gemeente een doorkijk in het beheer van watergangen, oevers en duikers in relatie tot klimaatverandering.

Oevers	
Naam beleidsplan	Beleidsplan Oevers 2019-2028
Vastgesteld	2018
Looptijd	2019-2028
Actualisatie	-
Vastgesteld kwaliteitsniveau	B/C
Naam beheers- en onderhoudsplannen	-
Looptijd	-
Actualisatie	2022
Is er sprake van achterstallig onderhoud?	-
Naam voorziening/reserve	Voorziening Beschoeiingen

Voorziening Beschoeiingen				
(x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Stand per 1 januari	14	14	14	14
Storting	103	103	103	103
Uitname	103	103	103	103
Stand per 31 december	14	14	14	14

Uitvoering in 2023

Het Programma Water en Klimaatadaptatie (PWKA) is in het vierde kwartaal van 2021 opgesteld voor de planperiode 2022 -2026. De aanbesteding en uitvoering oeverbescherming wordt in HLT-verband opgepakt.

Paragraaf Financiering

Inleiding

De financieringsfunctie dient uitsluitend de publieke taak. Het beleid valt binnen de kaders van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Centraal in deze wet staan transparantie en risicobeheersing. Om inzicht te geven in de manier waarop de gemeente dit toepast en een beeld te geven van de stand van zaken, gaan we in deze paragraaf in op de ontwikkelingen rond de gemeentelijke financiering, het te voeren beleid op dit gebied en de risico's die we daarbij lopen.

Algemeen

De raad heeft in oktober 2014 de nota 'Financiering' vastgesteld. Deze nota vormt het kader voor beleid en uitvoering van de treasuryfunctie. Afhankelijk van de hoogte en de verwachte duur van een liquiditeitstekort of -overschot, wordt vermogen tijdelijk of langdurig aangetrokken of uitgezet. Uitgangspunt bij het aantrekken van vermogen is het optimaal benutten van de kasgeldlimiet en het aantrekken van zoveel mogelijk kort vermogen wordt aangetrokken. We benadrukken hier dat de treasuryfunctie uitsluitend de publieke taak dient en dat we een prudent beleid voeren binnen de kaders van de Wet Fido.

Welke ontwikkelingen spelen er?

Renteontwikkelingen/rentevisie

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft in maart 2016 de herfinancieringsrente verlaagd naar 0%. Naar verwachting wordt dit percentage vanaf augustus 2022 in kleine stappen weer verhoogd. Momenteel (augustus 2022) bedraagt de geldmarktrente voor aan te trekken driemaands kasgeldleningen 0,07%. Het tarief voor negatieve saldi op de rekening-courant (rood staan) is 2,85%. De vergoedingen bij het schatkistbankieren staan op 0%. De kapitaalmarktrente voor aan te trekken leningen met looptijden van 5 en 10 jaar zonder renteherziening bedraagt momenteel respectievelijk 1,64% en 2,03%. Naar verwachting stijgen deze rentetarieven licht.

Gemeentelijke ontwikkelingen

In 2021 heeft Lisse een langlopende lening van € 7.500.000 aangetrokken.

Liquiditeitsprognoses

Wekelijks stellen we liquiditeitsprognoses voor de korte termijn op om tijdig in te spelen op schommelingen in de liquiditeit. Jaarlijks stellen we een à twee liquiditeitsprognoses op met een horizon van vier jaar.

Garantiestelling leningen en verstrekken van leningen

Op 1 juli 2021 is de beleidsregel 'Leningen en garanties' in werking getreden. Deze beleidsregel voorziet in een uniform proces en objectief beoordelingskader voor nieuwe leningen en garanties. Het beleid is om leningen of garanties uit hoofde van de publieke taak alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd. Daarbij winnen we vooraf informatie in over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij. Is er een andere voorziening beschikbaar? Dan verstrekt de gemeente uitsluitend een aanvullende lening of garantie. Voor garantstelling gelden de voorwaarden uit de nota 'Financiering'.

Risicobeheer

Het risicobeheer gaat over het beperken van financiële risico's. In het financieringsstatuut zijn richtlijnen en limieten opgenomen, die de basis vormen voor alle transacties op dit gebied. Ons beleid is om voornamelijk gebruik te maken van veilige en inzichtelijke financiële instrumenten.

De Wet Fido geeft normen voor het beperken van risico's. De belangrijkste risicocategorie is het renterisico. Daarbij zijn de kasgeldlimiet en de renterisiconorm belangrijke richtlijnen om renterisico's te beperken. De kasgeldlimiet heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd tot een jaar. Het totaal van deze leningen mag niet meer bedragen dan 8,5 procent van de totale lasten op de begroting.

De renterisiconorm heeft betrekking op leningen met een rentetypische looptijd vanaf één jaar. De verplichte aflossingen en renteherzieningen op deze leningen mogen niet meer bedragen dan 20 procent van de totale lasten op de begroting. Het doel van deze normen is om het risico te beperken dat bij herfinanciering van de leningen een rentestijging leidt tot financiële problemen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een rentetypische looptijd korter dan een jaar. De kasgeldlimiet staat toe om in 2023 de financieringsbehoefte tot een bedrag van € 5,5 miljoen te dekken met kortlopende leningen. Zodra wij deze limiet voor een langere periode (meer dan een half jaar) dreigen te overschrijden, trekken wij een langlopende lening aan of vragen wij (onderbouwd) toestemming aan de provincie om gedurende een bepaalde periode de limiet te mogen overschrijden.

Kasgeldlimiet	2023	2024	2025	2026
Begrotingstotaal lasten	64.830	65.127	65.111	65.170
Maximaal toegestane kasgeldlimiet (8,5% van begrotingstotaal lasten)	5.511	5.536	5.534	5.539
Gemiddeld saldo vlottende korte schuld en vlottende middelen	-1.466	-3.972	-3.746	-3.381
Ruimte onder kasgeldlimiet	6.976	9.508	9.280	8.920

Renterisiconorm

De renterisiconorm bedraagt voor 2023 € 11,5 miljoen. De verwachting is dat we voor de komende jaren onder de renterisiconorm blijven.

Renterisiconorm	2023	2024	2025	2026
1 Renteherziening op langlopende schuld o/g	0	0	0	0
2 Te betalen aflossingen	3.761	4.223	4.424	4.826
3 Renterisico (1 en 2)	3.761	4.223	4.424	4.826
4 Renterisiconorm	11.582	11.644	11.675	11.556
5a Ruimte onder risiconorm	7.821	7.421	7.251	6.730
5b Overschrijding risiconorm				
4a Begrotingstotaal lasten	57.912	58.222	58.374	57.781
4 Renterisiconorm 20% van begrotingstotaal	11.582	11.644	11.675	11.556

Financieringsbehoefte

Per 1 januari 2023 houden we boekhoudkundig rekening met een financieringstekort van € 1,0 miljoen. (2022: € 2,1 miljoen). Dit is een uitkomst van de geprognosticeerde balans. Er is een meer gedetailleerde liquiditeitsprognose voor de lange termijn gemaakt op basis van verwachte inkomsten en uitgaven gedurende 2023 tot en met 2026.

Financieringsbehoefte	1-1-2023	1-1-2024	1-1-2025	1-1-2026
1 Reserves en voorzieningen	24.924	24.569	22.028	21.068
2 Langlopende leningen	86.889	93.847	94.624	95.200

3	Totaal vaste financieringsmiddelen (1+2)	111.813	118.416	116.652	116.268
4	Boekwaarde investeringen, inclusief voorraden grond	112.801	114.497	112.627	112.802
5	Financieringstekort/overschot (3 – 4)	-988	3.919	4.025	3.466

Verstrekte leningen

Ons beleid is leningen en garanties alleen te verstrekken aan partijen die de gemeenteraad heeft goedgekeurd uit hoofde van de publieke taak. Wij gaan hier terughoudend mee om, waarbij garantieverlening de voorkeur heeft.

Verstrekte leningen Bedragen x € 1.000	Begin 2023	Aflossingen	Eind 2023
Duimelijntje	6	5	1
Stichting Jenaplanscholen	5	1	4
FC Lisse	120	15	105
Stg. Expl. Gebouw 't Speelkwartier	233		233
Stichting Volkshuisvesting Nederland (SVn)	3.099		3.099
Hypotheken gemeentepersoneel	2.129	500	1.629
Totaal	5.592	521	5.071

Rentemethodiek

De paragraaf 'Financiering' van de begroting en jaarrekening moet (volgens het BBV), naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid voor het risicobeheer van de financieringsportefeuille, ook verplicht inzicht geven in:

- de rentelasten uit externe financiering;
- het renteresultaat;
- de wijze van rentetoerekening.

Met onderstaand overzicht en bijbehorende toelichting geven we invulling aan deze verplichting.

Renteomslag		1-1- 2022	1-1- 2023	1-1- 2024	1-1- 2025	1-1- 2026
Restant korte financiering		4.500.00 0	4.500.00 0	4.500.00 0	4.500.00 0	4.500.00 0
Restant lange financiering		83.336.0 00	93.847.0 00	94.624.0 00	95.200.0 00	100.368. 000
Totaal externe financiering		87.836.0 00	98.347.0 00	99.124.0 00	99.700.0 00	104.868. 000
Gewogen gemiddeld rentepercentage externe financiering		2,0%	2,0%	1,5%	1,5%	1,5%
tbv rente eigen vermogen (nvt)						
a1. De externe rentelasten over de korte financiering	+	0	0	0	0	0
a2. De externe rentelasten over de lange financiering	+	1.769.74 8	1.769.74 8	1.599.80 2	1.514.73 1	1.343.07 2
b. De externe rentebaten	- /-	86.527	79.195	79.195	79.195	79.195
Totaal door te rekenen externe rente		1.683.22 1	1.690.55 3	1.520.60 7	1.435.53 6	1.263.87 7
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	- /-	0	0	0	0	0
c2. De rentelasten van projectfinanciering	- /-	0	0	0	0	0
c3. De rentebaten van doorverstrekte leningen (projectfinanciering)	+	0	0	0	0	0
Saldo door te rekenen externe rente		1.683.22 1	1.690.55 3	1.520.60 7	1.435.53 6	1.263.87 7
d1. Rente over eigen vermogen	+	0	0	0	0	0
d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	+	0	0	0	0	0
De aan taakvelden toe te rekenen rente		1.683.22 1	1.690.55 3	1.520.60 7	1.435.53 6	1.263.87 7
e. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	- /-	1.888.33 0	2.070.07 5	2.113.74 0	2.122.65 2	2.078.48 8
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		-205.109	-379.522	-593.133	-687.116	-814.611
Boekwaarde activa tbv renteomslag, excl. verstrekte leningen		98.394.0 00	111.048. 000	109.178. 000	109.353. 000	109.717. 000
Omslagrenteberekening		1,71%	1,52%	1,39%	1,31%	1,15%
Na afronding		2,00%	2,00%	1,00%	1,00%	1,00%

EMU-saldo en de Wet HOF

De Wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF) bevat een richtlijn over de tekortnorm voor de decentrale overheden. Dit houdt in dat aan de kasstroom van de lagere overheden gezamenlijk (het EMU-saldo, waarbij EMU staat voor Economische en Monetaire Unie) een maximum is gesteld. Dit is voor iedere gemeente vertaald in een zogenoemde referentiewaarde (fictief aandeel). Voor Lisse bedraagt deze waarde $\pm$ € 2,1 miljoen. Aan eventuele overschrijdingen zijn nog geen sancties verbonden.

Overzicht EMU-saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3 procent waarmee Nederland in het verleden werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken, zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel. Zie het overzicht 'Financiële positie' in deze begroting.

Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo schrijft het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voor. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo. Zie het overzicht 'Financiële positie' in deze begroting.

Paragraaf Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen is sinds 1 januari 2017 ondergebracht in de gemeenschappelijke regeling HLTsamen. Dit is een ambtelijke werkorganisatie; de gemeenten zijn bestuurlijk zelfstandig. HLTsamen werkt hard aan een toekomstbestendige werkorganisatie. De dynamiek is sterk toegenomen in de omgeving waarin wij werken. Ook de opgaven worden steeds complexer. Dit vergt een andere manier van organiseren en een hernieuwde blik op de toekomst. Deze hebben wij vastgelegd in de visie 'HLTsamen 2025':

'Wij zijn een samenlevingsgerichte organisatie voor onze drie gemeenten. We werken in- en extern krachtig, inventief en verbindend samen aan complexe opgaven en behoeftes van opdrachtgevers, inwoners, ondernemers, instellingen en partners in (de regio) Hillegom, Lisse en Teylingen. De vraag en opgave stellen we centraal. We benutten alle aanwezige talenten, kennis en ervaring om professioneel met plezier, trots en lef te kunnen werken, in een eigentijdse en veilige werk- en leeromgeving.'

Deze visie is de eerste stap geweest van de verdere doorontwikkeling van HLTsamen. Duidelijk is dat een nieuwe inrichting van onze interne organisatie noodzakelijk is om op een doelmatige wijze te kunnen bewegen richting de visie. Hiertoe heeft HLTsamen in 2022 de eerste stappen gezet. Er is een grof model van de nieuwe organisatie vastgesteld, dat verder zal worden verfijnd. Daarbij is er niet alleen aandacht voor de robuuste ontwikkeling van de organisatie als geheel, maar juist ook voor de zaken die we al direct beter kunnen doen. Eind 2022 verwachten we meer inzicht in de financiële consequenties van de verdere ontwikkeling van HLTsamen.

Evaluatie HLT uitgesteld

In het bedrijfsplan HLTsamen is opgenomen dat in 2021 een evaluatie HLTsamen wordt uitgevoerd. Op 1 juli 2021 heeft het bestuur van HLTsamen besloten deze evaluatie uit te stellen. In de tweede helft van 2022 wordt deze alsnog uitgevoerd.

De coronacrisis is vrijwel naadloos overgegaan in de crisis rond de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne. Dit heeft de werkdruk bij HLTsamen nog verder verhoogd. Dat maakte het noodzakelijk om prioriteiten te stellen in de brede activiteiten uit het concernplan 2022.

Doorontwikkeling P&C-cyclus

De huidige opzet van de P&C-cyclus legt een groot beslag op de ambtelijke capaciteit. In samenspraak met het college en de raad zal HLTsamen de P&C-cyclus verder ontwikkelen. Doel daarbij is vereenvoudiging van de opzet. Dit kan de belasting op de ambtelijke organisatie verlagen en tegelijkertijd de kwaliteit van de P&C-producten naar een hoger niveau brengen.

Rechtmatigheidsverantwoording

Momenteel verstrekken externe accountants een controleverklaring met een oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid bij de jaarrekeningen van gemeenten. Dit wordt anders na de invoering van het wetsvoorstel over de rechtmatigheidsverantwoording in 2022. Vanaf begrotingsjaar 2023 geeft het college van B&W een rechtmatigheidsverantwoording af: een schriftelijke verklaring waarin het verklaart dat het rechtmatig heeft gehandeld. Daarmee valt de rechtmatigheidsverantwoording onder het getrouwheidsoordeel van de accountant. De accountant kijkt dus nog wel of de rechtmatigheidsverantwoording 'juist' is. Dit rechtmatig handelen bestaat uit drie deelaspecten:

1. Het **voorwaardencriterium**: alle financiële beheershandelingen zijn verricht in overeenstemming met (externe en interne) wet- en regelgeving.
2. Het **begrotingscriterium**: alle lasten in het begrotingsjaar vallen binnen de begroting (inclusief wijzigingen) zoals door de gemeenteraad is goedgekeurd.

3. Het **misbruik & oneigenlijk gebruik (M&O) -criterium**: het college heeft voldoende waarborgen genomen om te voorkomen dat als gevolg van misbruik of oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving ten onrechte overheidssubsidies of -uitkeringen zijn verleend of een te laag dan wel geen bedrag aan heffingen aan de gemeente is betaald.

De rechtmatigheidsverantwoording maakt onderdeel uit van de jaarrekening (dus niet van het jaarverslag). Een nadere toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording zal de komende jaren worden opgenomen in de paragraaf 'Bedrijfsvoering'. Op dit moment werkt de organisatie HLT aan de voorbereidingen om dit het wetsvoorstel te kunnen uitvoeren.

Nadere informatie HLTsamen

Voor nadere informatie over HLTsamen verwijzen wij u naar de begroting HLTsamen.

Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn samenwerkingspartners waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft en medeverantwoordelijkheid draagt is (mede-eigenaarschap). Van een financieel belang is sprake als de gemeente middelen beschikbaar heeft gesteld die ze kwijt is wanneer de verbonden partij failliet gaat en/of in de financiële problemen komt en als de daaraan verbonden kosten verhaald kunnen worden op de gemeente. Van een bestuurlijk belang is sprake als de gemeente (in de persoon van een wethouder, raadslid of ambtenaar) zeggenschap kan uitoefenen via een zetel in het bestuur of stemrecht.

Verbonden partijen kunnen zowel publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) als privaatrechtelijke (stichtingen, verenigingen, nv's en bv's) organisaties zijn. Vanwege de risico's die de gemeente met dat mede-eigenaarschap loopt, geldt voor deze partijen een bijzonder sturings- en beheersingssysteem (*governance*). Vanwege de gemeentelijke belangen in de verbonden partijen hebben deze een bijzondere status.

Deze paragraaf behandelt, zoals bepaald in artikel 15 uit het BBV, de algemene visie op het inschakelen van een verbonden partij, de ontwikkelingen die er spelen en de voorgeschreven lijst van verbonden partijen.

Welke ontwikkelingen spelen er?

In februari 2018 heeft de raad de nota 'Verbonden partijen' vastgesteld. Uitgangspunt daarvan is dat de gemeente uitsluitend overgaat tot samenwerking met een verbonden partij als dat bijdraagt aan de behartiging van het openbaar belang en het bevorderen van de doelmatigheid daarvan. Vervolgens is er een *governance*-regime voor prioritaire gemeenschappelijke regelingen vastgesteld. De grootste gemeenschappelijke regelingen worden periodiek besproken in de expertteams.

In het najaar 2022 staat in de planning een ontwikkelplan op te pakken om de sturing op gemeenschappelijke regelingen te verbeteren. De omvang van de bij verbonden partijen belegde taken (en de daaraan gekoppelde budgetten) maakt het essentieel de sturing en grip daarop te intensiveren. Wij zijn voornemens de nota 'Verbonden partijen' te actualiseren en het daarin opgenomen instrumentarium te vereenvoudigen. De nieuwe Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) en de daarin opgenomen mogelijkheden te versterking van grip en sturing worden eveneens betrokken bij de actualisering van de nota.

De nota is destijds opgesteld met het doel om een gereedschapskist te geven waarmee de raad vorm kan geven aan de kaderstellende en controlerende rol. Evaluatie van de nota leert ons dat het wenselijk en van toegevoegde waarde is in de nota ook de taken, rollen en verantwoordelijkheden van ons college en de ambtelijke organisatie te schetsen en in beeld te brengen, met nadrukkelijke aandacht voor het opdrachtgever- en opdrachtnemerschap. We zijn in samenspraak met onze HLT-partners op zoek naar de wijze waarop we de substantiële tijd en focus in de organisatie kunnen versterken voor een hoogwaardige kwalitatieve invulling van accounthouderschap op verbonden partijen.

Stand van zaken wijziging van de Wgr

Op 1 juli 2022 is een wijziging van de Wgr in werking getreden. Deze wijziging heeft als doel de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen en de kaderstellende en controlerende rol van gemeenteraden, provinciale staten en algemene besturen van waterschappen in relatie tot gemeenschappelijke regelingen te versterken. Om de kaderstellende en controlerende rol van de volksvertegenwoordiging beter te kunnen invullen en de democratische legitimatie te

verbeteren, wordt met deze wetswijziging een aantal aanpassingen en aanvullingen geïntroduceerd op de al bestaande wettelijke bevoegdheden en instrumenten.

De wijzigingen van de Wgr zijn onder te verdelen in drie categorieën:

1. De versterking van de positie van gemeenteraden bij besluitvorming in gemeenschappelijke regelingen.
2. De introductie van aanvullende controle-instrumenten voor gemeenteraden.
3. Het verbeteren van de positie van gemeenteraden met betrekking tot het functioneren van de regeling.

De meeste wijzigingen vragen om een vertaling binnen elke gemeenschappelijke regeling. De gemeente heeft twee jaar de tijd om hierin te voorzien (uiterlijk 1 juli 2024).

Overzicht met verbonden partijen

De lijst van verbonden partijen bevat de informatie zoals is aangegeven in artikel 15 van het BBV. Hierbij onderscheiden we de vier categorieën: gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen en overige verbonden partijen. Per verbonden partij maken we duidelijk wat het belang van de gemeente is, welk openbaar belang daarmee wordt gediend en hoe groot dat belang is. Daarbij vermeldt deze lijst de financiële informatie over de verbonden partijen en eventuele risico's voor de gemeente.

De paragraaf is niet gericht op het gemeentelijk mede-opdrachtgeverschap dat zich richt op de prestaties van de verbonden partij als bijdrage aan de maatschappelijke doelstellingen van de gemeente. Die rol komt terug in de reguliere begrotingsprogramma's, net zoals dat gebeurt voor de andere samenwerkingspartners die geen verbonden partijen zijn.

Onderstaand overzicht bevat de geprognosticeerde cijfers 2023 voor zover deze bekend zijn op het moment van schrijven. In regionaal verband is afgesproken dat de gemeenschappelijke regelingen bij een gelijkblijvend takenpakket de lasten voor de loonkosten met maximaal 3,7 procent mogen indexeren en voor de materiële kosten een indexering van 2,5 procent mogen toepassen.

In onderstaande tabel zijn voor Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland geen bedrag opgenomen in 2022. Dit komt, omdat de Serviceorganisatie Zorg per 1 januari 2023 wordt opgericht en daarmee ook een verbonden partij is vanaf 2023.

Totaaloverzicht bijdragen aan verbonden partijen

Naam	Begroot 2022	Begroot 2023
1. Gemeenschappelijke regelingen		
HLTsamen	€ 12.947.620	€ 13.552.887
Holland Rijnland	€ 383.794	€ 540.596
Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek	€ 10.709.117	€ 11.390.000
Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / Provalu	€ 1.990.367	€ 1.997.723
Regionale dienst openbare gezondheidszorg HECHT Hollands Midden	€ 1.416.000	€ 1.460.000
Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)	€ 1.460.559	€ 1.528.076
Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	€ 688.000	€ 707.000
Vuilafvoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)	€ 129.422	€ 172.203
Samenwerking Belastingen Bollenstreek	€ 484.605	€ 497.400
Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland		€ 5.292.843
2. Vennootschappen en coöperaties		
De Meerlanden N.V.	€ 2.567.927	€ 1.749.440
Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)		
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)		
Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)		
Alliander N.V.		
3. Stichtingen en verenigingen		
Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)	€ 142.244	€ 141.908
4. Overige verbonden partijen		
Totaal	€ 32.919.655	€ 39.030.076

1. Gemeenschappelijke regelingen

HLTsamen	
Vestigingsplaats	Hillegom
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen
Doelstelling/publiek belang	De werkorganisatie biedt een kwalitatief, hoogwaardige, efficiënte en innovatieve dienstverlening aan de 'klanten' van de gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen.
Bestuurlijk belang	Het bestuur bestaat uit zes leden van de drie gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen. Het ene lid is een wethouder en het andere lid is de burgemeester per gemeente.
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage volgens in het bedrijfsplan opgenomen verdeelsleutel.
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van deze verdeelsleutel.

Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 500	€ 500
	Vreemd vermogen	€ 9.974	€ 7.391
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Uitvoering geven aan het bedrijfsplan vastgesteld in de raden van de aangesloten gemeenten. Focus ligt op het gebied van kwaliteit, kostenreductie, kwetsbaarheid en de verbeterde strategische positie.		
Overige informatie			

Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Holland Rijnland is een samenwerking van en voor dertien gemeenten in het hart van de Randstad. Deze gemeenten werken vanuit een gezamenlijke strategische visie op de verdere ontwikkeling van de regio om de kwaliteit van wonen, werken, ondernemen en recreëren van burgers, bedrijven en instellingen in het gebied te bevorderen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de Gemeenschappelijke regeling. Het Algemeen Bestuur bestaat uit 33 leden, van wie 2 leden afkomstig zijn uit de gemeente Lisse. Het dagelijks bestuur bestaat uit 8 leden, van wie geen afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 3.120	€ 3.120
	Vreemd vermogen	€ 11.889	€ 11.889
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Sinds 2020 werkt Holland Rijnland met een nieuwe regionale agenda 2019-2023. Hierin staan gezamenlijk gedragen ambities op de beleidsterreinen ruimte (onder andere wonen, mobiliteit, biodiversiteit), Regionale Energie Strategie, het sociaal domein en de strategische positionering van de regio.		
Overige informatie			

Intergemeentelijke Sociale Dienst (ISD) Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Lisse		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Individuele voorzieningen op het gebied van werk, inkomen en zorg.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit twee wethouders per deelnemende gemeente en het dagelijks bestuur uit één wethouder per deelnemende gemeente.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen		
	Vreemd vermogen		
	Resultaat		
Risico's	Enerzijds zijn er risico's voor de gemeenten: de bijdrage van de gemeenten in de exploitatielasten van de ISD en de uitvoering van open einde - regelingen door de ISD waarvan de gemeenten de financiële lasten dragen. Anderzijds is er een overschot op de BUIG-middelen als gevolg van de fusie van Noordwijk en Noordwijkerhout tot de gemeente Noordwijk.		
Ontwikkelingen	De verwachte stijging van de uitgaven voor de Wmo, vooral bij de post begeleiding. De invoering van het abonnementstarief voor de eigen bijdrage. De verwachte stijging van de uitgaven met betrekking tot Participatiewet, vooral door de loonkostensubsidies.		
Overige informatie			

Werkvoorzieningschap Kust, Duin- en Bollenstreek / Provalu			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Provalu verzorgt de plaatsing van mensen met een WSW-indicatie. Provalu verzorgt de interne en externe gesubsidieerde arbeid door uitstroom medewerkers.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit één wethouder en het dagelijks bestuur uit één wethouder.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 4.596	€ 4.596
	Vreemd vermogen	€ 2.700	€ 2.574
	Resultaat		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		

Ontwikkelingen	Op 23 september 2021 zijn de Mare Groep en Servicepunt Werk (SPW) geïntegreerd en gaan verder onder de naam Provalu. Een nieuwe organisatie met een nieuwe naam en gestroomlijnd proces voor het best mogelijke resultaat en de beste uitstroom. Slimmer, beter en goed herkenbaar voor medewerker, klant en werkgever.
Overige informatie	

Regionale dienst openbare gezondheidszorg HECHT Hollands Midden			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	De Regionale Dienst Openbare Gezondheidszorg (HECHT) Hollands Midden – met als uitvoerende eenheden de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Hollands Midden, bureau GHOR Hollands Midden en de Regionale Ambulancevoorziening (RAV) Hollands Midden – heeft als doel de belangen te behartigen van de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten op het terrein van de openbare gezondheidszorg, de volksgezondheid en de ambulancezorg. HECHT Hollands Midden bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en het welbevinden van de burgers in de regio Hollands Midden, in zowel reguliere als crisisomstandigheden.		
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit de portefeuillehouders volksgezondheid van de achttien deelnemende gemeenten. Het dagelijks bestuur bestaat uit zeven leden, van wie geen afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	De kosten van HECHT Hollands Midden worden gedragen door de deelnemende gemeenten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 9.098	€ 9.298
	Vreemd vermogen	€ 66.589	€ 72.689
	Resultaat		€ -
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Het proces om de rollen van opdrachtgever en opdrachtnemer uit te splitsen, een helder (en haalbaar) takenpakket vast te leggen en een solide financieringssysteem te introduceren, wordt in 2020 afgerond. De belangrijkste thema's voor 2020 zijn: preventie (waarbij vooral aandacht is voor roken, overmatig alcoholgebruik, (ernstig) overgewicht, depressie en diabetes), gezondheidsbescherming (infectiezieken bestrijding, antibiotica resistentie) en het stabiliseren van het terugbrengen van gezondheidsverschillen tussen laag- en hoogopgeleiden. De veranderende rol van de centrumgemeente met taken op het gebied van de maatschappelijke zorg, de Wvggz en daaraan gerelateerd de ontwikkeling van een Zorg- en Veiligheidshuis, heeft consequenties voor de taken van de organisatie van de HECHT HM. Tot slot neemt de jeugdgezondheidszorg (JGZ) een belangrijke plaats in, met name wat betreft de doorontwikkeling van Veilig Thuis.		
Overige informatie			

Veiligheidsregio Hollands Midden (VRHM)			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	In de Veiligheidsregio Hollands Midden werken hulpverleningsdiensten en gemeenten samen aan de veiligheid. Ze bereiden zich voor op rampen en ernstige ongelukken. Daarnaast nemen ze maatregelen om toenemende risico's beter te beheersen.		
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. De achttien burgemeesters uit de regio Hollands Midden vormen samen het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio Hollands Midden. Het dagelijks bestuur is samengesteld uit zes burgemeesters, van wie één afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 7.519	€ 6.833
	Vreemd vermogen	€ 34.497	€ 41.682
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Nieuw Regionaal Risicoprofiel VRHM 2023-2026, beleidsplan 2020-2023 en crisisplan: Eind 2022 wordt (na consultatie van de raden) het nieuwe Regionaal Risicoprofiel 2023-2026 VRHM vastgesteld. Het regionaal risicoprofiel heeft tot doel inzicht te krijgen in de risico's die bestaan in de veiligheidsregio. De inzichten uit het risicoprofiel helpen het veiligheidsbestuur strategisch beleid te voeren om de aanwezige risico's te voorkomen, te beperken en de crisisorganisatie op specifieke en generieke risico's voor te bereiden. In 2023 zal het bestuur van de veiligheidsregio dan ook (ook na consultatie van de raden) het nieuwe 'Regionaal Beleidsplan 2024-2027' vaststellen. Dit strategisch beleidsplan geeft richting aan de inspanningen van de veiligheidsregio en beschrijft de te behalen prestaties. Het risicoprofiel en het strategische beleidsplan vormen de basis en dienen als input voor het op te stellen crisisplan (crisisbeheersingsorganisatie). In het crisisplan worden de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de hulpverleningsdiensten vastgelegd voor de bestrijding van rampen en crisis.		
Overige informatie			

Regeling omgevingsdienst West-Holland (ODWH)	
Vestigingsplaats	Leiden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen
Doelstelling/publiek belang	Uitvoering van de VTH-A-taken (vergunningverlening, toezicht & handhaving en advies) volgens de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming en Besluit Bodemkwaliteit.
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordigers in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. De stemverhouding wordt jaarlijks vastgesteld door het algemeen bestuur en is afhankelijk van de gemeentebijdrage versus de totale begroting. Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden, van wie 1 afkomstig uit de gemeente Lisse. Het algemeen bestuur bestaat uit 26 leden van wie 2 bestuursleden afkomstig uit de gemeente Lisse.

Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse bijdrage op basis van uren.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 1.318	€ 2.079
	Vreemd vermogen	€ 7.500	€ 7.500
	Resultaat		
Risico's	De installatie van het overlaadstation is verouderd en de huurovereenkomst loopt tot eind 2023. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek naar de toekomst van het VAB-terrein, zijn investeringen nodig om de continuïteit en de bedrijfszekerheid van de overslag te garanderen tot minimaal de einddatum van de huidige contracten voor de overslag, transport en de verwerking van gft- en restafval.		
Ontwikkelingen	Na de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt de gemeente bevoegd gezag bodem. Deze bevoegdheid ligt nu bij de provincie. De ODWH voert bodemtaken uit namens de provincie. In 2023 gaan gemeente en provincie toewerken naar de overdracht van de bodemtaken. Ook wordt onderzocht (in overleg met de ODWH) welke taken en rollen er bij de ODWH worden neergelegd.		
Overige informatie			

Vuilafoerbedrijf Duin- en Bollenstreek (VAB)			
Vestigingsplaats	Voorhout		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	De VAB verzorgt voor de Duin en Bollenstreek (Hillegom, Lisse, Teylingen, Noordwijk en Katwijk) de overslag en afvoer van verbrandbaar en composteerbaar/vergistbaar afval.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: één wethouder. Dagelijks bestuur: één wethouder.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang	Een eventueel nadelig saldo van de gemeenschappelijke regeling wordt gedekt door aanvullende bijdragen op basis van een verdeelsleutel.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 31	€ 31
	Vreemd vermogen	€ 201	€ 18.239
	Resultaat		
Risico's	De installatie is verouderd en de huurovereenkomst van de stationslocatie met de NS loopt tot eind 2023. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek zijn investeringen nodig om de continuïteit en de bedrijfszekerheid van de overslag te garanderen tot minimaal de einddatum van de huidige contracten voor de overslag, transport en de verwerking van gft- en restafval.		
Ontwikkelingen	Het contract voor het beheer van het overlaadstation is in 2019 na een Europese aanbesteding gegund aan de Meerlanden NV. Het nieuwe contract loopt tot en met 2023.		
Overige informatie			

Samenwerking Belastingen Bollenstreek			
Vestigingsplaats	Noordwijk		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Belastingen Bollenstreek verricht voor de gemeenten Noordwijk, Lisse en Teylingen de uitvoeringswerkzaamheden van de gemeentelijke belastingen: wet WOZ, aanslagoplegging, invordering, kwijtschelding en bezwaarschriften.		
Bestuurlijk belang	De portefeuillehouders belastingen van de colleges van de deelnemende gemeenten komen tenminste eenmaal per jaar in vergadering bijeen voor overleg en afstemming over deze gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 0	€ 0
	Vreemd vermogen	€ 0	€ 0
	Resultaat		€ 0
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen			
Overige informatie			

Serviceorganisatie Zorg Holland Rijnland			
Vestigingsplaats	Leiden		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regelingen		
Doelstelling/publiek belang	Het doel van de gemeenschappelijke regeling is het behartigen van de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken op taakonderdelen in het sociaal domein.		
Bestuurlijk belang	Op 1 januari 2023 gaat de Serviceorganisatie Zorg van start namens de twaalf deelnemende gemeenten. Alle jeugdhulpwethouders van de deelnemende gemeenten nemen plaats in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling.		
Jaarlijkse bijdrage	Kostenverdeling gemeenten naar rato gebruik jeugdzorg.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen		
	Vreemd vermogen		
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Vanaf 1 januari 2023 gaat de Serviceorganisatie Zorg van start namens de 12 deelnemende gemeenten.		
Overige informatie			

2. Vennootschappen en coöperaties

De Meerlanden N.V.			
Vestigingsplaats	Hoofddorp		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	De Meerlanden werkt samen met een aantal gemeenten aan een schone en duurzame leef- en werkomgeving. Dit doen zij door de gemeenten schoon, heel en veilig te houden en door afval innovatief in te zamelen en te verwerken.		
Bestuurlijk belang	Algemeen bestuur: één wethouder. Dagelijks bestuur: geen.		
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage.		
Financieel belang			
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 29.465	€ 34.988
	Vreemd vermogen	€ 23.682	€ 19.810
	Resultaat		
Risico's	De (uniforme) tarieven zijn gebaseerd op (werkelijke) kostenallocatie. Dat betekent dat meer-/minderkosten doorberekend worden aan de aangesloten gemeenten.		
Ontwikkelingen	Meerlanden, als gezamenlijk overheidsbedrijf, verzorgt zijn diensten steeds meer op basis van uniforme tarieven. Dit betekent dat de aangesloten gemeenten evenredig belast worden met de kosten. Daarnaast investeert Meerlanden (in beleid en uitvoering) in een verdere ontwikkeling naar een circulaire economie.		
Overige informatie			

Greenport Ontwikkelingsmaatschappij B.V. (GOM)	
Vestigingsplaats	Hillegom
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties
Doelstelling/publiek belang	GOM is een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Bij GOM zijn vijf Duin- en Bollenstreekgemeenten betrokken. De regio Holland Rijnland en meer in het bijzonder het gebied van de Duin- en Bollenstreek hebben een sterke internationale concurrentiepositie in de tuinbouwsector waar het gaat om bloemen, bollen en vaste planten. Partijen willen deze internationale concurrentiepositie behouden, uitbouwen en versterken door een integrale gebiedsontwikkeling, waarbij vorm en inhoud wordt gegeven aan een integrale ruimtelijke herstructurering van het gebied van de Duin- en Bollenstreek. De herstructurering van de Greenport vraagt een integrale en bovenlokale aanpak.
Bestuurlijk belang	Lid van de algemene vergadering van aandeelhouders: één wethouder per deelnemende gemeente.
Jaarlijkse bijdrage	Er is geen sprake van een jaarlijks bijdrage.
Financieel belang	De gemeente heeft zich (evenals de andere vier deelnemende gemeenten) garant gesteld voor een bedrag van 7 miljoen.

Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 325	€ 325
	Vreemd vermogen	€ 15.321	€ 15.321
	Resultaat		
Risico's	Met inachtneming van de kapitaalinbreng van de gemeenten (€ 325.000), de € 10 miljoen bijdrage van Holland Rijnland uit het regionale investeringsfonds (RIF) voor de Greenport en een nader te bepalen deel van de € 20 miljoen uit het RIF voor de regionale groenstructuur, de toegekende FES-gelden, eventuele provinciale- en rijksbijdragen, eventuele andere subsidies en de opbrengst uit de verkoop van gronden en woningbouwtitels is het uitgangspunt van de GOM een budgettair neutraal eindresultaat. De gemeenten Hillegom, Lisse en Teylingen hebben zich - ieder afzonderlijk evenals de andere twee deelnemende gemeenten - garant gesteld voor een bedrag van € 7 miljoen.		
Ontwikkelingen	In 2023 wordt uitvoering gegeven aan het Meerjarenprogramma 2022-2025.		
Overige informatie			

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)			
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Bestuurlijk belang	De gemeente is voor 0,62% aandeelhouder. De raad van bestuur en de directie bestaan beiden uit drie leden, van wie geen leden afkomstig uit de gemeenten.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks wordt dividend verstrekt over de in het bezit zijnde aandelen. De BNG is een NV. De aandeelhouders zijn niet aansprakelijk voor eventuele tekorten bij de BNG.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 4.991.000	€ 4.991.000
	Vreemd vermogen	€ 132.518.000	€ 132.518.000
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	BNG Bank is betrokken partner voor een duurzamer Nederland. De bank ondersteunt overheidsbeleid door op basis van haar excellente kredietwaardigheid financiering tegen gunstige voorwaarden te verstrekken ten behoeve van gemeenten, woningcorporaties, zorg- en onderwijsinstellingen, projectfinanciering en andere instellingen met een maatschappelijk belang. Met een balans van EUR 140 miljard is BNG Bank de vierde bank van Nederland.		
Overige informatie			

Duin- en waterbedrijf Zuid-Holland (Dunea)			
Vestigingsplaats	Zoetermeer		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	Dunea produceert en levert aan circa 1,2 miljoen klanten lekker en betrouwbaar drinkwater in het westelijk deel van Zuid-Holland.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. Het bestuur bestaat uit 1 lid, dat niet afkomstig is uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	De gemeente heeft 377.188 aandelen tegen een nominale waarde van € 5. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de NV. Dunea keert geen dividend uit.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 245.594	€ 245.594
	Vreemd vermogen	€ 612.196	€ 612.196
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waarvoor maatregelen getroffen moeten worden.		
Ontwikkelingen	Dunea voert vaak innovatieve projecten uit om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen en eisen of om processen verder te optimaliseren, zoals schone maaswaterketen, uitbreiding waterzuivering, samenwerking waterketen en verbinding aan de Greenport.		
Overige informatie			

Alliander N.V.			
Vestigingsplaats	Arnhem		
Rechtsvorm	Vennootschappen en coöperaties		
Doelstelling/publiek belang	Via energienetwerken zorgt Alliander voor de distributie van gas en elektriciteit in een groot deel van Nederland. Alliander brengt een open en duurzame energiemarkt dichterbij.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder. De raad van bestuur bestaat uit drie leden, van wie geen bestuursleden afkomstig uit de gemeente Lisse.		
Jaarlijkse bijdrage	Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden.		
Financieel belang	Jaarlijks keert Alliander 45% van het resultaat uit in dividend aan de aandeelhouders. Als aandeelhouder is de gemeente niet aansprakelijk voor eventuele verliezen van de N.V.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 4470	€ 4470
	Vreemd vermogen	€ 5730	€ 5730
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden.		

Ontwikkelingen	De economische groei is een uitdaging en de overgang naar een duurzaam energiesysteem komt steeds meer opstoom. Alliander bevindt zich in een uitdagende periode om dit met alle stakeholders te realiseren. Samen slimme oplossingen bedenken zodat de energievoorziening betrouwbaar, betaalbaar en bereikbaar blijft voor iedereen.
Overige informatie	

3. Stichtingen en verenigingen

Stichting Regionaal Inkoopbureau IJmond en Kennemerland (RIJK)			
Vestigingsplaats	Heemstede		
Rechtsvorm	Stichtingen en verenigingen		
Doelstelling/publiek belang	Stichting RIJK is een samenwerkingsorganisatie tussen gemeenten om financiële, kwalitatieve en procesmatige voordelen voor haar leden te halen. Daarnaast wordt inkoop als strategisch en tactisch instrument ingezet ter ondersteuning van de beleidsdoelstellingen van de gemeente. Gemeentesecretaris in het algemeen bestuur.		
Bestuurlijk belang			
Jaarlijkse bijdrage	Jaarlijkse deelnemersbijdrage op basis van aantal inwoners.		
Financieel belang	Deelnemers zijn gezamenlijk aansprakelijk voor ontstane tekorten.		
Kerncijfers	(Bedragen x € 1.000)	1-1-2023	31-12-2023
	Eigen vermogen	€ 1084	€ 1084
	Vreemd vermogen	€ 897	€ 897
	Resultaat		
Risico's	Er zijn geen materiële risico's waar maatregelen voor getroffen moeten worden. Stichting RIJK heeft de risico's geïnventariseerd. Voor 2023 wordt rekening gehouden met een benodigde weerstandcapaciteit van € 903.500. De nota bandbreedte weerstandvermogen is vastgesteld met een bandbreedte voor ratio weerstandvermogen van 0,8 tot 1,2.		
Ontwikkelingen	Het maatschappelijk verantwoord inkopen is toegenomen in de werkzaamheden van Stichting RIJK. Door de urgentie van het klimaatakkoord van Parijs in 2015 heeft RIJK een aanpassing gepleegd in haar werkmodel om deze versnelling binnen haar eigen organisatie te borgen. In elke aanbesteding die RIJK begeleidt bij de diverse gemeenten, zijn deze beleidsthema's als vast onderdeel meegenomen.		
Overige informatie	https://www.stichtingrijk.nl/		

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid bevindt zich op het snijvlak tussen omgevingsbeleid en financiën. Grondbeleid is geen doel op zich, maar een essentieel middel om mede uitvoering te geven aan gemeentelijke beleidsdoeleinden op het gebied van wonen, werken, duurzaamheid, energietransitie, klimaatadaptatie, welzijn, infrastructuur, recreatie, cultuur, milieu en natuur/landschapsontwikkeling. Het beleid moet passen binnen de financiële mogelijkheden en doelstellingen van de gemeente. Met grondbeleid wordt bepaald of en hoe instrumenten, zoals bijvoorbeeld kostenverhaal, worden ingezet om de gestelde doelen te realiseren.

Naast de ontwikkelingen en de visie op grondbeleid zoomt deze paragraaf in op de uitgangspunten en kaders waarbinnen het grondbeleid wordt uitgevoerd. Het uitgangspunt van de gemeente Lisse is geen zuiver actief grondbeleid uit te oefenen. Echter, ook niet per definitie een passief grondbeleid. Er is gekozen voor situationeel grondbeleid ofwel: flexibel grondbeleid. Dat houdt in dat het college per opgave of locatie kan afwegen welke vorm van grondbeleid (meer of minder actief) nodig is om het maatschappelijk doel te bereiken.

Ontwikkelingen

De gemeente heeft een groot aantal ambities vervat in de Omgevingsvisie Lisse 2040. Deze ambities geven richting aan het omgevingsbeleid van de komende jaren en zijn verder uitgewerkt in diverse uitvoeringsprogramma's. In de nabije toekomst zijn er in Lisse (en de regio) majeure opgaven op het gebied van woningbouw, energietransitie, klimaatadaptatie, economie en mobiliteit. Grondbeleid is in financieel-economische zin dienstbaar aan het realiseren van doelstellingen op deze terreinen. De uitvoering van het grondbeleid – via de inzet van instrumenten van grondbeleid – wordt daardoor medebepaald.

Visie op grondbeleid

In Lisse is de beleidslijn dat een situationeel grondbeleid wordt gevoerd. De ruimtelijke opgaven vragen om een grondbeleid met mogelijkheden om sturing te geven en de regie te nemen door bijvoorbeeld zelf actief gronden te verwerven. Bij de te volgen strategie staan per project de maatschappelijke doelen en ruimtelijke ambities centraal. Dat betekent dat de keuze voor een meer actieve rol dan wel een facilitaire benadering per project of locatie is af te wegen. Als de markt de door de gemeente gewenste ontwikkelingen niet oppakt, dan ligt een actievere overheidsopstelling meer voor de hand en komt de regie bij de gemeente te liggen. In een dergelijk geval wordt een grondexploitatie gevoerd.

Uitgangspunten en kaders

De belangrijkste uitgangspunten en kaders zijn vastgelegd in:

- Besluit Begroting Verantwoording (BBV)/Renteomslag
- Vennootschapsbelasting
- Notitie 'Grondbeleid' (commissie BBV)
- Nota 'Grondbeleid'
- Financiële positie in relatie tot reserves en voorzieningen
- Grondbeleid en risico's

BBV/Renteomslag

Om de transparantie en de vergelijkbaarheid te verbeteren en de administratieve lasten terug te dringen, is in het BBV met ingang van het begrotingsjaar 2017 een aantal wijzigingen doorgevoerd. Wijzigingen die effect hebben op de voorraad gronden zijn:

- De rentetoerekening wordt gebaseerd op de werkelijke rente over het vreemd vermogen.
- De richttermijn voor een grondexploitatie wordt tien jaar. Voor eventueel langer durende grondexploitaties moeten aanvullende beheersmaatregelen getroffen worden.

- De categorie 'Niet in exploitatie genomen gronden' wordt afgeschaft. De gronden vallen voortaan onder de materiële vaste activa.

Vennootschapsbelasting (VPB)

Sinds 1 januari 2016 geldt de VPB-plicht ook voor gemeenten als handelingen beschouwd worden als ondernemersactiviteit. De winst die wordt gemaakt met het uitvoeren van (actief) grondbeleid (bouwgrond in exploitatie), is in beginsel belastbaar voor de VPB. Op basis van de aangifte 2016 heeft de Belastingdienst het standpunt ingenomen dat er in Lisse geen actief grondbeleid wordt gevoerd en dat er geen sprake is van VPB-plicht. Tot op heden hanteren we dit standpunt bij de jaarlijkse aangifte VPB. Het enige resterende risico is dat de Belastingdienst bij latere aangiftes een ander oordeel kan vellen op basis van verandering van gewijzigde feitelijke omstandigheden.

Notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken (commissie BBV)

Sinds de wijziging van het BBV in 2016 heeft de commissie BBV diverse stellige uitspraken en aanbevelingen gedaan en een veelheid aan vragen beantwoord over grondexploitatie en grondbeleid en de daarmee samenhangende problematiek. Om dit complexe vraagstuk voor de raadsleden en andere geïnteresseerden overzichtelijk te houden, is besloten de verschillende uitingen samen te voegen in één document. Deze nieuwe notitie geeft daaraan invulling. Daarbij zijn niet alleen de bestaande notities over grondexploitatie en faciliterend grondbeleid aangevuld en geactualiseerd, maar zijn ook hoofdstukken toegevoegd over het belang van het grondbeleid voor raadsleden en over de paragraaf grondbeleid in de overige paragrafen. Zo wordt specifiek ingegaan op de informatiebehoefte voor de raad.

Financiële uitgangspunten

In het geval van een particuliere (facilitaire) ontwikkeling waaraan de gemeente medewerking verleent, worden de te verhalen kosten in beeld gebracht. Het betreft de kosten van interne uren van het ambtelijk apparaat en de inhuur. De kosten zijn gebaseerd op de zogenoemde plankostenscan en worden op de ontwikkelaar verhaald met een anterieure overeenkomst.

Nota 'Grondbeleid'

In 2022 heeft de gemeenteraad de nota 'Grondbeleid' vastgesteld. Hierin staat dat de gemeente kiest voor gereserveerd grondbeleid. Deze beleidskeuze komt voor een groot deel voort uit financiële overwegingen. De gemeente wil zich richten op haar kerntaken en (financiële) risico's zoveel mogelijk uit de weg gaan. Om dat mogelijk te maken, richt de gemeente zich actief op risicomanagement en projectmatig werken. De wijze waarop dat gebeurt, is vastgelegd in de nota 'Risicomanagement' en het handboek 'Projectmatig Werken'. De projectmatige werkwijze is nog gedetailleerder uitgewerkt in het plan- en besluitvormingsinstrument.

Grondbeleid en risico's

Ruimtelijke projecten zijn altijd omgeven met risico's: risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook systeemrisico's, zoals economische ontwikkelingen, die door de gemeente niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn. Risico's die daadwerkelijk optreden, kunnen het financiële beeld van de gemeente beïnvloeden. Daarom worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en waar nodig beheersmaatregelen te treffen.

Categorieën projecten grondbeleid

Het BBV maakt onderscheid tussen verschillende soorten gronden: gronden die in bezit zijn van de gemeente en gronden die in bezit zijn van derden. Ook is van belang of de gronden een vaste of te veranderen bestemming hebben en met welk doel deze gronden zijn verworven. In lijn met het BBV wordt in Lisse onderscheid gemaakt in de volgende soorten gronden en projecten:

- Bouwgrond in exploitatie (BIE) (niet van toepassing in Lisse)
- Faciliterende projecten
- Warme gronden
- Materiële vaste activa (MVA)

Hieronder lichten we alle categorieën toe.

Bouwgrond in exploitatie (BIE)

Definitie: gronden die in eigendom van de gemeente zijn en waarvoor de gemeenteraad een grondexploitatiecomplex met een grondexploitatiebegroting heeft vastgesteld.

Het startpunt van bouwgrond in exploitatie (BIE) is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex inclusief grondexploitatiebegroting. Vanaf dat moment wordt de BIE geopend en kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie bij onderhanden werk (bouwgronden in exploitatie) op de balans. Om de risico's die samenhangen met zeer lang lopende projecten te beperken, is het uitgangspunt dat de looptijd van een grondexploitatie in beginsel maximaal tien jaar bedraagt.

De gemeente Lisse heeft geen eigen grondexploitaties.

Faciliterend grondbeleid

Definitie: bij faciliterend grondbeleid heeft de gemeente zelf geen grond in haar bezit. Zij voert ook niet zelf de grondexploitatie, maar dit gebeurt door een private ontwikkelaar. De kosten die de gemeente maakt, worden in dat geval verhaald op de private partijen. Er is dus geen sprake van een bouwgrond in exploitatie of een voorraad grond in bezit van de gemeente, maar van een vordering op een derde partij. Feitelijk schiet de gemeente kosten voor die op basis van een overeenkomst worden teruggevorderd bij een derde partij, dan wel op basis van het exploitatieplan mogelijk in de toekomst kunnen worden teruggevorderd van een derde partij.

Relevante onderwerpen

Hoewel de gemeente bij de projecten niet risicodragend betrokken is, kan er toch sprake zijn van risico's en verliezen zoals:

1. Op basis van de wetgeving zijn niet alle te maken kosten via de plankostenscan verhaalbaar.
2. Er worden kosten gemaakt die bij het opstellen van de plankostenscan niet voorzien waren.
3. Uiteindelijk wordt er geen overeenkomst gesloten en/of gaat het project niet door.
4. Door de verkoop van gemeentelijke grond kan er winst gemaakt worden op het faciliterende project. Dit is naar de letter van de wet niet toegestaan.
5. Op de verkoop van gemeentelijke grond kan het VPB-regime van toepassing zijn.

Naast de facilitaire projecten, waarbij gewerkt wordt aan het opstellen en uiteindelijk ondertekenen van een overeenkomst, kan er sprake zijn van faciliterende projecten in de initiatief- of onderzoeksfase. Hierbij worden verkennende gesprekken gevoerd en mogelijkheden onderzocht.

Voor activiteiten die uiteindelijk leiden tot de totstandkoming van een te ondertekenen overeenkomst, wordt geen budget meer bij de gemeenteraad aangevraagd. Het verhalen van deze door de gemeente gemaakte en voorgeschoten kosten is verzekerd en afdwingbaar door het kostenverhaal. Of door een anterieure overeenkomst of door een posterieure overeenkomst.

Facilitaire projecten; grote gebiedsontwikkelingsprojecten

Sportlaan

Boekwaarde 1-1-2023	-	
	1.178.258	V
- Kosten	229.248	N
- Winstneming		N
- Opbrengsten grondverkoop		N
Boekwaarde 31-12-2023	-949.010	V
Nog te maken kosten		N
Nog te realiseren opbrengst plankosten	52.538	N
Nog te realiseren opbrengst		N
Eindwaarde saldo 31-12-2024	-896.472	V

De gemeenteraad van Lisse heeft met het raadsbesluit op 31 januari 2013 de grondexploitatie Sportlaan vastgesteld. Op 3 juli 2012 is de gebiedsontwikkelingsovereenkomst 'Herontwikkeling Sportlaan-Van Speykstraat' gesloten tussen de gemeente, woningcorporatie Stek en ontwikkelaar VOF De Waterkanten (ABC Vastgoed en Vorm Bouw). Daarna zijn diverse andere overeenkomsten en allonges tussen partijen gesloten.

In 2017 is de status van een aantal projecten gewijzigd als gevolg van wijzigingen van het BBV en de invoering van de VPB. Sindsdien geldt de Sportlaan als een faciliterend project. Hoewel qua werkwijze de systematiek van een grondexploitatie wordt gevolgd, is dit project daarmee formeel gezien geen grondexploitatie meer. De uitkomst van de berekening betreft het verwachte verkoopresultaat van de grondpositie van de gemeente.

Op basis van de herziening 1 januari 2022 bedraagt de boekwaarde per 1 januari 2023 € 1.178.258 voordelig (meer opbrengsten dan kosten gerealiseerd). Het resultaat op einddatum 31 december 2024 bedraagt € 896.472 voordelig. Opgeteld bij de tussentijdse winstnemingen van € 725.000 (jaarrekening 2018), € 1.002.000 (jaarrekening 2019), € 761.000 (jaarrekening 2020) en winstneming van € 165.000 (jaarrekening 2021) komt het totale verwachte verkoopresultaat daarmee uit op € 3.549.472. Ook per 1 januari 2022 lag deze prognose op € 3.549.000.

Vanaf 2023 is alleen nog sprake van plankosten. Stek neemt naar verwachting in 2022 veld 4 over voor de realisatie van sociale huurwoningen. Nadat zowel de ontwikkelaar als Stek de woningen in deze laatste fase hebben gerealiseerd, wordt het project naar verwachting in 2024 afgerond.

Een mogelijk risico is dat een deel van de door de provincie uitbetaalde HOV-nadeelcompensatie nog niet helemaal zeker is. In de Allonge III van november 2019 op de gebiedsontwikkelingsovereenkomst hebben gemeente, Stek en de ontwikkelaar afgesproken dat het risico op het terugbetalen van dit deel à € 1.372.500 een gezamenlijk risico is en iedere partij daarvan een derde voor zijn rekening neemt. Het risico voor de gemeente in de HOV-nadeelcompensatie betreft daarmee een bedrag van € 457.500. De eindwaarde van € 896.472 biedt voldoende ruimte om dit mogelijke risico te kunnen opvangen.

Voorziening

Definitie: er is een bedrag apart gezet voor toekomstige uitgaven die onvermijdelijk zijn, maar waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend is.

In het BBV staat dat verwachte positieve en negatieve resultaten niet mogen worden gesaldeerd en dat er voor verwachte tekorten direct een voorziening moet worden getroffen. De voorzieningen Elka en Ruigrok zijn in 2022 bij het afsluiten van de plannen verrekend.

Facilitaire projecten; kleine gebiedsontwikkelingsprojecten in uitvoering (samengevat)

Exploitatiebijdrage projecten in de uitvoeringsfase	394.977	
In rekening gebracht	311.111	
In rekening te brengen	83.866	
Boekwaarde 1-1-2022	94.236	N
- kosten	81.096	N
- opbrengsten	-98.986	V
Boekwaarde 31-12-2022	76.346	N
Nog te maken kosten	0	N
Nog te realiseren opbrengst aovk	-83.866	V
Verwachte boekwaarde bij afsluiting projecten	-7.520	V

Gespecificeerd

Project	Boekwaarde 1-1-2022	2022 Kosten	2022 Opbrengsten	Afsluiting	Boekwaarde 31-12-2022	
Dever Zuid/Geestwater	0	170.458	-2.889		167.569	N
Josephschool Lindenlaan/Villa's Achterweg	-2.757	5.000	-20.000		-17.757	V
Hoek Oranjelaan/Heereweg 33	-2.413	2.000	-20.500		-20.913	V
ITS-gebouw	-46.672	2.500	11.132		-33.040	V
Heereweg 331 Microformat	16.890	2.661			19.551	N
Kanaalstraat 33	4.650	2.714			7.364	N
Grachtweg 69-71	-8.218	2.500			-5.718	V
3e Poellaan 89	-29.708	2.500			-27.208	V
Heereweg 347b (Van Erk)	30.699	5.000			35.699	N
Kanaalstraat 11	-16.831	2.500			-14.331	V
Heereweg 26	635	2.500			3.135	N
Broekweg 112 (Cardeaschool)	0	2.500			2.500	N
Vivaldistraat 2	6.926	1.000	-6.488		1.438	N
Heereweg 423	-15.983		-6.280		-22.263	V
Haven 1 Flynth	-24.321	161			-24.160	V
Trompenburg fase II	86.848	44.145			130.993	N
Voormalige Rembrandtschool	94.491	2.755	-55.000		42.246	N
Middenweg 21	0	660	-1.850		-1.190	V
Heereweg 455	0				0	V
Totaal	94.236	81.096	-98.986	0	76.346	N

Project	Exploitatie bijdrage	In rekening gebracht	In rekening te brengen
Josephschool Lindenlaan/Villa's Achterweg	40.000	40.000	0
Hoek Oranjelaan/Heereweg 33	41.000	41.000	0
ITS-gebouw	53.600	53.600	0
Heereweg 331 Microformat	pm	0	pm
Kanaalstraat 33	14.308	14.304	4
Grachtweg 69-71	21.127	21.127	0
3e Poellaan 89	30.588	36.868	-6.280
Heereweg 347b (Van Erk)	pm	0	pm
Kanaalstraat 11	17.928	16.831	1.097
Heereweg 26	pm	0	pm
Broekweg 112 (Cardeaschool)	8.000	8.000	0
Vivaldistraat 2	8.650	8.650	0
Heereweg 423	21.726	21.726	0
Haven 1 Flynth	27.200	27.200	0
Trompenburg fase II	87.195	0	87.195
Voormalige Rembrandtschool	55.000	55.000	0
Middenweg 21	4.955	4.955	0
Heereweg 455	3.700	1.850	1.850
Totaal	394.977	311.111	83.866

Josephschool Lindenlaan/Villa's Achterweg

Via een aanbesteding is Van Breda geselecteerd als ontwikkelaar en koper van de grond. Met de ontwikkelaar is een koopovereenkomst en een anterieure overeenkomst afgesloten. Op de locatie van de oude Josephschool komen zes vrijstaande, duurzame woningen. De raad heeft het bestemmingsplan, gecoördineerd met de omgevingsvergunning, op 27 januari 2022 vastgesteld. Het plan lag tot en met 22 maart ter inzage voor beroep. Het bestemmingsplan is nu onherroepelijk. Op 3 mei 2022 hebben wij de nota van afrekening en de akte van levering ontvangen. De bouw is gestart.

Hoek Oranjelaan/Heereweg 33

In 2019 heeft het college positief besloten op het principeverzoek voor de realisatie van zes vrijstaande woningen en de wijziging van het bestemmingsplan van bedrijven naar wonen. Het bestemmingsplan Heereweg 31a-33a voorziet in een woonbestemming voor zes vrijstaande woningen. De nieuwe kopers kunnen zelf een aanvraag om een omgevingsvergunning indienen voor de bouw van hun woning. Met de initiatiefnemer is een anterieure overeenkomst afgesloten. Ondertekening heeft in 2021 plaatsgevonden. Het bestemmingsplan is 23 december 2021 vastgesteld door de raad en inmiddels onherroepelijk. Er is een start gemaakt met de sloop. De kavels zijn verkocht. Omgevingsvergunningen worden/zijn aangevraagd.

ITS-gebouw, hoek Heereweg 177-179, Kanaalstraat 1-7

De gemeente en de ontwikkelaar hebben een anterieure overeenkomst gesloten. De sloop van het pand is gestart in het derde kwartaal van 2021. De nieuwbouw is gestart in het tweede kwartaal van 2022. Na de bouwvakvakantie 2022 is gestart met de fundering en de verdere bouw.

Heereweg 331

In april 2021 heeft de gemeente een principeverzoek ontvangen om de kantoren die bij het voormalig bedrijf horen te bestemmen als zelfstandige kantoren en de achterliggende bedrijfsruimte te slopen en te ontwikkelen naar woningen. De benodigde parkeervoorzieningen worden gerealiseerd op eigen terrein. Om de ontwikkeling mogelijk te maken, hebben de gemeente en de initiatiefnemer in mei 2021 een intentieovereenkomst gesloten. De voormalige bedrijfsgebouwen met de bestemming bedrijventerrein krijgen de bestemming wonen. In de plint van het pand komt een huisartsenpraktijk. In 2022 is het ontwerpbestemmingsplan opgesteld. Daarin is de realisatie opgenomen van 7 sociale huurappartementen en 21 huurappartementen in het middensegment. Voorafgaand aan de terinzagelegging voor zienswijzen is de anterieure overeenkomst ondertekend.

Kanaalstraat 33

In 2015 is voor de realisatie van acht woningen en een commerciële ruimte een bestemmingsplan vastgesteld. Het bestemmingsplan is in beroep vernietigd. In 2021 is een aanvraag omgevingsvergunning binnengekomen voor het realiseren van elf appartementen en een winkelruimte. Ten opzichte van het vorige bouwplan is de commerciële ruimte met 150 m² afgenomen. In 2022 hebben de gemeente en de initiatiefnemer de anterieure overeenkomst ondertekend. Aan de Kanaalstraat wordt op de begane grond een commerciële ruimte van 50 m² gerealiseerd. Aan de Van der Veldstraat komen twee sociale woningen. Op de eerste en tweede verdieping komen twee appartementen. Het voormalig pakhuis en de woning aan de Van der Veldstraat 2A worden gesloopt. Hier komen appartementen.

Grachtweg 69-71

Hier gaat het om de herontwikkeling van een kantoorpand naar een appartementencomplex met twintig appartementen. In het complex worden zes sociale koopwoningen gerealiseerd. Op de begane grond is ruimte vrijgemaakt voor een parkeergarage met zestien parkeerplaatsen. In 2021 is de anterieure overeenkomst gesloten en is de omgevingsvergunning voor de bouw van het appartementencomplex verleend. De ontwikkelaar is in 2022 gestart met het slopen en starten van de bouw.

3e Poellaan 89

In 2019 is besloten om vier vrijstaande woningen en de bestaande bedrijfswoning als reguliere woning in gebruik te nemen. Het plangebied is gelegen binnen de 20 Ke-contour van Schiphol. De provincie en de GOM waren bereid tot medewerking voor het amoveren van de huidige bebouwing en de realisatie van maximaal vier 'Greenport Woningen'. Tegelijk is het realiseren van kassen/bedrijfsgebouwen wegbestemd. Als de bedrijfsgebouwen eenmaal zijn gesloopt, dan kunnen deze niet meer terugkomen. Gemeente en initiatiefnemers hebben een anterieure overeenkomst ondertekend.

Het college heeft in 2020 ingestemd met het voorontwerpbestemmingsplan en in 2021 heeft het college het ontwerpbestemmingsplan vrijgegeven voor het inbrengen van zienswijzen. De raad heeft het bestemmingsplan in 2021 vastgesteld. Er is geen beroep ingediend, zodat het bestemmingsplan nu onherroepelijk is. De sloop van de bedrijfsgebouwen startte in oktober 2021. De eerste aanvraag voor een woning op een van de kavels is in het tweede kwartaal van 2022 ontvangen.

Heereweg 347b (Van Erk)

In maart 2020 heeft de eigenaar van het pand een verzoek ingediend tot het wijzigen van de bestemming bedrijven naar wonen. Het doel was het realiseren van woningen met een oppervlakte van 40 m² tot 125 m². Er werd gedacht circa 350 eenheden. Het woningbouwprogramma moet het woonbeleid van Lisse volgen. Om een gemengd woonmilieu te realiseren, moeten ook arbeidsmigranten zich hier kunnen vestigen. Knelpunten zijn de milieueisen ten aanzien van het

achtergelegen bedrijventerrein, de erfgoedbiotoop Huys Dever en de provinciale eis tot compensatie van het bedrijventerrein. Het college heeft de regie genomen door stedenbouwkundige randvoorwaarden op te stellen. In 2022 hebben de provincie Zuid-Holland en de gemeente overlegd over de herontwikkeling van het bedrijventerrein naar wonen/werken. De locatie is voor de 'verkleuring' opgenomen in de omgevingsvisie van Lisse. De provincie heeft aangegeven dat de gemeente een regionale bedrijventerreinvisie moet opstellen waarin vraag en aanbod van bedrijventerreinen zijn vastgelegd. Deze visie wordt momenteel opgesteld.

Kanaalstraat 11

In een deel van het pand worden vier appartementen gerealiseerd, waarbij in het achterste gedeelte commerciële ruimte is onttrokken. Het winkelgedeelte blijft aan de Kanaalstraat. In 2021 is de anterieure overeenkomst ondertekend en is de omgevingsvergunning verleend. Met de bouw van de woningen is inmiddels gestart.

Heereweg 26

De initiatiefnemer wil 60 woningen realiseren: 18 in de sociale huur, 18 in de betaalbare koop en 24 in de vrije sector. Enkele onderzoeken en het stedenbouwkundig plan moeten nog nader worden onderbouwd. De anterieure overeenkomst is nog niet ondertekend. De ontwikkelaar heeft nog geen voorontwerpbestemmingsplan ingediend, dit als gevolg van onder meer stedenbouwkundige aanpassingen en gestegen bouwprijzen.

Broekweg 112

De voormalige Cardeaschool is in 2019 verkocht. De akte van levering wordt binnen twee weken na datum wijziging passende woonbestemming gepasseerd of zoveel eerder of later als partijen tezamen overeenkomen. De reguliere omgevingsvergunning (met passende woonbestemming) is in 2021 verleend. Er worden 11 appartementen gerealiseerd waarvan 6 voor senioren met een zorgvraag. Voor het project is in 2021 ook een anterieure overeenkomst afgesloten. De leveringsakte is gepasseerd. De bouw vordert. Oplevering is naar verwachting eind 2022 of begin 2023.

Vivaldistraat 2

Na

het positieve besluit op het principeverzoek in 2019 is er in 2020 een uitgebreide omgevingsvergunning aangevraagd voor de realisering van 6 huurappartementen. Hiervoor is een anterieure overeenkomst afgesloten. De omgevingsvergunning is verleend en onherroepelijk. Bouw is gestart. Oplevering in 2023.

Heereweg 423

Het voorontwerp bestemmingsplan heeft in 2021 ter inzage gelegen. Er zijn geen inspraakreacties geweest. In oktober 2021 is de anterieure overeenkomst ondertekend. Het ontwerpbestemmingsplan is opgesteld en heeft zes weken ter inzage gelegen. Tegelijkertijd heeft het hogere waarde besluit ter inzage gelegen. Tegen beide zijn geen zienswijzen ontvangen.

Haven 1 (voormalig kantoor Flynth)

In 2018 is een omgevingsvergunning verleend voor het afwijken van het bestemmingsplan 'Centrum Lisse 2011'. Het ging toen om het wijzigen van een kantoorfunctie naar een woonfunctie. Het tegen dit besluit ingediende beroep heeft de rechtbank in oktober 2020 ongegrond verklaard. Bezwaarmaker heeft geen hoger beroep ingediend, zodat het mogelijk werd om 9 appartementen in het complex te realiseren.

De locatie Haven 1-3 heeft een grondoppervlak van circa 3.153 m². De nieuwe eigenaar heeft eind 2020 aangegeven te willen onderzoeken of het mogelijk is om binnen de bestaande stedenbouwkundige massa een plan te maken voor het realiseren van 45 tot 50 startersappartementen. In overleg met de gemeente is een verzoek ingediend tot het realiseren

van 52 huurappartementen: 28 appartementen in het sociale segment, 18 appartementen in het middel dure segment en 6 appartementen in het dure segment. Het parkeren vindt plaats op eigen terrein. Een anterieure overeenkomst waarin de planschade is geregeld, maakt onderdeel uit van een eventuele planologische procedure en wordt naar verwachting eind 2022 ondertekend. Na ondertekening kan de aangevraagde omgevingsvergunning voor de uitgebreide procedure worden verleend.

Trompenburg fase II

In 2016 hebben de gemeente Lisse en woningstichting Eigen Haard een intentieovereenkomst getekend voor het woningbouwproject Trompenburg Lisse. Dit project maakte deel uit van een exploitatieovereenkomst die in 2011 is gesloten en waarvan ook het vernieuwde en inmiddels gerealiseerde woon-zorgcomplex Rustoord onderdeel was. In de intentieovereenkomst is overeengekomen dat Eigen Haard de woningbouwlocatie mag overdragen aan een projectontwikkelaar ten behoeve van de realisatie van woningbouw. Wilma Wonen heeft de woningbouwlocatie aangekocht en is van plan om maximaal 65 woningen te ontwikkelen op het braakliggende terrein Trompenburg. De ontwikkeling is een divers woningbouwprogramma dat bestaat uit vrijstaande woningen, twee-onder-een-kapwoningen, appartementen en rijwoningen. In 2021 heeft het voorontwerp bestemmingsplan 'Nieuw Trompenburg' ter inzage gelegen. Er zijn meerdere inspraakreacties ingediend. Daarop is een verkeersonderzoek uitgevoerd, ook in relatie tot de aankomende ontwikkeling Vuursteeglaan-Zuid. In juli 2021 is de anterieure exploitatieovereenkomst ondertekend. Het ontwerpbestemmingsplan lag in het eerste kwartaal van 2022 ter inzage. De raad heeft het bestemmingsplan in juni vastgesteld.

Voormalige Rembrandtschool

Frans Halsstraat 6, een voormalige schoollocatie, is in eigendom van de gemeente Lisse. Woonstichting Stek en de gemeente Lisse hebben in prestatieafspraken vastgelegd dat partijen de gezamenlijke ambitie hebben om te onderzoeken of er op deze locatie sociale huurwoningen kunnen worden gerealiseerd. In 2020 hebben Stek en de gemeente Lisse een intentieovereenkomst gesloten. Daarna hebben partijen gezamenlijk het ontwikkelingstraject opgepakt. Voor het plangebied zijn stedenbouwkundige randvoorwaarden opgesteld en Groosman Architecten heeft in opdracht van Stek een voorlopig stedenbouwkundig ontwerp opgesteld. Beide vormen de basis voor het bestemmingsplan, zodat woningbouw op deze locatie mogelijk wordt gemaakt.

Het bestemmingsplan maakt gestapelde woningbouw mogelijk in de vorm van een appartementencomplex (50 sociale huurwoningen). In 2021 en 2022 hebben er bewonersbijeenkomsten plaatsgevonden. Vanaf oktober 2021 heeft het voorontwerpbestemmingsplan ter inzage gelegen. Binnen een termijn van zes weken kon iedereen een inspraakreactie indienen en konden de wettelijke overlegpartners een overlegreactie indienen op het voorontwerpbestemmingsplan. Er zijn in totaal zestien reacties binnengekomen van de overlegpartners en omwonenden.

Woonstichting Stek en de gemeente Lisse hebben eind 2021 een samenwerkingsovereenkomst gesloten, waarin de uitgangspunten voor de samenwerking zijn vastgelegd maar ook de activiteiten door en de verplichtingen van partijen, de planning enzovoort. De provincie Zuid-Holland heeft in het kader van de regeling 'Knelpuntenpot sociale huur en midden huur Zuid-Holland' een subsidie van € 0,2 miljoen toegekend.

Voorafgaand aan de terinzagelegging van het ontwerpbestemmingsplan is een koop- en realisatieovereenkomst (KRO) afgesloten. Een KRO met een anterieure overeenkomst is nodig om de afspraken vooraf juridisch goed vast te leggen. Dit om te komen tot verkoop van de voormalige schoollocatie en voor de ontwikkeling en realisatie van het plan. In juni 2022 hebben partijen de KRO ondertekend. Het ontwerpbestemmingsplan 'Frans Halsstraat 6' lag vanaf juni 2022 zes weken ter inzage.

Middenweg 21

De bedrijfsvoering is beëindigd. Met de GOM is overleg geweest om te kijken of er een GOM-woning kan worden gerealiseerd. In mei 2012 vonden de eerste gesprekken plaats. De eigenaar wilde stoppen met de bedrijfsvoering, de bebouwing opruimen en een reguliere woonbestemming realiseren. Er zijn toen geen herstructureringsafspraken gemaakt. Dit gedeelte van de Rooversbroekpolder kende een glastuinbouwreservering (uitbreiding). Opruimen van opstallen en bouwvlakken ten gunste van landschap was niet aan de orde. Deze planologische reservering is er niet meer. Mede daarom heeft de eigenaar de GOM in 2017 opnieuw benaderd. In 2019 heeft het college besloten in principe medewerking te verlenen. Het voorontwerpbestemmingsplan en het ontwerpbestemmingsplan hebben ter inzage gelegen. In juni 2022 heeft de raad het bestemmingsplan vastgesteld. Het bestemmingsplan is nu onherroepelijk. Voorafgaand aan de terinzagelegging van het ontwerpbestemmingsplan is een anterieure overeenkomst getekend.

Heereweg 455

In november 2019 heeft de gemeente het principeverzoek ontvangen voor de transformatie van het voormalig waterreservoir naar vijf woningen. Eén woning is voor eigen bewoning; de andere vier woningen worden gebouwd in het middendure koopsegment. De benodigde parkeervoorzieningen worden op eigen terrein gerealiseerd. Om af te wijken van het bestemmingsplan, is in 2021 een omgevingsvergunning verleend. De voormalige waterberging is geschikt te maken voor bewoning: deze ligt binnenstedelijk maar ook grenzend aan het landelijk gebied. Het plangebied c.q. de toegangsweg ligt gedeeltelijk in het landelijke gebied. Toepassing van een reguliere procedure kan daardoor niet worden toegestaan. Voor de realisatie van de woningen is een verklaring van geen bedenkingen van de raad nodig. De behandeling hiervan heeft in de raad van september 2022 plaatsgevonden.

Facilitaire projecten; initiatief- of onderzoeksfase

Bij deze projecten wordt toegewerkt naar een anterieure overeenkomst. De projectleiding heeft aangegeven de kosten in dit stadium al inzichtelijk te willen maken. Wanneer het tot een overeenkomst komt, worden deze kosten verrekend met de ontwikkelaar. Niet verrekenbare kosten worden afgeboekt ten laste van het rekeningresultaat. Het totaal tot en met 2022 uitgegeven bedrag is ruim € 39.000 en wordt vooralsnog aangemerkt als risico.

Warme gronden

Definitie: de door de gemeente verworven gronden met het oog op gebiedsontwikkeling, maar waarvoor de raad nog geen operationele grondexploitatie heeft vastgesteld.

Op basis van de wijziging van het BBV in 2016 worden deze warme gronden verantwoord onder materiële vaste activa en wel tegen de verwervingskosten. Het toerekenen (activeren) van andere kosten is niet toegestaan. Ingeval van duurzame waardevermindering vindt afwaardering plaats naar de waarde volgens de geldende bestemming. Voor gronden die zijn verworven en waarvoor nog geen bestemmingswijziging is doorgevoerd, kan dit betekenen dat er (tijdelijk) een forse afwaardering moet plaatsvinden. Deze kan grotendeels worden teruggedraaid zodra tot de bestemming van bouwgrond wordt besloten. Dit leidt met name bij de gebiedsontwikkeling tot ongewenste effecten, zoals grote fluctuaties in de waardering van deze gronden – en als gevolg daarvan het resultaat en de financiële positie van de gemeente.

Naar de letter van de notitie 'Grondbeleid' uit juli 2019 heeft de gemeente Lisse geen warme gronden.

Materiële Vaste Activa (MVA) – inclusief overlopende passiva

Definitie: over grond als materiële vaste activa wordt gesteld dat deze grond een vaste bestemming heeft en geen deel is van een transformatieproces. Dit geldt ook voor gronden die anticiperend en strategisch zijn aangekocht, maar waarbij geen sprake is van gebiedsontwikkeling. Bij grond als materiële vaste activa gaat het veelal om ondergrond van gebouwen, wegen, parken, pleinen of van land- of bosbouwgronden.

In relatie tot het grondbeleid is deze categorie niet relevant. In deze paragraaf gaan we dus niet in op grond als materiële vaste activa.

Dever-Zuid en Geestwater

Boekwaarde 1-1-2022 gronden	476.432	N
Boekwaarde 1-1-2022 plankosten	689.810	N
Boekwaarde 1-1-2022 totaal	1.166.242	N
Gerealiseerde kosten 2022	150.000	N
Te realiseren opbrengsten	0	N
Boekwaarde 31-12-2022	1.316.242	N

In het kader van de ontwikkeling van Geestwater is in september 2022 een anterieure overeenkomst gesloten tussen de gemeente Lisse, woonstichting Stek en Amvest. In deze anterieure overeenkomst is vastgelegd dat Amvest aan de gemeente Lisse een exploitatiebijdrage betaalt als vergoeding voor de gemeentelijke plankosten. Tot het moment van ondertekening van de overeenkomst worden deze gerealiseerde plankosten, in totaal € 839.810 (€ 689.810 + € 150.000), verantwoord onder het MVA-project. Na ondertekening van de anterieure overeenkomst worden deze gerealiseerde plankosten overgeboekt naar de categorie 'Facilitaire projecten; grote gebiedsontwikkelingsprojecten'. Daarbij zullen niet alle tot dat moment gemaakte plankosten verhaalbaar zijn. Het niet-verhaalbare deel van de plankosten wordt ten laste gebracht van het rekeningresultaat.

De gemeentelijke grondpositie wordt naar verwachting in 2023 (bij onherroepelijk bestemmingsplan) verkocht aan Amvest. De opbrengst van deze grondverkoop wordt op dat moment verrekend met de boekwaarde van de gronden, zijnde € 476.432. Op deze verkoop behaalt de gemeente een behoorlijke boekwinst. Deze boekwinst komt ten gunste van het rekeningresultaat.

Op het moment van het samenstellen van de begroting 2023 zijn de definitieve uitkomsten nog onvoldoende hard. In de jaarrekening 2022 is een en ander uitgewerkt volgens de definitieve uitkomsten. We vermelden hier wel bij dat de gemeente in het verleden fors heeft afgeboekt op de toenmalige aankoop van de gronden.

Heemskerkplein (voorheen De Factorij)

Boekwaarde 1-1-2023		
gronden	650.000	N
Boekwaarde 1-1-2023 overig	0	N
Boekwaarde 1-1-20223 totaal	650.000	N
Gerealiseerde kosten	0	N
Afboeking immateriële kosten	0	N
Gerealiseerde opbrengsten	-	
	650.000	V
Boekwaarde 31-12-2023	0	N

De resterende boekwaarde per 31 december 2022 heeft betrekking op de kavels aan de Schoolstraat. Naar verwachting wordt deze boekwaarde ruimschoots gecompenseerd door de verkoop van deze kavels. Jaarlijks worden de voorbereidingskosten afgeboekt ten laste van het rekeningresultaat.

Reserves en voorzieningen

Definitie reserves: deze worden aangehouden als buffer voor risico's, om lasten te egaliseren en om te sparen voor toekomstige uitgaven.

Definitie voorziening: er is een bedrag apart gezet voor toekomstige uitgaven die onvermijdelijk zijn, maar waarvan tijdstip en omvang niet exact bekend is.

Het essentiële verschil tussen een reserve en een voorziening is dat de raad de bestemming van een reserve kan wijzigen. Er is sprake van vrije besteedbaarheid. Bij een voorziening kan dat niet: dan is er sprake van verplichte bestedingsrichting.

Reserve grondexploitatie

Voor de risico's die de gemeente loopt met betrekking tot het grondbeleid, wordt geen aparte reserve grondexploitatie gevormd. In lijn met het beleid (nota 'Reserve Weerstandvermogen') nemen we de risicoreservering mee bij de bepaling van de hoogte van het algemene weerstandvermogen.

Voorziening stadsvernieuwing

Zoals in het BBV is bepaald, mogen verwachte positieve en negatieve resultaten niet worden gesaldeerd en moeten we voor verwachte tekorten direct een voorziening treffen. Ultimo 2023 zijn er voor projecten geen voorzieningen getroffen.

Weerstandvermogen

Naast alle andere gemeentelijke risico's worden alle in de paragraaf 'Grondbeleid' benoemde risico's integraal verwerkt in de paragraaf 'Weerstandvermogen'. Deze laatste paragraaf geeft inzicht in de actuele risico's en het vermogen van de gemeente om deze risico's te kunnen opvangen.

Categorie	Project- risico's
Faciliterend grondbeleid	39.594
Warme gronden (MVA)	0
Totaal	39.594

Financiële begroting

De financiële begroting heeft de volgende doelen:

- autorisatie: na vaststellen door de gemeenteraad goedkeuring geven aan het doen van uitgaven;
- allocatie: keuzes maken voor welke taken de middelen worden ingezet;
- inzicht: verschaffen van inzicht in de financiële begroting (ook op lange termijn).

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn eisen gesteld aan de specifieke informatie die moet zijn opgenomen in de financiële begroting. De bedoeling hiervan is om de transparantie van de gemeentelijke begroting te verhogen. Deze verplichte onderwerpen zijn de uitgangspunten voor de structuur van de programmabegroting.

- Het overzicht van baten en lasten in de begroting
- De uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting.

In het hoofdstuk Programmaplan zijn per programma, onder het kopje 'Wat gaat dit kosten', overzichten opgenomen van de raming van baten en lasten inclusief de beoogde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Het BBV schrijft voor dat de overzichten per programma in de financiële begroting ook worden opgenomen in totaaloverzichten. Reden voor het voorschrijven van totaaloverzichten waarin alleen de financiële gegevens van alle programma's inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien zijn opgenomen, is dat het programmaplan veel beleid bevat, waardoor het zicht op de baten en lasten van de totale begroting veelal niet voldoende zal zijn.

In deze overzichten worden de cijfers gepresenteerd van de jaren 2023 tot en met 2026, zijnde de jaarschijven waarover de begroting en de meerjarenraming gaat.

Naast het totaaloverzicht 'raming van baten en lasten' treft u tevens de volgende totaaloverzichten aan:

1. incidentele baten en lasten;
2. structurele en incidentele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.

Grondslagen begroting en meerjarenraming

Enkele van de volgende uitgangspunten zijn vastgesteld bij de Kadernota 2023-2026 en andere uitgangspunten zijn opgenomen in de begroting.

Ontwikkeling salarislasten

Gerekend is met een cao-stijgingspercentage per 1 januari 2023 van 3,7%.

Prijzen 2023 voor inkopen, inhuur en leveranties

Hiervoor wordt gehanteerd de inflatie, geharmoniseerde consumentenprijsindex volgens het Centraal Economisch Plan. Deze bedraagt 2,5% voor 2023, zonder automatische toekenning van compensatie.

Renteontwikkeling geld- en kapitaalmarkt

De rente op de geldmarkt wordt geraamd op -0,0% en voor de kapitaalmarkt op 0,6% (10 jaar) in 2023. De omslagrente blijft gehandhaafd op 2%.

Belastingen en retributies

In het coalitieakkoord staat een gezond, solide en toekomstbestendig financieel beleid centraal. Daarbij is het uitgangspunt dat we geen stijging van de lokale lasten willen doorvoeren, tenzij dit door inflatie noodzakelijk is of dat er sprake is van duidelijk aanwijsbare redenen.

Voor belastingen en rechten wordt het inflatiepercentage aangehouden dat voortvloeit uit de CPB-publicaties; dat wil zeggen 2,5%. Voor heffingen geldt dat een compensatie alleen aan de orde is, als dit binnen de grenzen van kostendekkendheid blijft. Voor de retributies geldt het uitgangspunt 100% kostendekkendheid. De belastingvoorstellen worden in december door de raad definitief vastgesteld.

Verbonden partijen

De verbonden partijen stellen individueel een begroting op. Voor al onze gemeenschappelijke regelingen geldt dat zij de Financiële kaderstelling gemeenschappelijke regelingen Hollands-Midden (FKGR) voor begrotingen 2023 volgen.

Voor het jaar 2023 is het percentage vastgesteld voor beloning werknemers op 3,7% en 2,5% voor netto materiële budgetten.

Onvoorzien

Voorheen beschouwden wij het positieve resultaat als de post onvoorzien. In de begroting is een stelpost voor onvoorzien opgenomen van € 100.000.

Overhead

Het percentage voor de overhead, zoals bedoeld in artikel 12 van de Financiële verordening, berekenen we op 12,8%. Dit percentage rekenen we extra comptabel toe aan de kostprijs van rechten en heffingen.

Uitgangspunten

In de Programmabegroting 2023 zijn verwerkt:

- alle autonome ontwikkelingen (inflatie, loonstijging etc.);
- de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen;
- de wijzigingen van raadsbesluiten tot en met september 2022;
- de wijzigingen van de 1e Tussentijdse rapportage 2022;
- de Meicirculaire Gemeentefonds 2022 van de algemene uitkering.

Overzicht van baten en lasten

In onderstaand overzicht treft u voor de programmabegroting 2023-2026, in één totaaloverzicht, de baten en lasten en de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves per programma, inclusief de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien, aan.

		Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2021	2022	2023	2024	2025	2026
Programma 1. Samenleven	Lasten	-30.372	-31.249	-33.366	-33.188	-33.233	-33.144
	Baten	6.419	5.343	5.723	5.548	5.548	5.548
Saldo		-23.953	-25.905	-27.643	-27.640	-27.685	-27.596
Programma 2. Leefomgeving	Lasten	-17.956	-14.939	-15.128	-15.731	-15.867	-16.038
	Baten	12.065	7.452	7.858	7.854	8.048	8.148
Saldo		-5.891	-7.488	-7.270	-7.877	-7.819	-7.890
Programma 3. Bedrijvigheid	Lasten	-1.144	-1.292	-956	-906	-635	-635
	Baten	90	138	138	138	138	138
Saldo		-1.053	-1.154	-818	-768	-497	-497
Programma 4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	-2.490	-2.695	-2.671	-2.671	-2.670	-2.669
	Baten	1.426	880	492	492	492	492
Saldo		-1.064	-1.815	-2.179	-2.179	-2.178	-2.177
Saldo programma's		-31.961	-36.362	-37.910	-38.464	-38.178	-38.160

Algemene dekkingsmiddelen:

Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	Saldo	33.437	34.556	36.597	37.496	38.389	34.943
Belastingen overig	Saldo	1.945	-289	-301	-301	-301	-301
Overhead	Saldo	-7.293	-7.425	-8.325	-8.204	-8.181	-8.164
Overige baten en lasten	Saldo	-10	-25	-402	-402	-402	-402
OZB niet-woningen	Saldo	2.305	2.578	2.643	2.643	2.643	2.643
OZB woningen	Saldo	2.641	4.108	4.210	4.210	4.210	4.210
Treasury	Saldo	517	839	1.089	1.184	1.231	1.388
Saldo algemene dekkingsmiddelen		33.543	34.342	35.511	36.626	37.588	34.317

Saldo voor resultaatbestemming		1.582	-2.020	-2.399	-1.838	-590	-3.843
--------------------------------	--	-------	--------	--------	--------	------	--------

Stortingen in reserves

1. Samenleven	Lasten	-2.018	-2.457	-2.500	-2.637	-2.782	-2.935
2. Leefomgeving	Lasten	0	0	0	0	0	0
3. Bedrijvigheid	Lasten	0	0	0	0	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Lasten	0	0	0	0	0	0

Totaal stortingen in reserves		-2.018	-2.457	-2.500	-2.637	-2.782	-2.935
--------------------------------------	--	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Onttrekkingen reserves

1. Samenleven	Baten	4.832	4.670	4.748	4.243	4.240	4.105
2. Leefomgeving	Baten	593	82	0	0	0	0
3. Bedrijvigheid	Baten	119	525	271	271	0	0
4. Bestuur en ondersteuning	Baten	195	214	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen reserves		5.738	5.491	5.020	4.514	4.240	4.105

Resultaat na bestemming		5.302	1.013	121	38	868	-2.672
--------------------------------	--	--------------	--------------	------------	-----------	------------	---------------

Verschillen tussen de begroting 2023 en de gewijzigde begroting 2022

In de financiële toelichting per programma worden afwijkingen tussen de begroting 2023 en de gewijzigde begroting 2022 toegelicht. In de gewijzigde begroting 2022 zijn alle begrotingswijzigingen tot en met juni 2022 verwerkt. Hierbij treft u een overzicht met de belangrijkste verschillen per programma aan.

Programma 1 Samenleven

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	
Thema 1. Vitaliteit			
Sportbeleid en activering	-1.126	-1.100	26
Sportaccommodaties	-2.542	-2.625	-83
Volksgezondheid	-1.440	-1.468	-28
Totaal 1. Vitaliteit	-5.108	-5.193	-85
Thema 2. Talentontwikkeling			
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-669	-714	-45
Onderwijshuisvesting	-2.493	-2.555	-62
Media	-688	-696	-8
Openbaar basisonderwijs	-81	-166	-85
Cultureel erfgoed	-56	-58	-2
Musea	-77	-77	0
Samenkracht en burgerparticipatie	-105	0	105
Totaal 2. Talentontwikkeling	-4.169	-4.266	-97
Thema 3. Zorg voor elkaar			
Samenkracht en burgerparticipatie	-705	-839	-134
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-12	-12	0
Totaal 3. Zorg voor elkaar	-717	-851	-134
Thema 4. Werk en inkomen			
Arbeidsparticipatie	-299	-315	-16
Inkomensregelingen	-4.873	-5.175	-302
Begeleide participatie	-1.622	-1.806	-184
Totaal 4. Werk en inkomen	-6.794	-7.296	-502
Thema 5. Opvoeden en opgroeien			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-833	-624	209
Geëscaleerde zorg 18-	-499	-490	9
Maatwerkdienstverlening 18-	-4.764	-5.374	-610
Wijkteams	-1.266	-1.219	47
Samenkracht en burgerparticipatie	-214	-215	-1
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	-7.576	-7.922	-346
Thema 6. Thuiswonen			
Samenkracht en burgerparticipatie	-377	-705	-328
Totaal 6. Thuiswonen	-377	-705	-328

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	-1.064	-875	189
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-472	-370	102
Wijkteams	-335	-338	-3
Maatwerkdienstverlening 18+	-5.076	-5.489	-413
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	459	-42	-501
Geëscaleerde zorg 18+	-17	-18	-1
Totaal 7. Hulp bij meedoen	-6.505	-7.132	-627
Totaal lasten	-31.246	-33.365	-2.119

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	

Thema 1. Vitaliteit

Sportaccommodaties	397	398	1
Volksgezondheid	25	25	0
Totaal 1. Vitaliteit	422	423	1

Thema 2. Talentontwikkeling

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	23	0	-23
Onderwijshuisvesting	322	512	190
Media	202	202	0
Totaal 2. Talentontwikkeling	547	714	167

Thema 4. Werk en inkomen

Inkomensregelingen	3.765	3.721	-44
Begeleide participatie	-105	0	105
Totaal 4. Werk en inkomen	3.660	3.721	61

Thema 5. Opvoeden en opgroeien

Onderwijsbeleid en leerlingzaken	361	61	-300
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien	361	61	-300

Thema 6. Thuiswonen

Samenkracht en burgerparticipatie	204	568	364
Totaal 6. Thuiswonen	204	568	364

Thema 7. Hulp bij meedoen

Samenkracht en burgerparticipatie	149	236	87
Totaal 7. Hulp bij meedoen	149	236	87
Totaal baten	5.343	5.723	380

Saldo voor resultaatbestemming	-25.903	-27.643	-1.740
---------------------------------------	----------------	----------------	---------------

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	
Toevoegingen reserves	-2.457	-2.500	-43
Onttrekkingen reserves	4.670	4.748	78
Totaal reserves	2.213	2.248	35
Saldo na resultaatbestemming	-23.693	-25.400	-1.707

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2022 en de programmabegroting 2023:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Thema 1. Vitaliteit				
Sportbeleid en activering	26		In de Kadernota 2021 is incidenteel budget voor 2022 beschikbaar gesteld voor de Brede regeling combinatiefuncties/ buurtsportcoaches	28
			Overige afwijkingen.	-2
			Subtotaal	26
Sportaccommodaties		-83	In de begroting 2023 zijn de kapitaallasten van de sportaccommodaties geactualiseerd wat leidt tot hogere lasten in 2023	-70
			Overige afwijkingen.	-13
			Subtotaal	-83
Volksgezondheid		-28	De programmabegroting 2023 van Hecht die voor zienswijze in de raad is behandeld leidt op dit taakveld tot hogere lasten	-27
			Overige afwijkingen.	-1
			Subtotaal	-28
Totaal 1. Vitaliteit		-85		-85
Thema 2. Talentontwikkeling				
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie		-45	In 2023 bestaat Lisse 825 jaar. De raming bestaat uit kosten voor projectbegeleiding en activiteiten in 2023. Deze kosten worden gedekt vanuit de algemene reserve.	-80
			Verkoop van de Bondstraat 11-11a-13 leidt tot lagere kosten in 2023. Door het wegvallen van de huurinkomsten ontstaat door de verkoop per saldo een voordeel in de begroting van € 10.000.	33

			In de begroting 2022 is een incidenteel budget opgenomen voor de Kroniek van Lisse. Bij het vaststellen van de jaarrekening 2021 is dit door de raad besloten om dit budget uit 2021 over te hevelen naar 2022.	5
			Overige afwijkingen.	-3
			Subtotaal	-45
Onderwijshuisvesting		-62	In de begroting 2023 zijn de kapitaallasten van de sportaccommodaties geactualiseerd wat leidt tot hogere lasten in 2023	-57
			Overige afwijkingen.	-5
			Subtotaal	-62
Media		-8	Overige afwijkingen.	-8
Openbaar basisonderwijs		-85	Bij het sluitend opstellen van de begroting 2022 zijn de vergoedingen van de scholen voor het bewegingsonderwijs incidenteel afgeraamd vanwege dubbel geraamde onderhoudscomponent. Dit leidt tot lagere lasten in 2022 en hogere kosten voor 2023	-60
			De vergoedingen van de scholen voor het bewegingsonderwijs zijn ontoereikend gebleken en daarom vanaf 2023 opgehoogd	-25
			Subtotaal	-85
Cultureel erfgoed		-2	Overige afwijkingen.	-2
Musea		0	Geen verschillen.	0
Samenkracht en burgerparticipatie	105		In de begroting 2022 is een incidenteel budget opgenomen voor het corona steunfonds voor maatschappelijke non profitorganisaties. Bij het vaststellen van de jaarrekening 2021 is dit door de raad besloten om dit budget uit 2021 over te hevelen naar 2022.	105
Totaal 2. Talentontwikkeling		-97		-97
Thema 3. Zorg voor elkaar				
Samenkracht en burgerparticipatie		-134	Op dit taakveld is de stelpost opgenomen voor de indexering van de subsidies 2023 die bij de 1e tussenrapportage 2023 wordt verdeeld over de instellingen.	-125
			Overige afwijkingen.	-9
			Subtotaal	-134
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie		0	Geen verschillen.	0
Totaal 3. Zorg voor elkaar		-134		-134
Thema 4. Werk en inkomen				
Arbeidsparticipatie		-16	Overige afwijkingen.	-16

Inkomensregelingen		-302	In de begroting 2022 is een incidenteel budget opgenomen voor het corona steunfonds voor armoedebelid. Bij het vaststellen van de jaarrekening 2021 is dit door de raad besloten om dit budget uit 2021 over te hevelen naar 2022.	261
			Bij het sluitend opstellen van de begroting 2022 is een stelpost opgenomen voor de verwachte hogere rijksbijdrage BUIG. Uit recente prognose van de ISD blijkt dat post niet reëel is en zal daarom bij de 2e tussenrapportage worden gecorrigeerd. In de begroting 2023 is deze post reeds vervallen.	-488
			De subsidie voor het taalhuis is in de begroting 2023 overgeheveld van het lokaal onderwijsbeleid naar armoedegelden. Voor 2022 wordt deze wijziging opgenomen in de 2e tussenrapportage.	-25
			Een actualisatie van de prognose voor de kwijtscheldingen gemeentelijke belastingen heeft geleid tot een opwaartse bijstelling van de raming.	-50
			Subtotaal	-302
Begeleide participatie		-184	In de begroting 2022 is een taakstelling opgenomen voor een lagere bijdrage Provalu. Gezien het realistisch begroten door Provalu vanaf 2022 is deze post niet reëel en daarom in 2023 afgeraamd. Voor 2022 zal deze correctie plaatsvinden bij de 2e tussenrapportage.	-274
			Door de programmabegroting 2023 van de Provalu die voor zienswijze aan de raad is voorgelegd is de raming voor beschut werk geactualiseerd. Bij de 2e tussenrapportage zal deze correctie worden doorgevoerd.	83
			Overige afwijkingen.	7
			Subtotaal	-184
Totaal 4. Werk en inkomen		-502		-502
Thema 5. Opvoeden en opgroeien				
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	209		Voor het Nationaal Programma Onderwijs zijn rijksmiddelen in 2022 ontvangen die vanaf 2022 worden ingezet om onderwijsvertragingen in het primair en voortgezet onderwijs weg te werken.	212
			Overige afwijkingen.	-3

			Subtotaal	209
Geëscaleerde zorg 18-	9		Overige afwijkingen.	9
Maatwerkdienstverlening 18-		-610	Als gevolg van de programmabegroting van de SOZ 2023 is de begroting van de Jeugdhulp geactualiseerd.	-473
			In de begroting 2022 is een stelpost opgenomen voor de verwachte lagere uitgaven voor de Jeugdzorg. Doordat deze post nu is opgenomen in de ramingen van de SOZ is deze post in 2023 vervallen. In de 2e tussenrapportage zal deze post ook worden gecorrigeerd.	-100
			Het groepsvervoer voor de Jeugdhulp was nog niet in de begroting 2023 opgenomen en wordt nu geraamd. Op basis van de werkelijke kosten van de vervoerder tot en met juni wordt hiervoor een bedrag van € 60.000 geraamd. Voor 2022 zal deze wijziging bij de 2e Tussenrapportage worden doorgevoerd.	-60
			Overige afwijkingen.	23
			Subtotaal	-610
Wijkteams	47		Voor de pilot Praktijkondersteuner huisarts Jeugd wordt in de begroting 2022 een incidenteel budget beschikbaar gesteld. Vanuit het raadsakkoord wordt dit opgenomen in de begroting 2023	60
			Overige afwijkingen.	-13
			Subtotaal	47
Samenkracht en burgerparticipatie		-1	Overige afwijkingen.	-1
Totaal 5. Opvoeden en opgroeien		-346		-346
Thema 6. Thuiswonen				
Samenkracht en burgerparticipatie		-328	Vanaf 2023 wordt de Maatschappelijke Zorg stapsgewijs gedecentraliseerd van centrumgemeente naar de gemeente. Hiervoor worden gelden van de gemeente Leiden ontvangen, die door de gemeente worden ingezet voor Beschermd wonen. De regeling is budgetneutraal, dat wil zeggen er staan lasten voor hetzelfde bedrag tegenover.	-410

			Het restant van het Investeringsfonds Maatschappelijke Zorg 2021 is in de begroting 2022 opgenomen en (nog) niet in de begroting 2023 wat leidt tot lagere lasten. Hier staan baten voor hetzelfde bedrag tegenover.	34
			In de begroting 2022 is een incidenteel budget opgenomen voor het landelijk programma daklozen. Bij het vaststellen van de jaarrekening 2021 is dit door de raad besloten om dit budget uit 2021 over te hevelen naar 2022.	50
			Overige afwijkingen.	-2
Totaal 6. Thuiswonen		-328		-328
Thema 7. Hulp bij meedoen				
Samenkracht en burgerparticipatie	189		In de begroting 2022 is een incidenteel budget opgenomen voor inburgering van statushouders. Bij het vaststellen van de jaarrekening 2021 is dit door de raad besloten om dit budget uit 2021 over te hevelen naar 2022.	84
			De trajectkosten van de inburgering van de statushouders is zowel geraamd door de ISD als de gemeente als in het bedrag begroot voor uitvoering van de SPUK regeling en wordt daarom bij de 2e tussenrapportage ten gunste van het resultaat gebracht.	75
			Bij het sluitend opstellen van de begroting 2022 is als oplossingsrichting opgenomen dat Welzijnskompas voor uitvoering van het jaarplan in 2022 eenmalig € 62.000 van haar algemene reserve inzet. Dit bedrag is in mindering gebracht in de subsidiebeschikking 2022 en daarmee gerealiseerd. Echter hoort deze post thuis onder een ander thema (Zorg voor Elkaar), in de 2e tussenrapportage 2022 zal deze post daar naar toe worden overgeheveld.	-62
			Voor de noodopvang van vluchtelingen uit Oekraïne is vooruitlopend op de regelingen van het Rijk in de begroting 2022 € 100.000 incidenteel geraamd.	100
			Overige afwijkingen.	-8
			Subtotaal	189

Maatwerkvoorzieningen (WMO)	102		Als gevolg van de programmabegroting van de ISD 2023 is de begroting van de WMO maatwerkvoorzieningen geactualiseerd.	102
Wijkteams		-3	Overige afwijkingen.	-3
Maatwerkdienstverlening 18+		-413	Als gevolg van de programmabegroting van de ISD 2023 is de begroting van de WMO maatwerkvoorzieningen geactualiseerd.	-327
			In het verleden is een stelpost opgenomen voor verlaging van PGB's. Inmiddels is de realistische begroting van de ISD in de boeken opgenomen en wordt deze stelpost in de 2e tussenrapportage gecorrigeerd.	-25
			In het verleden is een stelpost opgenomen voor het verlagen van voorzieningen bij de ISD. Inmiddels is de realistische begroting van de ISD in de boeken opgenomen en wordt deze stelpost in de 2e tussenrapportage gecorrigeerd.	-65
			Overige afwijkingen.	4
			Subtotaal	-413
Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie		-501	Als gevolg van het gewijzigd toezichtskader van de provincie hebben we in de Kadernota 2023-2026 voorgesteld om de taakstelling accommodatiebeleid te laten vervallen en is deze niet meer opgenomen in de Begroting 2023. Deze wijziging wordt voor 2022 nog doorgevoerd bij de 2e Tussentijdse rapportage 2022.	-500
			Overige afwijkingen.	-1
			Subtotaal	-501
Geëscaleerde zorg 18+		-1	Overige afwijkingen.	-1
Totaal 7. Hulp bij meedoen		-627		-627
Totaal lasten		-2.119		-2.119

Baten	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Thema 1. Vitaliteit				
Sportaccommodaties		1	Overige afwijkingen.	1
Volksgezondheid		0	Geen verschillen.	0
Totaal 1. Vitaliteit		1		1
Thema 2. Talentontwikkeling				

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie		-23	Door de verkoop van de Bondstraat 11-11a-13 ontvangen we vanaf 2023 geen huurinkomsten. Door ook het wegvallen van de kosten ontstaat per saldo een voordeel in de begroting van € 10.000.	-23
Onderwijshuisvesting		190	Voor het bewegingsonderwijs van het Fioretti College wordt een vergoeding ontvangen voor het gebruik van de sporthal de Waterkant. Deze post was nog niet eerder geraamd in de begroting 2023. Voor 2022 is deze post opgenomen in de 2e Tussenrapportage.	100
			Voor de huur, de eerste inrichting en mogelijk bijkomende kosten van de Internationale Schakelklas in de Beekbrug ontvangt Lisse van de vier gemeenten in de Duin- en Bollenstreek een bijdrage van € 22.000 per jaar. Deze inkomsten waren in 2023 nog niet geraamd. Voor 2022 wordt deze post verwerkt in de 2e tussenrapportage.	88
			Overig	2
			Subtotaal	190
Media		0	Geen verschillen.	0
Totaal 2. Talentontwikkeling		167		167
Thema 4. Werk en inkomen				
Inkomensregelingen		-44	Door de programmabegroting 2023 van Provalu die voor zienswijze aan de raad is voorgelegd is de raming voor de rijksbijdrage van de BUIG geactualiseerd.	-44
Begeleide participatie	105		In de begroting 2022 is een taakstelling opgenomen voor een lagere bijdrage Provalu. Gezien het realistisch begroten door Provalu vanaf 2022 is deze post niet reëel en daarom in 2023 afgeraamd. Voor 2022 zal deze correctie plaatsvinden bij de 2e tussenrapportage.	105
Totaal 4. Werk en inkomen		61		61
Thema 5. Opvoeden en opgroeien				
Onderwijsbeleid en leerlingzaken		-300	Voor het Nationaal Programma Onderwijs zijn rijksmiddelen in 2022 ontvangen die vanaf 2022 worden ingezet om onderwijsvertragingen in het primair en voortgezet onderwijs weg te werken.	-300
Totaal 5. Opvoeden en		-300		-300

opgroeien				
Thema 6. Thuiswonen				
Samenkracht en burgerparticipatie	364		Vanaf 2023 wordt de Maatschappelijke Zorg stapsgewijs gedecentraliseerd van centrumgemeente naar de gemeente. Hiervoor worden gelden van de gemeente Leiden ontvangen, die door de gemeente worden ingezet voor Beschermd wonen. De regeling is budgetneutraal, dat wil zeggen er staan lasten voor hetzelfde bedrag tegenover. Het restant van het Investeringsfonds Maatschappelijke Zorg 2021 is in de begroting 2022 opgenomen en (nog) niet in de begroting 2023 wat leidt tot lagere lasten. Hier staan baten voor hetzelfde bedrag tegenover.	410 -46
Totaal 6. Thuiswonen	364			364
Thema 7. Hulp bij meedoen				
Samenkracht en burgerparticipatie	87		In de Kadernota 2023 zijn structureel inkomsten geraamd voor de SPUK gelden van de invoering van de nieuwe wet Inburgering. Hier staan lasten tegenover, per saldo is deze post budgetneutraal. In 2022 zijn incidenteel rijkmiddelen ontvangen voor de inburgering van statushouders.	236 -149
Totaal 7. Hulp bij meedoen	87			87
Totaal baten	380			380

Reserves	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Toevoegingen reserves			Conform Kadernota 2023-2026 zijn de stortingen van de reserves onderwijshuisvesting (IHP) en Accommodatiebeleid met een indexatiepercentage van 2,5% verhoogd. Als gevolg van het actualiseren van de kapitaallasten van de activa die gedekt worden uit de reserve onderwijshuisvesting (IHP) en reserve accommodatiebeleid zijn ook de stortingen en onttrekkingen geactualiseerd. Als gevolg hiervan heeft in 2023 een neerwaartse bijstelling van de stortingen van beide reserves plaatsgevonden.	64 -107
Totaal toevoegingen reserves		-43		-43

Onttrekkingen reserves			Onttrekking reserve inzake sloop tijdelijke huisvesting de Tweemaster in 2022	-30
			Overheveling van 2021: Armoedegelden	-261
			Overheveling van 2021: Inburgering statushouders	-84
			Overheveling van 2021: Integrale verordening sociaal domein (€22.000 van 2021 naar 2022)	-22
			Overheveling van 2021: Landelijk actieprogramma daklozen	-50
			Overheveling van 2021: Lokale aanpak eenzaamheid Lisse 2020-2022	-18
			Overheveling van 2021: ontschottingsbudget naar voorieder1	-10
			Overheveling van 2021: Transformatiefonds Holland Rijnland	-17
		78	Overheveling van 2021: Corona steunfonds	-105
			De kosten voor Lisse 825 jaar worden onttrokken aan de algemene reserve.	80
			Voor het vernieuwen van de IHP die uiterlijk in 2023 wordt geactualiseerd vindt een onttrekking plaats aan de reserve.	40
			Als gevolg van het actualiseren van de kapitaallasten van de activa die gedekt worden uit de reserve onderwijshuisvesting (IHP) en reserve accommodatiebeleid zijn ook de stortingen en onttrekkingen geactualiseerd. Als gevolg hiervan heeft in 2023 een opwaartse bijstelling van de onttrekkingen van beide reserves plaatsgevonden. Dit betreft met name de voortgang van Ter Specke die leidt tot een behoorlijke stijging van de onttrekking ten opzichte van 2022.	555
		78		78
Totaal reserves		35		35

Programma 2 Leefomgeving

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	-2.880	-2.798	82
Parkeren	-184	-145	39
Totaal Mobiliteit	-3.064	-2.943	121
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-2.297	-2.324	-27
Riolering	-1.425	-1.419	6
Afval	-2.894	-3.088	-194
Milieubeheer	-1.193	-1.183	10
Begraafplaatsen en crematoria	-3	-3	0
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	-7.812	-8.017	-205
Thema Veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	-1.657	-1.733	-76
Openbare orde en veiligheid	-812	-873	-61
Totaal Veiligheid	-2.469	-2.606	-137
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	-912	-915	-3
Ruimtelijke ordening	-683	-646	37
Totaal Wonen	-1.595	-1.561	34
Totaal lasten	-14.940	-15.127	-187
Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	
Thema Mobiliteit			
Verkeer en vervoer	184	184	0
Parkeren	7	7	0
Totaal Mobiliteit	191	191	
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid			
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	53	53	0
Riolering	2.130	2.244	114
Afval	4.137	4.501	364
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	6.320	6.798	478
Thema Veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweer	110	110	0

Openbare orde en veiligheid	20	20	0
Totaal Veiligheid	130	130	
Thema Wonen			
Wonen en bouwen	810	738	-72
Totaal Wonen	810	738	-72
Totaal baten	7.451	7.857	406
Saldo voor resultaatbestemming	-7.489	-7.270	219

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	
Toevoegingen reserves			
Onttrekkingen reserves	82		-82
Totaal reserves	82		-82
Saldo na resultaatbestemming	-7.407	-7.275	132

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2022 en de programmabegroting 2023:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Thema Mobiliteit				
Verkeer en vervoer	82		In 2022 is incidenteel budget opgenomen voor een extra HLT Taak Verkeersbeleid € 77.000 en incidenteel budget voor verkeers- en parkeertellingen € 35.000. Dit budget is niet opgenomen in 2023.	111
			Openbare verlichting: Hogere afschrijvingen door nieuwe investeringen.	-38
			Overige verschillen.	9
			Subtotaal	82
Parkeren	39		De investeringen vallen lager uit dan gedacht bij het opstellen van de begroting 2022. Dit zorgt voor een voordeel van € 39.000.	39
			Subtotaal	39
Totaal Mobiliteit		121		121
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid				
Openbaar groen en (openlucht) recreatie		-27	Subtotaal	-27
Riolering	6		Overige verschillen.	6

Afval		-194	Door de bijplaat25singen van afval bij ondergrondse containers en dumpingen in de gemeente vallen de kosten voor afval € 80.000 hoger uit.	-80
			Hogere bijdrage aan het VAB en actualisatie van de verwerkingskosten door het VAB.	-100
			Overige verschillen.	-14
			Subtotaal	-194
Milieubeheer	10		Overige verschillen.	10
Begraafplaatsen en crematoria		0	Geen verschillen.	0
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid		-205		-205
Thema Veiligheid				
Crisisbeheersing en brandweer		-76	Hogere onderhoudskosten voor brandkranen en blusvoorzieningen.	-19
			Hogere bijdrage aan Veiligheidsregio Hollands Midden.	-49
			Overige verschillen.	-8
			Subtotaal	-76
Openbare orde en veiligheid		-61	Hogere bijdragen aan HLTsamen.	-20
			De extra uitgaven als gevolg van de taakmutatie Boa's uit de Meicirculaire 2022 zijn verantwoord op het taakveld Openbare orde en veiligheid.	-33
			Overige verschillen.	-8
			Subtotaal	-61
Totaal Veiligheid		-137	Totaal	-137
Thema Wonen				
Wonen en bouwen		-3	Overige verschillen.	-3
Ruimtelijke ordening	37		In de begroting 2022 is een incidenteel budget opgenomen voor legalisatieonderzoeken 2022 (€ 30.000). In 2023 is hiervoor geen budget opgenomen.	30
			Overige verschillen.	7
			Subtotaal	37
Totaal Wonen	34		Totaal	34
Totaal lasten		-187		-187

Baten	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Thema Mobiliteit				
Verkeer en vervoer			Geen verschillen.	0
Parkeren			Geen verschillen.	0
Totaal Mobiliteit		0		0
Thema Openbare ruimte en duurzaamheid				
Openbaar groen en (openlucht) recreatie			Geen verschillen.	0

Riolering	114		Hogere rioolheffing door stijging van kosten.	114
Afval	364		Hogere afvalstoffen heffing door stijging van kosten.	187
			Vergoeding voor plastic, papier, karton is geactualiseerd.	177
			Subtotaal	364
Totaal Openbare ruimte en duurzaamheid	478			478
Thema Veiligheid				
Crisisbeheersing en brandweer			Geen verschillen.	0
Openbare orde en veiligheid			Geen verschillen.	0
Totaal Veiligheid		0		0
Thema Wonen				
Wonen en bouwen		-72	In vergelijking met de begroting 2022 zijn de bouwleges in de begroting 2023 € 35.000 lager. De bouwleges fluctueren jaarlijks. Het kan zijn dat gedurende 2023 de bouwleges op basis van geactualiseerde inschattingen hoger of lager uitvallen. Dit zal bij de tussentijdse rapportages 2023 in de begroting worden aangepast.	-35
			Administratieve herverdeling van budgetten verhuur gebouwen naar programma 4. Deze wijzigingen zijn budgettair neutraal.	-37
Totaal Wonen		-72		-72
Totaal baten	406			406

Reserves	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Toevoegingen reserves				
Onttrekkingen reserves		-82	Bij de jaarrekening 2021 heeft de gemeenteraad besloten om een aantal budgetten over te hevelen naar 2022. De budgetten zijn in 2021 toegevoegd aan de reserve Overhevelingen en worden in de begroting 2022 onttrokken aan de reserve Overhevelingen en beschikbaar gesteld. Dit effect is budgettair neutraal.	-82
Totaal reserves		-82	Totaal reserves	-82

Programma 3 Bedrijvigheid

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	

Thema Regionale economie

Economische promotie	-223	-228	-5
Economische ontwikkeling	-1.004	-657	347
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-65	-71	-6
Totaal Regionale economie	-1.292	-956	336
Totaal lasten	-1.292	-956	336

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	

Thema Regionale economie

Economische promotie	125	125	0
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	13	13	0
Totaal Regionale economie	138	138	
Totaal baten	138	138	

Saldo voor resultaatbestemming	-1.154	-818	336
---------------------------------------	---------------	-------------	------------

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	

Toevoegingen reserves			
Onttrekkingen reserves	525	271	-254
Totaal reserves	525	271	-254

Saldo na resultaatbestemming	-629	-548	81
-------------------------------------	-------------	-------------	-----------

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2022 en de programmabegroting 2023:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Thema Regionale economie				
Economische promotie		-5	Overige verschillen	-5
Economische ontwikkeling	347		De bijdrage van gemeenten in 2023 en 2024 voor het Regionaal Investeringsfonds (RIF) zijn verlaagd.	138

			In de Begroting 2022 is budget opgenomen voor regionaal economische samenwerking (100.000). Vanaf 2023 is hiervoor geen budget opgenomen. De raad zal een apart voorstel worden voorgelegd in 2022 om een besluit te nemen in welke vorm de regionale economische samenwerking wordt gecontinueerd.	100
			In de begroting 2022 is een incidenteel budget opgenomen voor het uitvoeren van het project Dorpshart. Bij het vaststellen van de jaarrekening 2021 is dit door de raad besloten om dit budget uit 2021 over te hevelen naar 2022.	50
			In de begroting 2022 is een incidenteel budget opgenomen voor het uitvoeren van het project Gebiedsprogramma Bloeiende Bollenstreek. Bij het vaststellen van de jaarrekening 2021 is dit door de raad besloten om dit budget uit 2021 over te hevelen naar 2022.	40
			Overige verschillen	19
			Subtotaal	347
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen		-6	Overige verschillen.	-6
Totaal Regionale economie		336	<i>Totaal</i>	336
Totaal lasten		336	Totaal	336

Baten	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Thema Regionale economie				
Economische promotie		0	Geen verschillen.	0
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen		0	Geen verschillen.	0
Totaal Regionale economie		0		0
Totaal baten		0		0

Reserves	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Toevoegingen reserves		0	Geen verschillen.	0

Onttrekkingen reserves		-254	De bijdrage van gemeenten in 2023 en 2024 voor het Regionaal Investeringsfonds (RIF) zijn verlaagd. Deze bijdrage uit het RIF wordt uit de bestemmingsreserve RIV gefinancierd.	-139
			Bij de jaarrekening 2021 heeft de gemeenteraad besloten om een aantal budgetten over te hevelen naar 2022. De budgetten zijn in 2021 toegevoegd aan de reserve Overhevelingen en worden in de begroting 2022 onttrokken aan de reserve Overhevelingen en beschikbaar gesteld. Dit effect is budgettair neutraal.	-114
			Subtotaal	-254
Totaal reserves		-254		-254

Programma 4 Bestuur en ondersteuning

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	

Thema Dienstverlening

Burgerzaken	-692	-659	33
Beheer overige gebouwen en gronden	-188	-217	-29
Totaal Dienstverlening	-880	-876	4

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	-1.815	-1.796	19
Totaal Regionale samenwerking	-1.815	-1.796	19
Totaal lasten	-2.695	-2.672	23

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	

Thema Dienstverlening

Burgerzaken	283	253	-30
Beheer overige gebouwen en gronden	528	170	-358
Totaal Dienstverlening	811	423	-388

Thema Regionale samenwerking

Bestuur	69	69	0
Totaal Regionale samenwerking	69	69	
Totaal baten	880	492	-388

Saldo voor resultaatbestemming	-1.815	-2.180	-365
---------------------------------------	---------------	---------------	-------------

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	

Toevoegingen reserves			
Onttrekkingen reserves	214		-214
Totaal reserves	214		-214

Saldo na resultaatbestemming	-1.603	-2.182	-579
-------------------------------------	---------------	---------------	-------------

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2022 na wijzigingen en de programmabegroting 2023:

Bedragen x € 1.000

Lasten		Verschil		Toelichting	Bedrag
		Voordeel	Nadeel		
Thema Dienstverlening					
Burgerzaken	33		Hogere bijdragen aan HLT Samen.	-22	
			In de begroting 2022 is een incidenteel budget opgenomen voor arbeidsmigranten (€ 50.000). In 2023 is hiervoor geen budget opgenomen.	50	
			Extra structureel budget nodig voor het organiseren van verkiezingen in de toekomst conform aangescherpte regels.	-19	
			In de begroting 2022 is een incidenteel budget opgenomen voor het organiseren van verkiezingen in corona tijd. Dit was een incidentele extra bijdrage vanuit het Rijk.	16	
			Overige verschillen.	8	
			Subtotaal	33	
Beheer overige gebouwen en gronden		-29	Door het nieuwe team vastgoed worden momenteel alle objecten in kaart gebracht en de daarbij behorende budgetten toegekend. Door dit proces vind er een verschuiving plaats van bestaande budgetten tussen de div. programma's waarmee we uiteindelijk een besparing bewerkstelligen als dit project is afgerond.	-24	
			Overige verschillen.	-5	
			Subtotaal	-29	
Totaal Dienstverlening	4			4	
Thema Regionale samenwerking					
Bestuur	19		Overige verschillen.	19	
Totaal Regionale samenwerking	19			19	
Totaal lasten	23			23	

Baten	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Thema Dienstverlening				
Burgerzaken		-30	In de begroting 2023 is een structurele verlaging voor het verstrekken van rijbewijzen doorgevoerd. Al enige jaren is het begrote budget te hoog in vergelijking met de realiteit.	-30
Beheer overige gebouwen en gronden		-358	In de begroting 2022 hebben we een incidentele opbrengst voor de verkoop van de woning Oranjelaan 114.	-390
			Door het nieuwe team vastgoed worden momenteel alle objecten in kaart gebracht en de daarbij behorende budgetten toegekend. Door dit proces vindt er een verschuiving plaats van bestaande budgetten tussen de div. programma's waarmee we uiteindelijk een besparing bewerkstelligen als dit project is afgerond.	32
			Subtotaal	-358
Totaal Dienstverlening		-388		-388
Thema Regionale samenwerking				
Bestuur		0	Geen verschillen.	0
Totaal Regionale samenwerking		0		0
Totaal baten		-388		-388

Reserves	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Toevoegingen reserves		0	Geen verschillen.	0
Onttrekkingen reserves		214	Bij de jaarrekening 2021 heeft de gemeenteraad besloten om een aantal budgetten over te hevelen naar 2022. De budgetten zijn in 2021 toegevoegd aan de reserve Overhevelingen en worden in de begroting 2022 onttrokken aan de reserve Overhevelingen en beschikbaar gesteld. Dit effect is budgettair neutraal.	174
			In de begroting 2022 wordt voor de laatste keer geld onttrokken voor leefbaarheid. De raad heeft hiervoor tot en met 2022 geld ter beschikking gesteld.	40
			Subtotaal	214
Totaal reserves		214		214

Algemene dekkingsmiddelen

Lasten	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	

Thema Algemene dekkingsmiddelen

Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-209	-1.500	-1.291
Overhead	-6.555	-8.370	-1.815
Treasury	309	480	171
Belastingen overig	-405	-417	-12
Overige baten en lasten	-25	-402	-377
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	-6.885	-10.209	-3.324
Totaal lasten	-6.885	-10.209	-3.324

Baten	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	

Thema Algemene dekkingsmiddelen

Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	34.765	38.097	3.332
Overhead	-870	46	916
Treasury	530	609	79
Belastingen overig	116	116	0
OZB niet-woningen	2.578	2.643	65
OZB woningen	4.108	4.210	102
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	41.227	45.721	4.494
Totaal baten	41.227	45.721	4.494
Saldo voor resultaatbestemming	34.342	35.511	1.169

Reserves	Begroting	Begroting	Verschil
	2022	2023	
Toevoegingen reserves	0	0	0
Onttrekkingen reserves	0	0	0
Totaal reserves	0	0	0

Saldo na resultaatbestemming	34.342	35.510	1.168
-------------------------------------	---------------	---------------	--------------

Toelichting op de verschillen tussen de gewijzigde programmabegroting 2022 en de programmabegroting 2023:

Bedragen x € 1.000

Lasten	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Thema Algemene dekkingsmiddelen				
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		-1.291	In de begroting 2022 is onder de uitgaven een taakmutatie opgenomen, waarvan door het domein nog een onderbouwend plan gemaakt moet worden voordat deze middelen vrijgegeven worden.	209
			In de Begroting 2023 is € 1,5 miljoen gereserveerd van de extra middelen uit de Meicirculaire 2022.	-1.500
			subtotaal	-1.291
Overhead		-1.815	De indexatie van de begroting 2023 van HLTsamen wordt grotendeels verantwoord op de Overhead.	-403
			De reservering van € 520.000 voor structurele ambities vanuit het raadsakkoord is nog opgenomen op de Overhead. Deze wordt bij de 1e Begrotingswijziging 2023 verwerkt richting de overige programma's.	-520
			In 2022 is per abuis een deel van het budget van HLTsamen op de batenkant verantwoord als negatieve baat. Dit wordt bij de 2 tussentijdse rapportage 2022 hersteld. Zie ook toelichting bij de baten.	-870
			Overige verschillen.	-22
			subtotaal	-1.815
Treasury	171		De toegerekende rente wordt als negatieve last verantwoord op het taakveld treasury. Op basis van de geactualiseerde kapitaalslasten valt de toerekende rente € 86.000 hoger uit dan begroot. Deze wordt doorbelast aan de andere taakvelden en per saldo neutraal.	86
			Door reguliere aflossingen dalen de rentelasten in 2023 ten opzichte van 2022 met € 85.000.	85
			subtotaal	171
Belastingen overig		-12	Betreft aanpassing van de begroting van Belastingen Bollenstreek die in de Kadernota 2023 was	-12

			opgenomen.	
Overige baten en lasten		-377	De post onvoorzien is in de begroting 2022 geraamd op € 25.000. In 2023 is hiervoor een bedrag geraamd van € 100.000.	-75
			De stelpost indexaties voor 2023 en verder zijn verantwoord op de Overhead, die moet nog verdeeld worden over de andere programma's.	-302
			subtotaal	-377
Totaal Algemene dekkingsmiddelen		-3.324		-3.324
Totaal lasten		-3.324		-3.324

Baten	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Thema Algemene dekkingsmiddelen				
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	3.332		De algemene uitkering is bijgesteld op basis van de Meicirculaire 2022. Door onder andere indexatie van de algemene uitkering wijkt de uitkering in 2022 af van 2023.	3.099
			In 2021 is het btw-compensatiefonds niet volledig uitgeput. De gemeente ontvangt daardoor € 233.000 extra in de algemene uitkering.	233
			subtotaal	3.332
Overhead	916		In 2022 is per abuis een deel van het budget van HLTsamen op de batenkant verantwoord als negatieve baat. Dit wordt bij de 2 tussentijdse rapportage 2022 hersteld. Zie ook toelichting bij de lasten.	870
			De stelpost met de indexaties voor de overige opbrengsten in 2023 en verder is binnen dit taakveld opgenomen. Deze moet nog verdeeld worden over de overige taakvelden.	45
			Overige verschillen.	1
			subtotaal	916

Treasury	79		De dividendopbrengsten zijn geactualiseerd op basis van de werkelijke ontvangen opbrengsten. De bedragen voor 2022 moeten nog aangepast worden via de 2e Tussentijdse rapportage 2022.	86
			Overige verschillen.	-7
			subtotaal	79
Belastingen overig	0		Geen verschillen.	
OZB niet-woningen	65		De inkomsten vanuit de OZB niet-woningen zijn geïndexeerd ten opzichte van 2022 met 2,5% conform de uitgangspunten bij de Kadernota.	65
OZB woningen	102		De inkomsten vanuit de OZB woningen zijn geïndexeerd ten opzichte van 2022 met 2,5% conform de uitgangspunten bij de Kadernota.	102
Totaal Algemene dekkingsmiddelen		4.494		4.494
Totaal baten		4.494		4.494

Reserves	Verschil		Toelichting	Bedrag
	Voordeel	Nadeel		
Toevoegingen reserves		0	Geen verschillen.	0
Onttrekkingen reserves		0	Geen verschillen.	0
Totaal reserves		0		0

Overzicht van incidentele baten en lasten

Er volgt nu een overzicht van incidentele baten en lasten op programmaniveau. Voor de incidentele baten en lasten geldt dat, indien van toepassing, de begroting van de gemeenschappelijke regeling gevolgd wordt. Indien de incidentele bate of last uit de begroting van een gemeenschappelijke regeling komt, is de naam van de gemeenschappelijke regeling vermeld.

Bedragen x € 1.000

[illegible]

3.	Programma Bedrijvigheid								
3.1	Ontwikkelagenda Centrumontwikkeling Lisse	-50							
3.2	Bijdrage Holland Rijnland Regionaal investeringsfonds	-271		-271					
3.2	Mutaties reserves bijdrage Holland Rijnland Regionaal investeringsfonds		271		271				
	Subtotaal programma 3	-321	271	-271	271	-	-	-	-
4.	Programma Bestuur en ondersteuning								
	Geen incidentele baten en lasten.								
	Subtotaal programma 4	-	-	-	-	-	-	-	-
5.	Algemene dekkingsmiddelen								
5.1	Ingroeimodel reserves		-1.064						
	Subtotaal AD	-	-1.064	-	-	-	-	-	-
	Totaal incidentele baten en lasten	-2.941	3.956	-2.707	4.434	-2.579	4.099	-2.729	3.872

Nr. Omschrijving	
1	Programma 1: Samenleven
1.1	In 2023 wordt het integraal huisvestingsplan geactualiseerd. Voor het opstellen van een integraal huisvestingsplan is (nog) geen wettelijke vereiste en kan daarmee als incidenteel worden aangemerkt. De kosten voor deze actualisatie worden gedekt vanuit de reserve Onderwijshuisvesting. Volgens het BBV zijn reservemutaties in principe incidenteel.
1.2	Deze regels hebben betrekking op de toevoeging en de onttrekking aan de reserve Accommodatiebeleid. De reserve Accommodatiebeleid wordt ingezet om de kapitaallasten van de gemeentelijke accommodaties (sport, cultuur en overig maatschappelijk) te egaliseren. De omvang van de reserve is ontoereikend om te kunnen kwalificeren als structureel.
1.3	Deze regels hebben betrekking op de toevoeging en de onttrekking aan de reserve Onderwijshuisvesting (IHP). De reserve Onderwijshuisvesting wordt ingezet om de kapitaallasten van de onderwijsgebouwen te egaliseren. De omvang van de reserve is

	ontoereikend om te kunnen kwalificeren als structureel.
1.4	In 2023 bestaat Lisse 825 jaar. Hiervoor worden activiteiten georganiseerd samen met inwoners, ondernemers en organisaties. De viering van een jubileum van een gemeente kent geen wettelijke grondslag en dan daarmee als incidenteel worden aangemerkt. Deze kosten worden gedekt uit de algemene reserve.
2	Programma 2: Leefomgeving
	Geen incidentele baten en lasten.
3	Programma 3: Bedrijvigheid
3.1	In 2023 wordt de ontwikkelagenda voor de centrumontwikkeling van Lisse afgerond. Voor het opstellen van een ontwikkelagenda voor centrumontwikkeling is geen wettelijk vereiste en kan daardoor als incidenteel worden aangemerkt.
3.2	Voor het Regionaal Investeringsfonds zijn tot en met 2024 regionale afspraken gemaakt en is ook budget geregeld voor die jaren. De lasten worden gedekt vanuit de reserve Regionaal Investeringsfonds. Er is nog geen besluitvorming over mogelijke verlenging van het fonds.
4	Programma 4: Bestuur en Ondersteuning
	Geen incidentele baten en lasten.
5	Algemene dekkingsmiddelen
5.1	Door een wijziging in het BBV mogen we de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves Accommodatiebeleid en Onderwijshuisvesting niet meer als structureel aanmerken. De provincie Zuid-Holland geeft ons een ingroeimodel, waarbij we 50% van het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen aan de genoemde reserves als structureel mogen aanmerken.

Structureel begrotingsevenwicht

Kengetal structureel evenwicht verplichting BBV

Eén van de verplichte kengetallen van het BBV (Besluit, Begroting en Verantwoording) is het aantonen van het structurele evenwicht. Dit houdt in dat structurele lasten kunnen worden gedekt met structurele baten. Indien dit niet het geval zou zijn, zou de kans aanwezig zijn dat er op termijn een (begrotings)tekort ontstaat. Op basis van onderstaande overzicht wordt aangetoond of de begroting de komende jaren, conform de uitgangspunten in het BBV, structureel in evenwicht is.

Berekening structureel evenwicht

Om vast te kunnen stellen of er sprake is van een structureel evenwicht is het belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel zijn en welk deel structureel. Op grond van het BBV zijn de afgelopen jaren de regels rondom incidenteel en structureel aangescherpt. De aard van de lasten of baten bepaald of iets structureel is. In het onderstaande overzicht wordt de berekening van het structureel evenwicht gepresenteerd. Voor de specificatie van de incidentele baten en lasten verwijzen wij naar het vorige hoofdstuk.

Uitkomst structureel evenwicht is negatief

De uitkomst van het structureel evenwicht voor 2023 is € 894.000 negatief (-1,5%). Dit betekent dat de gemeente Lisse haar structurele lasten niet door de structurele baten kan dekken. Ook in 2024 tot en met 2026 is sprake van een negatief financieel evenwicht. Door middel van de 2e Begrotingswijziging 2023 wordt de begroting van Lisse in elk geval voor 2023 structureel in evenwicht gebracht.

Materieel in evenwicht

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	2023	2023	2023	2024	2024	2024
Samenleven	-33.366	5.723	-27.643	-33.188	5.548	-27.640
Leefomgeving	-15.128	7.858	-7.271	-15.731	7.854	-7.877
Bedrijvigheid	-956	138	-818	-906	138	-768
Bestuur en ondersteuning	-2.671	492	-2.179	-2.671	492	-2.179
Algemene dekkingsmiddelen	-10.209	45.720	5.511	-9.994	46.620	36.626
Totaal lasten en baten	-62.330	59.931	-2.400	-62.490	60.652	-1.838
Mutaties reserves	-2.500	5.020	2.520	-2.637	4.513	1.876
Saldo incl. mutaties reserves	-64.830	4.950	120	-65.127	65.165	38
Correctie incidentele baten en lasten	-2.941	3.956	1.014	-2.909	4.514	1.605
Structureel resultaat begroting	-61.889	60.994	-894	-62.218	60.651	-1.567

bedragen x € 1.000

Programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
	2025	2025	2025	2026	2026	2026
Samenleven	-33.233	5.548	-27.685	-33.144	5.548	-27.596
Leefomgeving	-15.867	8.048	-7.819	-16.038	8.148	-7.890
Bedrijvigheid	-635	138	-497	-635	138	-497
Bestuur en ondersteuning	-2.670	497	-2.173	-2.669	492	-2.177
Algemene dekkingsmiddelen	-9.924	47.508	37.584	-9.749	44.066	34.317
Totaal lasten en baten	-62.329	61.739	-590	-62.235	58.392	-3.843
Mutaties reserves	-2.782	4.240	1.458	-2.935	4.106	1.171
Saldo incl. mutaties reserves	-65.111	65.979	868	-5.170	62.498	-2.672
Correctie incidentele baten en lasten	-2.782	4.240	1.458	-2.935	4.105	1.171
Structureel resultaat begroting	-62.329	61.739	-590	-62.235	58.393	-3.843

Uiteenzetting van de financiële positie

Geprognosticeerde balans

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo is in het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven. Dat geeft de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte. Dit zorgt ervoor dat er in de beleidsvoorbereiding, de sturing en beheersing meer aandacht is voor het EMU-saldo.

Geprognosticeerde balans per 31 december

(bedragen x € 1.000)

Activa	Rekening 2021	Primaire begroting 2022 voor wijzigingen	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
VASTE ACTIVA						
Immateriële vaste activa						
materiële vaste activa						
met economisch nut	72.638	77.248	71.652	69.063	66.985	65.923
met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	16.040	18.297	22.146	22.444	23.969	25.038
met maatschappelijk nut	4.649	10.280	12.211	12.632	13.360	13.717
<i>subtotaal materiële vaste activa</i>	93.327	105.825	106.009	104.139	104.314	104.678
financiële vaste activa						
Len. aan openb. Lich., woningb., deelnemingen, ov. verb. partijen	3.107	0	3.078	3.078	3.078	3.078
Overige langlopende leningen	6.196	5.654	3.449	3.449	3.449	3.449
kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	1.960	1.322	1.961	1.961	1.961	1.961
<i>subtotaal financiële vaste activa</i>	11.263	6.976	8.488	8.488	8.488	8.488
Totaal vaste activa	104.590	112.801	114.497	112.627	112.802	113.166
VLOTTENDE ACTIVA						
onderhanden werk, gronden in exploitatie	0	0	0	0	0	0
voorraad overige grond en hulpstoffen	0	0	0	0	0	0
<i>subtotaal voorraden</i>	0	0	0	0	0	0
vorderingen op openbare lichamen	5.863	10.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Vordering i.v.m. faciliterend grondbeleid						
overige vorderingen	8.949		6.000	6.000	6.000	6.000
kortlopende uitzettingen						
liquide middelen	224	500	500	500	500	500
overlopende activa	3.229	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal vlottende activa	18.265	12.000	13.000	13.000	13.000	13.000
Totaal generaal	122.855	124.801	127.497	125.627	125.802	126.166

Passiva	Rekening 2021	Primaire begroting 2022 voor wijzigingen	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
EIGEN VERMOGEN						
algemene reserves	1.724	1.678	6.881	6.881	6.881	6.881
bestemmingsreserves	16.551	14.727	11.756	9.879	8.421	7.251
nog te bestemmen resultaat	5.302	26	121	38	868	-2.672

<i>subtotaal Eigen vermogen</i>	23.577	16.431	18.758	16.798	16.170	11.460
VOORZIENINGEN	6.427	8.493	6.094	5.280	4.948	4.682
VASTE SCHULDEN	83.336	86.889	93.847	94.624	95.200	100.368
Totaal vaste passiva	113.340	111.813	118.699	116.702	116.318	116.510
VLOTTENDE PASSIVA						
Netto vlottende schulden	5.029	8.988	4.798	4.925	5.484	5.656
overlopende passiva	4.486	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
Totaal vlottende passiva	9.515	12.988	8.798	8.925	9.484	9.656
Totaal generaal	122.855	124.801	127.497	125.627	125.802	126.166

EMU-saldo

Sinds 2006 zijn gemeenten verplicht een raming van de eigen bijdrage aan het EMU-saldo op te nemen. (EMU staat voor Economische en Monetaire Unie.) Aanleiding hiervoor was de overschrijding van de norm van het EMU-tekort van 3% waar Nederland in het verleden mee werd geconfronteerd. Om de cijfers tussen verschillende landen goed te vergelijken zijn in de Europese Unie afspraken gemaakt over de wijze van berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo wordt berekend op kasbasis, dus de feitelijke geldstromen die in een jaar plaatsvinden. Een negatief EMU-saldo wil niet zeggen dat de gemeente onmiddellijk een probleem heeft, omdat de gemeente werkt met het baten- en lastenstelsel.

EMU saldo prognose (x € 1.000)		2023	2024	2025	2026
1 Exploitatiesaldo voor toevoeging aan (+) c.q. onttrekking uit reserves (-)	-/+	2.399	1.838	590	3.843
2 Mutatie (im)materiële vaste activa	+	3.974	4.348	4.447	4.495
3 Mutatie voorzieningen	+	-217	-814	-332	-266
4 Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-	0	0	0	0
5 Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	+	0	0	0	0
Geraamd EMU-saldo		-1.792	-3.324	-4.189	-918

Investerings 2023-2026

Basis voor dit overzicht zijn de investeringen zoals deze zijn gemeld bij de Kadernota 2023-2026. In dit overzicht zijn ook de eerder door de raad besloten investeringen opgenomen bij de vaststelling van beheer- en beleidsplannen. Deze zijn door middel van * zichtbaar gemaakt en hebben alleen betrekking op de jaarschijf 2026 van deze begroting.

Omschrijving investering	2023	2024	2025	2026	Afschrijvings termijn
Gebiedsprogramma 2023	25.000				20
Reconstructies wegen 2023	455.000				40
Reconstructies wegen 2024		455.000			40
Reconstructies wegen 2025			455.000		40
Reconstructies wegen 2026*				455.000	40
Verkeersstructuur 2023	818.000				40
Openbare verlichting 2023	222.000				20
Openbare verlichting 2024		194.000			20
Openbare verlichting 2025			194.000		20
Openbare verlichting 2026*				184.592	20
Vervangen voetg.brug Grote Beer Weegschaal	93.000				35
GRP drukrio buitengeb aanlg.jr 1985	916.000				15
GRP rioolgem Driehuizenprk De Engel	63.000				15
Gemalen E/M*				17.624	15
GRP verbetering vrijvervalriolering 2022					50
GRP verbetering vrijvervalriolering 2023	1.631.000				50
GRP verbetering vrijvervalriolering 2024		829.000			50
GRP verbetering vrijvervalriolering 2025			2.276.000		50
GRP verbetering vrijvervalriolering 2026*				1.836.672	50
GRP rioolgem. Blinkerd Meerenburgh Fr Halsstr		191.000			15
Groenbeheerplan 2023	475.000				30
Groenbeheerplan 2024		475.000			30
Groenbeheerplan 2025			475.000		30
Groenbeheerplan 2026				475.000	30
Vervangen toplaag hockeyveld veld 2		300.000			10
Vervangen toplaag hockeyveld veld 3				300.000	10
Renovatie atletiekbaan + onderbouw en sportelementen				1.400.000	15
Herinrichting speelplekken 2023	138.944				15
Herinrichting speelplekken 2024		143.496			15
Herinrichting speelplekken 2025			101.827		15
Herinrichting speelplekken 2026*				104.372	15
Vervangen 2 fietsbruggen Krelagestraat en Linnaeuspark			232.000		35
Vervangen fietsbrug Clusiusstraat			102.000		35
TOTAAL	4.836.944	2.587.496	3.835.827	4.773.260	

Reserves en voorzieningen 2023-2026

Verloopoverzicht Reserves

Bedragen x € 1.000

Saldo 31 december	2023	bij	af	2024	bij	af	2025	bij	af	2026
Algemene reserve										
Algemene reserve	6.881	0	0	6.881	0	0	6.881	0	0	6.881
Totaal algemene reserves	6.881	0	0	6.881	0	0	6.881	0	0	6.881
Bestemmingsreserves										
Reserve Weerstandsvermogen	2.449	0	0	2.449	0	0	2.449	0	0	2.449
Reserve Overhevelen budgetten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Accommodatiebeleid	5.974	1.048	-2.024	4.998	1.105	-1.995	4.108	1.165	-2.016	3.257
Reserve Huisvesting onderwijs (IHP)	3.061	1.590	-2.219	2.432	1.677	-2.245	1.864	1.769	-2.089	1.544
Reserve Regionaal Investeringsfonds	272	0	-271	0	0	0	0	0	0	0
Totaal bestemmingsreserves	11.756	2.637	-4.514	9.879	2.782	-4.240	8.421	2.935	-4.105	7.251
Totaal reserves	18.638	2.637	-4.514	16.761	2.782	-4.240	15.303	2.935	-4.105	14.132

Bedragen x € 1.000

Saldo 31 december	2023	bij	af	2024	bij	af	2025	bij	af	2026
Voorzieningen onderhoudsegalisatie										
Voorziening Stadsvernieuwing	414			414			414			414
Voorziening Baggeren	0			0			0			0
Voorziening M.O.P. Gebouwen	1.110	171	-615	666	171	-150	688	171	-119	739
Voorziening M.O.P. Accommodaties	0			0			0			0
Voorziening Herplantplicht bomen	16			16			16			16
Voorziening Beschoeiingen	14	103	-103	14	103	-103	14	103	-103	14
Voorziening Bruggen	152	56	-3	205	56	-59	203	56	-41	218
Voorziening Wegen	0			0			0			0
Voorz. midd derden bestemming gebonden										
Voorziening Riolering	1.716		-371	1.345		-298	1.048		-280	768

Voorz. voor verpl., verliezen en risico's										
Voorziening Pensioenen wethouders	2.672	57	-110	2.619	57	-110	2.566	57	-110	2.513
Totaal voorzieningen	6.094	387	-1.201	5.280	387	-719	4.948	387	-653	4.682

Bedragen x € 1.000

Saldo 31 december	2023	bij	af	2024	bij	af	2025	bij	af	2026
Reserves	18.638	2.637	-4.514	16.761	2.782	-4.240	15.303	2.935	-4.105	14.132
Voorzieningen	6.094	387	-1.201	5.280	387	-719	4.948	387	-653	4.682
Totaal voorzieningen	24.732	3.025	-5.715	22.041	3.169	-4.959	20.251	3.322	-4.758	18.814

Bijlage 1: Overzicht baten en lasten per taakveld

De Financiële verordening bepaalt dat u autoriseert op het niveau van taakvelden. Een overzicht van lasten en baten op het niveau van taakvelden mag om die reden niet ontbreken.

Bedragen x € 1.000

Taakvelden	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Afval						
Lasten	-2.507	-2.894	-3.088	-3.231	-3.236	-3.235
Baten	3.497	4.137	4.501	4.692	4.699	4.698
Saldo	991	1.243	1.413	1.460	1.463	1.463
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds						
Lasten		-209	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Baten	33.437	34.765	38.097	38.996	39.889	36.443
Saldo	33.437	34.556	36.597	37.496	38.389	34.943
Arbeidsparticipatie						
Lasten	-222	-299	-315	-331	-345	-358
Baten						
Saldo	-222	-299	-315	-331	-345	-358
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen						
Lasten	-52	-65	-71	-71	-71	-71
Baten	8	13	13	13	13	13
Saldo	-44	-52	-58	-58	-58	-58
Begeleide participatie						
Lasten	-1.623	-1.622	-1.806	-1.724	-1.688	-1.607
Baten		-105				
Saldo	-1.623	-1.727	-1.806	-1.724	-1.688	-1.607
Begraafplaatsen en crematoria						
Lasten		-3	-3	-3	-3	-3
Baten						
Saldo		-3	-3	-3	-3	-3
Beheer overige gebouwen en gronden						
Lasten	-232	-188	-217	-216	-216	-215
Baten	884	528	170	170	170	170

Saldo	652	340	-47	-46	-46	-45
-------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Belastingen overig

Lasten	-450	-405	-417	-417	-417	-417
Baten	2.395	116	116	116	116	116
Saldo	1.945	-289	-301	-301	-301	-301

Bestuur

Lasten	-1.647	-1.815	-1.796	-1.796	-1.796	-1.796
Baten	258	69	69	69	69	69
Saldo	-1.389	-1.746	-1.727	-1.727	-1.727	-1.727

Burgerzaken

Lasten	-611	-692	-659	-659	-659	-659
Baten	285	283	253	253	253	253
Saldo	-326	-409	-406	-406	-406	-406

Crisisbeheersing en brandweer

Lasten	-1.498	-1.657	-1.733	-1.733	-1.733	-1.733
Baten	167	110	110	110	110	110
Saldo	-1.331	-1.547	-1.623	-1.623	-1.623	-1.623

Cultureel erfgoed

Lasten	-55	-56	-58	-58	-58	-58
Baten						
Saldo	-55	-56	-58	-58	-58	-58

Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Lasten	-745	-223	-767	-685	-682	-679
Baten	8	23				
Saldo	-737	-200	-767	-685	-682	-679

Economische ontwikkeling

Lasten	-890	-1.004	-657	-607	-336	-336
Baten						
Saldo	-890	-1.004	-657	-607	-336	-336

Economische promotie

Lasten	-201	-223	-228	-228	-228	-228
Baten	83	125	125	125	125	125
Saldo	-119	-98	-103	-103	-103	-103

Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Lasten						
Baten						
Saldo						

Geëscaleerde zorg 18-

Lasten	-353	-499	-490	-472	-455	-438
Baten						
Saldo	-353	-499	-490	-472	-455	-438

Geëscaleerde zorg 18+

Lasten	-17	-17	-18	-18	-18	-18
Baten						
Saldo	-17	-17	-18	-18	-18	-18

Inkomensregelingen

Lasten	-5.630	-4.873	-5.175	-5.271	-5.369	-5.468
Baten	4.601	3.765	3.721	3.721	3.721	3.721
Saldo	-1.028	-1.108	-1.455	-1.551	-1.648	-1.748

Maatwerkdienstverlening 18-

Lasten	-4.321	-4.764	-5.374	-5.256	-5.147	-5.157
Baten	17					
Saldo	-4.304	-4.764	-5.374	-5.256	-5.147	-5.157

Maatwerkdienstverlening 18+

Lasten	-5.119	-5.076	-5.489	-5.598	-5.710	-5.824
Baten						
Saldo	-5.119	-5.076	-5.489	-5.598	-5.710	-5.824

Maatwerkvoorzieningen (WMO)

Lasten	-345	-472	-370	-377	-384	-392
Baten						
Saldo	-345	-472	-370	-377	-384	-392

Media

Lasten	-697	-688	-696	-696	-696	-696
Baten	201	202	202	202	202	202
Saldo	-496	-486	-494	-494	-494	-494

Milieubeheer

Lasten	-1.137	-1.193	-1.183	-1.138	-1.153	-1.169
Baten	142					
Saldo	-996	-1.193	-1.183	-1.138	-1.153	-1.169

Musea

Lasten	-77	-77	-77	-77	-77	-77
Baten						
Saldo	-77	-77	-77	-77	-77	-77

Mutatie reserves

Lasten	-2.018	-2.457	-2.500	-2.637	-2.782	-2.935
Baten	4.832	4.670	4.748	4.243	4.240	4.105
Saldo	2.813	2.213	2.248	1.605	1.458	1.171

Mutaties reserves

Lasten						
Baten	907	821	271	271		
Saldo	907	821	271	271		

**Onderwijsbeleid en
leerlingzaken**

Lasten	-732	-833	-624	-624	-624	-624
Baten	345	361	61	61	61	61
Saldo	-387	-473	-563	-563	-563	-563

Onderwijshuisvesting

Lasten	-2.530	-2.493	-2.555	-2.451	-2.415	-2.213
Baten	448	322	512	337	337	337
Saldo	-2.082	-2.171	-2.043	-2.114	-2.078	-1.876

Openbaar basisonderwijs

Lasten	-194	-81	-166	-166	-166	-166
Baten						
Saldo	-194	-81	-166	-166	-166	-166

**Openbaar groen en
(openlucht) recreatie**

Lasten	-2.530	-2.297	-2.324	-2.361	-2.396	-2.427
Baten	370	53	53	53	53	53
Saldo	-2.160	-2.244	-2.271	-2.308	-2.343	-2.374

Openbare orde en veiligheid

Lasten	-750	-812	-873	-873	-873	-873
Baten	7	20	20	20	20	20
Saldo	-743	-792	-853	-853	-853	-853

Overhead

Lasten	-7.368	-6.555	-8.370	-8.249	-8.227	-8.209
--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Baten	75	-870	46	46	46	46
Saldo	-7.293	-7.425	-8.325	-8.204	-8.181	-8.164

Overige baten en lasten

Lasten	-5	-25	-402	-402	-402	-402
Baten	-5					
Saldo	-10	-25	-402	-402	-402	-402

OZB niet-woningen

Lasten						
Baten	2.305	2.578	2.643	2.643	2.643	2.643
Saldo	2.305	2.578	2.643	2.643	2.643	2.643

OZB woningen

Lasten						
Baten	2.641	4.108	4.210	4.210	4.210	4.210
Saldo	2.641	4.108	4.210	4.210	4.210	4.210

Parkeren

Lasten	-132	-184	-145	-223	-222	-220
Baten	5	7	7	7	7	7
Saldo	-127	-177	-138	-216	-215	-213

Riolering

Lasten	-1.692	-1.425	-1.419	-1.542	-1.706	-1.791
Baten	2.593	2.130	2.244	2.430	2.618	2.718
Saldo	902	705	825	888	911	927

Ruimtelijke ordening

Lasten	-3.448	-683	-646	-546	-506	-506
Baten	2.836					
Saldo	-612	-683	-646	-546	-506	-506

Samenkracht en burgerparticipatie

Lasten	-1.717	-2.466	-2.634	-2.637	-2.641	-2.648
Baten	104	353	804	804	804	804
Saldo	-1.613	-2.113	-1.829	-1.833	-1.837	-1.843

Sportaccommodaties

Lasten	-1.751	-2.542	-2.625	-2.639	-2.649	-2.612
Baten	599	397	398	398	398	398
Saldo	-1.152	-2.144	-2.227	-2.240	-2.250	-2.214

Sportbeleid en activering

Lasten	-1.088	-1.126	-1.100	-1.100	-1.100	-1.100
Baten	9					
Saldo	-1.079	-1.126	-1.100	-1.100	-1.100	-1.100

Treasury

Lasten	-4	309	480	574	622	779
Baten	521	530	609	609	609	609
Saldo	517	839	1.089	1.184	1.231	1.388

Verkeer en vervoer

Lasten	-3.185	-2.880	-2.798	-3.165	-3.124	-3.166
Baten	1.438	184	184	184	184	184
Saldo	-1.747	-2.696	-2.614	-2.981	-2.940	-2.982

Volksgezondheid

Lasten	-1.641	-1.440	-1.468	-1.468	-1.468	-1.468
Baten	86	25	25	25	25	25
Saldo	-1.555	-1.415	-1.443	-1.443	-1.443	-1.443

Wijkteams

Lasten	-1.516	-1.601	-1.557	-1.541	-1.541	-1.541
Baten	1					
Saldo	-1.514	-1.601	-1.557	-1.541	-1.541	-1.541

Wonen en bouwen

Lasten	-1.076	-912	-915	-915	-915	-914
Baten	1.009	810	738	358	358	358
Saldo	-68	-102	-177	-557	-557	-556
Totaal saldo taakvelden	5.303	1.013	121	37	868	-2.672